

תאריך: 08/01/20

סימוכין: Denber-030709-18

אירוע אש שנדון בבית המשפט המחוזי בירושלים

ובבית המשפט העליון

מוצג להלן מקרה של נזק שריפה כללי למפעל צבעים "דנבר" שהיה באופקים. דנבר תבעה תחילה את המבטחת שלה, "הפניקס חברה לביטוח בע"מ". הפניקס שפתה את דנבר במלוא סכום הביטוח בגין אובדן כללי. מאחר שסכום הביטוח היה חסר באופן מובהק, החליטה דנבר לתבוע את שירותי הכבאות.

המבטחת של שירותי הכבאות הייתה שוב "הפניקס חברה לביטוח בע"מ". בינתיים עברו שירותי הכבאות למשרד בטחון הפנים מה שערב את מדינת ישראל בתביעה.

הכבאית אשר הגיעה לאירוע, התייצבה תחילה סמוך למקום שממנו עלו להבות מעבר לגדר. העמדה החיצונית הייתה נמוכה כ- 2 מ' מתחת למפלס החצר. אחד הכבאים טפס על הגדר, עבר לצד שני, קבל מחברו זרנוק אבל נאלץ לסגת.

הכבאית עברה לכביש שבחזית המפעל, המקום היחיד ממנו ניתן היה לשלוט על שטח המפעל. היה ניסיון לפרוץ את שער הכניסה כיוון שהשומר בחצר לא היה מצויד במפתח. למזלם הכבאים לא הצליחו לפרוץ את השער, שכן אם היו מצליחים לא היו יוצאים בחיים.

הנזולים הדליקים שגלשו במורד החצר הדליקו בסוף את הכבאית שנעמדה סמוך לשער. הכבאי שנעמד ליד תותח הכבאית חלץ את חברו שהיה בתוך הכבאי ממש ברגע האחרון.

מצורף בזה:

1. חוות דעת שלנו אודות נסיבות האירוע.
2. פסק דין של בית המשפט המחוזי בירושלים אשר קבל את התביעה.
3. פסק דין של בית המשפט העליון בירושלים אשר דחה את התביעה.

מה היו טענות התביעה?

- א. על כך שצוות הכבאים הראשון פעל בחוסר מקצועיות ושלומיאליות.
- ב. על כך שהכבאים פעלו בחוסר מקצועיות אשר התבטאה בהפעלה לא נכונה של אמצעי כיבוי, לאמור שימוש במים ללא קצף כיבוי דבר שגרם לאש שדעכה להתפשט למבנה המפעל ולשרוף אותו וכל זה **שעתיים אחרי האירוע**.

השופט בבית המשפט המחוזי דחה את "ב" אבל קבל את "א" ועל סמך זה קבל עקרונית את התביעה כולה.

בית המשפט העליון הפך את ההחלטה של המחוזי ודחה את התביעה מכל וכול. הניתוח של השופט העליון "עמית" היה מעולה.

להלן כמה מילים על התפיסה שלי לגבי האירוע:

1. אחריות בעל עסק לבטיחות עסקו

השופט התעלם לחלוטין מאחריות בעל העסק:

מתוך חוות הדעת שהגשתי אשר השופט המחוזי לא התייחס אליה ולא לפרוטוקול החקירה הנגדית (לא נעים...)

קיים דיסוננס גדול בין טענות התובעים נגד שירותי הכבאות ובין ההתנהגות של הבעלים האמור להגן על רכושו מבחינת **כל הפוסל במומו פוסל**.

א. בעל עסק או מחזיק בנכס הוא האחראי לבטיחות עובדי העסק, הרכוש, צד ג' והסביבה.

ב. הנהלת דנבר התרשלה בצורה חמורה בניהול הסיכונים של המפעל.

ג. **דנבר** הגדילה את כמות המלאי בשטח **פי 5 מתחילת השנה על פי תביעתה למלאי**. בביקורת שירותי הכבאות בתחילת ינואר, הם התרשמו מצפיפות מלאי לא גבוהה.

ד. מול הטענה ששירותי הכבאות לא השתמשו בקצף, התובעים עצמם לא טרחו להצטייד באמצעי כיבוי בקצף בעצמם. מערכות כיבוי האש היו מבוססות על מתזים במפעל, ברזי כיבוי בחצר, הכול על בסיס מים ומטפים שלא הכילו קצף.

ה. אני קובע באופן חד משמעי שבאתר הזה, אם עובדי המפעל לא מצליחים לכבות את האש באיבה אין שום סיכוי לשירותי הכבאות לכבות אש באמצעות מים או קצף.

ו. רק לדוגמה, מערכת המתזים במפעל עצמו הייתה מגוחכת בתשתית שלה, המתזים ובאספקת המים שעמדה לרשותה.

ז. המפעל הזה היה מועד לפורענות אובדנית בשל הגורמים הבאים:

(1) שטח האחסון בצד הדרומי היה גבוה מהשטח הצפוני בו היה ממוקם מבנה המפעל. השיפוע מהצד המערבי למזרחי לכיוון שער המפעל היה קטן כדי פחות ממחצית מהשיפוע בין שטח האחסון הדרומי לבין התעלה שהייתה סמוכה למבנה המפעל.

(2) העדר מאצרות לחביות וקוביות: סידורי האחסון של חביות וקוביות שהכילו נוזלים דליקים ובעירים לא היו נתונים במאצרות, בניגוד להוראות התקן NFPA 30¹.

(3) דנבר אחסנה חביות בחוץ ובסככות בסמוך לקיר המפעל שאינו מסווג לעמידות אש כנדרש ע"י NFPA 30. בכך יצרה רצף בין שטח האחסון לבין מבנה המפעל.

¹ התקן המקובל גם בארץ בקשר לנוזלים דליקים - NFPA 30-Flammable and Combustible Liquids Code

אחריות בעל עסק לבטיחות עסקו (המשך)

סעיף "ז" (המשך)

(4) דנבר לא שמרה על מרחקי בטחון בין אזורי האחסון: בחצר הדרומית בואך לתעלת הניקוז ובין תעלת הניקוז למבנה המפעל.

(5) לא נעשו שום סידורי ניקוז חירום למצבים של אש בניגוד להוראות NFPA. **נהפוך הוא:** סידורי הניקוז בשטח היו בנויים להתפשטות מהירה של אש אל המפעל, אל כביש הגישה החיצוני ומשם ואל הסביבה לרבות ואדי אליו הגיעו חומרים מסוכנים.

2. אחריות שירותי הכבאות, המשרד לאיכות הסביבה וגורמים אחרים:

הבעיה העיקרית הייתה עצם קיום המפעל באתר הזה משיקולים טופוגראפיים. תמוה ששירותי הכבאות, המשרד לאיכות הסביבה, פיקוד העורף ועיריית אופקים אפשרו קיום של מפעל כזה המועד לפורענות כמפורט בסעיף ז לעיל. גם סוקרי המבטחת לא הבחינו בסקרים שערכו פעמיים במקום.

אכן, כמויות גדולות של חומ"ס גלשו לרחוב בחזית וממנו לוואדי סמוך.

צריך לציין שלאחר הקמת המפעל, בעלי דנבר הציגו בפני שירותי הכבאות "סקר סיכונים" שהיה ברמה של מה שאפשר לכנות "דיווח עיתונאי".

הדברים האלה לא באו לידי ביטוי בתביעה ולא נידונו בבית המשפט.

חוות הדעת שלנו ופסיקות בתי המשפט מצ"ב

בכבוד רב
דן ארבל
דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ.

חוות דעת מומחה

ת.א. 207-09-10

בבית המשפט המחוזי בירושלים

בעניין שבין

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואחרים

נגד

הרשות הארצית לכבאות והצלה

חוות דעת מומחה בעניין ת.א. 207-09-10 בבית המשפט המחוזי בירושלים

שבין: דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואחרים

נגד

הרשות הארצית לכבאות והצלה

תוכן עניינים

3	ניסיון מקצועי
4	הקדמה
4	סיכום חוות הדעת
8	פרק א' – האתר – תרשימי שטח
20	פרק ב' – האתר לאחר השריפה בתמונות
27	פרק ג' – השריפה
33	פרק ד' – ניתוח האתר
34	פרק ה' – ניהול סיכונים של דנבר
35	פרק ו' – מומחים מטעם התביעה
44	נספח 1 – רשימת סימוכין
45	נספח 2 – הוראות המשרד לאיכות הסביבה
47	נספח 3 – דוחות בדיקת אופיין מים ברחוב ובתוך האתר
51	נספח 4 – רשימת חומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה

תאריך: 11/08/15

סימוכין: Denber-030709-15

**חוות דעת מומחה בעניין ת.א. 207-09-10 בבית המשפט המחוזי בירושלים
שבין: דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואחרים
נ' הרשות הארצית לכבאות והצלה**

ניסיון מקצועי

שם המומחה: דן ארבל

מען המומחה: רחוב אלברט שוייצר 27, חיפה

פרטי השכלה:

בוגר הטכניון חיפה, פקולטה להנדסת מכונות, 1967.

פרטי ניסיון מקצועי:

שרות צבאי בחיל האוויר בתפקיד הנדסי.

4 שנים - חוקר במוסד הטכניון למחקר ופיתוח. בצוע מחקרים בעניין בטיחות כלי רכב עבור משרד התחבורה, חקירת כשלים מכאניים, בצוע בדיקות תו-תקן של מוסד הטכניון, חקירת תאונות דרכים עבור משטרת ישראל ועבור אחרים, חבר בוועדות תקינה של מכון התקנים בקשר עם מערכות בטיחות.

במשך 42 שנים, שמאות נזקים ובצוע סקרים של סיכונים בכל סוגי התעשייה והמסחר.

אפיון וחיבור פוליטות בטוח לסיכונים מיוחדים עבור מפעלי תעשייה גדולים.

במשך 30 השנים האחרונות, אפיון סיכונים לצורך תכנון מערכות גילוי וכיבוי אש, תכנון מערכות, פיקוח על הבצוע.

חקירה של כשלים במערכות הגנה מפני אש ובמערכות מיכאניות.

חקירה של התפתחות אירועי אש במבנים בהם היו מעורבים נוזלים דליקים: חיפה כימיקלים, תעשיות אלקטרוכמיות (פרוטרום), סאסא כימיה, רותם דשנים (כי"ל), היכל הנר באר שבע.

חקירת שריפות גדולות במפעלים שהכילו מוצקים כגון סטארפלסט, איקיאה, שופרסל-קוסמוס, השריפות הגדולות ב"דיזנגוף צנטר", מלתה מעגלים מודפסים, דאלאס מוצרי נייר, טבע, מוצרי שלם, רותם דשנים, היכל הנר בבאר שבע, בניין מרכזים בת"א ואחרים.

עיסוק ביעוץ בטיחות ב-30 השנים האחרונות כולל ליווי מפעלים בהקמה.

חבר ב- SFPE (Society of Fire protection Engineers)

חבר ב- National Fire Protection Association וב- Industrial Fire protection Section.

יועץ לרשות להסמכת מעבדות, אשר מסמיכה מעבדות המאשרות מערכות גילוי אש וכיבוי אוטומטי במתזים או בגזים.

מבוא:

התבקשתי להתייחס לנסיבות הנוגעות לשריפה שאירעה בתאריך 3.7.09 במפעל דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ באופקים (להלן: "השריפה", "דנבר" ו"המפעל"), ולטענות התובעים במסגרת תביעתם כלפי שרותי הכבאות.

הצהרה:

אני נותן חוות דעת זו במקום עדות בבית משפט ואני מצהיר בזאת כי ידוע לי היטב, שלעניין הוראות החוק הפלילי בדבר עדות שקר בשבועה בבית המשפט, דין חוות דעתי זו כשהיא חתומה על ידי כדין עדות בשבועה שנתתי בבית המשפט. כמו כן אני מצהיר כי לא היה לי שום עניין או אינטרס שקשור עם שום גורם במקרה דנן.

הקדמה

מדובר במפעל לצבעים וציפויים שפעל ברח' חנית קיקוס באזור תעשייה 3 באופקים.

השריפה נרשמה ביומן של שירותי הכבאות בשעה 00:02, 03/07/2009.

הפניה הראשונה אלי בקשר עם מקרה זה נעשתה לאחר הגשת התביעה בבית המשפט, אז הועברו אלי מסמכים שונים. נתבקשתי לכתוב חוות דעת בסוגיות הנ"ל לאחר קבלת חוות דעת המומחים מטעם התובעים אשר הוגשו לבית המשפט..

לצורך מתן חוות הדעת עיינתי במסמכים ועדויות (נספח 1 -רשימת סימוכין), ביקרתי באתר באופקים ובחנתי אותו, את הסימנים שנותרו, מדדתי שיפועים ובדקתי את אספקת המים לאתר ובתוכו.

סיכום חוות הדעת

קיים דיסוננס גדול בין טענות התובעים נגד שירותי הכבאות ובין ההתנהגות של הבעלים האמור להגן על רכושו מבחינת כל הפוסל במומו פוסל.

1. בעל עסק או מחזיק בנכס הוא האחראי לבטיחות עובדי העסק, הרכוש, צד ג' והסביבה.
2. הנהלת דנבר התרשלה בצורה חמורה בניהול הסיכונים של המפעל. ראה להלן פרקים ד' ו-ה'.
3. דנבר הגדילה את כמות המלאי בשטח פי 5 מתחילת השנה על פי תביעתה למלאי. בביקורת שירותי הכבאות בתחילת ינואר, הם התרשמו מצפיפות מלאי לא גבוהה כפי שהייתה בעת השריפה. ראה גם סעיף 7'ח' להלן ובעמ' 7 ו-8 בפרק א', החומרים.
4. מול הטענה ששירותי הכבאות לא השתמשו בקצף, התובעים עצמם לא טרחו להצטייד באמצעי כיבוי בקצף בעצמם. מערכות כיבוי האש היו מבוססות על מתזים במפעל, ברזי כיבוי בחצר, הכול על בסיס מים ומטפים שלא הכילו קצף.
5. ראש הצוות של הכבאית הראשונה שהגיעה לשטח בקש מייד תגבור לנוכח האש שראה. לא התאפשר להם להיכנס לאתר בהעדר מפתח לשער הראשי. בעדותו תאר אש שגדלה לנגד עיניו במהירות כזו כך שגם אלמלא נשרפה הכבאית, אני קובע שהם לא היו מסוגלים להתמודד אתה. הטופוגרפיה של השטח, אופן האחסון וצפיפותו, העדר מרווחים עולים בקנה אחד עם העדות.
6. אני קובע באופן חד משמעי שבאתר הזה, אם עובדי המפעל לא מצליחים לכבות את האש באיבה אין שום סיכוי לשירותי הכבאות לכבות אש באמצעות מים או קצף.
7. המפעל הזה היה מועד לפורענות אובדנית בשל הגורמים הבאים:
 - א. העדר מאצרות לחביות וקוביות: סידורי האחסון של חביות וקוביות שהכילו נוזלים דליקים ובעירים לא היו נתונים במאצרות, בניגוד להוראות התקן ¹NFPA 30.
 - ב. דנבר אחסנה חביות בחוץ ובסככות בסמוך לקיר המפעל שאינו מסווג לעמידות אש כנדרש ע"י NFPA 30.
 - ג. דנבר לא שמרה על מרחקי בטחון בין אזורי האחסון: בחצר הדרומית בואך לתעלת הניקוז ובין תעלת הניקוז למבנה המפעל.
 - ד. לא נעשו שום סידורי ניקוז חירום למצבים של אש בניגוד להוראות NFPA. נהפוך הוא: סידורי הניקוז בשטח היו בנויים להתפשטות מהירה של אש אל המפעל ואל הסביבה.
 - ה. שטח האחסון בצד הדרומי היה גבוה מהשטח הצפוני בו היה ממוקם מבנה המפעל. השיפוע מהצד המערבי למזרחי, כיוון שער המפעל היה קטן כדי פחות ממחצית מהשיפוע בין שטח האחסון הדרומי לבין מבנה המפעל.
 - ו. ראה פרק ד' בעניין סידורי הגנת אש מקומיים.

¹ התקן המקובל גם בארץ בקשר לנוזלים דליקים - NFPA 30-Flammable and Combustible Liquids Code

חוות הדעת (המשך)

ז. אספקת מים חיצונית של הרשות המקומית היא נמוכה מהסף המינימאלי הנדרש. מדדנו ביולי 2015, 124 מק"ש בלחץ 1.5 בר לעומת מינימום נדרש לאזור תעשייה קטן של 145 מק"ש באותו לחץ (הכנת תוכנית אב למים ברשות המקומית, 2003 תמצית לתכנון רשת מים עירונית לצרכי כיבוי אש).

ח. בדיעבד אחרי השריפה, המשד לאיכות הסביבה ביקר קשות את התנהלותה של דנבר בשל הנגר העילי. דבר שלדעתם היה הפרה של תנאי האישור. סימוכין 118/0114/10 מתאריך 22/06/10 (נספח 2), בהתייחס לאירוע השריפה מיום 03/07/09, סעיף 4 לאמור: האירוע טופל על ידי המפעל תוך הפרה לכאורה של תנאי רישיון העסק ותנאי היתר רעלים.

ט. הכפלת המלאי פי 5 מתחילת שנת 2009 לפי התביעה הזו הגדילה את צפיפות מטען הנוזלים הדליקים / בעירים בחצר הדרומית וגם סמוך למבנה. בכך נוצרו גשרים בין מטעני אש בחצר הדרומית לבין מטעני האש סמוך למבנה, דבר שגרם להתפשטות האש למבנה המפעל (ראה פרק א', עמ' 7 ו-8).

י. אספקת המים למערכת המתזים לא התאימה ליעוד המקורי שלה, מפעל לחידוש צמיגים, לא כל שכן לפעילות של דנבר שהדרישה ממנה היא כפולה. מערכת המתזים הזו הייתה חסרת ערך באירוע דנן.

יא. סיכום הגורמים לאובדן הוודאי: טופוגרפיה (סידורי ניקוז), העדר הפרדות, צפיפות חומרים, אופן האחסון בחביות וקוביות פלסטיק, דליקות החומרים, העדר אמצעי גילוי וכיבוי.

יב. השומר הוצב במקום ששטח האחסון היה נסתר ממנו לחלוטין. הוא גם ישן לפי עדות מתנדב המשמר האזרחי דוד אוחיון. בכך שלא ציידו אותו במפתח, נראה שלא סמכו עליו. שמו לא נכלל ברשימת העובדים שעברו אמון בציוד כיבוי אש.

8. שימוש או אי שימוש בקצף כגורם בשריפה הזו:

א. שטח לא תחום לקצף: התביעה מבוססת על טענת "שימוש במים" במקום "שימוש בקצף". קצף מהסוג המתאים מועיל לכיבוי "שטח מוצף נוזלים דליקים בוערים" רק אם השטח מוגבל בגודלו במאצרה מלאכותית או טבעית, שכן הקצף חייב לכסות את כל השטח הבוער. זה לא התאפשר במקרה דנן מכיוון שהשטח הבוער לא היה תחום.

ב. גם אם נניח שהשטח ביו הגדר הדרומית לבין חזית בניין המפעל היה תחום בכיוון צפון דרום, השטח לא היה תחום כלפי הרחוב חנית קיקוס המזרחי.

ג. ה"שטח המוגבל" בכיוון צפון דרום, כאמור, היה בגודל של 2,200 מ"ר. על מנת לכסות את השטח הזה בקצף, נדרשת תפוקה של תמיסת קצף של 33,000 ליטר לדקה (2,040 מק"ש). הכבאיות נשענות על הרשת העירונית אשר נותנת 124 מק"ש בלחץ של 1.5 בר, כלומר פחות מ-7% מהנדרש (נספח 4, דוחות בדיקה של אופייני אספקת מים).

ד. צריכת מים וקצף: כדי ליצר 33,000 ליטר לדקה של תמיסת קצף, יש צורך בהזרמה של 1,000 ליטר לדקה של תרכיז קצף למשך 15 דקות רציפות. סה"כ 15,000 ליטר תרכיז קצף. לכבאית סטנדרטית יש 300 ליטר תרכיז. נדרשות 50 כבאיות סטנדרטיות בו זמנית כדי לייצר את כמות הקצף הדרושה.

ה. יעילות התזה: מכיוון שהשטח התחום הוא מלבני, גם אם נציב 50 כבאיות סטנדרטיות (עם 300 ליטר קצף) בו זמנית, 40% מהקצף הנוצר לא יגיע למטרה. כדי שנגיע לכיסוי מלא, צריך 80 כבאיות סטנדרטיות, בסדרי גודל מעל ומעבר למס' הכבאיות המרבי בשטח. זה מדגיש את קביעתי בסעיף 6 לעיל.

ו. בסעיף ב' לעיל, התייחסנו ל"שטח מוצף נוזלים דליקים בוערים". אלא שהשטח היה מלא חביות וקוביות פלסטיק בעירוטים. זה לא "רק שטח מוצף" זה מערכת מרחבית, תלת ממדית. ובכן קצף אינו יעיל למערכת תלת ממדית בוערת.

חוות הדעת (המשך),

- ז. הזנקה של כל כבאיות הסביבה היא פעולה לא מתקבלת על הדעת בשל השארת אזור גדול ללא הגנה בכלל.
- ח. אולם, גם אם היו מוזנקים כל הרכבים באזור, הרי בשל מרחקי ההגנה הם כבר לא יכלו להושיע.
- ט. לפי תצהירים של הכבאים המעורבים היה שימוש בקצף לרבות הקצף של כבאית מבסיס ח"א חצרים. זאת בניגוד לטענותיהם של התובעים.
- י. למרות שמומחי התובעת משתמשים במושג "קצף" כאילו היה כל יכול, יש לדעת שיש סוגים שונים. ביניהם יש קצפים סינטטיים אשר הבולטים ביניהם הם AFFF ו-AFFF-AR. עד היום ובוודאי בשנים עד 2009, בכבאיות (גם בחיפה אצל משה ריבק) היה הטיפוס הראשון בלבד. **AFFF אינו מתאים לכיבוי אש בסולבנטיים האלכוהוליים של דנבר**, דבר שמומחי התובעת התעלמו ממנו.
- לטענת ההסתמכות על "לא השתמשו בקצף" וכתוצאה מכך אבד המפעל, אין שום בסיס.**
- 9. מה הכבאים הראשונים שהגיעו היו לכאורה צריכים לעשות:**
- א. להערכתי, הכבאים הראשונים שהגיעו נפלו קורבן לטופוגרפית שטח ותנאי שטח אחרים מאוד בעייתיים. בצד המערבי לא היה שדה ראייה. המזרחי היה מסוכן בשל הטופוגרפיה והאש התפתחה במהירות גדולה והגיע לממדים מעבר ליכולת הכיבוי של כבאית.
- ב. המומחים של התובעת, כבאים לשעבר הטיחו דברים קשים בכבאים שפעלו בשטח.
- ג. מר ריבק הציע להם בדיעבד לנגח את השער המזרחי. אילו היו שועים לעצה זו יתכן שלא היו יוצאים בחיים.
- ד. מר גרציאני הציע להם בדיעבד לנגח את הגדר הדרומית. ואז מה? לטפס על החביות והקוביות שהיו צמודות לגדר?
- 10. השומר:**
- א. על פי תצהיר דוד אוחיון מצוות משא"ז, הם גילו את השריפה, דיווחו והמתינו על הגעת הכבאית. אחר כך העירו את השומר. לפי עדות זאת לא מתאפשרת פעילות השומר לכיבוי אש. לכן כל עדותו של השומר מוטלת בספק.
- ב. לא הבחנתי בשם השומר בין העובדים שעברו "אימון לשימוש בציוד כיבוי אש"
- ג. אם אכן זיהה השומר אש היה צריך להשתמש עם עגלת אבקה של 50 ק"ג.
- ד. אם אכן השומר זרק את המטף השני ללהבות, הרי המטף הטעון בחנקן דחוס בלחץ 15 עד 20 בר, אמור להתפוצץ. זה כאילו נזרק מטען חומר נפץ לתוך הלהבות. די בכך כדי לחורר כמות גדולה של חביות וקוביות ולגרור להתלקחות גדולה בלתי ניתנת לשליטה.
- בכל מקרה, התפתח אירוע שריפה בלתי ניתן לשליטה כבר בדקות הראשונות לאחר גילוי האש.**
- 11. דרישות שירותי הכבאות לאמצעי כיבוי:**
- אין תקינה המגדירה את האמצעים הנדרשים לכיבוי אש בחצר. שירותי הכבאות אינם יכולים לדרוש התקנת אמצעים ללא גיבוי תקינתי המאפשר גם בדיקת מעבדה מוסמכת. בעל העסק אמור לשכור מומחה שיגדיר עבורו את הדרישות ולפעול על פיהן.
- 12. חוות הדעת של מומחי התובעת:**
- א. **אחריות בעל העסק:** כל מומחי התביעה התעלמו מהאחריות של בעל העסק לבטיחותו.

תמצית חוות הדעת (המשך),

חוות דעת של מומחי התובעת (המשך),

- ב. בסיס לקוי לחוות הדעת:** כל המומחים הסיקו מסקנות על פי עדויות אנשי התובעת מבלי לבדוק את סבירותן בהתאם לנדרש בתקן NFPA 921 העוסק בתחום של חקירת אש (בפועל התנ"ך של הנושא) ראה תרשים עבודה עמ' 43.
- ג. מר פיירברג התייחס לשיפועים במפעל, אבל "הפך את היוצרות".** הוא כתב "מדרון מצפון לדרום" במקום "מדרון מדרום לצפון" אשר בפועל קיים באתר (ראה תרשים מס' 1, עמ' 9).
- ד. על מנת להגיע לחביות הצמודות למבנה המפעל הנוזלים הבוערים היו אמורים לגלוש 7 מ' בשיפוע גדול. בשיפוע קטן יותר לכיוון רח' חנית קיסוס (פחות מחצי) הנוזלים הבוערים גמעו מרחק של 70 מ' עד לצומת הצפונית תוך 25 דקות מגילוי השריפה.**
- ה. פרופורציות:** עולה על הדעת שזרימה לאורך של 7 מ' בשיפוע הגדול מדרום לצפון תגיע לפי עדי התביעה למבנה המפעל אחרי שעתיים בשעה שבכיוון הרחוב בשיפוע הרבה יותר קטן הנוזלים הבוערים יגיעו למרחק של 70 מ' תוך פחות מ-25 דקות!?
- ו. מר ריבק התעלם לגמרי מהטופוגרפיה.** מר גרציאני סימן סימני התפשטות אש אך ורק לכיוון מזרח והתעלם מהשיפועים לכיוון מבנה המפעל (תרשים 5ב' עמ' 15 ותמונה 2 עמ' 16).
- ז. כל מומחי התובעת התעלמו מבעיות הגישה של כבאית לשטח בשל הטופוגרפיה של האתר, נחיתות השטח בחוץ בצד המערבי, השער הראשי הסגור בצד המזרחי והעדר מפתח לשער.**
- ח. מר ריבק ומר גרציאני אשר ביקרו את היערכות הכבאים, ולאחר שלמדו את החומר המליצו להם בדיעבד לבצע פעולות שמשמעותן היא התאבדות. גם הכבאי יעקב גבאי עמד על כך בתצהירו.**
- ט. כל מומחי התובעת התבססו על טענת העדר קצף (בניגוד לתצהירים של הכבאים שהשתמשו בקצף) מבלי לנתח את מגבלות הקצף לאמור: התאמת סוג הקצף, העדר שטח תחום, אתגר תלת ממדי והכמויות הענקיות שנדרשו.**
- י. כל מומחי התובעת "לא בדקו נתונים" (ראה סעיף 7ד', ה' לעיל), למשל: מגיעה כבאית עם 12,000 ליטר מים ו-1,000 ליטר קצף ויש לה תוחם מים של 3,000 ליטר לדקה. תוך 4 דקות היא גומרת עם תכולת המים ושליש מהקצף. אחר כך היא נשענת על הרשת העירונית בתפוקה של 1,500 ליטר לדקה (כי זה המקסימום שיש). בקצב הזה נגמר הקצף ב-14 דקות. כבאית כזאת הגיע למקום בשעה 00:35. כל שאר הכבאיות יכולות להסתמך על תכולתן הקטנה אבל הרשת העירונית לא יכולה לתת יותר. בשעה 01:06 מתבקשת העיריה להגביר את הלחץ. אין דיווח שחל שיפור ומכל מקום אינו יכול להיות משמעותי.**
- אבל כדי להגיע לעמדה מול המפעל היה צריך לכבות את האש ברח' קיקוס וגם לצורך זה נצרכו מים וקצף.
- יא. ניצול משאבים- הפניית כוחות למניעה סביבתית:** לא רק כדי להגיע לעמדה נדרשו משאבים וכוחות כדי לכבות כלי רכב שחנו ברחובות הסמוכים, בעירה בקווי הביוב ובואדי
- יב. כל מומחי התובעת הסתמכו על עדות השומר על אש קטנה והתעלמו מכושר הכיבוי של המטף שעשה בו שימוש לדבריו וכן מהמטף שנזרק ללהבות שמשמעותו התפוצצות ופיזור נוזלים דליקים על שטח גדול.**

13. נושא ההצתה:

- א. הצתה מבחוץ:** לא מצאתי בכל הדוחות הצגה של ראייה בדבר "זריקת חפץ בוער מבחוץ".
- ב. הצתה מפנים:** אין לי אפשרות להתייחס לנושא הזה ממרחק הזמן. ניתן לביצוע בקלות מבלי להשאיר עקבות.

פרק א' – האתר – תרשימי שטח

שטח האתר כ- 4,000 מ"ר. שטח מבנה המפעל (לא כולל מחסנים). הוא כ- 1,700 מ"ר בשתי קומות (תרשימים 1 עד 4 בעמ' 6 עד 8).

אפשר לחלק את השטח של האתר ל- 3 חלקים מצפון לדרום:

- (1) הקטע הכולל את המבנה של המפעל עד לחזית הדרומית שלו. הקטע הזה כולל רצועה צרה בין הגדר הצפונית ובין מבנה המפעל.
- (2) הרחבה שבחזית המפעל לכיוון דרום עד לתעלה רדודה נמוכה. רוחב הקטע 10 מ'.
- (3) רוחב הקטע הדרומי בין הגדר והתעלה הרדודה – 25 מ'.

הקטע הדרומי משתפל לכל אורכו מהגדר הדרומית לכיוון התעלה הרדודה. שיעור השיפוע משתנה בתחום של 1.5% עד 5%. הווה אומר שכל שפך באזור זה מתנקז לתעלה הרדודה. מתוך ה"גרמושקה" של האתר משנת 2003, צילמנו את תוכנית השטח המוקטנת (תרשים 1, עמ' 11). בתוכנית ניתן לראות את המבנה הראשי בצד צפון, אזור האחסון בצד דרום.

סימנו בתוכנית את המבנה, שטח האחסון מנגד ואת תעלת הניקוז. כמו כן סימנו בפונט אדום את גבהי השטח. האזור הדרום-מערבי הוא בגובה של 126.20 מ', אזור הניקוז העילי 125.60 מ', האזור הסמוך למבנה המפעל 126.70 מ'. אלה נתונים כלליים שאינם משקפים שיפועי קרקע מקומיים.

קיים הבדלי גובה כלליים של 60 ס"מ בין הפינה הדרום-מערבית לבין תעלת הניקוז ו-50 ס"מ בין הפינה הזו ובין המבנה. כללית יש שיפוע של 1.6-2.1% בין הגבול הדרומי לבין תעלת הניקוז. על פי קווי הגובה, הקרקע ליד מבנה המפעל גבוהה יותר ב- 10 ס"מ מאשר תעלת הניקוז העילי.

בפועל יש קטעים שהשיפוע לכיוון התעלה, קטעים שהקרקע מאוזנת וקטעים עם שיפוע לכיוון מבנה המפעל.

הקטעים האלה דווקא משתלבים עם אזורי אחסון חביות לפי תרשימים 2 ו-4. עדיין שש (6) שנים אחרי האירוע יכולתי בביקורי במקום לזהות קטעים שהיו באותו גובה כמו התעלה ואשר סימני החומרים והבעירה על הקרקע עדיין ניכרים.

יש לציין ש"תעלת הניקוז העילי" מנקזת נוזלים ממערב לכיוון הכביש במזרח. התעלה עוברת ממש דרך השער הראשי המזרחי.

ניסיון לפרוץ את השער עם הכבאית כנגד הנגר של הנוזלים הדליקים עלול היה להסתיים באסון.

דרך הגישה הראשונה של הכבאית הראשונה מצד מערב.

הכבאית בשטח נחות. לא מתאפשר למפעיל התותח להסלין לכיוון האזור הבוער הדרום מערבי. הכבאי שנכנס פנימה נאלץ להתפנות לכיוון מזרח בשל התגברות האש.

פרק א' – האתר בתרשימים (המשך),

על פי קווי הגובה שנראים בתרשים 1, השיפוע של "תעלת הניקוז העילי" בצד מערב למזרח היה מתון יותר, סדר גודל של 25 ס"מ לאורך 60 מ', 0.41% בלבד. בפועל גם בנתיב זה היו שיפועים גדולים יותר וקטנים יותר לסירוגין.

כלומר השיפוע הכללי לכיוון התעלה (10 מ' בלבד מהמבנה) היה גדול פי 3 עד 4 מאשר השיפוע ממערב למזרח עד לכביש לאורך הניקוז העילי.

יוצא שהגורם המכריע להתפשטות נוזלים – שיפועי השטח היה בעל שיעור כפול לפחות בין אזור האחסון הדרומי למבנה המפעל בצפון, לעומת השיפוע לאורך תעלת הניקוז לכיוון מזרח - שער המפעל, רח' חנית קיקוס.

תרשימים אשר ביחד נותנים תמונה ברורה של האתר:

1. **תרשים מס' 1:** הוצא מגרמושקה ארכיטקטונית משנת 2003.
2. **תרשים מס' 2:** תרשים שטח שהציגה דנבר בפני הרשויות.
3. **תרשים מס' 3:** השלמה למס' 2, כולל תיאור אמצעי כיבוי אש.
4. **תרשים מס' 4:** תרשים שנוצר במסגרת החקירה של שירותי הכבאות אחרי השריפה.
5. **תרשים מס' 5 וא' 5ב':** תרשים של חן גרציאני, מומחה מטעם התובעת.
6. **תרשים 6:** מערכת המתזים האוטומטיים באתר.

ראה המשך עמודים 13 ו-14 הכוללים התייחסות לתרשימים 5א' ו5ב' של חן גרציאני. ועמ' 16 התייחסות כללית לכל התרשימים והמשמעויות שלהם.

השלמה להבנת השטח מוצגת בפרק ב' - **צילומים מיום השריפה** לאחר שכובתה.

גדרות האתר ומבנה המפעל:

הגדר הייתה מספיק גבוהה שלא תהייה זווית ראייה לכבאית שעומדת בחוץ. הייתה גישה לגדר מצד מערב עם שדה ראייה לקוי והייתה גישה מצד מזרח הוא השער הראשי של המפעל. בגלל השיפוע של חצר המפעל ותעלת הניקוז העוברת דרך השער, היה מצב מסכן חיים עבור הכבאים להיכנס משם.

ליד הגדר הדרומית צמחייה יבשה בכמות ניכרת.

דובר על שריפה שזוהתה תחילה מחוץ למפעל. עם הצמחייה היבשה אפשר שהשריפה התחילה בחוץ או התחילה בפנים וגלשה החוצה. זו בפנים מוסתרת ע"י הגדר. זו שבחוץ גלויה, לכן נראית יותר טוב.

קירות המפעל היו מורכבות מקטע נמוך מבלוקים או בטון ומעליו קיר פח עד הגג. בקיר הדרומי היו פתחי יציאה אשר מאפשרים לנוזל בוער לחדור פנימה. סככות שהוקמו בצד הדרומי קרבו בין המטען בחצר הדרומית לבין המטען בסככות. הוא הדין בחביות רבות שהיו בצמוד לקיר המפעל הדרומי (פרק 2, תמונות 1, 2, 4).

החומרים (מלאים) בשטח:

על פי רשימת החומרים שנרשמו בהיתר הרישיון של המשרד לאיכות הסביבה, הקיבולת המרבית שאמורה להיות בשטח היא כ- 325 טון. מזה כ- 250 הם דליקים ובעירים ומהם כ- 125 טון הם חומרים שהקצף המתאים להם הוא "קצף אלכוהולי".

פרק א' – האתר בתרשימים (המשך),

יש לציין שסכום הבטוח בשנת 2008 למאי היה 200,000 ש"ח. עפ"י הדוחות הכספיים של דנבר, דיווח המלאי לסוף שנת 2007 היה בערך של כ- 471,280 ש"ח ולסוף 2008 כ- 365,240 ש"ח. היה בקשה להגדיל את המלאי ל- 1,000,000 ש"ח באוגוסט 2008. ערך המלאי הנתבע (דוח כפתורי מ- 22/01/15) הוא **1,853,944** ש"ח, כלומר גידול לכאורה פי **5.07** במשך ששת החודשים מ-31/12/1008 ועד 02/07/2009.

ברור שהיה גידול מסיבי של מלאי בשטח, דבר שאולי יכול להסביר מדוע לא "נבהלו" נציגי הכבאות כאשר היו בשטח בטרם גדל המלאי בשטח פי 5 מתחילת 2009.

אכן, בביקור שירותי הכבאות בשטח בתחילת ינואר, הם לא יכלו לראות את צפיפות המלאי המבהילה שהייתה בשטח בעת השריפה כפי שניתן להיווכח על פי התמונות שבפרק ב.

ביחס לשיפועים, ראה בדוח זה:

- (1) **תרשים 1 (עמ' 11)** // למטה באותו עמוד, חישוב שיפועים: השיפוע מדרום לצפון פי 3 לפחות מהשיפוע ממזרח למערב! ראה למטה טבלת שיפועים מחושבת עפ"י קווי הגובה בתוכנית המפעל.
- (2) התמונות בעמ' 12,
- (3) הערות בתרשימים 2 ו- 4 (עמ' 13 ו- 15 בהתאמה),
- (4) התמונות 1, 2 ו-4 בפרק ב' (עמ' 20, 21),

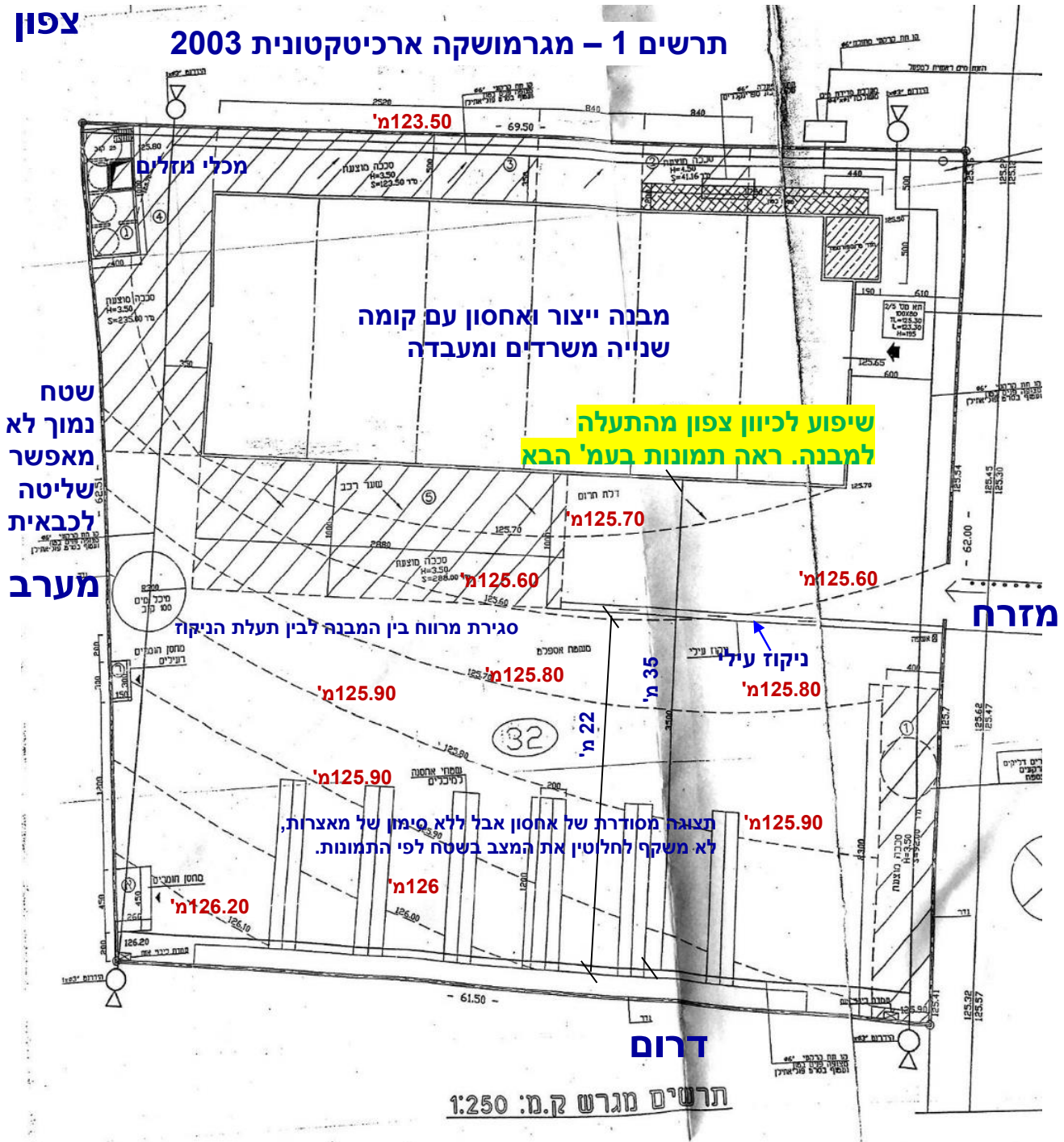
שיפועים מתוכנית המפעל:

- שפוע לאורך הצלע הדרומית ממזרח למערב: **0.49%**
- שפוע לאורך הצלע המערבית מדרום על לתעלה: **1.39%**
- שפוע לאורך הצלע המזרחית מדרום ועד לפינת הבניין הדרום מזרחית: **1.58%**
- שיפוע במרכז השטח מדרום על לתעלה: **1.85%**
- שיפוע ממוצע לאורך התעלה ממזרח למערב: **0.41%**

פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

צפון

תרשים 1 - מגרמושקה ארכיטקטונית 2003

שפוע לאורך הצלע הדרומית ממזרח למערב: 0.49%

שפוע לאורך הצלע המערבית מדרום על לתעלה: 1.39%

שפוע לאורך הצלע המזרחית מדרום ועד לפינת הבניין הדרום מזרחית: 1.58%

שיפוע במרכז השטח מדרום עד לתעלה: 1.85%

שיפוע ממוצע לאורך התעלה ממזרח למערב: 0.41%

פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

בתמונה למטה שצולמה ביוני 2015, אפשר להבחין בהתייבשות נוזלים על השטח שבין המבנה לבין התעלה. זה אומר שהשטח הזה אינו משופע לכיוון התעלה. זה אומר שנוזלים בוערים מהחצר הדרומית עבור את התעלה, הדליקו את החביות שהיו צמודות למפעל ומהם האש התפשטה למבנה המפעל. ראה גם תמונות 1, 2 ו- 4 בפרק ב' - התמונות. השטח ליד המפעל שמסומן למטה הוא בגובה התעלה עם שיפועים לכיוון מבנה המפעל.

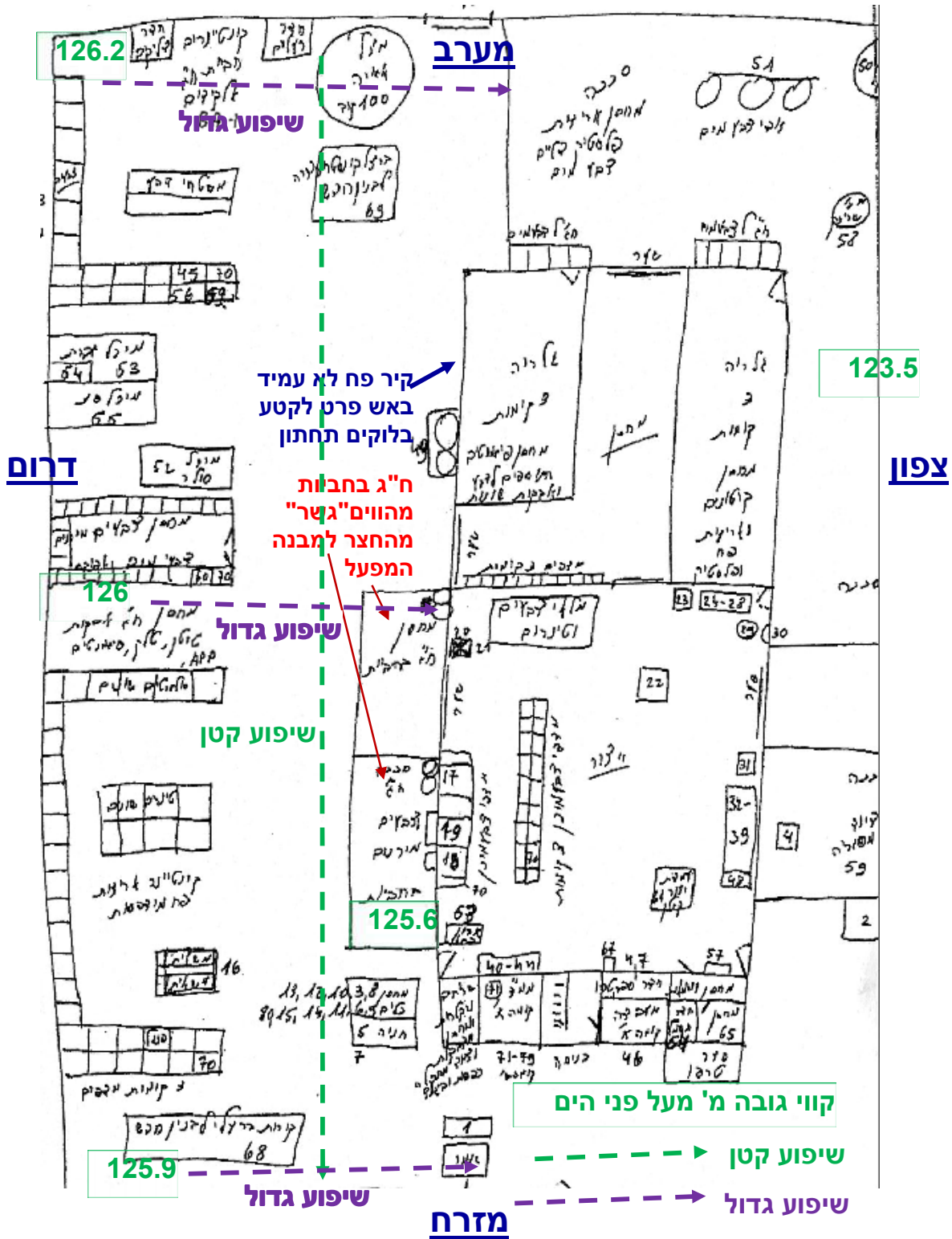

החצר הדרומית גבוהה יותר מהתעלה, ראה חיצים לכיוון לצפון.

הקטע בהמשך הסמוך למבנה עם שיפועים קלים לכיוון התעלה, או מאוזנים, או עם שיפועים בכיוון המבנה. זה מאפשר לנוזלים בוערים לגלוש לכיוון המפעל

פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

תרשים 2 - תרשים שטח שדנבר הגישה לכבאות

נא לשים לב לשיפועי הקרקע שסימנתי בתוכנית זו.

פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

תרשימים 5א ו-5ב' (עמ' 8 ו- 16 בדוח של חן גרציאני רפאל):

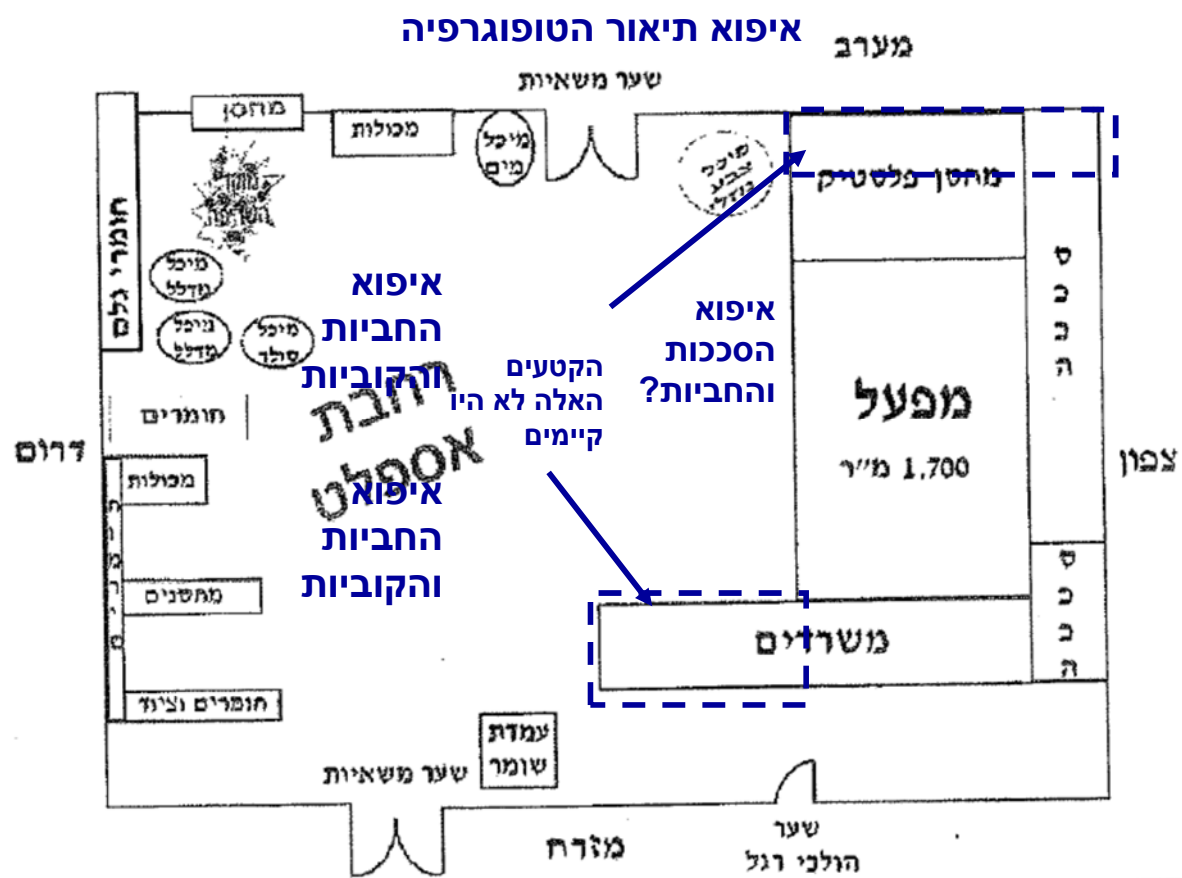
בהשוואה לתרשימים 1, 2, 3, 4, התרשימים של חן גרציאני אינם משקפים את המציאות שהייתה. פרופורציות אורך ורוחב אינן תואמות. בתרשים הזה האחסון בחצר הוא דליל, בשעה שבפועל הצפיפות הייתה גדולה. בתרשים, המרחק בין מבנה המפעל בצד הצפוני והאחסון הדרומי גדול פי כמה מאשר היה בפועל, והכל בניגוד לתרשימים של דנבר עצמה. אין גם סימון של שיפועים וכיווני הניקוזים. אגף המשרדים ארוך פי שניים מזה שהיה במציאות.

ההשוואה בין התרשים הזה ובין התמונות שצולמו לאחר השריפה מדגישה את העיוות.

לעיוות הזה יש השלכה על התפיסה של הסיכונים בשטח ועל חוות הדעת בכללותה והיא הביטוי המכריע לחוות הדעת המוטעית.

תרשים 5א'- תרשים שטח שהכין "חן גרציאני"

שרטוט סכמטי של מתחם מפעל "דנבר" באופקים

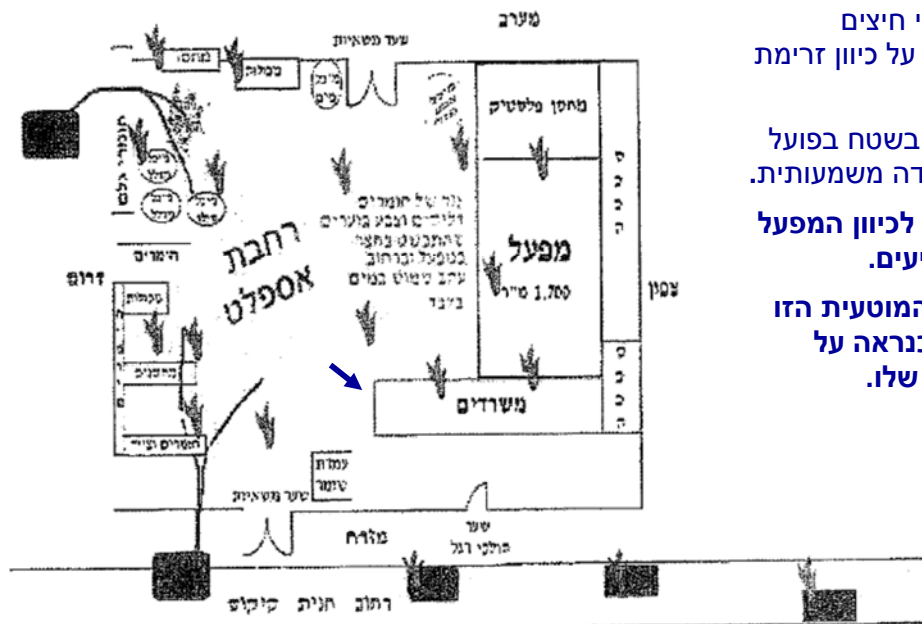
פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

תרשים ב' - תרשים שטח שהכין "חן גרציאני" להסבר התפשטות האש

שרטוט סכמטי של התפשטות האש בשלב הראשון

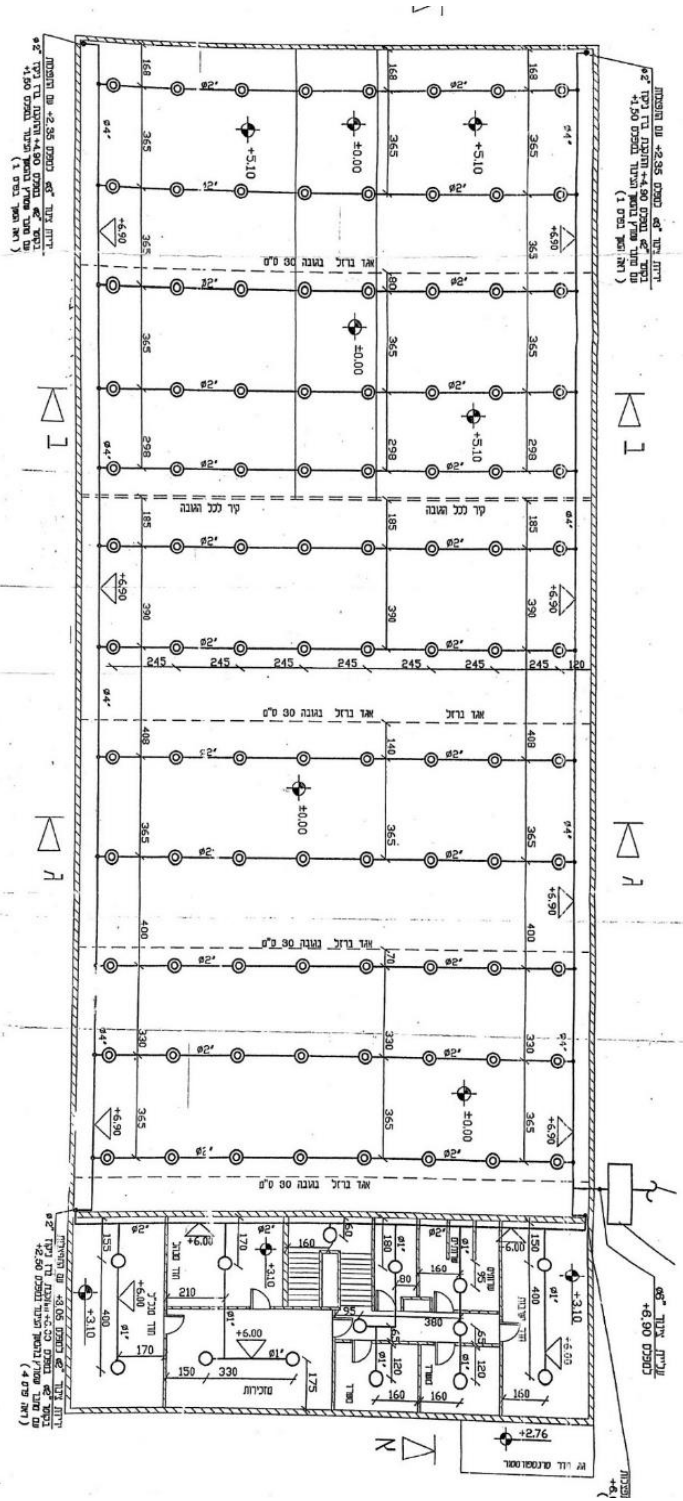
שרטוט סכמטי של התפשטות האש בשלב השני

- בשני התרשימים מראה
- מר גרציאני חיצים
- המצביעים על כיוון זרימת
- החומר.
- השיפועים בשטח בפועל
- שונים במידה משמעותית.
- השיפועים לכיוון המפעל
- הם המכריעים.
- התפיסה המוטעית הזו
- השפיעה כנראה על
- המסקנות שלו.

פרק א' - האתר בתרשימים (המשך),

תרשים 6: מערכת המתזים.

תרשים של מערכת מתזים בקומת הקרקע.

אין תיעוד של מערכת מתזים בקומה עליונה (משרדים ומעבדה ולא בסככות שדובר הוסיפו רצמוד למררה

תרשים של מערכת מתזים בקומת הקרקע.

אין בתוכנית הגדרה של גודל מתזים.

המרחקים הגדולים בין הענפים מגבילים את המערכת לרמת סיכון "רגילה".

המערכת הותקנה עבור מפעל לחידוש צמיגים אשר קדם למפעל דנבר.

לפי בדיקה שערכתי בשנת 2015 אין מספיק מים לרמת הסיכון בינונית שנקבעה עבור המפעל לחידוש צמיגים.

אולם, כיוון שהצרכים של מפעל דנבר הם כפולים מרמת סיכון בינונית ולכן, המערכת המותקנת לא התאימה לדנבר ולא הייתה אפשרות לקבל אישור מעבדה כפי שנדרש ע"י שירותי הכבאות בינואר 2009.

להלן התייחסות לתרשימים ומשמעותם.

פרק א' – האתר בתרשימים (המשך),

תרשים מס' 1 (עמ' 11)-

- (1) הוא אינו כולל סככות שנוספו אשר ניתן לזהות בתרשים מס' 2.
- (2) תרשים מס' 1 כולל גם קווי גובה אשר מראים שהשיפועים מהגדר הדרומית ועד ה"תעלה" במרכז הם בין 40 ל-60 ס"מ ביחס למרחק של 24 מ', 1.5% עד 2.0%.
- (3) השיפוע בין חזית המפעל ובין התעלה הוא 10 ס"מ על מרחק של 10 מ', כלומר 1%. אנו בדקנו שיפועים בשטח ומצאנו בהרבה מקומות שיפוע "אפס" ובכמה מקומות שיפוע הפוך.
- (4) השיפוע ממערב למזרח בואך לרח' חנית קיקוס על פי תוכנית זאת הוא 10 ס"מ לאורך 60 מ'. בפועל מצאנו שהשיפוע הוא 1%.
- (5) בהשוואה בין השיפוע מדרום לצפון ביחס לשיפוע של התעלה ממערב למזרח מביא למסקנה שהשיפוע מאזור האחסון בדרום לכיוון המפעל הוא כפול מאשר השיפוע לכיוון הרחוב המזרחי.

תרשים מס' 2 (עמ' 13)- התרשים סכמתי – לא מדויק.

- (1) תרשים מס' 2 מציג סככות שנבנו בחזית המזרחית של המפעל אשר קרבו בין איזור המפעל לבין איזור האחסון, או במילים אחרות צמצמו את ההפרדה בין המבנה ובין האחסון.
- (2) בהשוואה עם התמונות בפרק ב' (מעמ' 20), התמונות מראות צפיפות הרבה יותר גדולה של חומרים בחצר וליד מבנה המפעל.

תרשים מס' 3 (עמ' 14)- התרשים סכמתי – לא מדויק.

- (1) התרשים מציג בכתב יד את אמצעי כיבוי האש בשטח.
- (2) בהמשך אציין שאמצעי הכיבוי הללו הוא חסרי ערך בהגנה על המפעל, אלא אם כן פרצה שריפה שהתגלתה מיידית ונעשה שימוש מידי ומושכל בעגלות אבקה 50 ק"ג לכיבוי מידי. התוצאה של כשל בכיבוי המידי היא אובדן כללי של המקום.

תרשים מס' 4 (עמ' 15)- התרשים סכמתי של שירותי הכיבוי לאחר השריפה .

- (1) התרשים אינו מציג את כל מה שנראה בתמונות לרבות הסככות שנהרסו בשריפה.
- (2) אין בתרשים קווי גובה, למעט כמה סימוני גובה ואינו מדגיש את חשיבות כיווני הניקוז המשפיעים על התפשטות האש.

תרשימים מס' 5א' ו-5ב' (עמ' 16, 17)- התרשימים הסכמתיים של חן גרציאני עמ' 8 ו-16 בדוח שלו בהתאמה.

- (1) התרשים מעוות מכל הבחינות החשובות, דבר שפורט בעמ' 10.
- (2) כפי שציינתי, לעיוות הזה יש השלכה לתפיסה פגומה של השטח והסיכונים בו וגרמו להסקת מסקנות מוטעית לחלוטין. .

כפי שציינתי ברישא לפרק זה יש לבחון את התרשימים 1 עד 4 (עמ' 11, 13-15) יחד ולשלב אתם את התמונות אשר חלקן מוצגות בפרק 2 להלן לצורך קבלת תמונות האתר במלואה עד כמה שניתן בדיעבד.

כפי שציינתי, לעיוות הזה יש השלכה לתפיסה פגומה של השטח והסיכונים בו.

תרשים מס' 6 (עמ' 18)- מערכת המתזים באתר,

- (1) המערכת הותקנה עבור מפעל לחיודש צמיגים. היא הייתה ברמה "רגילה 2".
- (2) בבדיקה שערכתי ב-2015 נמצא שהמערכת לא מתאימה לרמת סיכון "רגילה 2".
- (3) למפעל של דנבר נדרשה מערכת בעוצמה כפולה (Extra Hazard 1) מרמת סיכון "רגילה 2".
- (4) לא היה סיכוי לקבל אישור מעבדה לשינוי הייעוד כפי שנדרש ע"י שירותי הכבאות בינואר 2009.

בשל צריכת המים לכיבוי ברחוב מערכת המתזים במבנה הייתה מבחינת "לא קיימת".

פרק ב' – האתר לאחר השריפה בתמונות

התמונות לאחר השריפה מראות את צפיפות האחסון בשטח, העדר הפרדות, העדר קיר אש בחזית המזרחית של המבנה (קיר פח!), אחסון חביות ליד מבנה המפעל, ניקוזים ושיפועים.

נא לעיין בסיכום בעמ' 26, אחרי מצגת התמונות

פרק ב' – תמונות אחרי השריפה (המשך),

5

**צד מזרחי-מרכזי של מבנה המפעל
אשר בצמוד לו חביות מבוקעות**

6

**שלדי מתכת שבתוכם היו קוביות פלסטיק
עם נזלים וחביות מפוצצות**

פרק ב' – תמונות אחרי השריפה (המשך),

7

**כמות גדולה של שלדי מתכת שבתוכם
היו קוביות פלסטיק עם נוזלים**

8

**כמות גדולה של שלדי מתכת שבתוכם היו
קוביות פלסטיק עם נוזלים וחביות מפוצצות**

פרק ב' – תמונות אחרי השריפה (המשך),

לסיכום פרק ב' – האתר לאחר השריפה בתמונות:

- (1) צפיפות גדולה של חומרים בחצר הדרומית (כל התמונות).
- (2) אחסון חביות ליד הקירות הדרומיים והמערביים של המבנה.
- (3) העדר הפרדות בין המבנה לבין האחסון הקרוב אליו: הקיר הדרומי הוא קיר פח שאינו עמיד אש, האחסון היה צמוד לקיר גם בסככות הצמודות למבנה.
- (4) בסככות שדנבר הוסיפה למבנה ובצד הדרומי בחצר לא היו הגנות אש ראיות. הם גם צמצמו את המרחק בין השטחים הבנויים והאחסון בחצר עד כדי 7 מ'.
- (5) **בתמונות 1, 2 ו-3** ניתן לראות את התעלה אשר היוותה נגר עילי לכיוון השער המזרחי בחזית האתר מול רח' חנית קיקוס.
- (6) **בתמונה 2** ניתן לזהות קטעים בין תעלת הניקוז ובין המבנה שלא התנקזו, **דבר המעיד שבאותם קטעים לא היה שיפוע בין המפעל לבין התעלה** כפי שאמתנו במדידות בשטח על גבי כתמים של בעירה על האספלט.
- (7) מעבר לגדר הדרומי היו ערימות של חביות וקוביות דבר שלא אפשר גישה לכבאית מכיוון זה.

פרק ג' – השריפה

דוח החקירה של גבי פישר נותן תמונה של האירוע מנקודת המבט של התובעים. המומחים של התובעת מסתמכים על אותן עדויות.

להלן תיאור האירועים מנקודת המבט של הכבאים המעורבים.

1. יומן מההודעה הראשונה ועד ההודעה על שליטה מלאה:

תאריך	שעות	דיווח	פירוט
7/3/2009	0:02	פת. אירוע	שריפת בחצר מפעל דנבר בא. תעשייה אופקים. מודיע משטרת אופקים.
7/3/2009	0:03	י.צ. מבצעית	רכב 4 עם מיכאלי דוד, פרידמן אורן
7/3/2009	0:07	שונות	נמצאים בקרבת מקום מחפשים דרך גישה, מדווח רכב מספר 4
7/3/2009	0:10	דיווח רכב	רכב 4 מדווח הגעה
7/3/2009	0:11	שונות	שונות: אורן מוסר שמדובר בשריפה גדולה מחוץ למפעל צבע. מבקש תגבור למקום. מוסר שפורצים למקום כי לשומר אין מפתח לוודא כי השריפה לא התפשטה פנימה.
7/3/2009	0:13	י.צ. מבצעית	רכב 12 עם גבאי יעקב, גיל איתן
7/3/2009	0:15	דיווחים	דיווח לקצין תורן / מפקד (יצחק ביטון). ביפר
7/3/2009	0:18	דיווחים	דיווח לכבאות דיווח (ביפר).
7/3/2009	0:21	דיווחים	דיווח למגן דוד אדום: להגיע למקום.
7/3/2009	0:21	דיווחים	דיווח למשטרה (אביבית): להגיע למקום.
7/3/2009	0:21	י.צ. מבצעית	רכב 1 עם ביטון יצחק
7/3/2009	0:22	שונות	נמסר לרכב 20 שיחזרו לתחנה ויצאו לכיוון אופקים עם רכב 13, לפי בקשת גבאי.
7/3/2009	0:23	דיווחים	דיווח למוקד ארצי
7/3/2009	0:27	דיווחים	דיווח למשרד לאיכות הסביבה (יוליה): דווח על האירוע
7/3/2009	0:28	י.צ. מבצעית	רכב 27 עם חדד משה, אלזיידנה נאיף.
7/3/2009	0:28	י.צ. מבצעית	רכב 19 עם נעים אדיר, אוחנה רונן
7/3/2009	0:29	שונות	אורן מוסר שהכבאית עולה באש.
7/3/2009	0:30	שונות	יצחק ביטון מוסר לגייס את: נתיבות, אופקים, ב"ש. ולהוציא מנוף כרגע מב"ש.
7/3/2009	0:35	דיווח רכב	רכב 1 מדווח הגעה
7/3/2009	0:40	שונות	יצחק מסר להוציא את אשקלון וכבאיות מת"א.
7/3/2009	0:41	דיווחים	דיווח לכיבוי אשקלון
7/3/2009	0:41	שונות	יצחק מוסר להוציא את כל מי שיכול מהבית לגייס את כל הכבאיות של ב"ש.
7/3/2009	0:42	י.צ. מבצעית	רכב 13 עם אביטן מורדכי, אליה משה
7/3/2009	0:46	דיווח רכב	רכב 19 מדווח הגעה
7/3/2009	0:48	דיווח רכב	רכב 27 מדווח הגעה
7/3/2009	0:48	שונות	רכב 13 במקום, אני לא יודעת באיזה שעה הגיע. יצחק מוסר שהיה פיצוץ. השריפה התפשטה לכיוון נוסף, רכב 19 במקום מטפל בשריפה הצדדית.
7/3/2009	0:50	שונות	נמסרה הודעה לאיכות הסביבה ע"י אסף לוי שיגיעו למקום.
7/3/2009	0:51	שונות	יצחק מוסר שהדליפה ככל הנראה מבורות הביוב והשריפה מתפשטת.
7/3/2009	0:57	י.צ. מבצעית	רכב 16 עם וקנין שלומי, ביליה ניסים.
7/3/2009	0:58	י.צ. מבצעית	רכב 25 עם אזולאי בני, חזן אבי, שוקרון אלי
7/3/2009	0:59	דיווח רכב	רכב 16 מדווח הגעה. יצחק מוסר שהמפעל כולו עולה באש יחד עם כבאית אחת.
7/3/2009	1:00	דיווח רכב	רכב 10 מדווח הגעה
7/3/2009	1:00	דיווח רכב	רכב 12 מדווח הגעה
7/3/2009	1:04	שונות	נמסר ביפר לכבאות דיווח.
7/3/2009	1:06	דיווח רכב	רכב 13 מדווח הגעה

מסומנים באדום רכבי כיבוי שמגיעים ליעד

פרק ג' – השריפה (המשך),

סעיף 1 – יומן האירועים (המשך),

גבאי מבקש להודיע למוקד עירוני להגביר לחצי מים באופקים.	שונות	1:06	7/3/2009
אשקלון שולחים רכב אשד עם כבאי אחד	שונות	1:10	7/3/2009
דיווח לחצרים (הדס).	דיווחים	1:11	7/3/2009
הדס/ חצרים מוסרת שיצא רכב כיבוי אחד עם שני כבאים ומפקד תחנה.	שונות	1:12	7/3/2009
רכב 5 עם אשר יצחק, יהודה שמשון	י.צ. מבצעית	1:20	7/3/2009
רכב 30 עם דנינו ירון, פרץ אלי.	י.צ. מבצעית	1:32	7/3/2009
ערן בלאיש, מתנדב, תצטרף לרכב 30	שונות	1:33	7/3/2009
יצחק מבקש לבטל את התגבור של אשקלון.	שונות	1:50	7/3/2009
לאחר בירור נוסף עם יצחק נמסרה הודעה לאשקלון להמשיך לאירוע.	שונות	1:52	7/3/2009
ממשיך למילוי מיים, מדווח רכב מספר 19	שונות	1:56	7/3/2009
רכב 30 באופקים	שונות	1:57	7/3/2009
רכב 30 מדווח הגעה	דיווח רכב	1:59	7/3/2009
רכב 25 מדווח הגעה	דיווח רכב	2:00	7/3/2009
רכב 5 מדווח הגעה	דיווח רכב	2:01	7/3/2009
רכב אשד של אשקלון הגיע למקום האירוע	שונות	2:12	7/3/2009
פיני בסט מוסר: תמונות מצב נכון לשעה זו: עדיין אין שליטה בשריפה, במקום פועלים 2 רכבי פיקוד 8 צוותי כיבוי ב"ש, צוות מנוף, צוות כיבוי ת"א, צוות כיבוי אשקלון. סה"כ 25 כבאים. נמסר לכבאות דיווח בביפר.	שונות	2:36	7/3/2009
רכב 27 מדווח הגעה	דיווח רכב	3:54	7/3/2009
רכב 27 מדווח חזרה עם חדד משה, אלזיידנה נאיף.	דיווח רכב	4:15	7/3/2009
גבאי מוסר כי ישנה שליטה חלקית במקום	שונות	5:39	7/3/2009
רכב 19 מדווח סיום	דיווח רכב	5:54	7/3/2009
רכב 19 מדווח עם אוחנה רונן, נעים אדיר.	דיווח רכב	6:11	7/3/2009
רכב 5 מדווח שליטה	דיווח רכב	6:47	7/3/2009
רכב 12 מדווח שליטה	דיווח רכב	6:47	7/3/2009
רכב 13 מדווח שליטה	דיווח רכב	6:47	7/3/2009
רכב 16 מדווח שליטה	דיווח רכב	6:47	7/3/2009
רכב 25 מדווח שליטה	דיווח רכב	6:47	7/3/2009
רכב 1 מדווח סיום	דיווח רכב	6:52	7/3/2009
הגעה עצמאית: אוחנה צ'רלי	י.צ. מבצעית	6:53	7/3/2009
יצחק ביטון מוסר כי ישנה שליטה מלאה במקום, כמו כן מוסר שיארו שני צוותים, אחד מב"ש ואחד מאופקים לאבטחה במקום ושאר הצוותים יחזרו לתחנות	שונות	6:53	7/3/2009

הערות:

- (1) הצוות מודיע שהגיע בשעה 00:10 ומזהה שריפה מחוץ לאתר.
- (2) בשעה 00:11 מדווחים על שריפה מחוץ לאתר ומבקשים תגבורת. אין לשומר מפתח. פורצים פנימה.
- (3) עד השעה 00:29 יצאו לשטח 5 כבאיות. סה"כ עד השעה 01:00, 7 כבאיות.
- (4) **בשעה 00:35 הגיעה לשטח כבאית אחת. הכבאים מדווחים שהמפעל כולו בלהבות.**
- (5) **אלה גם הדיווחים של המפקדים שהגיעו בשעות 00:48, 00:59, 00:46.**
- (6) הדיווח על שריפת הכבאית רשום בשעה 00:29. אבל מכיוון שהכבאית נשרפה, הכבאים אבדו את מכשירי הקשר. הערכה היא שהשריפה של הכבאית קרתה בשעה 00:20.
- (7) רכב מחיל האוויר מדווח יציאה בשעה 01:12.
- (8) בסביבות 01:30 יצאו עוד 2 כבאיות.
- (9) בשעה 01:06 מבקשים מהמוקד העירוני להגביר את לחץ המים.

פרק ג' – השריפה (המשך),

2. התפשטות האש מחוץ למפעל:

פרק ג' – השריפה (המשך),

התפשטות האש מחוץ למפעל (המשך)

מסקנה: בשעה 00:25 כבר הייתה בעירה משמעותית בכביש הצפוני באזור הצומת עם רח' חנית קיקוס, 70 מ' צפונה משער המפעל.

בעדות אחרת דווח על בעירה לאורך כל רח' חנית קיקוס. יעקב גבאי אשר הגיע עם כבאית מבאר שבע בשעה 00:35 מדווח על בעירה כללית במפעל ובכביש חנית קיקוס.

זה בניגוד מוחלט לעדויות מטעם התובעת.

3. תצהירים:

א. רשף יעקב גבאי מבאר שבע:

- (1) יעקב גבאי מדווח שיצא מבאר שבע בשעה 00:13 עם רכב שמכיל 10,000 ליטר ו-1000 ליטר קצף. עד אותו זמן הדיווח היה של שריפה מחוץ למפעל.
- (2) בדרך למפעל הבחין בהבזק אש גדול. לפני הגעתו כבר הבין שמדובר בלהבות חזקות וגבוהות.
- (3) בשעת הגעתו 00:35 ראה שהאש כבר אחזה בכל המפעל, משאיות לאורך רח' קיקוס וכן האזור הצפוני (ראה אימות בתמונות הוידאו של סעיף 2 לעיל).
- (4) לא היה סיכוי להציל את המפעל שכבר באותה שעה עלה כולו בלהבות.
- (5) בשעה 00:48 הגיע רכב אשד (10,000 ליטר מים, 1000 ליטר קצף) מנתיבות. הסלנת קצף נמשכה מסביבות השעה 00:48 עד שנגמר. סעיפים 21, 22: מעיד על הסלנת 2000 ליטר תרכיז קצף באמצעות שני רכבי כיבוי גדולים.

פרק ג' – השריפה (המשך),

תצהירים, רשף יעקב גבאי (המשך)

- 6 בכיבוי השתתפו 13 רכבי כיבוי, כולל רכב של חיל האוויר.
- 7 סעיף 28.3 בקשר לטענה של מר ריבק. אילו הכבאים עושים כעצתו של מר ריבק הם כבר לא היו בחיים.
- 8 סעיף 28.9: אילו כל הכוחות, מנתיבות (19 ק"מ, הרכב היה עסוק בכיבוי במקום אחר), אשכול (21 ק"מ), רהט (23 ק"מ), באר-שבע (26 ק"מ) היו מוזנקים יחד עם הכבאית האחרונה, הם היו מאחרים להגיע על מנת להציל את המפעל.
- 9 סעיף 28.4: ה"משימה להגן על המפעל היא בראש ובראשונה של בעל המפעל". סעיף 28.10 מרחיב בעניין הרשלנות של דנבר.

ב. אורן פרידמן:

- 1 חיפשו דרך גישה למפעל לנוכח העדר אפשרות להתבונן פנימה..
- 2 זיהו אור מוקרן מעל הגדר בחלק הדרומי מערבי. .
- 3 טיפס מעל הגדר באזור השער המערבי ונכנס לחצר המפעל.
- 4 לא ניתן היה להפעיל תותח מעמדת הכבאית.
- 5 עם כניסתו לחצר אירעה התפוצצות של חביות והאש החלה להתפשט במהרה.
- 6 אז הופיע מולו השומר. בקש ממנו את המפתחות לשער, קבל תשובה שאין מפתחות.
- 7 השומר לא הזכיר מטפים.
- 8 הורה לדודו נהג הכבאית למקם את הכבאים בחזית המערבית.
- 9 ארע פיצוץ נוסף. נמלט עם השומר החוצה.
- 10 התחברו לברז כיבוי כאשר הכבאי דודו מטפל בהפעלת התותח.
- 11 עלה לגג הכבאית כדי להפעיל את התותח, אלא שאז אירע פיצוץ אדיר ובבת אחת התפשטה האש בכל רחבי המפעל ולרחוב.
- 12 קפץ מגג הכבאית ופעל להציל את הכבאי דודו שישב בפנים.
- 13 משך את דודו החוצה ונחלצו לכיוון וופורג'ט (מעבר לכביש).

ג. רונן אוחנה מפקד צוות כיבוי מתחנת אשכול:

- 1 סעיף 7 - הגיע בשעה 00:46 .
- 2 סעיף 8 - המפעל בער כולו.
- 3 סעיף 11 – לא היו מספיק ברזי כיבוי להתחבר אליהם.

ד. הערות לגבי תשובות לשאלות של עורכי הדין של התובעת:

- 1 מתוך תשובות לשאלות של מפקדי כבאים, מצאנו תשובה אשר נכתבה באקראי ככל הנראה "נאיף אל ויאדנה" מפקד התחנה ברהט, סעיף 98 בעקרון קצף משמש לכיבוי נזלים דליקים ששטח ההכלה שלהם מוגבל".

- 2 במקרה דנן "שטח ההכלה היה בלתי מוגבל" נעלם מעיני כל מומחי התביעה .

ה. תצהיר של דוד אוחיון, איש צוות המשא"ז שגילו את האש:

- 1 היה בסיוור יחד עם אבישי לבנקופף כאשר גילו שריפה "בגודל בינוני" בצד הדרומי של גדר המפעל .

- 2 דיווחו למוקד תתחנת המשטרה, נשאלו עם הניידת עד שהגיע רכב הכיבוי. אז נסעו לחזית המזרחית, הבחינו בשומר ישן ב"בודקה" וניסו להעיר אותו במשך "כמה דקות"

- 3 נסעו לביתו של אחד מעובדי המפעל והזעיקו אותו.

פרק ג' – השריפה (המשך),

תצהירים, דוד אוחיון (המשך),

- 4 חזרו לאזור המפעל, התמקמו באזור הסופרמרקט כדי למנוע מעבר כלי רכב ומשם הבחינו בשריפה ענקית שמשתוללת במתחם של המפעל.
- 5 באותו שלב כבר החלו להגיע כוחות כיבוי נוספים.

הערות:

- א. עפ"י התצהיר הזה, השומר הוזעק אחרי הגעת הכבאית, מה שסותר את עדות השומר.
- ב. בשלב שהיו ליד הסופרסל כבר הבחינו בשריפה גדולה במפעל,
- ג. עולה בקנה אחד עם עדותו של יעקב גבאי שכאשר הגיע היה כל המפעל בלהבות.
- ד. כל אלה סותרים את עדויותיהם של העדים מטעם התובעת.

ו. תצהיר של יצחק ביטון מפקד איגוד ערים לכיבוי אזור באר שבע:

- 1 הגיע לאתר בשעה 00:35 ומצא "להבות עצומות וחום אימים".
- 2 המפעל כולו לרבות מבנה המפעל בצד צפון כבר בער. האש התפשטה צפונה דרך רח' קיקוס.
- 3 לא היה כל סיכוי להציל את המפעל. בשעה 00:59 דיווח למוקד כי המפעל כולו עולה באש וגם כבאית אחת.
- 4 כבאית עם רשף מנה גבאי הגיעה במקביל למקום הייתה צריכה לפלס דרכה ברח' קיקוס תוך שימוש בתותח. לאחר שהגיעה בסמוך לכניסה הראשית למפעל הסלינו קצף למתחם המפעל הבוער ולאחר מכן מים.
- 5 כבאיות נוספות שהגיעו עסקו בכיבוי כלי הרכב הבוערים באתרים סמוכים ובחורשה והוואדי.
- 6 רק לקראת בוקר הושגה שליטה.
- 7 כל הכבאיות עשו שימוש ב- 2,240 דקות עבודה של משאבות.
- 8 הטענה שרק בשעה 02:00 התפשטה האש לעבר מבנה המפעל היא דמיונית ומנותקת מהמציאות.
- 9 "חומרים דליקים הוחזקו בצמוד למבנה המרכזי. בגין עובדה זו התפשטות האש לעבר מבנה המפעל והמשרדים הייתה מיידית ובלתי נמנעת". "החומרים הדליקים הוחזקו ללא מאצרות מתאימות, דבר שהוביל לגלישתם דרך מערכת הביוב והניקוז לאורך מאות מטרים".
- 10 אי אזעקת כבאית נוספת (מנתיבות) יחד עם הכבאית מאופקים נבעה מהיותה עסוקה בשריפה אחרת.
- 11 אזעקה מיידית של כל הכוחות בטרם ידועים הנסיבות בשטח משמעותה הפקרה של כמה יישובים.
- 12 גם אזעקה מיידית של כל הכוחות לא הייתה מונעת את התוצאה.

התייחסות לתצהירים: התצהירים האלה עולים בקנה אחד עם ניתוח הטופוגרפיה של השטח לאמור שיפועים גדולים לכיוון המפעל, החומרים, אופן האחסון, הצפיפות והעדר הפרדות ע"י קירות אש, בין המבנה בצדדים המזרחי והדרומי לבין חביות שהיו מאוחסנות לידם, צמצום המרווח בין האחסון הקרוב לאחסון בחצר, מרווחים בין חביות וקוביות בתוך החצר, שיפועים לכיוון הרחוב.

התצהירים עומדים בסתירה מוחלטת מול העדויות של אנשים מטעם התובעת ובהתאם לכך כל המסקנות של מומחי התביעה המסתמכים על עדויות אלה הם חד צדדיות.

פרק ד' – ניתוח האתר

1. כללי:

- א.** דנבר צבעים וציפויים עוסקת **ביצור של צבעים**, ציפויים, חומרי איטום וכימיקלים לשוק הביתי והתעשייתי.
- ב.** דנבר פעלה באתר אחר בשנות התשעים ועל כך יש רקורד של מכתבים בקשר לאישור האתר.
- ג.** בשנות התשעים היו באתר אחר באופקים 3 שריפות. שירותי הכבאות בקשו לשלול את רישיון העסק של דנבר דאז. מר קוגן שלח מכתבי תחוננים לשירותי הכבאות עם הבטחות לשפר את הבטיחות באתר האחר.
- ד.** האתר בו פרצה השריפה קבל היתר בנייה בשנת 1997.
- ה.** באתר פעל T.R.M. תעשיות, מפעל לחידוש צמיגים. אותה תקופה הותקנה במבנה מערכת מתזים אשר קבלה אישור מכון התקנים.
- ו.** דנבר קבלתה לידיה את האתר בשנת 2002, בקשה וקבלה אישורים משירותי הכבאות, המשרד לאיכות הסביבה ועיריית אופקים לאחר שספקה סקר סיכונים.

2. סידורי בטיחות אש:

- א.** מתזים אוטומטיים במבנה אבל לא בסככות הצמודות שנבנו אחרי 2003.
- ב.** בסככה אחת הצמודה לצד המזרחי של המבנה הותקנו מכלי כיבוי באבקה יבשה המופעלים ע"י מתזים. הסדור מאולתר, ללא בסיס תיקני כל שהוא.
- ג.** 4 עמדות כיבוי בפינות האתר.
- ד.** 2 מטפים 50 ק"ג ו- 36 מטפי אבקה 6 ק"ג על בסיס אבקה.

3. סידורי בטיחות אש שהיו צריכים להיות:

- א.** מערכת מתזים שתואמת את הסיכון לפי התקנים, כולל אספקת מים עצמאית הכוללת מאגר מים ומשאבה.
- ב.** מאצרות וסידורי ניקוז אשר היו אמורים למנוע התפשטות נוזלים דליקים בוערים לעבר המפעל ולשטח הציבורי בהתאם להוראות NFPA-30.
- ג.** מרווחים בין האחסון בחצר ומבני המפעל בהתאם להוראות NFPA-30.
- ד.** קיר עמיד אש בחזית הדרומית מול האחסון.
- ה.** מערכת גילוי אש על בסיס גלאי להבה.
- ו.** 2 תותחים סורקים 140 מק"ש כ"א. בלחץ 7 בר, מצוידים במכלי קצף אלכוהולי (AFFF-AR) ומוזנים ע"י מים בלחץ משאבת כיבוי אש 230 מק"ש בלחץ 8 בר השואבת מים ממאגר מים בקיבולת של 300 מ"ק.

4. הערות לגבי סידורי בטיחות אש אקטיביות:

- א.** כל האמצעים בסעיף 3 אמורים היו להידרש ע"י סוקר סיכונים מקצועי ששוכר בעל העסק.
- ב.** אמצעי הכיבוי סעיפים ה' ו-ו' לעיל להגנת אש בחצר אמורות להיות חלק מדרישות הסוקר המקצועי של דנבר.
- ג.** הערה: שירותי הכבאות מסתמכים בדרישותיהם על דרישות תיקניות. להגנה על מטעני אש בחצר אין דרישות תיקניות, לכן אין לצפות ששירותי הכבאות יעלו אותם.

פרק ד' – ניתוח האתר (המשך),

5. המשמעות של סידורי בטיחות אש לקויים:

- א.** סידורי בטיחות האש שהיו לא תאמו את הנדרש. השיפוע כלפי מטה של השטח הדרומי אשר שמש לאחסון בחצר לכיוון מבנה המפעל הצפוני וכן שיפוע כללי של השטח מכיוון מערב למזרח לכיוון רח' חנית קיקוס.
- ב.** השיפוע לכיוון המפעל היה לפחות כפול מהשיפוע לכיוון הרחוב.
- ג.** משמעות סידורי הניקוז שהיו: אפשרו התפשטות נזלים בוערים מהאחרון המזרחי לעבר מבני המפעל ולכבישים החיצוניים.
- ד.** משמעות אי שמירת המרחק בין החביות והקוביות לבין המבנה - תגבור משמעותי של אפשרות התפשטות האש למפעל.
- ה.** משמעות האחסון הדחוס באזור האחסון המזרחי ולאורך הצד המזרחי של מבנה המפעל ומחסנו היא התפשטות מהירה של אש בשטחים האלה ובניהם.
- ו.** משמעות האחסון הלא מוגן בצמוד למבנה המפעל היא יצירת "קרש קפיצה" להעברת האש למפעל.
- ז.** משמעות היעדר הפרדת אש בקיר החזית המזרחית של מבנה המפעל היא "הקפצה קלה" של האש למבנה המפעל.
- ח.** העדר גילוי בזמן ופעולה של אמצעי כיבוי אוטומטיים בחצר, לא אפשרה טיפול מיידי באש בשלב התפתחותה הראשוני.

6. התוצאה הבלתי נמנעת:

כל הגורמים הללו גרמו לאובדן הכללי.

פרק ה' – ניהול סיכונים של דנבר

- 1. אחריות:** האחריות היא בראש ובראשונה של הבעלים, לעובדים, לרכוש, לצד ג' ולסביבה.
- 2. בטיחות אש:** בפרק ד' הצגתי את הכשלים המכריעים של הנהלת דנבר בקשר עם בטיחות אש באתר.
- 3. הערכת סיכונים:** על מנת לענות על דרישת הרשויות זימנה דנבר את ברקן-יועצי בטיחות לערוך סקר סיכונים. זה הוגש ב- 29/12/2002. ראשי הפרקים של הסקר כללו בחינת סיכונים האש, מערך המים והכיבוי, מערך מניעת דליקות כולל אמצעים לכיבוי וזמינותם. בסקר לא היה שום ניתוח סיכונים. אפילו נושאים טריביאליים כמו אספקת המים ומערכת המתזים לא נבדקו. כל מה שהסקר הזה עשה בפועל היה לעזור את עיני הרשויות. אילו היה נערך סקר סיכונים מקצועי וחסר פניות, אין ספק שהרשויות לא היו מאפשרות למפעל הזה שאינו אלא פצצת זמן לפעול.
- 4. צפוי או לא צפוי:** בדיון מול אנשי משרד איכות הסביבה לאחר השריפה בקשר עם סידורי הניקוז, טען מר קוגן, מנהל התובעת, ציטוט: "מר קוגן ציין כי פעל אחר ההנחיות שקיבל מהמשרד לאיכות הסביבה ומפיקוד העורף וכי לא יכול היה לנחש מקרה כזה"
- מר קוגן מבסס את טענותיו על הבנתו בחומרים אשר הוא מעבד ואיך מכבים אותם. שלש שריפות קרו בקדנציה הקודמת של דנבר במקום בשנות התשעים ובגין זה עמדו שירותי הכבאות לשלול ממנו את רשיון העסק. לנוכח כל זה, איך הוא יכול לטעון שלא יכול היה לנחש מקרה כזה?
- 5. השומר:** הפקידו את האתר בידי שומר במקום ללא פיקוח (ע"י לחצני בקורת לסיור בשטח), ללא אימון בשימוש באמצעי כיבוי, במקום שלא יכול היה לראות כלום וללא מפתח של השער הראשי.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה

1. משה ריבק:

- א.** מר ריבק אומר שהוא מסתמך על "טובי משרדי החקירות" (סעיף 2.2) "חוקרי דליקות מנוסים" אבל לא עשה אפילו את הניסיון הקל לבחון את ממצאיהם לפי סרגל לוגי וסרגל של זמן ומרחב.
- ב.** הוא מסתמך על "מאות מסמכים", אבל לא על כל המסמכים. למשל הוא דיילג על הקריאה לתגבור של מפקד הכבאית כאשר ראה את הלהבות מיד לכשהגיע.
- ג.** הוא מתייחס לעדויות של אנשים אינטרסנטיים כ"עובדות".
- ד.** הוא קובע כעובדה את עדותו המפוקפקת של השומר שהוא ראה להבה בגודל של 1 מ"ר ולא שואל את עצמו כיצד השומר לא הצליח לכבות עם מטף אבקה 6 ק"ג המסוגל עפ"י התקן לכבות להבה גדולה פי 3.
- ה.** הוא מתעלם מזריקת המטף השני ללהבות ולא שואל את עצמו מה אפקט ההתפוצצות של מיכל לחץ של 15-20 בר שזורקים אותו לתוך להבות (לפי עדות השומר).
- ו.** הוא קובע שהאירוע הוא של הצתה כתוצאה מחפץ בוער שנזרק מבחוץ כי כך סוברים חוקרי הדליקות מבלי שהוא שואל את עצמו האם יש איזו שהוא בדל של ראייה שכל אכן קרה (לא מצאו סיבה אחרת אז מן הסתם זו הייתה הצתה). הנחה נהפכה לעובדה.
- ז.** הוא כותב שהשומר (מבוגר בגילו) שאינו בקיא בתחום הכיבוי וגו'. הרי מר ריבק במהלך חלק נכבד מ-43 שנות ניסיונו דרש מבעלי עסקים להעמיד אמצעי כיבוי פנימיים לשימוש עובדים שאינם בקיאים בתחום הכיבוי וגם דרש שיעברו אימון שנתי לפחות. במקום להסיק שמזמין חוות הדעת שלא לא טרח לאמן את השומר באמצעי כיבוי, הוא הופך את השומר למבוגר (בן 65) מסכן.
- ח.** מר ריבק בעל ניסיון של 43 שנים היה פורץ את השער עם הכבאית (בכל זאת זה שער ברזל מסיבי אשר מר ריבק לא בדק את חוזקו), מעמיד את הכבאית במקום הנמוך ביותר בשטח ומכניס את הכבאית הישר לתעלת הניקוז של הנוזלים הבוברים?
- ט.** על סמך מה קובע מר ריבק בסעיף 3.11 "בשלב זה לא היה קיים איום על המבנה". איזה שלב? איזה שעה. זו אמירה כללית שלא מבוססת זמן ומרחב וכל כולה מבוססת על העדות של התובעים בעלי האינטרס.
- י.** באותו סעיף 3.11, הוא מציין שהנוזלים ניגרים אל **החצר המשופעת** והאש אוחזת במערומי חומר הגלם, מכולות, תות"ג, מדדלים וגו', אבל לא מבחין בסתירה בין המצב החמור הזה לבין ה"עובדה" כביכול שהאש לא הגיע למפעל.
- יא.** סעיף 3.12: הגעה מאוחרת וצבירת כוחות איטית. האם מר ריבק אומר בעצם שהתחנה באופקים צריכה להיות בגודל של תחנת הכיבוי בחיפה? אולי מר ריבק "נדהם למדי" (סעיף 2.3) מהעובדה שאין באופקים תחנה כזו ואולי גם מהעובדה שבמדינת ישראל אין כוחות כיבוי גדולים פי עשרה, דבר שהיה מאפשר צבירת כוחות מהירה?
- יב.** בעיף 3.12 בהמשך: מר ריבק כותב ש"ניתן להניח כי בהגעת הכבאים כבר אחזקה אש בשטחים נוספים בחצר המפעל שהיו מוצפים באש" ובחוסר שיקול דעת מקצועי בחרו הכבאים שלא להפעיל שיטת תקיפה באמצעות קצף אלא השתמשו בתותחי מים בעלי ספיקה גדולה שגרמו לנוזלים הדליקים לנוע במהירות בחצר המפעל ואל מחוץ למפעל וגו'. שוב אמירה כללית משוללת בסיס שמן ומרחב. הרי הכבאית עלתה באש בשעה 12:20 עוד לפני ש"הסלינו מים מתותחים" ובזמן זה הלהבות כבר הגיעו לקצה הצפוני של רח' חנית קיקוס (עפ"י מצלמת הוידאו של ופורג'ט עמ' 23, 24).

**פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),
משה ריבק (המשך)**

- יג. בסעיף 3.10** הוא כותב כעובדה שאחת הכבאים טיפס מעל השער וניסה לפרוץ את המנעול של השער האחורי וכאשר לא צלח חזר לשבת בכבאית. לפי תצהיר הכבאי הוא טפס פנימה, ראה להבות גדולות ומצא שומר מבולבל ואז כאשר הלהבות התפרצו בעוצמה, יצא מהשטח דרך הפשפש הצפון מזרחי.
- יד. סעיף 3.13:** אכן אין בחיובים של שירותי הכבאות התייחסות לקצף. אבל יש תצהירים של כמה כבאים ומפקדים שנעשה שימוש בקצף. יש אפשרות שלא חייבו. זה קורה. אני מניח שאצל ריבק זה לא קורה.
- טו. סעיף 3.14:** ה"עובדה" שהייתה הצתה במפעל מזריקת חפץ בוער פנימה לא התבססה על ראיות (איפוא החפץ הבוהר שזרקו פנימה". עכשו יש גם אפשרות שהמשאיות לאורך הכביש הוצתו.....
- טז. סעיף 3.15:** למרות שעמדו בפני ריבק מאות מסמכים לרבות מסמכים של התובעת אשר ספקה תרשימי שטח לרבות תוכנית שטח עם קווי גובה עם שיפועים לכיוון המפעל, תוספת סככות עם חביות של נזלים דליקים, סידורי ניקוז פגומים, חוסר הפרדות מספיק, אמצעי כיבוי חסרי משמעות בכר מר ריבק לא להתייחס לעובדות האלה אלא התייחס להצהרות שולחיו כעובדות.
- יח. בעניין הקצף,** מר ריבק לא עשה שום ניתוח של צרכי הקצף הדרושים, אספקת המים שעמדה לרשות הכבאים לצורכי ייצור הקצף, לא לעובדה שקצף לא יעיל לכיבוי תלת מימדי ולא לעובדה שהשטח הבוהר לא היה תחום כדי שהקצף יוכל לבצע את העבודה.
- יט. בפרק 4 של חוות הדעת מתייחס מר ריבק בכותרת ל"הערכות המפעל כנגד סיכוני אש".** מר ריבק מצטט תקנות, מזכיר את האישורים השונים שנתנו רשות הכבאות, המשרד לאיכות הסביבה, סוקרי הסיכונים של חברת הביטוח של התובעת וגו'.
- כ. פרק 4:** בלבד האמור לעיל, לא מצאתי דבר בקשר ל"הערכות המפעל כנגד סיכוני אש". אני מניח שאם מר ריבק היה מנסה לבדוק את העניין הזה, על בסיס 43 שנות ניסיונו כולל ב"מניעת דלקות" ובשנים האחרונות כ"יועץ בטיחות" היה מגלה שלא הייתה שום הערכות למניעת דלקות אלא "הערכות אובדנית".
- כא. סעיף 4.10.2:** מר ריבק מזכיר שהביקורת האחרונה של רשות הכבאות הייתה בינואר 2009 ולאחריה נדרש המפעל להציג אישורים שונים שכולם הוצגו. אבל, נדרש למשל אישור למערכת המתזים של המפעל הוא האמצעי החשוב ביותר במפעל. אבל זה לא הוצג מן הסתם כי אי אפשר היה להציג אישור למערכת מתזים שאינה מתאימה אפילו לרמת סיכון בינונית. מר ריבק לא טרח לבדוק נקודה זו, לא זימן בדיקה של אספקת המים בתוך האתר ולא בחוץ.
- כב. פרק 5 – פעולות הכיבוי של רשות הכבאות:** מר ריבק מגדיר איזה אמצעים "רשות הכבאות" הייתה אמורה להזעיק לאחר שהתקבלה הודעה על שריפה במפעל צבעים. אני מניח שאילו זה היה בחיפה הנוהל הזה היה מתקיים. אבל זה אופקיים! מתחנת הכיבוי האזורית באר שבע עד אופקיים זה 25 דקות נסיעה לפחות. יש תחנות כיבוי קטנות נוספות בסביבה אבל זה לא משנה את התמונה הכללית של זמן התגובה האפשרי באזור.
- כג. דיווח על רכב הכיבוי שעלה באש:** אכן הדיווח היה ב- 00.29, אבל בפועל אחד הכבאים פעל לחילוץ חירום של הכבאי השני כאשר הכבאית כבר עלתה באש בשעה 00:20.
- כד. יומן המבצעים לפי הדוח של מר ריבק:** ההתרשמות שלי שקצב התגבור בשטח לא היה שונה ממקומות אחרים בארץ.
- כה. סעיף 5.6:** אין קשר בין התאור הזה לבין פעילות הכבאים בשטח עפ"י התצהירים שלהם. הכבאית הגיע לצד המערבי משם ניתן היה להבחין באש. לפי הצהרתו, הכבאי פרידמן טיפס על השער המערבי (שהיה בפועל שער דמה ללא אפשרות גישה) ונכנס פנימה.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

משה ריבק (המשך),

- כו. סעיף 5.7:** כאמור, מר ריבק מתייחס לעדות השומר (כזכור "מבוגר בגילו") כאילו היא עובדה. התייחסתי לנושא הזה כבר למעלה.
- כז. סעיף 5.8:** כבר צטטנו לעיל את מה שמר ריבק מייעץ לכבאים מה לעשות בדיעבד, לאמור לנגח את השער ולעלות לתוך המפעל במקום להעמיד את הכבאית ליד הפשפש בכניסה ולנסות לחתוך את השער. אני מניח שאם הכבאים היו עושים כמצוות מר ריבק, הם לא היו נמצאים אתנו היום.
- כח. סעיף 5.9:** כאשר הכבאית עלתה באש בשעה 12:20, זו התקדמה הלאה מהר מאוד והיא עד סוף רח' קיקוס ומשנה מזרחה ומערבה ברח' הצפוני, מה שלא עולה בקנה אחד עם האש הקטנה של מר ריבק.
- כט. בהמשך** שוב מר ריבק מגייס את הצהרות שולחיו ומתייחס אליהם כעובדות. "זמן דעיכת אש" וכד' ביטויים ששגורים בפי התובעים. שוב מר ריבק לא עושה שום חישוב של צריכת תמיסת קצף ולא לעובדה ששטח הבעירה **לא היה תחום** דבר שפוגע ביעילות של הקצף והמיכלים עם החומרים הדליקים / בעירים היו מבחינת סיכון תלת מימדי שקצף לא מתאים לו.
- ל. סעיפים 5.16, 5.17, 5.18:** כולם חזרה על אותם טיעונים שלא מבוססים על שום דבר מקצועי אלה על הצהרות התובעים.
- לא. סעיף 5.19:** לא ניתן להתייחס למקום אחר מבלי לנתח את התנאים בשטח של המפעל בשדרות ביחס למפעל באופקים. את זה מר ריבק לא עשה וגם לא הזכיר שבאופקים אספקת המים הייתה דלה ובשדירות עומד לרשות המפעל מאגר מים משמעותי ומשאבת כיבוי 1500GPM.
- לב. הסיכום בפרק 6:** הסיכום משחזר בתמצית טענות של מר ריבק אשר מבוססות על תצהירים של שולחיו כאילו היו עובדות. די לציין שבפרק 4 עם הכותרת "**הערכות המפעל כנגד סיכוני אש**" לא כלל שום הערכה מקצועית של היערכות המפעל ובלעדי זה אי אפשר בכלל לקבוע אם ניתן או לא ניתן לכבות אש באתר כזה.
- לג. הערה אחרונה:** מר ריבק היה מעורב באירועי השריפות של חיפה כימיקלים במפרץ חיפה בשנות התשעים. גם אני. פעולות הכיבוי לא הצליחו שם למנוע את הנזקים הכבדים, \$ 40 מיליון בפעם הראשונה, \$70 מיליון בפעם השנייה. זה אכן היה אתגר הרבה יותר גדול, אבל אמצעי הכיבוי בשטח והכוחות הגדולים פי כמה בשילוב האמצעים הגדולים של בתי הזיקוק לא הצליחו למנוע את הנזקים. איש לא התבטא באותה שפה נגד אגוד ערים חיפה באותה רמה שמר ריבק נקט נגד עמיתיו בדרום.

2. חן גרציאני:

- א.** התרשימים הסכמתיים של המפעל בעמ' 8 ו-16 של הדוח, מעוותים בממדיהם ואינו עולה בקנה אחד עם תרשימים אחרים. הוא מציג "שטח מאוורר", הפרדות טובות ואחסון לא צפוף. התרשים בעמ' 16 מראה חיצים המייצגים כיוון זרימה של הנוזלים הדליקים. כיווני החיצים אינם תואמים של שיפועי הניקוז בשטח. אם התרשימים המוטעים מהווים בסיס לחוות הדעת, הרי חוות הדעת עצמה חסרת בסיס.
- ב.** הוא מתייחס לעדויות של אנשים אינטרסנטיים כ"עובדות". נא לעיין בהתייחסות לתרשים בעמודים 8 ו-9 לעיל, פרק א.
- ג.** כל הדוח מבוסס על החקירה של דודו פישר שמבוסס כולו על תצהירים של התובעים ומתייחס לעדויות האלה כאילו היו עובדות.
- ד.** סעיף ו' מבוסס על עדות השומר אשר תאר אש קטנה שנעסה ניסיון לכבותה במטף. מר גרציאני לא בדק את סבירות התיאור מול ביצועים תיקניים של מטף כזה. בהמשך תאור זריקת מטף שני לתוך האש מבלי שמר גרציאני עומד על משמעות פיצוץ מיכל לחץ בשטח.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

חן גרציאני (המשך),

- ה. סעיף ז' אינו עולה בקנה אחד עם הצהרות הכבאים. אבל כאמור גרציאני לא בדק את הטענות של התובעים.
- ו. הוא הדין בסעיפים ח', ט' ו-י'. הם סותרים תצהירי כבאים.
- ז. סעיף יג' מבוסס על עדות חד צדדית של עובד המפעל, רפי סמסונוב. על פי הדוח של מר פישר, השומר מעיד שהכבאים התיזו מים על המפעל ורק שהפסיקו להתיז האש בשעה 01:55 הגיעה למפעל. זה סותר את עדות מר סמסונוב, לאמור שב- 02:00 החלו הכבאים להתיז מים וכתוצאה מכך "פרצו להבות רבות וגבוהות" וגו' ואז חדרה האש למפעל.
- ח. כל שאר הסעיפים מבוססים על עדויות של התובעת.
- ט. **ניתוח הממצאים:** מר גרציאני לא מנתח את הטופוגרפיה של השטח, את השיפועים, את קרבת החומרים הדליקים לקיר המפעל ואת הסבירות שאש לא מגיעה לקיר המפעל עם שיפועים לכיוון המפעל בטווח של מטרים בודדים, אבל מגיעה בשעה 00:15 לצומת רחובות צפונית לשער המפעל במרחק של 70 מ' כאשר השיפועים במסלול הארוך, סה"כ 100 מ' הם מתונים יותר.
- י. **ניתוח ממצאים סעיף 45:** הכבאית נשרפה בשעה 00:20 ולא בין השעות 00:30 ל- 00:45.
- יא. **סיבת פרוץ הדליקה:** בסעיף ו' מתאר מר גרציאני "אלמונים שמגיעים לקירבת הגדר הדרומית של המפעל והשליכו חפצים בווערים וגו'. כאילו יש שם מצלמה שמתעדת את המעשה. לא דווח על עקבות ולא זוהה שום חפץ חשוד. זו בעצם הבעיה עם כל הדוח. קביעת תיאורים לא בדוקים כעובדות.
- יב. **תקן NFPA-921** בקשר עם חקירת דליקות קובע כללים של חקירה. החקירה של מר גרציאני אינה עומדת בהנחיות התקן.
- יג. **תפקוד הכבאים, סעיף 48:**
- סעיף א'** הוא מסקנה אשר מבוססת על אמירות בלתי בדוקות ולא על עובדות.
- סעיף ב'** אם מחברים את האמירה עם התרשים המעוות בעמ' 8 לדוח, מבינים שהמסקנות של מר גרציאני אינם מבוססות.
- סעיפים ג' ו-ד':** צוות הבדיקה הגיע למסקנה שצוות הכיבוי פעל כהלכה בניגוד למסקנותיו של מר גרציאני.
- סעיפים ה' ו-ו'** הם מבחינת הטחת דיבה בהיותם לא מבוססים.
- סעיף ח' -** לא עולה בקנה אחד עם הצהרות הכבאית. לגבי התקרבות למוקד האש והפעלת התותח, יש להתחשב בטופוגרפיה של השטח, שדה ראייה של האזור הבוער, זוויות אפשריות לפעולה. בכתיבת המלצותיו בדיעבד מר גרציאני לא עושה שום ניסיון לנתח את השטח ולבחון זוויות התקפה נכונות.
- סעיף ט -** איזה שער מנסים לפרוץ?
- סעיף י -** מר גרציאני מניח ככל הנראה שהכבאים מטומטמים. הרי אם יכלו להגיע לנקודה ממנה יש להם שליטה לכיוון האש, מן הסתם היו עושים את זה.
- סעיף יא -** ניסו להתחבר אבל עלו באש לפני זה.
- סעיף יב -** הטווח לאיזור הדרום-מערבי הוא כ- 65 מ' מעל טווח התותח.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

חן גרציאני (המשך),

סעיף יט- חומרים דליקים נגרו לאט לאט לכיוון מבנה המפעל וגו' - אם מר גרציאני היה לומד את השטח היה מבחין בשיפוע גדול יותר בין דרום לצפון מאשר בין מערב למזרח לכיוון הכביש ואח"כ צפונה לאורך הכביש. אז בשיפוע הנמוך יותר האש מגיעה לצומת הצפונית 100 מ' ממרכז התעלה בחצר עד השעה 00:15. לומר שבשעה 01:00 הנוזלים נגרו אט אט לכיוון המפעל זה מרחיק לכת בלשון עדינה.

סעיף כ' – לא התיזו קצף וגו'. הכבאים מצהירים שהתיזו קצף. קצף חומר מתאים לכיבוי נוזלים דליקים במיוחד? לאיזה קצף מר גרציאני מתכוון? אם מר גרציאני היה לומד את השטח ואת התאמת קצף לייעוד, אני מניח שהיה מגיע למסקנה שאין לקצף סיכוי, לא כל שכן קצף סטנדרטי "AFFF".

סעיף כ"א- מר גרציאני כותב: "אין ספק כי פעולות הכיבוי מתחילתם ועד סופם היו לקויים ולא מקצועיים". זו הטחת דברים קשה. במיוחד אחרי שמר גרציאני לא למד את השטח ולא את מרכיבי הסיכון בשטח. אם למד, לא הביא את זה לביטוח בחוות דעתו.

סעיף כ"ב- מר גרציאני לא כתב שערך שחזור בשטח. אפשר להניח שהוא נותן המלצות בדיעבד לכבאים ממשרדו. בסעיף קטן 1א) ממליץ מר גרציאני לפרוץ את הגדר הדרומית. כלומר להכניס את הכבאית הישר לתוך המיכלים, החביות והקוביות עם הנוזלים הדליקים!?

בסעיף קטן 2), ממליץ מר גרציאני לצוותי הכיבוי האחרים להגיע לכביש **המוצף בנוזלים בוערים** להיכנס למתחם המפעל **הבוער, מן הסתם דרך הגישה היחידה שעוברת מעל תעלת הניקוז המזרימה חומרים בוערים וגו'.** מה שמר גרציאני ממליץ ממשרדו שהכבאים ישרפו את הכבאיות ויצלו באש.

י.ד. סיכום ומסקנות:

סעיף ד' - הדליקות של המשאיות נגרמו מהנוזלים הדליקים שגלשו מהמפעל. לא ידוע לי על ראייה להצתה בזדון של משאיות.

סעיף ו' - מר גרציאני כותב ש"שירותי הכבאות ... התרשלו בצורה חמורה וגו'". הכבאים אכן חיפשו דרך גישה מתאימה כדי להתמודד עם האש והעמידו את הכבאית מבלי משים במקום אשר אליו הכיע נוזל בוער תוך זמן קצר. צוות החקירה של הנציבות קבע שהכבאים לא התרשלו.

אם אנו בוחנים את דרך החקירה של מר גרציאני אשר גם הציע לכבאים לפרוץ עם הכבאים את הגדר הדרומית הישר למיכלים, החביות והקוביות שהכילו נוזלים דליקים, הרי אילו מר גרציאני היה מפקד הכבאית, הוא היה שורף לא רק את הכבאית אלא גם את עצמו ואת חברו.

אז היו מביאים מומחה אחר שהיה קובע שהוא התרשל.

סעיף ז' - בזמן האמיתי הכבאים עשו את מיטב יכולתם ואולי טעו בשיקול הדעת בלחץ הזמן לנוכח הטופוגרפיה הקשה של השטח. למר גרציאני היה הרבה זמן לנתח את השטח. התרשימים המעוותים שהכין הם ביטוי לאי הבנת השטח כמוצר סופי.

המסקנות שלו שכללו הטחת דברים קשה בכבאים בוססו על תצהירים ועדויות של שלוחי במקום על עובדות. זה חבל מאוד.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

3. ישעיהו מור:

אין לנו מה להעיר לחוות הדעת של ישעיהו מור. הוא מגיע למסקנה של הצתה בדרך השלילה.

4. אינג' מוטי פיירברג:

סעיף 3.2.3: מר פיירברג מתאר את המקום את השיפועים של השטח ומגדיר אותו במסוכן (מטעני אש גדולים).

לגבי השיפועים הוא מגדיר את שיעור השיפוע צפון-דרום כ-3 מעלות ואת שיעור השיפוע ממערב למזרח 1 מעלה. מכאן המסקנה שלו ש"כל שפך שנוצר במוקד השריפה יגלוש יחד עם הלהבה לשער הכניסה וידליק כל רכב או אדם שיהיה שם. ראה קטע מחוות דעתו:

שטח המפעל ממוקם במדרון של כ-3 מעלות מצפון לדרום. וכמו כן, מדרון של כ-1 מעלה ממערב למזרח. במרכז שטח המפעל קיימת תעלת ניקוז רדודה, המסוגלת להוביל נוזלים משטח המפעל אל שער המפעל הדרומי, במקרה של שפך ושריפה.

הערות:

א. עפ"י תרשים 1, עמ' 8 (מהגרמושקה הארכיטקטונית) גובה הפינה הדרום-מערבית **126.20 מ'**, רוחב הצלע הדרומית של השטח 61.5 מ'.

ב. מר פיירברג מצטט קווי גובה מאותו מקור כנראה. במקום לציין שהמדרון מדרום לצפון הוא הפך באמירתו את היוצרות בכך שכתב "מדרון צפון דרום".

ג. אם שיפוע הגלישה לכיוון המפעל גבוה יותר, יש להניח שהנוזלים הבוערים יגיעו למבנה המפעל יותר מהר מאשר החוצה לשער.

ד. לגבי השיפוע מהמפעל לכיוון התעלה, הרי התייחסתי לזה: יש אזורים שאין שיפוע ויש שהשיפוע הפוך (ראה תמונות בעמ' 12 ותמונה 2 בעמ' 20).

סעיף 3.2.4: מר פיירברג מתאר באופן כללי את החומרים. הוא מסיק שאסור להשתמש במים אלא רק בקצף. בפועל הוא כותב שהכבאים הסלינו מים וגו'.

הערות:

א. אני מציע למר פיירברג לשקול שמים יוצרים קירור ומקטינים את כמות המכלים מתבקעים כתוצאה מחום של להבות.

ב. מר פיירברג לא אומר דבר על **האחריות של התובעת לשמור על הרכוש שלה**. על מחדליה החמורים של התובעת בניהול הסיכונים שלה התייחסנו בתמצית הסיכום ובניתוח השטח. כאילו כל האחריות רובצת על כתפי שירותי הכבאות.

ג. לגבי הקצף, מר פיירברג לא הבדיל בין סוגי הקצפים הקיימים. בנספח 4 של הדוח שלו בו הוא מפרט את סוגי הנוזלים הדליקים. רובם לא ניתנים לכיבוי עם קצף סטנדרטי. נדרש קצף המתאים לאלכוהולים (Alcohol Foam). קצף כזה כמעט לא נמצא בכבאיות. אני מניח שמר פיירברג גם יודע שקצף אינו יעיל נגד סיכונים תלת ממדיים (חביות, מכלים)

פרק 4 – מסקנות:

סעיף 4.1: אפשר היה לכבות בקלות שטח של 3 מ"ר. אם השומר אשר על עדותו מתבססים עדי התובעת היה משתמש בעגלת אבקה 50 ק"ג, היה אמור לכבות את האש. על פי יומן המבצעים, התבקש תגבור בשעה 00:11 מיד עם ההגעה. על פי תצהיר הכבאי שנכנס לשטח, הייתה התפרצות גדולה שאילצה אותו לצאת מיידית מהשטח.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

אינג' מוטי פיירברג (המשך).

מתוך הדוח עמ' 12,

- חוסר הבנה של המבנה הטופוגרפי של האתר שגרם להם להציב את הכבאית במקום הנמוך ביותר שאליו מגיע בסופו של דבר זרם בוער של נוזלים דליקים הגולש במורד האתר ומדליק את הכבאית. מכיוון שלא תרגלו מתודית כיבוי האש באתר מסוג זה בהתאם לתיק המפעל/שטח.

הערות:

- א.** מסתבר שגם מר ריבק, מומחה התובעת לא הבין את הטופוגרפיה. הוא הרי המליץ בדיעבד לכבאית לפרוץ את השער אליו התנקזו הנוזלים הבוערים. עצה רעה זו ניתנה לאחר לימוד המסמכים והשטח (?).
- ב.** גם עורכי סקר הסיכונים "ברקן – יועצי בטיחות" אשר הגישו מסמך הערכת סיכונים ב- 29/12/2002 לא זיהו את בעיית הטופוגרפיה
- ג.** יתרה מזו, מר ריבק ומר גרציאני גם לא נתנו בחוות הדעת שלהם ביטוי להבנת הטופוגרפיה. הם מומחים של התביעה ולמדו את הנתונים אחרי השריפה כאשר הדברים באמת כבר צעקו לשמים.

מתוך הדוח עמ' 12,

- חוסר ידע לכך שכיבוי שריפה של נוזלים דליקים מצריך כיבוי בקצף ולא כיבוי במים וכי כיבוי במים יכול רק להעצים את השריפה לאזורים נוספים באתר, כפי שקרה בפועל.

הערות:

- א.** בגוף הדוח ובסיכום, מר פיירברג לא מזכיר את הצורך בקצף אלכוהולי להבדיל מקצף רגיל למרות שבטבלה שלו בנספח כתוב שנדרש "Alcoholic Foam".
- ב.** מר פיירברג לא בדק איזה קצף יש בכבאיות.
- ג.** מר פיירברג התעלם מבעיית יישום קצף על שטח לא תחום ועל מטען תלת ממדי.
- ד.** בפועל הכבאים מצהירים שהשתמשו בקצף עד שנגמר.

עולה השאלה אם גם כאן "כל הפוסל במומו פוסל"?

מתוך הדוח עמ' 12, סעיף 4.2:

4.2 המחדלים בהמשך האירוע לאחר כשעתיים:	הערות: מר פיירברג
על פי העדויות של אנשי המפעל, השריפה הייתה בתהליך של דעיכה (כתוצאה מהתכלות חומרי הבעירה) בשלב הזה לא נערכו פעולות כיבוי במים ולכן האש לא התפשטה למבנה המרכזי.	מסתמך לחלוטין על עדויות מטעם התובעת ללא בדיקה נאותה של עדויות סותרות ועובדות בניגוד לנדרש בתקן חקירת דליקות NFPA 921
בשעה 02:00 לערך, לאחר שחלף פרק זמן ממושך שבו לא נעשו פעילויות כיבוי, היגיעו כבאיות לגדר המפעל, הסלינו מים, במקום קצף להחנקת הבעירה, שגרמו לשפך של נוזלים דליקים לכיוון המבנה המרכזי והוביל את האש שעל השפך גם היא למבנה המרכזי, תוך גרימת שריפתו הטוטאלית.	

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

אינג' מוטי פיירברג (המשך).

עמוד 21 בדוח ביחס לסידורי הניקוז של נוזלים דליקים: "שטחי האחסון יתוכננו באופן כזה שתהיה מניעת התנקזות נוזלים בכיוון האחסון או אזורי אחסון צמודים"

הערות:

- א.** נכון מאוד. אבל שוב מבין כל הגורמים שהזכרתי, מר פיירברג הוא היחיד שמזכיר את הצורך הזה, למרות שהוא לא מציין במפורש שבשטח של המפעל הזה, לא היו שום סידורי ניקוז מתאימים.
- ב.** מר פיירברג גם לא מזכיר שהאחריות הראשונה לבטיחות רכוש והעובדים בו היא של בעל העסק. לא סתם בעלים, אלא בעלים שמבין לפי עדותו בעיסוקו ואיזה אמצעים נדרשים לכיבוי אש.
- ג.** למרות האמור לעיל, כאשר מר קוגן נדרש ע"י שירותי הכבאות לבצע סקר סיכונים, מוטב שהיה שוכר את מר פיירברג שיכין את הסקר ויציע המלצות. אולי היו אז היו ננקטים אמצעים למניעת המצב המהותי האובדני של האתר הזה.

5. דוח חקירה של גבי פישר מגמא חקירות:

- א.** בדומה למומחים מטעם התובעת מר פישר מעמיד את העדויות שגבה כאילו היו עובדות. מאחר שה"עובדות" מוטלות בספק, כך גם המסקנות. המסקנה בסעיף 14 מופרכת לחלוטין.
- ב.** בסעיף 8 של ניתוח הממצאים מתאר מר פישר את השטח. "... המרחק בין מבנה המפעל למחסנים המצויים בגדר הדרומית כ- 30 מ' כאשר ביניהם כביש המשמש למעבר משאיות ולהחניית משאיות בשעות בהן הן לא פעילות".

הערות:

- 1** מתוך תרשים 2 של דנבר עמ' 6, תרשים 4 של שירותי הכבאות לאחר השריפה, עמ' 15 התמונות בפרק ב' (החל מעמ' 19), המרחק הוא לא 30 מ' אלא **7 מ' לכל היותר**.
- 2** העמדת משאיות לחנייה בין מבנה המפעל לאחסון מהווה גשר ברור להתפשטות אש.
- 3** אין ספק שמר פישר יודע לגבות עדויות, אולם מכאן ועד לקבע את העדויות כעובדות ועד להסקת מסקנות מקצועיות, הדרך ארוכה.

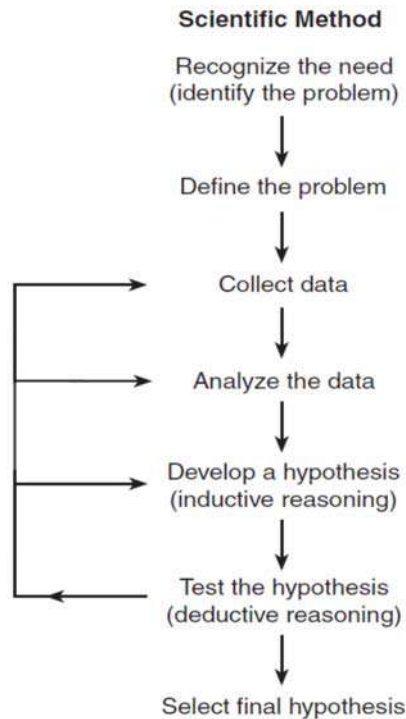
6. התייחסות כללית לדוחות המומחים מטעם התובעת:

על פי קוד NFPA 921 "מדריך לחקירת שריפות" (ראה תרשים Use of Scientific Method) בדף הבא. הקוד הזה תורגם לעברית ומשמש להדרכה בקורסים של חקירת שריפות. המומחים מטעם התובעת קבעו "עובדות" והסיקו מסקנות על פי עדי התובעת שהם מטבע הדברים מוטים, לא מתמצאים בהיערכות של פעולות כבאות ולא בשימוש באמצעי כיבוי.

פרק ו' – מומחים מטעם התביעה (המשך),

NFPA-Guide to Fire Investigation (2008)

תחת פרק 4 - Basic Methology

זהה את

הגדר את

אסוף נתונים

נתח את

פתח

בדוק את

בחר השערה

תחת סעיף 4.3.7
Avoid Presumption, הימנע
מהנחות מראש. הקוד אומר
שחקירות על אש והתפוצצות
מבוצעות ללא הנחה מראש
בקשר למקור האש, סדר
ההצתה, הסיבה, התפשטות
האש או אחריות לאירוע עד
אשר השימוש בשיטה המדעית
מניח את הבסיס להנחה סבירה.

כפי שציינתי לעיל, מומחי
התובעת לא בצעו שוב שלב
בתהליך הזה, אלא הסיקו
מסקנות על בסיס עדויות של
אנשים מטעם התובעת ללא
בדיקה של עדויות אחרות
וממצאים בשטח.

לוטה:

- נספח 1 - רשימת סימוכין
- נספח 2 - דוח המשרד לאיכות הסביבה לאחר השריפה.
- נספח 3 - בדיקות אופיין מים ברח' חנית קיקוס ובתוך האתר.
- נספח 4 - רשימת החומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה.

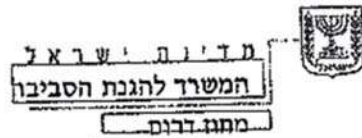
בכבוד רב
דן ארבל
דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ.

נספח 1 – רשימת סימוכין

להלן המסמכים שעמדו בפני לצורך הכנת חוות דעתי:

1. כתבי טענות הצדדים השונים להליך על נספחיהם.
2. שאלונים ותצהירי תשובות לשאלונים שנענו ע"י הכבאים השונים.
3. שאלון לדנבר ותצהיר תשובות של מר ברוך קוגן.
4. עדויות ראשיות מטעם התובעים על נספחיהן (תצהירים, חוות דעת, ומוצגים שונים).
5. דוח חקירת דליקה של איגוד ערים כיבוי אש באר שבע (כולל עדויות).
6. מסמכי תיק מדור מניעת דליקות לגבי מפעל דנבר.
7. מסמכים שונים של המשרד להגנת הסביבה.
8. מסמכים שונים שהתקבלו מעיריית אופקים.
9. דו"ח חקירה של נציבות כבאות והצלה בקשר לשריפת רכב הכיבוי, 5.7.09.
10. דפי יומני המבצעים של שרותי הכבאות.
11. מסמכי תיק המשטרה, כולל דוחות פעולה והודעות.
12. דו"ח חקירה של משרד ויצמן יער מתאריך 27.10.09 על נספחיו.
13. דו"ח חוקר הדליקות אלי היינה, א.א. ברית, 30.8.09.
14. חוות דעת של מהנדס החשמל אשר סלוצקי, 30.8.09.
15. סקרי סיכונים של חברת הפניקס, לרבות מיום 16.12.08.
16. גרמושקה של האתר משנת 2003.
17. דו"ח חקירה של גבי פישר מטעם דנבר מתאריך 29.8.09 (ללא נספחים והודעות).
18. חוות דעת חוקר הדליקות ישעיהו מור, מטעם חברת הביטוח איילון, מתאריך 11.9.09.
19. תצהירי הכבאים השונים (יצחק ביטון, יעקב גבאי, אורן פרידמן, דוד מיכאלי, רונן אוחנה).
20. תצהיר דוד אוחיון, מתנדב המשטרה.
21. התקנון המאושר של תב"ע מס' 23/בת/45.
22. סרטון מצלמות האבטחה של מפעל וופורג'ט.
23. סרטון שהתקבל באמצעות ב"כ איילון חברה לביטוח בע"מ, ובו, בין היתר קטע בן כארבע דקות המעתיך את השריפה.
24. תמונות שונות שצולמו על ידי הכבאים, המומחים והחוקרים השונים.

נספח 2 – הוראות המשרד לאיכות הסביבה

22 ביוני 2010
י" בניסן תש"ע
סימוכין: 118/0114/10

-רשום-

לכבוד
מר ברוך קוגן-מנהל המפעל
דגבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ
בריסל 7
שדרת
שלום רב,

הגדון: סיכום שימוע – "דגבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ"

1. התראה מיום 21.10.09 - 111/0525/09
2. התראה מיום 6.11.09 - 105/091/09
3. זימון לשימוע מיום 23.11.09 - 118/705/09
4. התראה מיום 4.11.09 - 111/0605/09
5. זימון לשימוע מיום 23.11.09 - 118/759/09
6. התראה מיום 27.12.09 - 111/0689/09
7. התראה מיום 27.12.09 - 105/144/09
8. זימון לשימוע מיום 27.12.09 - 118/874/09
9. מכתבכם מיום 6.12.09

2. בהתייחס להתראה בגין חוק רישוי עסקים:

א. בהתייחס לפרק ג'-מים ושפכים:

סעיף 1:

מר קוגן ציין כי שטח המפעל סלול.

מר ברודוסקי ציין כי לא קימת במפעל הפרדה בין ניקוז ואיסוף שפכים תעשייתיים לניקוז נגר עילי נקי. גבי קינן צינה כי במפעל אכן היה קיים איטום אך, לא היו קיימות מערכות איסוף וחולכת שפכים נפרדות לשפכים תעשייתיים ומערכת ניקוז לנגר עילי נקי.

סעיף 2.2:

מר קוגן ציין כי במפעל לא הותקן מתקן קדם טיפול מכיוון ולא היה צורך בכך.

מר קוגן ציין כי במפעל הותקנו מאצרות וכי אלו הספיקו לעבודה השוטפת וכי התשטיפים אשר הועברו למערכת הביוב העירונית, מקורם במים ששימשו לכיבוי השריפה.

מר קוגן ציין כי פעל אחר ההנחיות שקיבל מחמשרד להגנת הסביבה ומפיקוד העורף וכי לא יכול היה לחש קודת מקרה שכזה.

מר ברודוסקי ציין כי חזרישה להפרדת נגר נקי מתשטיפים ושפכים תעשייתיים, מבוססת על הצורך למנוע את זיהום הנגר העילי והפיכתו לתשטיפים, הדורשים טיפול במתקן קדם טיפול או איסוף ופינוי ליעד מורשה ומאושר על פי כל דין.

מנהל המחוז ציין כי היה על נציג העסק לדאוג לכל האמצעים ולפיכך, נדרש במתקן קדם טיפול אשר לא היה קיים בעת האירוע. מנהל המחוז ציין כי המשרד להגנת הסביבה ארכף אתר גלישת שפכים אל מחוץ לגדר העסק. כי העסק נבחן במבחן התוצאה ולכן, נדרש מתקן קדם טיפול בתנאי רישיון העסק, אשר לא היה קיים ולפיכך, קיימות דגימות המעידות על גלישת שפכים מזוהמים מחוץ לגדרות המפעל.

הערות דן ארבל:

מר קוגן, מה עם החביות והקוביות? היו להם מאצרות?!

לא יכול היה לנחש? היו לו 3 שריפות בשנות התשעים. איך זה מסתדר עם הבנתו המוצהרת בחומרים?!

-8-

סיכום

1. המשרד להגנת הסביבה רואה בחומרה רבה את ניהול מפעל דנבר בע"מ על שלוחותיו ללא האישורים וההיתרים הנדרשים, וזאת תוך גרימת מפגעים סביבתיים.
2. לאור חומרת העניין, לאחר בחינת הממצאים ושמיעת טענות נציגי האתר במהלך השימוע, החליט מנהל המחוז בהתייעצות עם אנשי המקצוע במחוז, להמליץ למנהל המשטרה הירוקה במשרד לפתוח בחקירה.
3. מנהל המחוז ציין כי ככל שלא יתקבלו האישורים הנדרשים להפעלתו של המפעל בשדרות, תישקל האפשרות להוצאת צו הפסקה מנהלי מכח סעיף 20 לחוק רישוי עסקים וכן פתיחה בחקירה פלילית, ללא כל הודעה נוספת.

נספח 3 – דוחות בדיקת אופיין מים ברחוב ובתוך האתר

בדיקה ברחוב חנית קיקוס.

ד. 1376 קרית טבעון 36000 • טל. 04-9833315 • פקס. 04-9830555

www.pazsystems.co.il • paz@pazs.co.il

- הנדסה ואינטגרציה מערכות בטיחות אש CFD
- תכנון מערכות סיכון אש • התקנת מערכות סתזים, גלאים ושליטה בעשן
- שרות ותחזוקה - סתזים, גלאים, מפוחים ומספים

29 יוני, 2015
י"ב תמוז, תשע"ה

* 11071

לכבוד
דן ארבל

לידי: דן

הנדון: בדיקת אפיון רשת מים

בתאריך: 25.06.2015 בשעה: 12:30 נערכה בדיקת אפיון רשת מים עבור:
דן ארבל הנדסת סיכונים באתר: אזור תעשייה אופקים – ברחוב חנית קיקוס.

הבדיקה נערכה על פי דרישות תקן NFPA ושרותי הכבאות.

להלן התוצאות:

- קו הזנה 3" 3" הידרנט
- לחץ סטטי 73 PSI
- נחיר בדיקה 1.5 "
- לחץ דינאמי 32 PSI
- לחץ שארי 48 PSI
- ספיקה מחושבת בלחץ שארי 37 PSI, 468 GPM (1771 ליטר לדקה)
- מצ"ב גרף הבדיקה.

הערה:

- הוזרמו מים מהידרנט אחד: הידרנט בדיקה 3" הצפוני ברחוב.
- מבצע הבדיקה: אביגדור פז.

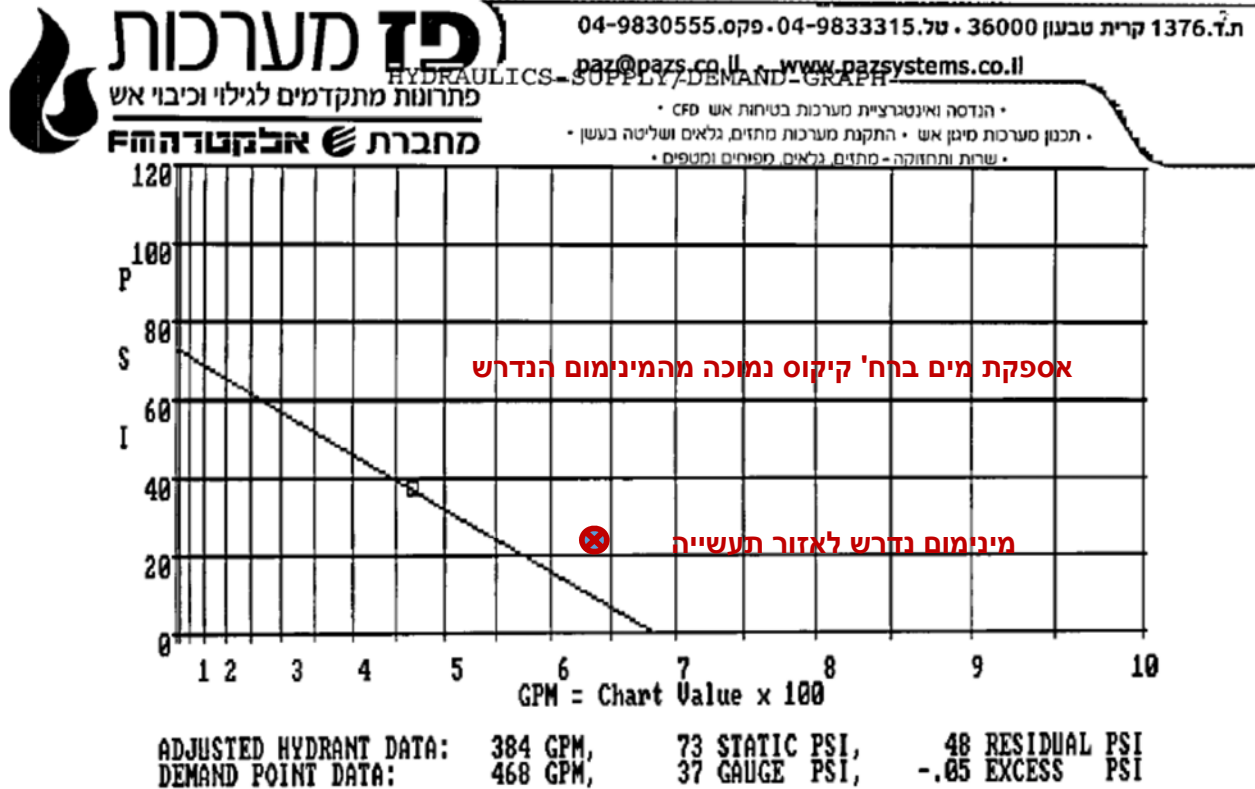
בברכה,
רון אדר
מנהל מחלקת שרות לקוחות
פז מערכות
פתרונות מונחי מים לגילוי וכיבוי אש
מחברת אלקטרהחם
ת.ד. 1376 קרית טבעון 36000 • פ. 04-9830555 • טל. 04-9833315

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

04-8243278 פ. : 04-8243337 ט. : ☎ Mail: dan@riskmanage.com; W: www.riskmanage.com

נספח 3 – דוחות בדיקת אופיין מים ברחוב ובתוך האתר (המשך)
בדיקה ברחוב חנית קיקוס, אופיין המים.

מה שיש ברחוב הוא פחות מהמינימום הנדרש בסדר גודל של 15%

נספח 3 – דוחות בדיקת אופיין מים ברחוב ובתוך האתר (המשך)

בדיקה בתוך האתר, על גמל האספקה, לפני "אל חוזר כפול".

1376 קרית טבעון 36000 • טל. 04-9833315 • פקס. 04-9830555

paz@pazs.co.il • www.pazsystems.co.il

- הנדסה ואינטגרציה מערכות בטיחות אש CFD
- תכנון מערכות סיגון אש • התקנת מערכות מתזים, גלאים ושליטה בעשן
- שרות ותחזוקה - מתזים, גלאים, ספוחים ומטפים

29 יוני, 2015
י"ב תמוז, תשע"ה

לכבוד
דן ארבל

לידי: דן

הנדון: בדיקת אפיון רשת מים

בתאריך: 25.06.2015 בשעה: 11:15 נערכה בדיקת אפיון רשת מים עבור:

דן ארבל הנדסת סיכונים באתר: אזור תעשייה אופקים – בתוך האתר.

הבדיקה נערכה על פי דרישות תקן NFPA ושרותי הכבאות.

להלן התוצאות:

- קו הזנה 3" 3" הידרנט
- לחץ סטטי 66 PSI
- נחיר בדיקה 1.5 "
- לחץ דינאמי 22 PSI
- לחץ שארי 31 PSI
- ספיקה מחושבת בלחץ שארי 37 PSI, 293 GPM (1109 ליטר לדקה)
- מצ"ב גרף הבדיקה.

הערה:

- הוזרמו מים מהידרנט אחד: הידרנט בדיקה 3" על הגמל לפני אל חוזר כפול.
- מבצע הבדיקה: אביגדור פז.

בברכה,
רוני אדר
מנהל מחלקת שרות לקוחות

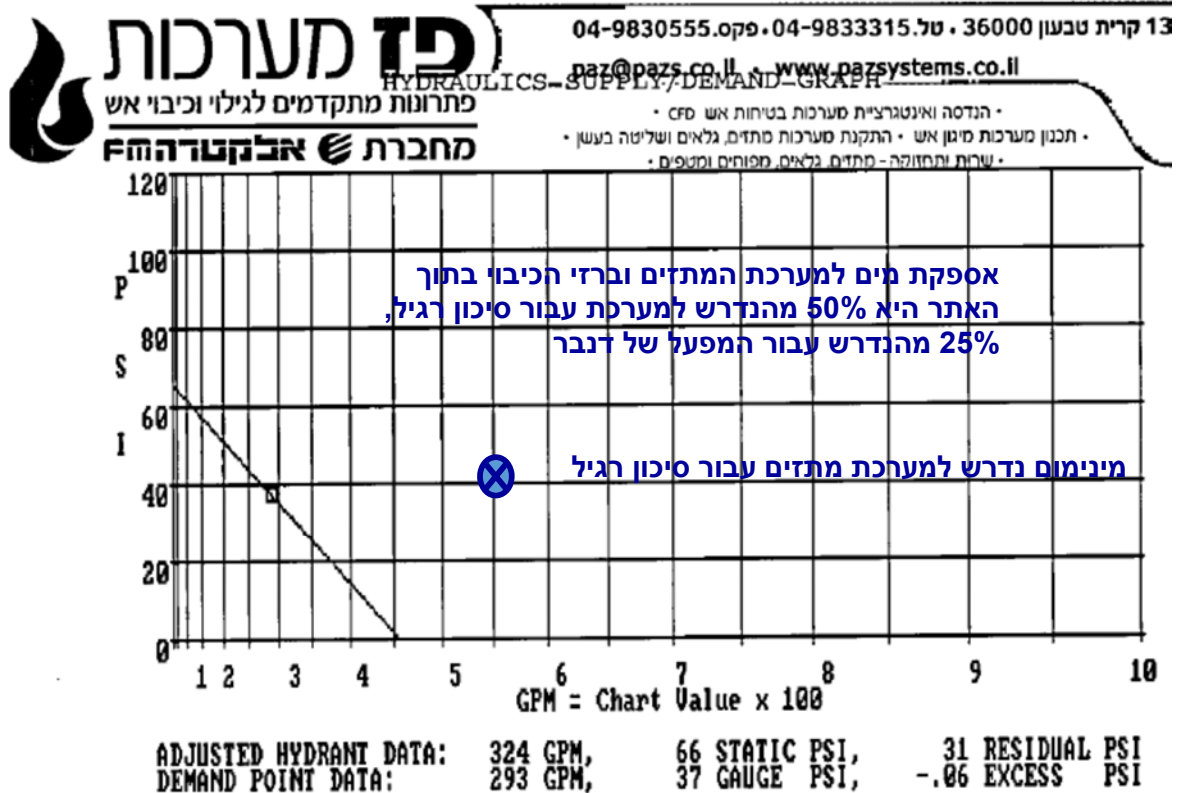
ת.ד. 1376 קרית טבעון 36000 חי.פ. 1538829 51
טל. 04-9833315 פקס. 04-9830555

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

פ: 04-8243278, ט: 04-8243337, Mail: dan@riskmanage.com; W: www.riskmanage.com

נספח 3 – דוחות בדיקת אופיין מים ברחוב ובתוך האתר (המשך)
בדיקה בתוך האתר, על גמל האספקה, לפני "אל חוזר כפול", אופיין המים.

אספקת המים בפועל למפעל עוד קנה יותר מהנדרש במידה ניכרת. מכיוון שהמדידה בוצעה לפי שסתום אל חוזר כפול, אשר מפחית את הלחץ הזמין למערכת הכיבוי במידה ניכרת.

אולם, גם לפני ההפחתה הזו, אספקת המים למערכת הייתה כ- 25% מהנדרש למפעל צבעים בהתאם ל- NFPA 30 וגם לפי ת"י 1596.

כאשר נצרכו מים ברחוב ע"י הכבאים, נשללו מים ממערכת המתזים. לכן זו לא יכלה לתקן הגנה מינימאלית על מבנה המפעל כאשר הלהבות הגיעו לקיר המפעל.

מפעל כזה צריך מקור מים עצמאי לכיבוי אש.

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

פ: 04-8243278, ט: 04-8243337, 📧 Mail: dan@riskmanage.com; W: www.riskmanage.com

נספח 4 – רשימת חומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה

AFFF-AR	חומרים דליקים ובעירים	צריכה שנתית ממוצעת	כמות מירבית מאושרת להחזקה	כמות מירבית מבוקשת להחזקה,		משקל יח'/אריזה	סוג אריזה	קוד חירום	קבוצת סיכון	כמות	שם החומר וריכוזו	מס' מזהה או"מ			
				ק"ג	ליטר							CAS	או"מ		
	ליטר			ק"ג	ליטר										
	4,000	7,200	4,000		4,000	200	חביות	3YE	3		MIBK-METHYL Isobuthyl Keton	108-10-1	1245	1	
	5,000	10,000	5000		5,000	200	חביות	2YE	3		MEK-Methyl Ethyl Ketone	78-93-3	1193	2	
	10,000	24,000	10,000		10,000	200	חביות	3YE	3		Xylene	1330-20-7	1307	3	
	40,000	280,000	40,000		40,000	200	חביות	3YE	3		Toluene	108-88-3	1294	4	
	5,000	20,000	5,000		5,000	200	חביות	3YE	3		Ethyl Acetate	141-78-6	1173	5	
	5,000	24,000	5,000		5,000	200	חביות	3Y	3	12,000	בוטיל אצטט	Buthyl Acetate	123-86-4	1123	6
	5,000	24,000	5,000		5,000	200	חביות	3Y	3			Iso Butanol	78-83-1	1212	7
	3,000	12,000	3,000		3,000	200	חביות	2(S)E	3			Ethyl Alcohol	64-17-5	1170	8
	600	5,000	600		600	200	חביות	3Y	3	2,000	מונו אטיל גליקול	Ethyl Glycol Acetate / PMA		1172	9
	10,000	90,000	10,000		1,000	1,000	חביות	3YE	3			108 ממיס	8002-05-03	1193	10
	25,000	300,000	25,000		25,000	1,000	חביות	3YE	3			ממיס 40/110		1268	11
	200	1,000	200		200	200	חביות		3			Diaceton Alcohol	123-42-2	1148	12
		720	720	720		90	חביות		3			Nitrocellulose	9004-70-0	343	13
	3,000	10,000	3,000		3,000	200	חביות	3(Z)	3			350 ממיס		1202	14
		40,000	40,000		40,000	200	חביות	3YE	3			Alcyd Resine		1866	15
		10,000	10,000		10,000	1,000	חביות	3Y	3	2,000	ספיריט	120 ממיס (white spirite)		1300	16
		6,000	6,000		6,000	1,000	חביות	3YE	3			99 ממיס		1993	17
		3,000	3,000		3,000	200	חביות	3YE	3			ממיס SL		1268	18
		600	600		600	200	חביות	3YE	3	300	קובלט	Cobalt octoate Dissolved In Thinner	136-52-7	1263	19

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

פ: 04-8243278, ט: 04-8243337, 📧 Mail: dan@riskmanage.com; W: www.riskmanage.com

נספח 4 – רשימת חומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה (המשך)

AFFF-AR	חומרים דליקים ובעירים	צריכה שנתית ממוצעת	כמות מירבית מאושרת להחזקה	כמות מירבית מבוקשת להחזקה,		משקל יח'/אריזה	סוג אריזה	קוד חירום	קבוצת סיכון	כמות	שם החומר וריכוזו	מס' מזהה או"מ			
				ק"ג	ליטר							CAS	או"מ		
	ליטר			ק"ג	ליטר										
	11,000	50,000	11,000	11,000		25	חביות				Tetrabromo Bisphenol A	79-94-7	20		
	10,000	50,000	10,000		10,000	200	חביות	2YE	3	3,000	אצטון	Acetone	67-64-1	1090	21
	600	2,000	600		600	200	חביות	3YE	3			Manganese Octoate Dissolved in Thinner	65-3519-9	1263	22
	600	2,000	600		600	200	חביות	3YE	3			Lead Octoate	68604-56-8	1933	23
	600	2,000	600		600	200	חביות	3YE	3	100	צירקוניום 12	Zirconium Octoate Dissolved in Thinner	18312-04-4	1263	24
										200	צירקוניום 13				25
	5,000	16,000	5,000		5,000	200	חביות		6.1			Dichloro Methane	75-09-2	1593	26
	9,000	9,000	9,000		9,000	1,000	חביות	2X	6.1			Phenol	108-95-2	1671	27
		1,500	400		400	200	חביות	2R	8			Hydrochloric Acid	7647-01-0	1789	28
		200	100	100		25	שקים	2W	8.5.1			Sodium Bichromate		3087	29
	3,000	6,000	3,000		3,000	1,000	קוביות					Buthyl Glycol	111-76-2	2369	30
	3,000	4,000	3,000		3,000	1,000	קוביות					Diethylene Glycol	693-21-0	75	31
	3,000	4,000	3,000		3,000	200	חביות					Polyethylene Glycol	693-21-0	75	32
	3,000	4,000	3,000		3,000	200	חביות	2Y	3			Ethylene Glycol Mono Ethyl Ether	110-80-5	1171	33

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

פ: 04-8243278, ט: 04-8243337, 📧 Mail: dan@riskmanage.com; 🌐 W: www.riskmanage.com

נספח 4 – רשימת חומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה (המשך)

AFFF-AR	חומרים דליקים ובעירים	צריכה שנתית ממוצעת	כמות מירבית מאושרת להחזקה	כמות מירבית מבוקשת להחזקה,		משקל יח'/אריזה		סוג אריזה	קוד חירום	קבוצת סיכון	כמות	שם החומר וריכוזו	מס' מזהה או"מ		
				ליטר	ק"ג	ליטר	ק"ג						CAS	או"מ	
	1,800	2,400	1,800		1,800		200	חביות	2X	6.1		Isocyanate	661-20-1	2206	34
	2,000	3,000	2,000		2,000		200	חביות				Urea Formaldehyde		1866	35
	10,000	20,000	10,000		10,000		200	חביות				Epoxy Resin		3082	36
	1,000	2,000	1,000		1,000		200	חביות			350	Melamin Formaldehyde		1866	37
	1,000	2,000	1,000		1,000		200	חביות				Epoxy Resin		1866	38
		1,500	1,000	1,000		25		שקים	2W	8.5.1		Chromium Trioxyde	11115-74-5	1463	39
		1,000	200	200		100		מיכלים	2R	8		Phosphoric Acid	7664-38-2	1805	40
	3,000	9,000	3,000		3,000		200	חביות			8	Nonyl Phenol	25154-52-3	1760	41
		200,000	60,000	60,000		25		שקים			25	Pigments	1309-37-1	1376	42
											110	Pigments			43
											20	Pigments			44
		1,000	200	200		25		שקים			200	Sodium Tripolyphosphate	7758-29-4		45
		1,000	300	300		200		חביות	2X	8		Sodium Liliicate/ Metasilicate	6834-52-0	1759	46
		1,000	500	500		25		שקים	2X	8		Potasium Hydroxyde	1310-58-3	1813	47
		1,000	1,000	1,000		25		שקים	2X	8		Soda Caustic	1310-73-2	1823	48
		200	100	100		50		מיכלים	2P	8		Sulfuric Acid	7664-93-3	1830	49
	3,000	34,000	3,000		3,000		200	חביות	3YE	3		Hexane	110-54-3	1208	50
		1,600	800		800		200	חביות				Triethanolamin	102-71-6		51

דן ארבל הנדסת סיכונים ושמאות בע"מ. רח א. שוייצר 27, חיפה 34995

פ: 04-8243278, ט: 04-8243337, 📧 Mail: dan@riskmanage.com; W: www.riskmanage.com

נספח 4 – רשימת חומרים לפי היתר המשרד לאיכות הסביבה (המשך)

AFFF-AR	חומרים דליקים ובעירים	צריכה שנתית ממוצעת	כמות מירבית מאושרת להחזקה	כמות מירבית מבוקשת להחזקה,		משקל יח'/אריזה		סוג אריזה	קוד חירום	קבוצת סיכון	כמות	שם החומר וריכוזו	מס' מזהה או"מ			
		1,200	600		600		200	חביות			200	קלציום 10%	Calcium Octoate Dissolved in Thinner	610756-8	1263	52
	200	400	200		200		200	חביות			1,000	צינק אוקסיד	Zinc Octoate Dissolved in Thinner	557-09-5	1263	53
		5,000	400		400		200	חביות					Sodium Hypochlorite		1791	54
		7,200	2,000		2,000		200	חביות		8			Amine		2289	55
		210	210	210		35		חביות	2R	8			Formic Acid	64-18-6	1779	56
	6,000	6,000	24,000	6,000	6,000		200	חביות		3			Isopropyl Alcohol	67-63-0	1219	57
	4,000	24,000	4,000		4,000		200	חביות		3	3,500	סולר בר-נץ	Gasoil	68783-08-4	1202	58
	200	200	200	200		20		מיכלים	2X	6.1			DBTL	77-58-7	2788	59
121,800	257,120		324,930													

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

בעניין:

1. דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ
 2. דנבר (צבעים) אחזקות בע"מ
 3. ברוך קוגן
 4. יבגניה בלן
- ע"י עו"ד אלישע אטיאס וחני אלון-ברוך

התובעים

נגד

1. מדינת ישראל משרד לבטחון פנים- רשות ארצית לכבאות ע"י עו"ד יואב דור, (פרקליטות מחוז ירושלים-אזרחי)

הנתבעות

2. הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ ע"י עו"ד נטע היכל

נגד

1. עיריית אופקים
2. איילון חברה לביטוח בע"מ ע"י עו"ד יובל ראובינוב

הצדדים השלישיים

פסק דין

מבוא

1. התובעת מסי' 1 (להלן: **דנבר**) היא חברה שעוסקת בייצור ובשיווק של צבעים, ציפויים, חומרי איטום וחומרי ניקוי. את פעילותה קיימה דנבר במבנה שהיה מצוי במועד הרלוונטי לתביעה באזור התעשייה של אופקים. בעלת המבנה היא התובעת מסי' 2 (להלן: **דנבר אחזקות**). דנבר ודנבר אחזקות נשלטות על ידי התובעים מסי' 3 ו-4 (להלן בהתאמה: **קוגן ו-בלן**, מאחר ואין יריבות בין התובעים השונים אתייחס אליהם במאוחד אלא אם נדרשת הבחנה ביניהם).

2. בלילה שבין 2.7.2009 ל-3.7.2009 פרצה אש שהביאה לשריפת מפעלה של דנבר על כל תכולתו, לאובדן מלא או קרוב למלא של המלאי והציוד שהיו בו, וכן להרס המבנה. השריפה הסבה לתובעים גם אבדן רווחים ונזקים נוספים. התובעים פנו למבטחת שביטחה אותם בגין סיכוני אש, הנתבעת מסי' 2 (להלן: **הפניקס**), וקיבלו ממנה תגמולי ביטוח. מאחר ומלכתחילה ביטחו התובעים את רכושם באופן חסר ולא על מלוא הערך שלו, הם שופו, לטענתם, רק עבור חלק קטן מהפסדיהם.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

3. בתביעה שלפני, תביעה כספית על סך של 18,000,000 ₪, מפנים התובעים את טענותיהם כלפי איגוד ערים באר שבע (שירותי כבאות) (להלן "איגוד הערים"), שהכבאים המועסקים בו היו אמונים על כיבוי השריפה. התובעים טוענים כי מחדלים בפעילותם של הכבאים הביאו להשמדת המפעל על תכולתו וגרמו לנזקים. לאחר חקיקת חוק הרשות הארצית לכבאות והצלה, התשע"ב-2012 (להלן: **חוק הרשות הארצית לכבאות**), הועברו הזכויות והחובות של איגוד הערים לנתבעת 1, הרשות הארצית לכבאות והצלה (להלן: **הרשות או רשות הכבאות**), והיא זו שתחוב בפיצוי על הנזקים, ככל שייקבע כי מוטלת אחריות על איגוד הערים. לצד התביעה כלפי הרשות תבעו התובעים גם את הפניקס, הפעם ביכובעה/ כמבטחת החבות של איגוד הערים, וכפועל יוצא מכך כמבטחת החבות של הרשות (להבדיל מהדרישה לתגמולי ביטוח שהופנתה אליה כמי שביטחה את המפעל ונענתה עוד טרם הגשת התביעה).

4. עיקר טענות התובעים כלפי הרשות מופנה לדרך תפקוד הכבאים במהלך ליל השריפה. התובעים טוענים כי אף שאלו ידעו את טיב המפעל, ואת החומרים הדליקים והמסוכנים המאוחסנים בו, לא נקטו בצעדים הנדרשים לכיבוי השריפה. את טענותיהם ממקדים התובעים בשלושה היבטים עיקריים:

א. דרך הטיפול באש מצד שני הכבאים שהגיעו ראשונים לקרבת המפעל, בשלב מוקדם וראשוני של האירוע, אורן פרידמן ודודו מיכאלי (להלן בהתאמה: **פרידמן** או **אורן** ו- **מיכאלי**). לטענת התובעים, השניים נמנעו מלחתור למגע עם האש ולעשות את הפעולות ההכרחיות לכיבוי האש, בשלב שבו היקף האש היה מצומצם וניתן היה עדיין לכבות את השריפה בטרם התפשטה וכילתה את המפעל;

ב. הימנעות מהזנקת מלוא הכוחות הנדרשים מיד לאחר קבלת ההודעה על שריפה בחצר המפעל, מפעל לחומרים מסוכנים ודליקים, והזנקת צוות קטן מתחנת אופקים תוך המתנה של פרק זמן ארוך ובלתי סביר עד להזעקתם של כל הכוחות. כתוצאה מכך כוחות הכיבוי המלאים הגיעו באיחור, ובשל כך נמנע כיבוי האש או צמצום הנזק;

ג. חוסר המעש מצד הכבאים בשלב המאוחר יותר של השריפה, ובהמשך לאותו חוסר מעש, התרשלות בהסלנה (התזת סילון), מאחר והצדדים העדים והמומחים השתמשו

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

בביטוי זה ננקוט בו גם אנו) של מים ולא קצף או חומרים מעכבי בעירה לעבר האש –
צעד שרק החמיר את הנזקים למפעל.

5. התובעים טוענים כי הכבאים התרשלו (הם מפנים גם טענות נוספות אך אלה המרכזיות), וכן כי הנזקים שנגרמו להם הם תוצאת אותה התרשלות, ומכאן נובעת טענתם לחיוב הנתבעות בפיצוי עבור ההפסדים שנגרמו להם. הפסדים אלה כוללים את אבדן המלאי, הציוד, המבנה, הרווחים הצפויים וכן שיפוי על הוצאות מוגדלות שהוציאו לרכישת מלאי, לשכר דירה ועלויות נלוות שנגרמו בעטייה של השריפה.

6. הנתבעות, הרשות והפניקס, טוענות להיעדר אחריותה של הרשות לנוקי התובעים. לטענת הנתבעות, שני הכבאים, פרידמן ומיכאלי, פעלו בשלב הראשון של האירוע כנדרש; הזעקת הכוחות הייתה מהירה ובהתאם להנחיות, ונעשתה מיד כשהתברר שהאש אחזה במפעל ולא מצויה מתוך לו, וכך גם הטיפול בשריפה בהמשך הדברים.

7. עוד מצביעות הנתבעות על כך שמדובר היה בשריפה משתוללת במפעל לחומרים מסוכנים שיצרה סיכון חיים ממשי לכבאים ולתושבי הסביבה, אך הסבה רק פגיעה לרכוש. לכן, כך הנתבעות, נקודת המוצא לבחינת התנהגות הכבאים אינה יכולה לדרוש מהם לסכן את חייהם ואת חיי התושבים בסביבה כדי להציל רכוש, שלא בוטח בסכום הנדרש מטעמי חיסכון.

8. נדבך מרכזי בטענת הנתבעות הוא האופן השונה שבו הן רואות את היקף האש החל מהשלב המוקדמים של ההתרחשויות. לדיןן של הנתבעות, המדובר היה באש חזקה שאחזה בכל חלקי המבנה והמפעל והשתוללה מיד מתחילת השריפה, ולכן הפעולות שנקטו לא היו רשלניות, ומכל מקום, לא היה בפעולות אחרות, ככל שייקבע שהיה מקום לנקוט אותן, כדי להביא לתוצאה אחרת, שכן דינו של המפעל נחרץ ממילא מרגע שפשטה בו אש, וזאת בהתחשב בתכולתו, במבנה הטופוגרפי של חצר המפעל, ובעיקר הדרך הרשלנית והמסוכנות, שבה אוחסנו המלאי והציוד. טענה זו מביאה את הנתבעות למסקנה כי לא הייתה כל התרשלות מצד הכבאים, ולחלופין, כי אין קשר סיבתי בין התרשלות הכבאים, ככל שהייתה, לבין הנזק.

9. לצד הטענות לעניין היעדרם של אחריות וקשר סיבתי, לנתבעות טענות לאשם תורם של התובעים, הנשענות על אופן התנהלותם של התובעים. התובעים, כך טענת הנתבעות, העמיסו מלאי גדול של חומרים דליקים ומסוכנים בחצר המפעל, (כפי שהתובעים טענו שעשו בדרישת הפיצוי שלהם), הותירו אותם ללא מיגון הכרחי ודרוש כדי למנוע הידלקות של

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

החומרים והתפשטות האש, ותרמו תרומה מכרעת לכך שגם אש בהיקף קטן תסב בעירה גדולה ותביא לשריפת המפעל כולו. לצד אלה, נטען לאי קיומן של דרישות שהופנו למפעל על ידי הרשויות השונות, וכן טענות הנוגעות לשומר שהותירו התובעים במפעל בשעות הלילה: שומר לא מיומן ולא כשיר, ללא אמצעים מינימאליים ואף ללא מפתח שיאפשר את פתיחת השערים. עמדת הנתבעות היא כי לתובעים תרומה מכרעת להיווצרות הנזק ולהיקפו.

10. במהלך ניהול ההליך, לאחר חקיקת חוק הרשות הארצית לכבאות, תוקן כתב התביעה. לצד כתב ההגנה המתוקן הגישה הפניקס, מבטחת החבות של הרשות, הודעה לצד שלישי כנגד הרשות המקומית, עיריית אופקים (להלן: **העירייה**), וכנגד המבטחת שלה, איילון חברה לביטוח בע"מ (להלן: **איילון**), בטענות להתרשלותה של הרשות המקומית. התרשלות זו באה לידי ביטוי לטענת הפניקס בכך שהאש יצאה משטח המצוי באחריות העירייה והגיע משם לשטח המפעל, וכן בשל האופן שבו הפעילה העירייה את סמכויות הפיקוח והאכיפה שלה כלפי המפעל. העירייה ואיילון שוללות את טענותיה של הפניקס (כאן המקום לציין כי לקראת סיומו של ההליך הגישה הפניקס לבית המשפט המחוזי מרכז תביעת תחלוף כנגד העירייה ואיילון, בנין תגמולי הביטוח ששילמה לתובעים).

11. בשלביו הראשונים של ההליך ניסו הצדדים (טרם תיקון כתב התביעה והחלפת איגוד הערים ברשות וטרם הגשת ההודעה לצד שלישי) לסיימו במסגרת גישור. הניסיון ארך זמן רב, אך לא צלח לבסוף. לאחר מכן נדרשה שורה ארוכה של החלטות בהליכים המקדמיים, שהיו אין סופיים, עד להגשת תצהירי עדות ראשית ואף לאחריה (די לעיין בכמות הבקשות שהעתירו הצדדים על בית המשפט כדי להבין עד כמה חרג העיסוק בעניינים אלה מכל קנה מידה). את הכמות החריגה של הליכים מקדמיים השלימו הצדדים במספר בלתי נתפס של תצהירים וחוות דעת של מומחים, וכן ביקשו לזמן עדים נוספים רבים ללא הגשת תצהירי עדות. נוכח גודל היריעה שנפרשה, נדרשו ימי דיונים רבים. הראיות נשמעו בימים 2.6.2016, 15.6.2016, 30.6.2016, 7.7.2016, 18.7.2016, 5.10.2016, 6.10.2016, 6.11.2016 ו-18.12.2016. הסיכומים נערכו בעל פה והתקיימו בימים 30.1.2017, 2.2.2017, 15.3.2017 ו-5.4.2017. בשל קוצר זמן השלימו הצדדים את הטענות בכל הנוגע להודעה לצד שלישי בכתב – הליך שאף הוא ארך פרק זמן לא קצר, והושלם רק לאחרונה עם הגשת סיכומי התשובה ביום 17.9.2017. במהלך שמיעת הראיות העידו 32 עדים ו-14 מומחים, ופרוטוקול הדיונים אוחו למעלה ל-2,000 עמודים. במהלך כתיבת פסק הדין, ובהתאם לדברים שהוחלפו עם באי כוח הצדדים בתום שמיעת הסיכומים בעל פה, נשלחה לצדדים הצעת פשרה "מספרית". הצדדים נתבקשו להודיע אם הם

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

נכונים להגיע להסכמה או מבקשים מתן פסק דין. ביום 1.10.2017 הוגשה הודעתם כי הם מבקשים שפסק הדין יינתן.

12. כפי שנראה להלן, ביסודה של ההכרעה קביעת העובדות, וממנה נגזרות המסקנות לעניין האחריות והקשר הסיבתי. התשתית העובדתית ממוקדת בסופו של דבר לפרק זמן קצר שאורכו דקות, וזאת בשלב הראשון של האירוע, ובמספר מצומצם של עדים שהיו מעורבים בהתרחשויות באותו פרק זמן. נוכח הקביעות העובדתיות, כפי שיפורט, מתייטר העיסוק ברבות מחוות הדעת שהוגשו, שבהן נקבעו קביעות על יסוד הנחת עובדות שונה מזו שתיקבע. נוכח רוחב היריעה שנפרשה לא ניתן לדון בכל טענה עובדתית או משפטית שהועלתה, ופסק הדין יתמקד בעיקרי הדברים הצריכים להכרעה. עוד אציין כי בסיום ההליך עלתה האפשרות למינוי מומחה או מומחים מטעם בית המשפט להערכת הנזק (אפשרות זו לא הייתה רלוונטית קודם לכן שכן ההכרעה בעניינים שבמומחיות הצריכה קביעות עובדתיות). בשל הזמן שחלף, והרצון להביא את ההליך לסיום, בחרתי להימנע מכך ולהכריע על יסוד הראיות וחוות הדעת שלפני.

העובדות

סדר הדיון

13. נוכח הטענות שהעלו הצדדים, וכדי להקל על המעקב אחר רצף הדברים, אפצל את הדיון ברובד העובדתי לשני חלקים, בהתאם לשני שלבים שהיו בהתרחשות האירועים:

א. **השלב הראשון** – שלב זה נפתח במועד ההודעה על השריפה בשעה 02:00 לבוקר יום 3.7.2009, יציאת שני הכבאים הראשונים, פרידמן ומיכאלי למפעל מתחנת אופקים בשעה 03:00 בכבאית ומעשיהם, וזאת עד לשלב שבו הכבאית שבה נסעו נשרפת והם נמלטים ממנה. שלב זה מסתיים לכל המאוחר בשעה 00:28 או 00:29 לערך, בעת שנגר האש נצפה במצלמת אבטחה של מפעל שכן, זמן מה לאחר שכילה את הכבאית.

מדובר בפרק זמן שארך כ- 23-24 דקות, שהדיון בו מתמקד במעשיהם של שני הכבאים, פרידמן ומיכאלי במהלכו, למול מצב האש בכל אחד מהשלבים.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

לצד בחינת ההיבט הנוגע לפעילות הכבאים, נבחן את הזנקת הכוחות האחרים מתחנות הכיבוי השונות במרחב הדרום ומהתחנה המרחבית בבאר שבע במהלך אותו פרק זמן.

ב. **השלב השני** – מתמקד בפעולות הכיבוי החל מהמועד שבו מגיעים הכוחות המוגברים לסביבת המפעל ודרך פעולתם. טענות התובעים בשלב זה מופנות כלפי חוסר מעש של הכבאים והמתנה ארוכה מדי עד לכיבוי, וכן כנגד הסלנת מים במקום חומרים מעכבי בעירה, דבר שהביא להעצמת השריפה והנזקים ולא לכיבוי.

כפי שנראה להלן, בכל הנוגע לחלק זה השאלה המרכזית היא שאלת הקשר הסיבתי-מה היה מצב האש שאחזה במפעל ובחצר באותו זמן. בהינתן כי ממילא נועד המפעל לכליה, כך או כך, הרי שהדיון באשר לאחריות בחלק זה של האירועים ככל הנראה אינו נדרש להכרעה.

ההתרחשויות שלגביהן אינו מחלוקת

14. על חלק לא מבוטל מרכיבי האירועים אין למעשה מחלוקת, ומצאתי לפרט את רצף ההתרחשויות בקצרה כבר בתחילת הסקירה העובדתית, מתוך הנחה שהדבר יקל על המעקב אחר רצף ההתרחשויות ויסייע לתחום את מסגרת הדיון ולמקד ככל הניתן את המחלוקות:

א. ההודעה על השריפה נמסרה תחילה למשטרה על ידי אחד ממתנדבי המשמר האזרחי, אבישי לבנקופף (להלן: **לבנקופף**). בשעה 00:02 נרשם ביומן האירועים של מרכז הבקרה בתחנת הכיבוי המרחבית בבאר שבע, תחנת "אשל" (מוצג 5 לתיק המוצגים של הנתבעות, להלן: **יומן האירועים**), דיווח על שריפה.

ב. בהמשך לכך יצאה בשעה 00:03 כבאית אחת מדגם סער (רכב מס' 4) מתחנת אופקים לכיוון המפעל. בכבאית זו היו שני הכבאים: פרידמן ומיכאלי.

ג. בשעה 00:05 לערך נצפתה הכבאית עוברת בצומת הנמצאת בדרך למפעל (הצומת מצולמת במצלמת האבטחה של אחד המפעלים הסמוכים למפעל דנבר, מפעל וופרגיט – אף שהשעה המופיעה על גבי הסרט שונה, נתון זה אינו במחלוקת בין הצדדים).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ד. פרידמן ומיכאלי הגיעו לקרבת המפעל. הם נסעו עם הכבאית לצדו המערבי של המפעל, ליד המקום שבו הייתה האש, ונעמדו בקרבת גדר המפעל. מהצד שבו עמדו לא ניתן היה לראות מה מתרחש בתוך חצר המפעל בשל הגדר שמקיפה אותו.
- ה. פרידמן ירד מהכבאית וצעד לכיוון גדר המפעל. בסמוך לכך החל להיפרש "קו מים" או "קו קצף" שהוא הכינוי המקצועי לזרנוק או צינור המחובר לכבאית ויכול לאחר ההפעלה להזרים ממנה מים או מים וחומר מעכב בעירה – קצף.
- ו. פרידמן טיפס על הגדר, עבר אותה ונכנס לתחום המפעל כאשר הצינור מועבר במקביל לתוך חצר המפעל. מיכאלי שהה באותה עת בכבאית ועסק בחיבור הצינור למקור המים או חומר מעכב בעירה.
- ז. פרידמן פגש את שומר המפעל שהיה בתוך שטח המפעל. מיד לאחר מכן השומר ופרידמן החלו פונים לכיוון מזרח לעבר שער המפעל הנעול, וזאת מבלי שפרידמן עושה שימוש בצינור המחובר לכבאית. במקביל החל מיכאלי להסיע את הכבאית לכיוון הצד המזרחי של המפעל והעמיד אותה מול גדר המפעל באזור המזרחי, תוך שהוא מנסה להיכנס למפעל עם הכבאית בכוח דרך הגדר מאחר ושער המפעל נעול ולשומר אין מפתח.
- ח. משמהלך לא צלח, מרחיקים פרידמן ומיכאלי את הכבאית מקרבת הגדר, ושניהם נערכים להפעלתו של ה"תותח" שעליה כדי להזרים מים וקצף לכיוון האש. פרידמן מצוי על גג הכבאית ואילו מיכאלי בתוך הקבינה שלה.
- ט. בעודם על הכבאית, נגר אש יורד מכיוון חצר המפעל החוצה אל מחוץ לשטח המפעל, אוחד בכבאית וגורם לכך שהכבאית תעלה באש. פרידמן ומיכאלי נמלטים על חייהם, עוזבים את הכבאית וממתינים להגעת כוחות נוספים.
- י. נגר האש מגיע לאותו אזור שבו נצפתה במצלמת האבטחה של מפעל וופרגיט, הכבאית חולפת בדרכה למפעל כ- 23-24 דקות קודם לכן - בשעה 00: 28 או 00: 29 (כל אחד מהצדדים נקב בנקודת זמן שונה בהתחשב בכך שקיים פער זמנים בין הזמן האמיתי לבין זה המופיע בסרט).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

יא. במקביל מגיעים למקום כוחות כיבוי נוספים. כוחות אלה הוזעקו על ידי מר יעקב גבאי, מפקד המשמרת בתחנת "אשל" בבאר שבע, וקצין חומרים מסוכנים של המחוז (להלן: **גבאי**). הזעקת הכוחות נעשית רק החל משעה 11:00 ואילך, בעקבות דיווח שמעביר פרידמן בקשר.

יב. הכוחות מתאספים במרחק מה מהמפעל ואינם פועלים עד לשעה מאוחרת יותר. רק אז מתחיל כיבוי האש, אך זו שוככת רק בחלוף שעות.

15. לאחר שסקרנו בקצרה ובקווים כלליים את שהתרחש ולמדנו מעט על הדמויות המעורבות, נפנה לבחינת הראיות ולהערכתן באופן שיאפשר לקבוע ממצאים מדויקים לגבי לוח הזמנים, הפעולות שנעשו ומצב האש. בחלק זה של האירוע מעורבים עיקריים ומשניים, אך מדובר, בכל מקרה, במספר מצומצם של עדי ראיה: שני הכבאים שהגיעו לקרבת המפעל, פרידמן ומיכאלי, ושומר המפעל. בשל פטירתו של השומר לא נשמעו עדותו אלא רק עדויות שני הכבאים, וזאת לצד עדויות בעלות חשיבות משנית.

16. מכל מקום, המחלוקת בין הצדדים באשר להתרחשויות עצמן היא מצומצמת, ועיקר הפער בין עמדותיהם הוא באשר לנקודת הזמן המדויקת שבה התרחש כל אחד מהשלבים, כאשר ההכרעה היא בשאלה מה עשו הכבאים ומה היה מצב האש בכל אחד מהשלבים.

17. נפתח בסקירה של הראיות החיצוניות והמסמכים ולאחר מכן נפנה לבחינת העדויות.

סרטון ממצלמת האבטחה של מפעל ופרג'ט

18. הראיה הראשונה, ואולי המדויקת ביותר, המאפשרת לתחום את פרקי הזמן, היא הסרט שצולם במצלמת האבטחה של מפעל ופרג'ט. מצלמה זו פונה לעבר צומת שבה עברה הכבאית בדרכה למפעל, ובהמשך נצפה בה נחשול האש לאחר שזה הביא לשריפת הכבאית. הצומת בה מדובר היא צומת הרחובות אפיקים בנגב וחנית קיקוס. מתוך המצלמה נלמד, כאמור, כי הכבאית עברה בצומת בשעה 05:00.

19. עוד מלמד הסרט שצולם כי נחשול האש שהביא לשריפת הכבאית ונע לכיוון הצומת נצפה במצלמה בשעה 28:00 או 29:00.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

20. כאן המקום להסביר כי הזמנים המופיעים על גבי הסרט אינם מדויקים, ואולם הצדדים ערכו Reverse Engineering "הנדסה לאחור" של לוח הזמנים, והגיעו לנתונים המוסכמים עליהם באשר לשתי נקודות האחיזה שנצפות בסרט (ר' לעניין זה עדותו של מר שלמה פינקלשטיין החל מעמ' 319 והמפה נ/16).

21. ניתן אפוא לתחום את לוח הזמנים הרלוונטי לאותו פרק זמן של כ- 23 או 24 דקות שחולפות בין מעבר הכבאית בדרכה למפעל ועד להגעת נגר האש מהמפעל לאזור הנצפה במצלמה לאחר שריפת הכבאית. כפי שנראה להלן, חלוקת הזמן לשלבי האירוע השונים בתוך מסגרת זמן זו היא בלב המחלוקת העובדתית.

יומו האירועים הממוחשב

22. ראייה אחרת המספקת מידע לגבי לוח הזמנים היא יומן האירועים. היומן משקף את המועד שבו נרשמו בו דיווחים על האירועים, ובכפוף לפער הזמן המובנה בין המועד שבו נשמעת הודעה, נקלטת בחושי של המוקדן ומתורגמת לרישום כתוב של התוכן, וכן בכפוף לתיקונים שנעשו ליומן בשל דיווח מאוחר, התמונה הנלמדת מתוך היומן היא תמונה מדויקת יחסית. ניתן ללמוד ממנה על סדר האירועים ומועד התרחשותם, בכפוף לנכונות הדיווח בכל אחת מנקודות הזמן, שכן היומן אינו מלמד על מועד ההתרחשות אלא על מועד הדיווח עליה למוקד.

שעה	אירוע	הערות
00:02	פתיחת האירוע – הודעה על שריפה בחצר מפעל דנבר באזור התעשייה אופקים. המודיע משטרת אופקים	
00:03	רכב מס' 4 יוצא עם אורן פרידמן ודוד מיכאלי	
00:07	נמצאים בקרבת מקום מחפשים דרך גישה. מדווח רכב מס' 4	
00:10	רכב 4 מדווח הגעה.	
00:11	אורן מוסר שמדובר בשריפה גדולה מחוץ למפעל צבע. מבקש תגבור למקום. מוסר שפורצים למקום כי לשומר אין מפתח לוודא כי השריפה לא התפשטה פנימה.	
00:13	יציאה מבצעית – רכב 12 עם יעקב גבאי ואיתן גיל	
00:15	דיווח לקצין תורן/מפקד יצחק ביטון בביפר.	
00:18	דיווח לכבאות – דיווח	
00:21	דיווחים למד"א ולמשטרה	

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

	00: 21	כניסה למשמרת של יצחק ביטון
	00: 21	יציאה מבצעית של יצחק ביטון עם רכב 1
	00: 22	נמסר לרכב 20 שיחזרו לתחנה ויצאו לכיוון אופקים עם רכב 13 לפי בקשת גבאי
	00: 23	דיווח למוקד ארזי.
	00: 27	דיווח למשרד לאיכות הסביבה
	00: 28	רכב 27 עם חדד משה ונאיף אל זיידנה
	00: 28	רכב 19 עם אדיר נעים ורוגן אוחנה
	00: 29	אורן מוסר שהכבאית עולה באש
	00: 30	יצחק ביטון מוסר לגייס את נתיבות, אופקים, ב"ש ולהוציא מנוף כרגע מב"ש
	00: 30	רכב 10 עם זאיד אל אסד ואלכסיי קזנוביץ
נרשם בשעה 00:42 עם תיקון מאוחר	00: 30	רכב 13 עם מרדכי אביטן ומשה אליה.
	00: 35	רכב 1 מדווח הגעה.
	00: 40	יצחק מוסר להוציא את אשקלון וכבאיות מח"א
	00: 41	דיווח לכיבוי אשקלון
	00: 41	יצחק מוסר להוציא את כל מי שיכול מהבית. לגייס את כל הכבאים של ב"ש.
	00: 46	רכב 9 עם גולן עמר ושמעון פרץ
	00: 46	רכב 19 מדווח הגעה.
	00: 48	רכב 27 מדווח הגעה.
	00: 48	רכב 13 במקום, אני לא יודעת באיזה שעה הגיע. יצחק מוסר שהיה פיצוץ, השריפה התפשטה לכיוון נוסף. רכב 19 במקום מטפל בשריפה הצדדית.
	00: 59	יצחק מוסר כי המפעל כולו עולה בעש, כבאית אחת עתה באש.
	01: 06	גבאי מקס להודיע למוקד עירוני להגביר לחצי מים באופקים.

(ההדגשה שלי מכאן ולהבא אלא אם יצוין אחרת – א.ד.)

דו"חות המוקד – מוקד ארזי (נ/17, נ/22) ועדות מר גילי יעקב

23. מקור אובייקטיבי אחר, ככל הניתן בנסיבות, הוא הדיווחים שהגיעו לחברת "מוקד ארזי", שהיא החברה שסיפקה למפעל שירותי מוקד משתי מערכות אזעקה שפעלו בו. החיווי

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

נלמד משני דו"חות שהוגשו. הדו"ח הראשון היה נ/17, והוא כולל את החיוויים שנעשו ממערכת מס' 1293. מערכת זו הוגדרה כ-"דנבר צבעים – מחסן". מתוך הרישום נלמד כי המערכת נדרכה בערב יום 2.7.09 בשעה 17:00.

24. ההתראה הראשונה שיש מהמערכת לאחר האירוע היא בשעה 00:18 מ"מגנט שער אחורי". התראה נוספת ממקום זה מופיעה בשעה 00:21 ובאותה שעה יש התראה של "גלאי מעל דלת שמאל". בשעה 00:22 מופעל גלאי משמאל קומה ג' ובהמשך בשעה 00:23 גלאי ימין בהתחלת קומה ב', גלאים משמאל קומה ג', גלאי מימין מסוף קומה ב', מגנט שער אחורי וכן נעשה איפוס סירנות. מאז וברצף יש התראות מגלאים שונים.

25. הדו"ח השני הוגש בשלב מאוחר יותר של המשפט, ודבר קיומו נודע רק במסגרת העדות שמסר נציג מוקד ארזי. בעקבות המידע שעלה מעדותו, העד התייצב פעם נוספת ומסר דו"ח אחר שמתייחס למערכת 1292 המוגדרת בחברת מוקד ארזי כ"דנבר צבעים וציפויים". מתוך הדו"ח הזה נלמד על דריכת המערכת בשעה 17:55 ו-19:32.

26. ההתראה הראשונה המופיעה היא בשעה 00:15, והגלאי ששידר אותה היה "גלאי מול דלת כניסה למחסן". החל משעה 00:24 מופיעות התראות של גלאים נוספים: גלאי מימין באמצע, גלאי בחלק האחורי משמאל, וכן איפוס סירנות (נ/23).

27. נציג חברת "מוקד ארזי", מר גילי יעקב העיד, כאמור, פעמיים. עדותו הראשונה נשמעה ביום 7.7.2016 (החל מעמ' 376). הוא הסביר כי הגלאים שהיו במערכת של מפעל דנבר היו גלאי נפח, וכן גלאים מגנטיים שממוקמים על הדלתות, וכי הם היו ממוקמים רק בתוך המבנה (עמ' 377). הוא הוסיף, כפי שניתן ללמוד מתוך הדו"ח, כי החל משעה 00:23 "כל האזורים רציים" (עמ' 382), והבהיר כי הסיבה לריבוי הפעלת גלאים והפסקת חשמל יכולה להיות האש וכן שסוללת הגיבוי קרסה (עמ' 386). מר יעקב אמר כי יכול להיות עיכוב בין התפרצות האש לבין הפעלת הגלאי שניתן להעריכו בפרק זמן של 4-5 דקות, אך לא ניתן לדעת זאת באופן חד משמעי (עמ' 386).

28. בחקירה הנגדית אמר מר יעקב כי אין חוקיות בפער הזמנים עד להפעלת הגלאים, והבהיר כי מדובר בהערכות והשערות שכן הוא אינו יודע היכן היו הגלאים (עמ' 387). בנוסף, הוברר כי אין מפה או רישום של המיקום המדויק של הגלאים, למעט התיאור שניתן להם על ידי נציג החברה בעת ההתקנה (עמ' 388 ו-389).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

29. עדותו השנייה של מר יעקב נשמעה ביום 6.10.2016 (החל מעמ' 1188). עדות זו התבקשה והותרה לאחר שהתברר כי קיים דו"ח נוסף שלא הובא על ידי העד בעדות הקודמת. בדו"ח הנוסף מצא העד את האזורים החסרים מתוך הדו"ח הראשון, והוא ידע לומר טוב יותר היכן מצויים הגלאים. כך, הוא הבהיר כי הגלאים נמצאים בחלק הפנימי של המפעל (עמ' 1190), אך הוא אינו יודע למקם את הגלאים ולומר איזה מהגלאים היה באיזה מקום. עוד אמר העד כי המערכת הייתה מערכת אזעקה ולא מערכת לגילוי עשן, וכי הפעלת גלאי המגנט נעשית תוך פתיחה של הדלת או קריסה של המערכת (עמ' 1195). העד אמר בנוסף כי קיימים שני סוגים של גלאי נפח: חיצוניים ופנימיים, וכי הגלאי המדובר שהחל לפעול בשעה 00:15 כמופיע בדו"ח של מערכת 1292 הוא פנימי (עמ' 1198). כאשר העד התבקש להבהיר את משמעות ההתראות הרבות החל משעה 00:18, ובעיקר אחרי שעה 00:21 במערכת אחת ובשנייה ב- 00:24, הוא השיב כי אפשריות שתי אופציות: או שהמערכת כבר נשרפה וקרסה, כל החוטים נקרעו ואז החלו התרעות מכל האזורים, או שהמערכת כבר הייתה במצב של הפסקת חשמל, הסוללה לא החזיקה והמערכת קרסה והחלה לשדר. הוא לא ידע איזה משתי האפשרויות התרחשה (עמ' 1205-1206). העד הוסיף והבהיר כי הוא למד מתוך תיאורי המיקום כי מדובר בגלאים שהיו במבנים (קומה ג', קומה ב' וכו') אך מובן שאינו יכול למקם אותם באופן מדויק.

פק"ל 4 - פקודת הקבע

30. ראיה נוספת שהובאה היא פקודת הקבע לביצוע בדרגה 4 (להלן: **פק"ל 4**) (יצוין כי בשלב הסיכומים לא ידעו הצדדים לאתר כיצד ומתי הוגשה ולכן נמסרה הפקודה פעם נוספת ללא התנגדות). פקודה זו קובעת הוראה להזנקה מיידית של כל הכוחות, ללא שיקול דעת של משלח הכוחות, מרגע קבלת הודעה על שריפה במפעל לחומרים מסוכנים.

העדויות

31. לאחר שסקרנו בקצרה את האירועים ואת לוחות הזמנים כפי שהם נלמדים מהסרט, יומן האירועים, דו"חות המוקד (ולצדו העדות לעניין פרשנות המידע שבהם), ופקודת הקבע, נפנה לסקירתן של העדויות. העדות המרכזית והחשובה מכולן היא עדותו של פרידמן. העד הנוסף שהיה שותף להתרחשויות הוא מיכאלי, אך מכיוון שהיה בתוך הכבאית, תרומתו לפירוט על מה שהתרחש בחצר המפעל מוגבלת. כך גם באשר לעדויות האחרות המתייחסות לשלב הראשון של האירוע: עדותם של גבאי, לבנקופף ועדים אחרים שהעידו בעיקר על מצב האש כפי שהם חוו בו. נפתח אפוא בסקירת עדותו של הכבאי אורן פרידמן.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

עדות אורו פרידמן

32. פרידמן הוא העד המרכזי, ועדותו היא החשובה מכולן בכל הנוגע לחלק זה של הניתוח העובדתי, שכן הוא היה מפקד הצוות של הכבאית הראשונה שהגיעה למקום. פרידמן מסר את גרסתו בכמה הזדמנויות: ההודעה שנתן במשטרה, דברים שאמר לחוקר מטעם הפניקס, תשובות לשאלון שנשלח אליו במסגרת הליך זה על ידי התובעים, תצהיר עדות ראשית וחקירה נגדית בבית המשפט.

33. בהודעה במשטרה מיום 8.7.2009 (תיק המשטרה הוא מוצג 8 לתיק המוצגים של הנתבעות) מסר פרידמן תיאור קצר של מה שאירע ללא פירוט לוח הזמנים המדויק:

"הגעתי למקום והבחנתי באש בחצר המפעל שמתפשטת מזרחה ומלווה בפיצוצים והתפשטויות נוספות, כאשר התמקמתי עם הכבאית על מנת להפעיל קצף מתותח הכבאית, אירע פיצוץ בחצר המפעל שגרם לשפך רב של חומר דליק מלווה בלה(ב)ות גדולות, לדלוף החוצה אל מחוץ לחצר המפעל, לכיוון הכביש שמפריד בין דנבר לוופריג'ט. כתוצאה מכך הכבאית שהגעתי איתה, נשרפה..."

34. הגרסה שמסר פרידמן באותו יום, 8.7.2009, לחוקר מטעם הפניקס מפורטת יותר:

"קיבלנו קריאה אני ודודו מיכאלי על שריפה בחצר מפעל דנוור, הגענו עם הכבאית מרחוק סימן לי שוטר מתנדב בשם שי לוינקוף שעמד עם ניידת ליד המפעל ליד השער המערבי (אחורי) הגענו עם הכבאית סמוך לשער מכיוון שישנו הפרש גובה בנוסף יש גדר אסכורית גבוהה ראיתי את הלהבות מעבר לאסכורית בשטח המפעל. על מנת לבצע הערכת מצב ראשונית ביקשתי (יש לציין שהשער האחורי היה נעול) לעבור את השער ונאלצתי לקפוץ מעליו כך עשיתי במקום פגשתי שומר דובר רוסית שעמד עם מטף ביד נראה מבלבל. בעודי מסתכל כמה מטרים בחצר על מנת לזהות את המוקד ראיתי שהמוקד בפינה הדרום מערבית כשהשטח עצמו בוער והאש מתפשטת תוך כדי פיצוצים לכיוון מזרח, כשאציין כי כל החצר היתה עם סחורה מגובבת למטה מעין שביל שחצה את שטח המפעל ממערב למזרח שבצד הצפוני לכיוון המבנה עצמו ובסמוך אליו לא היו להבות והשריפה החלה להתפשט בצד דרומי לכיוון מרכז.

בשלב זה הרגשתי שהכבאית שחונה עדיין בצד מערבי צריכה להגיע לחלק המזרחי על מנת להסלין (לתת מים) לעבר השריפה שמתפשטת מזרחה וזאת על מנת לנסות למנוע להבות, למנוע התפשטות.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הכבאית עברה לצד המזרחי (דודו העביר) שאני נמצא בחצר ומביא את השומר לצד השני.

יש לציין כי עוד אנו בצד המזרחי בתוך המפעל השומר נתן לי לדבר עם ברוך בעל המפעל בטלפון שאמר שהשערים נעולים ויהיה רק עוד 20 דקות במקום.

ש.ת. לא, לשומר לא היה מפתחות לשערים הגדולים רק לשער הולכי הרגל שהיה פתוח.

הכבאית הגיעה מזרחה. החלטתי למקם אותה במיקום שלה כיום על הכביש כשהיה בעיית גישה למקום היות וחננו מיכליות ונגררים בצד הדרך שהפריעו לנו להגיע למפעל

וכך נותר לי לחדור רק בנקודה זו.

כאשר האש רק בצד המזרחי החלטתי לנסות לנסר את השער הראשי על ידי מסור דיסק על מנת ליצור גישה עבודה לי ולכוחות שיבואו אך מכיוון שהאש בשלב זה התפשטה למיכלים שצמודים לקיר המפעל מעבר לאותו שביל עזבתי את עניין הניסור ואמרתי שאני יסלין קצף מתותח הכבאית שנמצא על גג הכבאית (תותח קבוע) לעבר המיכלים שצמודים למבנה על מנת למנוע התפשטות למבנה, בשלב זה חיברנו את הכבאית לאספקה בהידרנט ישירה שעל המדרכה ממול.

על מנת שיהיה גם זרם מים קבוע כשדודו היה וחיבר את ההידרנט ביקשתי ממנו בזמן שעליתי להתמקם על תותח הרכב שנמצא על הגג ביקשתי מדודו לשפר עמדה כ-4 מטרים אחורה על מנת להיות מקביל ללהבות וכמו כן לשלב משאבה מתוך הרכב.

בשלב זה כאשר אני על גג הרכב ודודו בתוך הקבינה לפני שהוא מספיק לשפר אחורה נשמע קול פיצוץ אדיר ולפתע שפך אדיר מלווה בלהבות גבוהות פרץ החוצה דרך מתחת לשער המזרחי מכיוון שזה בירידה הכבאית בשנייה החלה לבעור והלהבות מגיעות לגובה פני הכבאית כשאני על גג, בשלב זה החלטתי שאנו בסכנת חיים ממשית במיוחד הכבאי שבתוך תא הנהג שלא מודע למצב החמור קפצתי דרך הצד הנגדי פתחתי את דלת הנוסע ושלפתי אותו החוצה כשאני צורח עליו לצאת. התגלגלנו החוצה לעבר המדרכה ממול, האש המשיכה צפונה על הכביש במהירות מלווה בלהבות ענק וקרינת חום גבוהה ואוחזת בכל כלי הרכב שחנו תוך כדי כך רצנו ונכנסנו למפעל ופורגט.

בשלב זה האזור היה נראה כדלקמן: חצר מפעל דנוור והמבנה עצמו כולה עולה בלהבות ומלווים בפיצוצים אדירים. כל הכביש המזרחי והצפוני עם להבות ענק שורף את כל מה שבדרך כתוצאה מקרינת החום הבוטקה של ופורגט נפגע, ריכזתי את עובדי מפעל זה פתחנו קווים וקיררנו את הצד של הכביש על מנת למנוע התפשטות.

ש. האם כשהיית בצד המערבי כשטיפסת מעבר לגדר ראית היכן היה מוקד האש?

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ת. ראיתי רק להבות בתך החצר מפעל בצד הדרום מערבי עוברות את גדר האסכורית.

ש. האם ראית שריפה מוחץ למפעל?

ת. לא."

(טופס גבית העדות הוא נספח לתיק האחריות המקצועית שהוגש ביום 26.10.2016, העדות נגבתה על ידי החוקר דוד מארק).

35. במסגרת השאלון נשאל פרידמן את השאלות הבאות, וכך השיב להן (לעניין השאלות המהוות ראייה ר' הודעת באי כוח התובעים בעמ' 589):

10" האם נכון כי טרם ההגעה למקום האירוע ידעו הכבאים כי המדובר במפעל "דנבר" המתעסק בסולבנטים ובצבעים וחומרי מדללים המכילים חומרים דליקים? אם לא נכון, נא פרט מה ידעו הכבאים אודות המפעל? אילו בירורים נעשו?

נא פרט מתי נודע לכבאים כי השריפה הינה במקום בו מצויים צבעים וחומרים מדללים המכילים חומרים דליקים? ומנין נודע להם הדבר באותה עת?

מה היו הפעולות שנקטו לבדיקת סוג המפעל?

מהן הפעולות בהן יש לנקוט לצורך כיבוי אש בוערת במפעל שבו סולבנטים וחומרים דליקים כדוגמת מפעל דנבר?

האם העובדה כי המדובר במפעל המכילים חומרים דליקים נלקחה בחשבון בביצוע פעולות הכיבוי? אם כן, נא פרט כיצד נלקח הדבר בחשבון ביחס לכל פעולה ופעולה שבוצעה או שלא בוצעה.

האם יש הנחיות לגבי אופן הכיבוי אש במפעל העוסק בחומרים דליקים? אם כן מהן ההנחיות אלה ומתי הן ניתנו?

נכון. הכבאים ידעו מה עיסוקו של מפעל דנבר כבר לפני השריפה. ידעו זאת מתוקף תפקידם. כל מקרה לגופו, בהתאם לנסיבות המקום והשריפה, למתרחש בשטח ולתנאי השטח והיקף השריפה. נלקחה בחשבון. הכבאים החלו בפעולות להסלנת קצף, בפועל לא הספקנו להסלין (הצוות שלי). הנחיות לטיפול באש מועברות לכבאים במסגרת קורסי ההכשרה שלהם..."

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

18. נא פרט כיוון הרוח ביום האירוע נשוא התביעה? האם נבדק הדבר?
אם לא מדוע לא?

האש התפשטה במהירות מכיוון מערב לכיוון מזרח.

...
22. מה הייתה עוצמת האש עת הגעת הכבאית הראשונה למפעל?

לנוכח הגדר הגבוהה והאטומה, והעובדה שהשערים היו נעולים, הרי שהמועד שאליו ניתן להתייחס הוא זה בו הצלחתי ליצור קשר עין עם האש לאחר טיפוס על הגדר שאולצתי לבצע עקב חסימת הגישה למקום על ידי התובעים (שערים נעולים, גדר גבוהה, ושומר ללא מפתחות). בשלב זה האש היתה בגובה של 3 מטרים לערך על שטח של 3 מטרים על שלושה מטרים..."
(השאלון והתשובות הם מוצג 31 בתיק המוצגים של התובעים).

36. בתצהיר העדות הראשית שלו תאר פרידמן שהיה במשמרת עם מיכאלי, ושימש כמפקד המשמרת בדרגת סמל. ההודעה התקבלה בשעה 00:03 לערך מתחנת אשל בבאר שבע שם ממוקם המוקד האזורי. הם נכנסו מיד לכבאית מסוג "סער" ודהרו למקום, כאשר הוא נהג. אשר לכבאית, זו מכילה 3,000 ליטר מים ו-300 ליטר תרכיז קצף.

37. בעת שהגיעו לקרבת המפעל הודיעו למוקד שהם מחפשים דרך גישה. המפעל עצמו היה מתוחם בלוחות אסקורית אטומים וגבוהים שלא ניתן היה לראות דרכם דבר מבחוץ. פרידמן מתאר כי מצדו המערבי של המפעל יש שטח חולי פתוח, כשפני השטח נמוכים משמעותית מחצר המפעל (הפרש גבהים של לפחות מטר ועשרים), כאשר המפלס האחורי-מערבי של המפעל (שבו היה גם שער) ממוקם מעל פני המפעל.

38. בעת שהתקרבו מצד מערב ראו "אור אדום מוקרן כלפי השמים הבוקע מעל לוחות האסקורית בחלק הדרום מערבי של המפעל". הוא מוסיף כי עלו מהכביש על השטח החולי ממערב למפעל כשהם בכבאית, הוא דיווח הגעה ואז ירד מהכבאית. את שאירע לאחר מכן הוא תאר כך:

"ירדתי מהכבאית, טיפסתי על הגדר באזור השער המערבי (הסגור), ונכנסתי לבדי לתוך חצר המפעל. זיהיתי בתוך החצר אש משמעותית בצד הדרום מערבי של החצר בצמוד לגדר המפעל בצד הדרומי של המפעל, ובסמוך למבנה בטון מלבני.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

חצר המפעל היתה עמוסה בחביות ומיכלים של חומרים, לרבות בצמידות למבנה המרכזי של המפעל, וכן היו בחצר המפעל גם שתי משאיות.

הוריתי לדודו לפרוש לי קו קצף במטרה להתחיל בכיבוי. דודו כבר העביר לי את קו הקצף. אציין כי לא ניתן היה להפעיל את תותח הכבאית בהיותה בצד המערבי, לאור הפרש הגבהים, העדר הגישה, העובדה שהפעלת התותח הייתה מחסלת את תכולת הכבאית באופן מידי בעמדה לא מתאימה לבצע כיבוי, כמו גם העובדה שבצד המערבי, בשטח הפתוח לא היו הידרנטים כלשהם.

מיד כשנכנסתי לחצר אירעה התפוצצות ראשונה של חביות חומרים, והאש החלה להתפשט במהרה. הודעתי לתחנת באר שבע כי מדובר באש רצינית ושיש לשלוח תגבורת.

בשלב זה הופיע מולי בחצר אדם מבוגר שנראה סהרורי ומנותק לגמרי מהמציאות, שהתברר לי כי הוא השומר של המפעל.

שאלתי אותו "איפה המפתחות?" "איפה בעל הבית?" והוא ענה במבטא רוסי כבד "אין מפתחות".

אציין כי השומר לא החזיק מטף, לא הזכיר מטף, ולא עשה שום ניסיון לכבות את האש, וגם לא סיפר על כך שניסה לכבות את האש קודם לכן.

בעת הזו ארע פיצוץ נוסף והאש התגברה, והרגשתי שהן השומר והן אני נמצאים בסכנת חיים.

לפיכך, אחזתי בשומר, התחלתי לרוץ איתו לצד המזרחי של המפעל (חזית המפעל הפונה לרחוב חנית קיקוס), והוצאתי את השומר החוצה דרך שער הולכי הרגל שנמצא ממול מבנה המפעל, משמאל לשער כלי הרכב.

טרם הימלטותי עם השומר מהאש המתגברת בחצר הוריתי לדודו להעביר את הכבאית לצד המזרחי של המפעל, שם נמצא השער הראשי של המפעל ואין הפרש גבהים. תכננתי להיכנס עם הכבאית דרך השער המזרחי אל חצר המפעל לעמדה שתאפשר כיבוי. אדגיש שוב כי לאור התגברות האש וסכנת החיים המיידית לא ניתן היה להישאר לבד עם קו קצף בתוך החצר כשהכבאית ממוקמת בצד המערבי וגם לא היתה שום תועלת בכך..."

39. בהמשך התצהיר מתאר פרידמן שהשומר אמר שאין לו מפתח לשער ולכן מיכאלי, שהגיע עם הכבאית לצד המזרחי, החל לנסות לנסר את השער, ובמקביל הוא התחבר להידרנט שמצוי ברחוב כדי לאפשר הספקת מים רציפה. הוא דיווח בקשר כי מדובר בשריפה גדולה מחוץ למפעל וביקש תגבור. לדבריו, באותו שלב ארעה התפוצצות גדולה, שבעקבותיה האש התפשטה עוד יותר לכל עבר ואף החלה לשרוף את שתי המשאיות שעמדו בתוך חצר המפעל. משלא נותר

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

זמן לפרוץ את שער המפעל, ולאור התפשטות האש, החליט להסלין קצף עם התותח שבגג הכבאית, ולשם כך הוזזה הכבאית כדי להגיע לעמדה טובה יותר. באותו שלב, לדבריו:

"אירע פיצוץ אדיר שכמותו לא שמעתי מעודי, ובבת אחת התפשטה האש בכל רחבי מתחם המפעל וכן לעבר הרחוב והכבאית. המפעל כולו בער בשלב זה, כולל מבנה מהמפעל והמשרדים."

40. לדברי פרידמן אינו זוכר אם נפל מגג הכבאית מעוצמת הפיצוץ וההדף או שקפץ ממנה, אך הכבאית כבר בערה והוא מיהר לשלוף את מיכאלי שישב בתוך הכבאית. שניהם נמלטו.

41. פרידמן נחקר חקירה נגדית על תצהירו בבית המשפט (ישיבה מיום 30.6.16, החל מעמ' 486). הוא הסביר בכל הנוגע לרישום ביומן האירועים כי זה נעשה על בסיס דיווח טלפוני, ונרשם כאשר הרישום הידני שמתנהל בתחנת אופקים נרשם לאחר סיום האירוע (עמ' 491).

42. הוא נשאל באשר לרישומים על הזמנים בהינתן חוסר התאמה בין הרישום בתצהירו לבין היומן. הוא הסביר כי אינו יודע "זה מה שאמרו לי, מה, אני מתעסק בזמנים?" ובהמשך "אני לא מתעסק בזמנים" (עמ' 494). עוד עלה כי פרידמן מסר בעדותו תיאור לפיו כתב את האמור בתצהירו בכתב יד וזה הודפס, אך כאשר נשאל כיצד קיימת זהות בין האמור בתצהירו לבין האמור בתצהירו של מיכאלי הוא הניח שגם מיכאלי רשם את אותם דברים בכתב יד, וכי יש לשאול אותו כיצד התצהירים כמעט זהים אף שנערכו בנפרד (עמ' 496). בהמשך הדברים הוא תיקן את עדותו, ואישר כי הסגנון אינו שלו וכי הדברים סוגנו על ידי עורכי הדין והוא חתם (עמ' 498). מכל מקום, פרידמן הבהיר כי בעת שערך את תצהירו לא היה מונח לפניו דבר למעט העדות שמסר לחוקרים מטעם איגוד הערים, אפרים מערבי ודודו כהן (עמ' 502). זמן קצר לאחר מכן שלל פרידמן כי עמד לפניו אותו דו"ח (עמ' 503). המשך חקירתו לימד כי בניגוד למה שהיה ניתן להבין קודם לכן מדבריו, את פירוט הזמנים שבתצהירו כתבו עורכי הדין והוא קרא וסמך על מה שעורכי הדין כותבים (עמ' 504).

43. מכאן החל פרידמן להשיב לשאלות בנוגע למה שאירע באירוע עצמו. תשובתו לשאלה כמה זמן ארכה הנסיעה מהתחנה ועד למקום עמידת הכבאית בקרבת המפעל הייתה "3 דקות לא יותר":

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- י"ש : יום חמישי, בקושי, אין שם תנועה רבה, כמה זמן נסעת לפי מה שאתה זוכר היום?
 ת: לפי מה שאני זוכר 3 דקות, לא יותר.
 ש: עד שהגעתי למקום?
 ת: עד שהגעתי עם הכבאית.
 ש: עם הכבאית ליד הקיר איפה שאתה רואה את האש?
 ת: כן.
 ש: הבנתי.
 ת: ליד הרמפה ההיא.
 ש: ליד הרמפה לקח 3 דקות מהתחנה?
 ת: 3-4 דקות, משהו כזה, אני לא זוכר להגיד לך בדיוק. (עמ' 510).

44. בהמשך לכך הוא אמר כי נכנס לכיוון הרמפה ואז דיווח הגעה (עמ' 511). פרידמן התבקש להסביר כיצד לכבאים האחרים שהגיעו בשעה 00:57 (עם כבאית 16) נדרשו רק שתי דקות כדי להגיע והוא עמד על דעתו כי הגעתם, שלו ושל מיכאלי, מהתחנה ועד לקרבת המפעל ארכה 3 דקות (עמ' 512).

45. פרידמן שלל את האפשרות שהיה דיווח קודם למוקד בטרם הדיווח על הגעתו, ואף טען שלא היה כל קושי למצוא את המקום ואת דרך הגישה. הוא אישר כי הוא מכיר את המפעל, שכן הוא מתגורר באופקים:

- ש: סעיף 11 סעיף 11, תקרא את סעיף 11 בתצהיר שלך.
 ת: כן. "עלינו עם הכבאית מהכביש על השטח ממערב למפעל".
 ש: כן
 ת: "ודיווחתי הגעה על מקום האירוע שהגעתי".
 ש: שהגעת. זה הדיווח הראשון שלך שאתה מדווח על בואך לזירה מאז שיצאת?
 ת: כן.
 ש: זה מה שאתה אומר לנו?
 ת: כן.
 ש: אתה בטוח במאה אחוז?
 ת: מאה אחוז.
 ש: לא היה דיווח קודם?
 ת: לא. כשיצאתי מהתחנה.
 ש: לא, אחרי שיצאת.
 ת: לא.
 ש: לא היה דיווח קודם?
 ת: לא.
 ש: גם לא היה לך מה לחפש. היה לך איזה קושי למצוא את המקום?
 ת: לא.
 ש: היה לך קושי למצוא דרך גישה?

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ת: לא. " (עמ' 514).

46. למרות דברים ברורים אלה בהמשך החקירה, כאשר פרידמן הבין כי יתכן שדיווח אחרת ממה שניתן להבין מדבריו, הוא שינה את גרסתו ואמר כי הדבר "יכול להיות" וכי יתכן שהדיווח ניתן כאשר המוקד "עלה מולו" (עמ' 515).

47. בשלב הזה של חקירתו נשאל פרידמן על המשך האירוע. לדבריו, פרק הזמן שחלף ממועד הגעתו לקרבת המפעל ועד לשלב שבו היה בחצר עמד על 3-4 דקות ולא יותר (עמ' 519). הסיבה לכך הייתה כי הוא נדרש להוריד סולם ולשם כך לעלות לגג של הכבאית, לפתוח את סוגרי הסולם, להוריד אותו, לפתוח אותו, להציב אותו ולעלות (עמ' 520). פרידמן טען כי הניח את הסולם בשער הברזל בקרבת הרמפה וכי הדבר ארך 2-3 דקות, ולאחר מכן הוא נכנס פנימה. את ההמשך הוא תאר כך:

י"ש: איפה הנחת אותו (את הסולם – א.ד.) במפעל?
 ת: עד כמה שאני זוכר זה היה ברמפה, בשער ההוא
 ש: בשער הברזל?
 ת: איפה שהייתה הרמפה.
 ש: הבנתי. כמה זמן בערך לוקח הסיפור הזה של להוריד את הסולם?
 ת: 2 דקות, 3 דקות.
 ש: 2-3 דקות?
 ת: כן, אני מתאר לעצמי.
 ש: יופי, נכנסת פנימה.
 ת: אני נכנסתי פנימה.
 ש: אתה מסתכל רואה אש, נכון?
 ת: לא, לפני כבר, עוד כשעליתי, אז אמרתי לדודו כבר שיפתח את הקו מיס.
 ש: כן.
 ת: או קיי?
 ש: כן.
 ת: אני כבר ירדתי פנימה.
 ש: כן.
 ת: דודו עלה על הסולם, העביר אלי את הקו מיס, עוד לא הספקתי לתפוס אותו, הייתה התפוצצות ראשונה
 ש: הוא העביר לך קו מיס?
 ת: איך?
 ש: הוא העביר לך קו מיס?
 ת: כן.
 ש: אתה בטוח?
 ת: מאה אחוז, את הגלגלון של האוטו, מאה אחוז.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ש: זאת אומרת אתה בפנים עם קו מים, ואתה אמור להתזו מים?
 ת: לא, עוד לא הספקתי.
 ש: כן, אבל אם היית מספיק היית משפריץ מים נכון?
 ת: לא, ביקשתי ממנו שיפתח בקצף."
 (עמ' 521-522).

48. עולה אפוא מדברי פרידמן כי הוא עמד בחצר המפעל כשקו המים או הקצף בידו, מחובר לכבאית, וממתין לכך שמיכאלי יפתח את המשאבה שתאפשר התזת קצף, אלא שמיכאלי טרם הספיק "לשלב" את המשאבה מתוך הקבינה של המשאית (עמ' 523). פרידמן הוסיף כי הם נמצאו בסיטואציה הזו (שבה הוא כבר בתוך חצר המפעל, אחוזו בצינור בידו ומיכאלי עוסק בשילוב משאבת הקצף 3-4 דקות אחרי שהגיעו למקום) (עמ' 523) ובסך הכל 6-7 דקות לאחר שיצאו מתחנת אופקים, כך שלגרסתו, נכון לאותו שלב בחקירתו הנגדית, הוא עמד בתוך שטח המפעל עם זרנוק המים, המחובר לכבאית בשעה 08:00 או 09:00 (עמ' 524).

49. באותו שלב התבקש פרידמן להסביר כיצד מתיישבים הדברים עם הדיווח שנמסר למוקד ומופיע ביומן האירועים, לפיו הגיעו למפעל רק בשעה 10:00. פרידמן לא ידע להסביר זאת ואמר "אין לי תשובה לענות לך" (עמ' 524). כאשר נתבקש להסביר את הרישום ביומן משעה 11:00 שלפיו "פרידמן מוסר שמדובר בשריפה גדולה מחוץ למפעל צבע, מבקש תגבור למקום, מוסר שפורצים למקום כי לשומר אין מפתח", הוא אמר "זה לא שלי" (עמ' 527) אך בהמשך הוסיף כי הרישום תואם את הדברים שאמר.

50. פרידמן נשאל על ההתרחשויות בעת שהיה בתוך החצר. הוא הסביר כי בעת שהיה בתוך החצר לא הספיק לעשות דבר, כי בדיוק הופיע מולו השומר והוא דחף אותו לכיוון הצד המזרחי של המפעל, תוך שהוא צועק למיכאלי "דודו תגיע עם הכבאית לצד השני" (עמ' 531-530). פרידמן התבקש להסביר את השוני בין הדברים שמסר בעדות לבין מה שכתוב בתצהירו, והסכים כי האמור בתצהיר לא מדויק (עמ' 533). בעת שהוא נתבקש ל"דייק" את הפרטים הלא מדויקים הוא אמר שלא עמד ודיבר עם השומר בעת שנכנס פנימה, אלא השומר הופיע מולו והם ישר יצאו. לדבריו, בעת שמשך את הצינור ומיכאלי הלך להפעיל את הקצף הייתה פתאום התפוצצות ראשונה, ואז צעק למיכאלי: "דודו, לא רלוונטי, לא רלוונטי, תמשוך את הצינור ותבוא עם הכבאית לצד השני" (עמ' 535). באותו שלב, שבו הוא מבקש לצאת, ראה את השומר מספר שורות לאחר מכן הסביר כי המפגש עם השומר היה בעת שאחז עדיין בצינור (עמ' 536).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

51. לאחר חילופי דברים שונים עם בא כוח התובעים תאר בקצרה פרידמן את גרסתו לאירועים פעם נוספת:

"ש: כן, אני שואל אותך מה היה.
ת: אז אני עונה לך עוד פעם. אני ירדתי ישר. אגב כל מה שאני אומר זה תוך כדי תנועה. ירדתי מהכבאית. דודו, אני עליתי כבר ראיתי מהזה. דודו תפתח. הלאה, עולה, הוא עלה לגג, אני עזרתי לו להוריד את הסולם, הצבנו. תוך כדי שאני מטפס דודו תמשוך לי קו, ככה זה הולך, הכל דינמי. אני ממשיך. עוד לא הספקתי למשוך את הקו, אז ההתפוצצות הראשונה, לא היה טעם. אמרתי לו דודו, צעקתי לו תמשוך את הקו החוצה, תבוא עם הכבאית לצד המזרחי. אני מסתובב אני רואה את השומר מולי."
(עמ' 548).

52. פרידמן נשאל לגבי ההחלטה להורות למיכאלי להזיז את הכבאית לאזור השער המזרחי. הוא עמד על דעתו כי הוא זה שנתן את ההנחיה לכך:

"ש: רגע, טוב. עכשיו נעבור הלאה, ואנחנו כבר מתקרבים. אה, תגיד לי רגע, אתה אמרת לדודו להגיע לצד המזרחי?
ת: בטח, צעקתי לו.
ש: צעקת לו?
ת: כן.
ש: זה היה יוזמה שלך?
ת: בטח, אני המפקד, אני מקבל החלטות.
ש: זה בסדר גמור, אף אחד לא אמר לך תשלח אותו לשם?
ת: מישהו אמר לי לשלוח את דודו לצד המזרחי? מה פתאום, אני אמרתי.
ש: יכול להיות שמישהו אמר לך תשלח אותו לשם?
ת: לא, למה שיגידו לי?
ש: אני גם שואל.
ת: מי יגיד לי, הייתי שם לבד אני ודודו, מה?
ש: אין מצב שגבאי אמר לך תשלח אותו לצד המזרחי?
ת: לא יודע. מה, אם הוא אמר בקשר, אולי אני אמרתי לגבאי אנחנו עוברים לצד המזרחי והוא אמר כן. הכל יכול להיות בקשר.
ש: יכול להיות שהוא נתן לך הוראה תשלח אותו לצד המזרחי?
ת: לא, אני שלחתי את דודו לצד המזרחי." (עמ' 554-555).

53. בהתייחסו למה שהיה בהמשך בעת שהכבאית עמדה מחוץ לשער המזרחי, אמר פרידמן כי החליט להסלין קצף תוך שבמקביל נעשה על ידי מיכאלי ניסיון לפרוץ את השער עם דיסק (עמ' 556).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

עדות דודו מיכאלי

54. מיכאלי, הכבאי השני בצוות, היה בכבאית ובקרבתה בעת האירועים. בתצהיר העדות הראשית שלו הוא כתב כי הוא ופרידמן קיבלו את ההודעה על שריפה ליד מפעל דנבר, ושניהם נכנסו באופן מידי לכבאית (רכב סער) ודהרו למקום. לדבריו, הגיעו בתוך כחמש דקות, ומסרו בקשר שהם מחפשים דרך גישה. בעת שהתקרבו מצד מערב ראו אור אדום מוקרן כלפי השמים כשהוא בוקע מעל לוחות האסכורית בחלק הדרום מערבי של חצר המפעל. הם עלו עם הכבאית מהכביש אל השטח החולי ממערב למפעל.

55. הוא מוסיף כי פרידמן ירד מהכבאית, טיפס על הגדר באזור השער המערבי (הסגור) באמצעות סולם שמיכאלי פרס ונכנס לתוך חצר המפעל, בעוד הוא מכין קו קצף ומתכוון למסור אותו לפרידמן שנמצא בחצר. בסמוך מאוד לאחר שפרידמן נכנס לחצר פרידמן אמר לו שהאש מתפשטת במהירות והורה לו להעביר את הכבאית לצד המזרחי של המפעל, וכך עשה.

56. כאשר הגיע עם הכבאית לצד המזרחי ראה כי שער כלי הרכב הראשי, העשוי ברזל, סגור ונעול. פרידמן הגיע גם הוא ברגל לאותו מקום, כאשר לצדו אדם מבוגר בעל מבטא רוסי כבד (הוא השומר). באותו שלב ראה דרך שער כלי הרכב את האש שכבר הייתה בממדים רציניים, תוך פיצוצים וחביות עפות. לשומר לא היה מטף ולא היו לו מפתחות לשער, ומיכאלי הגיע למסקנה שעליו לנסות ולפרוץ או לנסר את השער. תוך כדי כך אירעה התפוצצות גדולה שבעקבותיה האש התפשטה עוד יותר, ואף החלה לשרוף את שתי המשאיות שעמדו בתוך חצר המפעל.

57. פרידמן הורה לו להיכנס לכבאית ולהזיז אותה כ- 3-4 מטרים כדי לשפר לעמדה טובה יותר, אל מול השער הראשי, עמדה שתאפשר הסלנת קצף למוקד השריפה. מיכאלי מתאר שעלה לקבינה כדי להפעיל את משאבת התותח, תוך שפרידמן עלה לגג הכבאית כדי להפעיל את התותח. עם עלייתו של פרידמן לגג הכבאית אירע פיצוץ אדיר שכמותו לא שמע מעודו, ובבת אחת התפשטה אש בכל רחבי מתחם המפעל, וכן לעבר הרחוב והכבאית. המפעל כולו בער בשלב זה, כולל מבנה המפעל והמשרדים, והאש אחזה ברחוב ובכבאית.

58. בטרם הספיק להגיב פרידמן פתח את הדלת שליד מושב הנהג, אחז בו בשתי ידיים, ושלף אותו מהכבאית, תוך ששניהם מתגלגלים הצדה לכיוון הנגדי מהמפעל. האש שהתפשטה ברחוב שרפה את הכבאית והגיעה עד לשער מפעל ופרג'יט.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

59. הערכתו של מיכאלי היא כי מהרגע שבו הגיעו לעבר הצד המערבי של מפעל דנבר עם הכבאית לראשונה, ועד לפיצוץ הגדול שגרם להתפשטות המאסיבית של האש לעבר מבנה המפעל והמשרדים ולעבר רחוב חנית קיקוס והכבאית, חלפו לכל היותר 10 דקות.

60. חקירתו הנגדית של העד, כפי שניתן להתרשם מקריאת הפרוטוקול, הייתה טעונה, ומיכאלי סבר כי נעשה לו ולפרידמן עוול מצדו של קוון, בעל המפעל, שסיכן את חייהם. באשר לנתונים הרלוונטיים לדיון שלפנינו, אמר מיכאלי כי משך זמן הנסיעה לאזור המפעל היה לכל היותר 4-5 דקות (עמ' 601).

61. מיכאלי אמר כי הכין קו קצף והתכוון למסור אותו לפרידמן, אך לא הספיק למסור לו את קו הקצף (עמ' 615). לדבריו, בעת שפרידמן נכנס פנימה, הוא עסק בהורדת הסולם. פרידמן טיפס לתוך חצר המפעל ללא הסולם, ובלשונו "הוא טיפס בלי הסולם כן, שלא תבין הוא כמו פנתר עלה על הגדר" (עמ' 616). מיכאלי אמר בנוסף כי מי שהורה לו להעביר את הכבאית לצד המזרחי היה פרידמן (עמ' 622).

עדות יעקב גבאי

62. רשף יעקב גבאי שימש במועד הרלוונטי לתביעה כקצין חומרים מסוכנים מרחבי, והיה מפקד המשמרת בתחנה המרחבית שבבאר שבע - תחנת "אשל". לדבריו, עם קבלת ההודעה על שריפה מחוץ למפעל דנבר ממשטרת אופקים הוא הזניק למקום צוות כבאים מתחנת אופקים, פרידמן ומיכאלי, שיצאו למפעל כשהם על רכב מס' 4. גבאי מתאר בתצהירו כי בהתאם לדיווחים שקיבל מפרידמן וממיכאלי, השריפה חדרה לחצר המפעל מהשטח שמחוץ לגדר והתפשטה במהירות בתוך מתחם המפעל. לדבריו הוא הורה לכבאים להסלין קצף מהצד המזרחי (הקדמי) של המפעל, והודיע כי הוא וצוותים נוספים בדרך. עוד הוא מציין כי בהיותם של הכבאים בצד המזרחי הם נתקלו בשער נעול ודיווחו על ניסיון פריצה.

63. בהמשך התצהיר גבאי כותב כי בשעה 13:00 יצא למפעל מתחנת באר שבע יחד עם הכבאי גיל איתן ברכב מסוג אשד, רכב מס' 12 שהכיל 12,000 ליטר מים ו-1,000 ליטר תרכיז קצף כיבוי. במקביל דיווח על האירוע למפקד איגוד הערים דאז, מר יצחק ביטון (להלן: **ביטון**), למגן דוד אדום ולמשטרה. כן דיווח על האירוע למוקד ארזי ולמשרד להגנת הסביבה. גבאי מוסיף כי הורה לצוות אחר המצוי בכיבוי שריפה אחרת בנתיבות לחזור לתחנה, להחליף את

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

רכב הסער ברכב אשד ולצאת לאופקים, וכך גם הנחה את תחנות אשכול ורהט להוציא כבאית למקום האירוע.

64. לדברי גבאי בדרכו למפעל, עוד בעת שהיה במרחק ממנו, הבחין בהבזק אש גדול, ובסמוך לאחר מכן דיווח פרידמן כי האש התפשטה ושרפה את הכבאית.

65. בחקירה הנגדית נשאל גבאי לגבי הדיווח שקיבל מהכבאים שהגיעו ראשוניים לאירוע. גבאי מסר כי דיבר איתם כל הזמן, מהרגע שיצאו לכיבוי השריפה ועד שהגיע למקום בעצמו (עמ' 665). גבאי הוסיף שהכבאים הגיעו למקום, 8 או 9 דקות לאחר שיצאו, ודיווחו לו שהשריפה היא בתוך חצר המפעל ומתפשטת לכיוון המפעל, ואז ביקשו תגבורת (עמ' 666).

66. בהמשך לכך העיד גבאי על ההוראות שנתן לפרידמן ולמיכאלי, והתייחס לעדותו של פרידמן לגבי מה שהתרחש. מפאת חשיבות הדברים אביא אותם כמעט במלואם:

י"ש: אתה אמרת להם לעשות משהו?
 ת: כן, אני אמרתי להם לקחת את הכבאית. הם עמדו במקום לא נכון
 ש: כן.
 ת: לקחת את הכבאית, לבוא לחזית של המפעל איפה שנמצא השער החשמלי.
 ש: כן.
 ת: לתת מכה טובה של קצף, לנסות לעצור את התפשטות השריפה לכיוון המפעל עד שאנחנו נגיע, כי לנו לוקח נסיעה.
 ש: אתה אמרת להם לעשות את זה?
 ת: כן.
 ש: אורן פרידמן אמר שלא אמרת לו כלום, ממש כלום, שהוא לא דיבר אתך על זה, שהוא היה המפקד בשטח והוא החליט בעצמו, ואתה לא נתת לו שום הוראה, מה אתה אומר?
 ת: אני אומר שאורן פרידמן בחור מאוד מאוד טוב, כנראה שהוא שכח שאמרתי לו
 ש: שכח?
 ת: כנראה, כן.
 ש: תגיד לי רגע, בכלל מה ההיגיון שאתה תגיד. אתה ידעת בכלל, אתה מכיר, או הכרת שם את השיפועים, כיווני התפשטות האש, משהו, מה פתאום אתה נותן, נגיד שנתת, נגיד, מה פתאום אתה שאתה לא מכיר את המפעל איך הוא בנוי, אתה לא יודע לאן האש מתפשטת, מה פתאום אתה אומר לו להביא את הכבאית למקום הכי גרוע שאפשר? תסביר לי.
 ת: מה זה, לא הבנתי את השאלה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ש: העידו פה כמה ש-, העידו פה כמה וזה גם מופיע בחוות דעת שלהם, אני לא רוצה להלאות אותך, שהכבאית עמדה במקום הכי גרוע אפשרי מבחינה טופוגרפית.

ת: כן?

ש: מול האש, כן, ככה אמרו, לא רק אני, מה, אתה לא מכיר את המפעל, אתה לא יודע את כיווני התפשטות האש, אתה לא יודע את השיפועים שלו, אתה לא יודע איפה תעלת הניקוז, אתה לא יודע כלום, אתה אפילו לא מכיר את המפעל, ככה אתה אומר, גם לא מבחינת מניעה, איך אתה מרשה לעצמך לתת הוראות למי שנמצא בשטח לעשות את כל הסיבוב הזה, ולבוא למקום שבו נשרפה הכבאית?

ת: תראה, אורך דיווח שהוא הגיע למקום, הוא נמצא באזור לא טוב, אמרתי לו תיסע לכניסה למפעל, תן משמה מכה טוב של קצף, תעצור לי את ההתפשטות את השריפה, זה מה שביקשתי. אתה טוען שהמקום לא טוב, עם כל מי שאמר לך שהמקום לא טוב, זה המקום הכי טוב שהיה.

...

כב' השופט: איפה אתה, בשלב שהוא מבקש ממך את התגבורת איפה אתה ידעת שהוא נמצא?

ת: בחלק האחורי של המפעל.

כב' השופט: באזור המערבי?

ת: המערבי כן.

כב' השופט: וההוראה לעזוב את המקום הזה ולעבור לחלק המזרחי, אם אני מביין אותך נכון הייתה ההוראה שלך?

ת: לשפר עמדה, כן. אבל הוא גם עשה את זה בלי שאני אעשה את זה, כי הוא ראה שהעמדה שלו לא טובה.

כב' השופט: מה אתה ידעת על מצבו באותה נקודת זמן?

ת: מה?

כב' השופט: מה ידעת על מצבו באותה נקודת זמן, זאת אומרת איפה נמצא הצוות, בתוך הכבאית, מחוץ לכבאית, בתוך המפעל, מחוץ למפעל, מה המידע שעמד בפניך בעת שקיבלת את החלטה?

ת: כשהוא הגיע למקום, אורך הגיע למקום הוא אמר לי השריפה היא שריפה יחסית גדולה, אני צריך תגבורת למקום. תכלס איפה אורך היה באותו רגע אני לא יכול להגיד לך אם הוא היה בתוך הכבאית או מחוץ לכבאית כשהוא דיבר איתי, סביר להניח שהוא היה בתוך הכבאית כי הוא ראה כבר את הלהבות. המיקום שלו, הוא אמר לי גבאי המיקום שלי לא כל כך טוב, אמרתי לו שפר מיקום לכיוון החזית של המפעל, תן מכה טובה עם קצף, כי אנחנו בדרך, הרי אם אתה אומר שהשריפה.

כב' השופט: כלומר נקודת המוצא שלך להחלטה, בעת שקיבלת את ההחלטה הייתה... הייתה כשהוא יושב בכבאית?

ת: או מחוץ לכבאית.

כב' השופט: זאת אומרת אבל הוא עוד לא התחיל לעשות כלום, והוא חושב, הוא מתלבט בכלל אם לשנות את המיקום או לא, זה הנקודה?

ת: זו הייתה הנחת המוצא שלי.

..

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ש: אדוני זה מה שרשום, לפי העדות שלו הוא הגיע ממגה בול, בתוך שנייה הוא כבר היה בצד המערבי, וסיפר סיפור שלו כשהוא העיד פה, תוך 3 דקות הוא כבר היה במקום. אתה ידעת שהוא נכנס פנימה לחצר או לא ידעת?
- ת: כן, ידעתי, הוא אמר לי.
- ש: הוא אמר לך?
- ת: **בדיעבד, אחרי שחברנו ביחד בשריפה הוא כבר אמר לי שהוא היה בתוך החצר של המפעל.**
- ש: אבל מה, ענית לבית משפט עכשיו משהו אחר, אתה לא יודע אם הוא היה בחוץ, אם הוא היה בתוך הכבאית.
- כב' השופט: לא.
- ת: לא, רגע, שנייה, שנייה.
- כב' השופט: הוא לא יודע, בדיעבד הוא אומר.
- ת: בדיעבד, כשאני כבר חברתי אליו לשמה...
...
- עו"ד אטיאס: אתה ידעת שהוא היה בפנים?
- ת: כן, בדיעבד ידעתי שהוא היה בפנים.
- ש: מה הוא עשה בפנים?
- כב' השופט: לא, לא בדיעבד, אני שואל, בזמן אמת לא ידעת שהוא היה בפנים?
- ת: לא, בזמן אמת לא.
- עו"ד אטיאס: אה, הוא לא אמר לך?
- ת: לא, הוא לא אמר לי.
- ש: הוא אמר לך נאמר מה שטח השריפה, אם זה קטן, אם זה גדול?
- ת: **הוא דיבר איתי על שריפה גדולה שמתפשטת.**
- ש: גדולה?
- ת: גדולה שמתפשטת, גדולה במטרים הוא לא אמר לי, אני לא יכול להגיד לך במטרים, אבל הוא אמר לי שריפה גדולה שמתפשטת.
- ש: אז לא חשבת לשאול אותו לאן היא מתפשטת?
- ת: הוא אמר לי לכיוון המפעל.
- ש: לכיוון המפעל, זה מה שהוא אמר לך?
- ת: כן, כן.
- ש: **בסדר. הוא לא אמר לך שהוא בפנים?**
- ת: לא.
- ש: **ושריפה של 3 על 3 על 3?**
- ת: לא.
- ש: לא אמר?
- ת: לא.
- ש: לא?
- ת: לא.
- ש: זאת אומרת כמו שאני מבין מהעדות שלך, עד לשלב הזה שאמרת לו לבצע את הסיבוב הזה, לטענתך לפחות, בניגוד מוחלט למה שהוא אמר, עד לאותו שלב לא נעשו שום פעולות כיבוי?
- ת: סביר להניח שלא נעשו פעולות כיבוי, כן. סביר להניח, כי אם אורן.
- כב' השופט: לא, לא סביר, השאלה מה ידעת?
- עו"ד אטיאס: מה ידעת?

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ת: לא ידעתי.
 ש: לא ידעת.
 ת: לא.
 ש: הוא גם לא אמר לך שהוא נמצא בפנים עם (קו) קצף מוכן?
 ת: לא, הוא לא אמר לי.
 ש: לא אמר לך.
 כב' השופט: אבל כשאתה מחליט להגיד לו לזוז, זה לא תחנה שהנתונים האלה, שהשאלה הזאת היא שאלה קריטית להחלטה הזאת. כלומר אתה לא צריך לדעת את זה לפני שאתה מחליט?
 ת: לא הבנתי.
 כב' השופט: כלומר הנתון הזה, לצורך העניין נניח לרגע שזאת הייתה עדותו, שהוא נמצא בפנים כבר לקראת, בתוך שטח המפעל באזור המערבי עם קו קצף מוכן לפעולה, ואז אתה לפי מה שאתה כותב לנו בתצהיר, אתה הורית לו לעבור לצד המזרחי.
 ת: נכון.
 כב' השופט: עכשיו, לפי מה שאמרת קודם אתה הנחת כשהוא שאל אותך אם לעבור או לא, או שאתה הורית לו לעבור, הנחת שהוא עומד בחוץ, או יושב בתוך הכבאית, או מסתובב לידה. זאת אומרת לא ידעת באותה נקודת זמן כשאתה מחליט שהוא בכלל בפנים עם קו קצף מוכן. אז אני שואל אם הנתון הזה לא היה קריטי לך להחלטה?
 ת: לא לא.
 כב' השופט: זאת אומרת לדעת מה בדיוק מצבו באותו רגע, כי יכול להיות שאם הוא כבר עומד עם קו קצף ביד, כבר היה.
 ת: תראה אם אורן היה, אם אורן היה חודר לתוך המפעל מהצד המערבי עם קו קצף, בטוח היה אומר, והיה שומע את מה שאני אמרתי לו, הוא היה אומר לי גבאי אני בא עם קו קצף למעלה לשנות כיוון, תן לי לתת מכת קצף מפה, זה הוא היה אומר לי, ואז הייתי משנה את ההחלטה שלי, בטוח שהייתי משנה את ההחלטה שלי.
 ...
 כב' השופט: רק שנייה, רק שאני מבין אותך טוב. אם אתה היית ער באותה נקודת זמן לזה שהוא נמצא בפנים עם קו קצף, לא היית אומר לו לעזוב.
 ת: ודאי.
 ...
 עו"ד אטיאס: בוא עכשיו נעזוב רגע את ה-, אני רוצה להשתמש בתיאור שלך ברשותך, תסכים איתי שאם היית יודע שהוא בפנים עם קו קצף מוכן בשריפה של 3 על 3 היית אומר לו כן, נכון, זה מה שצריך לעשות כבאי לא?
 ת: תראה, אם אורן נמצא בתוך המפעל בשטח, והוא עם קו קצף פעיל, סביר להניח שאורן היה צריך לעבוד ולכבות את השריפה, אם הוא יכול.
 ש: זה מה שאתה מצפה מכבאי?
 ת: זה מה שאני מצפה. אבל עוד פעם אתה צריך להבין...
 ...
 ת: לא, אבל אתה צריך להבין שאם אורן היה עם קו קצף או לא היה עם קו קצף, זו השאלה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ש: הבנתי. "הוריתי לדודו לפרוס לי קו קצף במטרה להתחיל בכיבוי",
סעיף 14 לתצהיר של אורן פרידמן, "דודו כבר העביר לי את קו
הקצף".
- ת: לתוך המפעל?
ש: כן.
ת: זה אורן לא אמר לי.
ש: זה חדש לך?
ת: זה חדש לי.
ש: חדש לך גם שהוא ראה את השריפה בתחילתה 3 על 3 על 3?
ת: לא, לא ידעתי את זה.
ש: לא ידעת את זה?
ת: לא.
ש: עכשיו תאשר לי גם את מה שכל המומחים פה העידו, שבאמצעות
האמצעי שיש לכבאית שהייתה להם, יש איזה 11-12 דקות עבודה
של קצף, 3000 ליטר, 300 קצף, ספיקה 250, נכון?
ת: כן, בערך.
ש: ותאשר לי בנתונים האלה, אתה באמת לא ידעת, אני רואה שלא
ידעת כנראה. בנתונים האלה, רק הנתונים שאני נתתי לך זה צריך
להספיק מעל ומעבר לכסות, זה מכסה בערך 50 מ"ר, רק מה שיש
בכבאית נכון?
ת: יכול להיות, כן, יכול להיות. "
(עמ' 667-673).

67. בחקירה החוזרת התבקש גבאי להסביר שוב את הדברים. גרסתו הייתה כי אין לקבל את דברי אורן שהיה בתוך חצר המפעל עם קו קצף:

- ש: נשאלת קודם לגבי ההתנהלות של מפקד הצוות אורן פרידמן
ת: כן.
ש: לפני שהגעת בתוך החצר.
ת: כן.
ש: אמרת שאם היית יודע שהוא בפנים עם קו קצף לא היית מורה לו
לעזוב. אבל אמרת עוד פעם, אתה צריך להבין, ואני מבין שיש לך,
רצית להסביר את ה-
...
ת: תראה, אם אורן פרידמן היה נכנס עם קו קצף, לא היה שום סיבה
בעולם שאורן יעזוב את השטח שהוא נמצא בו כי יש כבר קו קצף.
ולכן אורן לא היה עם קו קצף, כי אם הוא היה עם קו קצף הוא היה
פועל. כדי להכניס קו קצף צריך לפרוס את הקווים. אורן, אם אתם
טוענים שאורן קפץ לתוך המפעל, ואז הוא קפץ בטח.
כבי השופט: אנחנו לא טוענים כלום.
ת: לא, כלומר אורן טען, סליחה, אורן טען שהוא קפץ לתוך המפעל,
בטוח שהוא לא קפץ עם קו 2 צול או קו תקיפה מה שנקרא, וכדי
להכין את הקו קצף היה צריך להשחיל אותו דרך אותו גדר. אני
מאמין שאורן לא היה עם קו קצף בתוך המפעל."

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

(עמ' 714-715).

68. בהתייחסו במסגרת התצהיר לטענות לעניין מצבת הכוחות ולמועד ההזנקה, כתב גבאי בתצהירו כי תחנת הכיבוי הסמוכה לאופקים היא בנתיבות, שנמצאת במרחק של 19 ק"מ ממקום האירוע, תחנת באר שבע, היא התחנה האזורית, נמצאת במרחק של 26 ק"מ. זמן ההגעה של כבאית מכל אחת מתחנות אלה למפעל מוערכת על ידו ב- 20-15 דקות, ומכאן הערכתו של גבאי כי גם אם היו כל הכוחות מוזנקים מיד עם הזנקת הצוות הראשון מאופקים בשעה 03:00, לא היו מגיעים למקום טרם הפיצוץ שגרם להצפת האש ולהתפשטות האש בכל אזורי המפעל. הוא מזכיר כי צוות הכיבוי של נתיבות עסק בכיבוי שריפה אחרת שם, והיה צריך לחזור לתחנה להחליף רכב ולצאת לאופקים.

69. גבאי מוסיף כי משמעות הזעקת כל כוחות הגזרה מיד לאחר קבלת הדיווח הטלפוני במוקד היא הפקרה של היישובים האחרים במרחב - דבר שאסור לעשותו, ולכן אין זה נהוג ואין זה סביר להזניק מידית את כל הכוחות מהאזור רק בשל העובדה שמפעל דנבר הוא מפעל שבו מאוחסנים חומרים דליקים ומסוכנים.

70. בחקירתו הנגדית הסביר גבאי שתגובתו הייתה שונה אם היה נמסר לו שהשריפה היא בתוך המפעל, בניגוד להודעה שקיבל על שריפה מחוץ למפעל, וככל שהיה מקבל הודעה על שריפה בתוך המפעל היו יוצאים כל הרכבים הרלוונטיים למקום (עמ' 644). גבאי הוסיף כי את האמירה כי השריפה היא ליד מפעל דנבר שמע מהמוקדנית שהייתה במוקד באותו זמן, איילת (עמ' 646).

71. כאשר עומת גבאי עם הרישום ביומן המבצעים בדבר "שריפה בחצר מפעל דנבר", בניגוד למה שמסר, הוא הסביר כי "אם היא רשמה חצר המפעל זה עדיין לא השריפה בתוך המפעל. המפעל זה המקום הסגור הזה... המבנה" (עמ' 648), ובהמשך הוא אמר "אני הבנתי שזה בחצר המפעל, לא בתוך המפעל, זה מה שהבנתי" (עמ' 649). גבאי התבקש להבהיר את הדברים, ונשאל סדרת שאלות על ידי בא כוח התובעים ובית המשפט בנקודה זו:

ש" : אז הבנת שזה בתוך הגדר או מחוץ לגדר, מה הבנת?
 ת: מחוץ לגדר.
 ש: מחוץ לגדר, אז זה בכלל לא בתוך, לא קשור לזה שזה מבנה או לא מבנה, זה מחוץ לדנבר, זה מה שאתה הבנת?

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- כב' השופט: אבל אני עדיין לא הצלחתי להבין איך הבנת את זה, איך זה עולה בקנה אחד עם הרישום. אתה אומר. עו"ד אטיאס: זה לא עולה. ת: תראה, אני אסביר לך. כב' השופט: הרישום בחצר המפעל. ת: אני מבחינתי כשאני מקבל הודעה על שריפה שהיא מחוץ למפעל אז היא מחוץ למפעל. עכשיו, זה שיש גדר, ואתם מנסים למשוך אותי אם השריפה, הגדר הוא המפעל, הגדר הוא לא המפעל מבחינתי, אז מבחינתי השריפה היא מחוץ למפעל, ואני ממשיך להגיד, השריפה היא מחוץ למפעל. עו"ד אטיאס: הרגע אמרת ההיפך. כב' השופט: אתה היית מקבל את השריפה באותה דרך, אם האש היא מעבר לגדר, כאילו מחוץ לגדר המפעל, או בתוך תחום המפעל, בתוך שטח הגדר, זה היה משנה לך לא, זה מה שאמרת לנו קודם. ת: תראה, כן ולא, ואני אגיד לך גם למה כן ולא, כי תראה, השריפה בתוך המפעל. אם השריפה הייתה, אם הייתי מקבל את ההודעה השריפה בתוך מפעל דנבר, אז אתה יודע, אתה מוציא לצורך העניין את כל הכוח שיש לך הקיים כדי לתת מענה לאותה שריפה. כשאומרים לך השריפה מחוץ למפעל, אתה מבחינתך יודע שאין שמה משהו רציני שיכול לגרום לכך שהשריפה תתפשט, או תרוץ, או תברח למקומות לא נכונים, לכן אתה שולח גם את הצוות הראשון, סע למקום, תעשה הערכת מצב, תגיד לי מה קורה, איזה שריפה זאת, כדי שאנחנו ניתן את התגובה. כב' השופט: זה קצת קשה לי לקבל את מה שאתה אומר, לכן אני מוכרח להתייחס לזה. אתם מדבר על מפעל שבכל זאת מבחינתכם הוא מפעל שיש בו איזושהו סיכון, זה לא מפעל שמייצר. ת: כן. כב' השופט: זה לא נגריה. זה מפעל שבגלל החומרים שמאוחסנים בו, ואתם יודעים, אמורים לדעת מה מאוחסן בו. ת: כן. כב' השופט: מצריך טיפול מיוחד, ולפי מה שאתה אומר כאן, בסמנטיקה של שנייה של מה שאומרת המוקדנית, ואתה מבין ממנה, מתקבלת החלטה בעלת משמעות אדירה, כלומר כל מבנה הטיפול שלכם הוא שונה לחלוטין, על יסוד ההנחה שלך שזה בכלל מחוץ לגדר, ואולי בצדק אתה לא צריך לנקוט בצעדים שהיית נוקט בהם אם היית יודע שזה בתוך תחום הגדר, והנה זה, ולפחות לפי היומן, אני לא נכנס כרגע למה שאמרה הגברת איילת. ת: כן. כב' השופט: זה בכלל לא עולה בקנה אחד עם מה שאתה ידעת. עכשיו, על הנקודה הקריטית הזאת ההחלטה מתקבלת על יסוד איך שאתה מבין את מה שהיא שמעה. זאת אומרת אתה בכלל הרי שומע אותה, אתה לא שומע את השיחה. ת: לא שומע. כב' השופט: שומע ממנה על איזושהי אינטרפרטציה של מה שהיא רושמת ואומרת לך, זאת אומרת זה לא נראה לך מטריד שכל ההחלטה

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מתקבלת על סמנטיקה של היא אמרה כאן, אמרה כאן, וכל הטיפול באירוע, לפחות באותם רגעים ראשונים מושפע מזה.
ת: תראה, זה העבודה שאני מקבל, זה מה שאני צריך באותו רגע לעשות... (עמ' 649-650).

72. גבאי הוסיף כי בעת שהכבאים הגיעו למקום, 8 או 9 דקות לאחר שיצאו, הם דיווחו לו שהשריפה היא בתוך חצר המפעל ומתפשטת לכיוון המפעל ואז ביקשו תגבורת (עמ' 666). עם זאת, בהמשך העדות הוא התבקש לאשר שאם היה יודע שהשריפה היא בחצר המפעל היה מבצע את שביצע בהמשך מוקדם יותר הוא השיב כי "אם השריפה הייתה במפעל":

ש: עכשיו תאמר לי, אני רואה פה מרצף ההודעות שכבר כשהוא הודיע לך שהוא מבקש תגבורת כבר הדפסתם את הנוהל, מ-23:00 אני רואה שאתם מתחילים להודיע, אתה יוצא, מודיעים לביטון, בחצות ורבע מודיעים לנציבות, מודיעים לאיכות הסביבה, מגן דוד אדום, כי זה הפק"ל נכון?
ת: כן, זה הפק"ל.
ש: אם היית יודע, אם היית יודע שהשריפה בחצר המפעל, אני חוזר לתחילת החקירה שלך, זה מה שהיה צריך לעשות בעצם מההתחלה?
ת: אם השריפה הייתה במפעל כן.
ש: בחצר שלו.
ת: במפעל.
ש: במתחם.
ת: במפעל.
ש: עוד פעם.
ת: אני אומר במפעל.
ש: אדוני, אדוני, אדוני הנה המפעל, הנה המפעל, אתה רואה את הדף הזה?
ת: כן.
ש: פה יש מבנים, פה הוא תחום כולו בגדר.
ת: כן.
ש: אין מחלוקת, אתה ראית את זה בעצמך.
ת: כן.
ש: אם זה מהצד מהגדר בפנים אז אתה צריך להפעיל את הנורלס (הנוהל).
ת: כן. (עמ' 673-674).

עדות דודו כהן

73. מר דודו כהן (להלן: כהן), זומן לעדות מטעם התובעים אף שהוא עובד לשעבר של איגוד הערים והרשות. מר כהן היה אחד משני חוקרים שמונו על ידי ראש איגוד הערים לחקור

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

את שריפת הכבאית באירוע. החבר האחר באותה ועדת בדיקה היה מר אפרים מערבי, שנתן חוות דעת של מומחה מטעם הנתבעות (להלן: **מערבי**).

74. כהן נשאל בחקירה הראשית אודות אותה ועדת בדיקה (מינוי ועדת הבדיקה נעשה במכתב מיום 5.7.2009 – מוצג 28 למוצגי התובעים), שבחנה מדוע נשרפה הכבאית. בתשובה לשאלה האם לא תהה מדוע הבדיקה ממוקדת בכבאית השרופה ולא בשריפת המפעל כולו, השיב כהן כי לא שאל את עצמו את השאלה הזו ובלשונו "המלך נתן הוראה יצאנו" (עמ' 20).

75. מכל מקום, במהלך עדותו נשאל כהן לדעתו על מצב שבו עומד כבאי עם זרנוק בתוך החצר מול האש. הוא הגדיר זאת כ"הנשק טעון אבל לא יורה" (עמ' 31).

עדות אפרים מערבי

76. מערבי היה, כאמור, החבר השני בצוות הבדיקה שבדק את נסיבות שריפת הכבאית ולא את שריפת המפעל. לצד חברותו בצוות הבדיקה נתן מר מערבי חוות דעת לנתבעות בשאלת האחריות. מחקירתו בבית המשפט נלמד כי גם הוא צמצם את הבחינה שנערכה במסגרת ועדת הבדיקה רק לאותו חלק שאותו התבקש לבדוק, מבלי להידרש לפרטי השריפה ולמה שאירע (עמ' 558). בנוסף, נלמד מחקירתו הנגדית כי בעת שתחקר את פרידמן הוא לא תאר לפניו את הגודל של האש (עמ' 563).

77. עניין אחר שמר מערבי התבקש להתייחס אליו הוא פרק הזמן שחלף ממועד שריפת הכבאית, המצויה בקרבת המפעל, ועד למועד שבו נצפה נגר האש במצלמת האבטחה של מפעל וופרגיט. מר מערבי אישר כי מדובר בפרק זמן של שניות (עמ' 583). את מסקנתו כי הכבאית נשרפה ב- 20:00 (כמופיע בחוות דעתו) ביסס מר מערבי על דיווחי הכבאים (עמ' 583).

עדות דן ארבל

78. מר ארבל הוא מומחה נוסף בתחום הכיבוי, ונתן גם הוא חוות דעת מטעם הנתבעות. במסגרת חקירתו הנגדית נתן מר ארבל נתון רלוונטי לגבי לוח הזמנים בכל הנוגע לפרק הזמן ממועד שריפת הכבאית והופעת נגר האש באזור הנצפה במצלמת האבטחה של מפעל וופרגיט. הערכתו של מר ארבל הייתה כי תנועת הנגר הייתה מהירה יחסית, וכי מדובר ב- 10-5 דקות (עמ' 833). יחד עם זאת, בהמשך השאלות לא ידע להעריך במדויק את פער הזמנים.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

עדות אלי היינה

79. מר היינה הוא אחד המומחים בתחום כבאות האש שהעידו, והוא נתן חוות דעת לנתבעות. עדותו נתנה מענה לפרק הזמן שלהערכתו נמשך משריפת הכבאית ועד לרגע שבו נצפה הנגר במצלמה. בעדותו הוא אישר כי הנגר "הלך מהר" והעריך את פרק הזמן ב"פחות משניות" (עמ' 926), ובמקום אחר: "מילי שניות" (עמ' 929).

דו"ח הבדיקה שערכו כהו ומערבי

80. דו"ח הבדיקה שערכו מערבי וכהן ביום 6.7.2009 (מוצג 29 בתיק המוצגים של התובעים) עסק כאמור בבחינת שריפת הכבאית בלבד, מבלי להידרש לאירוע עצמו. הדו"ח מפרט את הפעולות שננקטו, תוך שהוא מציין כי פרידמן, ראש הצוות, התמקם בצדו המערבי של המפעל וירד להערכת מצב, זיהה מוקד אש גדול באזור מצבור מכלים לאחסון נוזלים דליקים, דיווח על כך לתחנה הראשית והזניק כוחות סיוע נוספים. עוד נכתב שם כי ראש הצוות מדלג מעל גדר חצר המפעל וחוצה רגלית את החצר ממערב למזרח. בהמשך במהלך התנועה שלו לכיוון השער הוא מזהה את השומר.

עדות אבישי לבנקופף

81. לבנקופף הוא מתנדב המשמר האזרחי. הוא הראשון שראה את השריפה ודיווח עליה למשטרה, ומשם עבר הדיווח למוקד איגוד הערים בבאר שבע. הודעתו במשטרה נמסרה במועד מוקדם יחסית, זמן לא רב לאחר האירועים, ביום 3.7.09 בשעה 05:15 (חלק ממוצג 8 לתיק המוצגים של הנתבעות). בהודעה הוא תאר את הדברים הבאים:

"אני משמש כמתנדב משא"ז בתחנת אופקים. היום עבדתי משמרת שלישי לילה ביחד עם המתנדב דוד אוחיון. בערך בשעה 05:24 הייתי בסיוור עם ניידת משטרה 22996 בדיוק הגענו מכיוון שכונת שפירא לכיוון אזור התעשייה. אחרי שעברתי את אגף שפע של העירייה שנמצא באזור תעשייה אמרתי לדוד שאני מריח ריח של שריפה. בהתחלה לא ראיתי כלום אחרי מספר מטרים שהגעתי בין מפעל אסמי עוז למפעל דנבר ראיתי שיש שריפה מתפשטת בחלק הדרומי של מפעל דנבר בצד הימני שלי ביחס למפעל. באותו הזמן דיווחתי ליומן התחנה להזמנת כיבוי אש. אני ידעתי שמדובר במפעל לייצור צבעים שבו עבדתי בעבר וידעתי שמדובר בסכנה כי יש שם חומרים מסוכנים. היומן דיווח לי שהוא מזמין כיבוי. אני מייד נסעתי לכניסה הראשית של המפעל לראות מה קורה עם השומר כי ידעתי שיש שומר בלילה שם. דוד ניגש לבוטקה של השומר לבדוק היכן הוא. הוא ניגש לחלון האחורי. השומר בדיוק יצא לכיוון שלנו. הוא ראה את הניידת של המשטרה ואז אני אמרתי לו שבחלק האחורי של המפעל יש שריפה. הוא לא הבין אותי כי הוא דובר

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

רוסית. בו זמנית הכיבוי אש הגיע. הראיתי לכבאים איפה הדליקה ומשם יצאתי לכיוון הבית של אחד העובדים בשם רפי שגר ברחוב גיבוי ישראל. ניגשתי אליו לבית הערתי אותו ואמרתי לו שיש אש במפעל ושיגיע מהר. הוא הגיע עם הרכב שלו לכיוון המפעל. אני גם יצאתי לכיוון להתחיל בסיוע. שהגעתי כבר הבחנית שהאש התפשטה מאוד מאוד והיו פיצוצים חזקים מאוד. הגיעו המון כוחות כיבוי לכבות את האש.
 ש : אתה הבחנת שהאש באה מתוך המפעל
 ת : כן היא הייתה בתוך המפעל.
 ש : שהבחנת באש ראית ליד המפעל אנשים חשודים, רכב חשוד.
 ת : לא ראיתי כלום
 ש : אתה עבדת במפעל האם הוא מגודר
 ת : יש מסביב למפעל לוחות פלסטיק למנוע כניסה של אנשים בחזית בכניסה הראשית יש שער ברזל עם מנעול ויש גדר עם בטונדה ואז מסביב יש את הפלסטיקים.
 ש : שהגעתם השומר היה בתוך הבוטקה שלו
 ת : כן
 ש : הוא ידע על השריפה
 ת : לא, אנחנו אמרנו לו.
 ש : מה הוא עשה שאמרתם לו שיש שריפה
 ת : הוא כנראה הלך לראות אנחנו בדיוק יצאנו להראות לכבאית איפה השריפה..."

82. בתצהיר העדות הראשית שהגיש לבנקופף הוא תאר כי בסמוך לשעת חצות הריח ריח של שריפה, התקרב וראה דרך לוחות האיסכורית אש קטנה בתוך חצר המפעל (בפניה הדרום מערבית). בגלל שעבד במפעל בעבר ידע את הסכנה הנשקפת מהחומרים המאוחסנים במפעל, דיווח מיד ליומן התחנה של המשטרה וביקש שיוזמנו כבאים למקום. באותו שלב נסע לכניסה הראשית של המפעל, פגש בשומר וצעק לו שיש שריפה, תוך שהוא מסמן לו לכיוון הפינה האחורית בתוך חצר המפעל.

83. העד כותב בתצהירו כי לאחר שנפרד מהשומר נסע בחזרה אל מחוץ לגדר המפעל, בחלק האחורי בפניה הדרום מערבית בסמוך למוקד השריפה. הוא מוסיף כי אחד הכבאים טיפס מעל השער, נכנס לחצר המפעל, וניסה לפרוץ את המנעול של השער האחורי, לא הצליח, יצא מהחצר וחזר לשבת בכבאית. הכבאים לא ניסו לפרוץ את הגדר, ואחרי כמה דקות שישבו בתוך הכבאית, נסעה הכבאית משם לכיוון הכניסה הראשית של המפעל (בחזית המזרחית). הוא עצמו כותב שנסע לעבר ביתו של מנהל העבודה והעיר אותו כדי שיתקשר למר קוגן.

84. בחקירתו הנגדית הוא אישר כי התיאור שנתן על פיצוצים חזקים והתפשטות האש מתייחס לשעה 00:25-00:30 (עמ' 75-76). אשר לפעולת הכבאים, הוא אמר שראה שאחד

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הכבאים ירד מכבאית, טיפס על השער האחורי ללא סולם, ניסה לפתוח את החלק האחורי ללא הצלחה ואז הוא והשוטר שהיה עמו עזבו (עמ' 99). אשר לעוצמת האש, הוא נשאל האם נסע להעיר את מר רפי ססונוב כדי שיפתח את שערי המפעל בשל כך ש"האש מתפשטת מהר והכבאית לא יכולה להיכנס", הוא השיב לכך בחיוב (עמ' 101-102).

דו"ח אירוע (מוצג 6 לתיק המוצגים של הנתבעות)

85. דו"ח האירוע של שירותי כבאות והצלחה נערך יומיים לאחר השריפה ונחתם על ידי גבאי, מפקד המשמרת. בתיאור הכללי של מה שהתרחש נכתבו הדברים הבאים:

"התקבלה הודעה ממשטרת אופקים על שריפה בתוך חצר מפעל דנבר. במקום שוגר צוות מתחנת אופקים ברכב מסי' 3. עם הגעתו של רכב 4 למקום נמסר לנו ע"י אורן שמדובר בשריפה גדולה בתוך חצר המפעל המשמש לייצור צבעים וציפויים, ומבקש צוות נוסף למקום. כמו כן מנסה לפרוץ לתוך שטח המפעל מאחר ולשומר במקום אין מפתח לשער. תוך כדי פריצה אורן מדווח שהשריפה מתפשטת וישנם פיצוצים במקום לכן, ביקש ראש המשמרת להוציא צוות נוסף מתחנת נתיבות עם רכב אשד וכן את תכנות רהט ואשכול. דיווחים על האירוע נמסרו למפקד השירות ולנציבות. לאחר מספר דקות אורן מדווח שכתוצאה מפיצוץ במקום רכב הכיבוי התחיל לבעור וכן השריפה התפשטה לכל המפעל ולמספר רכבים הנמצאים במורד הרחוב. עם הגעת הצוות מבאר שבע התחלנו בפעולות כיבוי באמצעות תותח הרכב ולאט לאט להתקדם לעבר המפעל.

צוותים נוספים שהחלו להגיע למקום התפרסו בהגנה היקפית סביב המפעל והחלו להסליף באמצעות תותחים לעבר מוקד האש. בשלב מסוים התחלנו לחדור לעבר החצר והתחלנו לכבות מוקדים קטנים במקום. יש לציין שלמקום הוזמן סיוע הדדי גם מתחנות אשקלון ובסיס חיל האוויר בחי"א 6. פעולות הכיבוי נמשכו עד לשעות הצהריים המאוחרות ובשעות הבוקר שחררנו צוותים לכיוון התחנות ובמקום נשאר שני צוותים לגיבוי ולכיבוי נקודות קטנות.

יש לציין שבמהלך פעולות הכיבוי נגרם נזק כבד לציוד הכיבוי וכן המפעל נשרף כליל. בהוראת מפקד השרות הו(כ)רז על גיוס כללי של כבאי תחנת באר שבע ולהוציא צוותים נוספים למקום. בסך הכל של האירוע השתתפו 13 רכבי כיבוי 25 כבאים".

86. בטבלה שמופיעה בדו"ח מפורטים הרכבים שהשתתפו בכיבוי – בצירוף שעת היציאה ושעת ההגעה:

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

רכב	מקום יציאה	שעת יציאה	שעת הגעה
13	נתיבות	00:30	00:48
10	באר שבע	00:30	01:00
16	אופקים	00:57	00:59
25	באר שבע	00:58	01:25
5	באר שבע	01:20	01:50
30	באר שבע	01:30	01:59

87. הדו"ח מפרט בנוסף את המשאבים שהופעלו ובהם את הזרנוקים, הציוד החשמלי והציוד האחר. הוא אינו מתעד שימוש בקצף.

עדויות ג'ק ולירו אוזן, הסרטים ופלטי השיחות

88. שני עדים נוספים שניתן ללמוד מעדותם ומהראיות שהוגשו בקשר לעדויות אלה הם ג'ק אוזן ובנו לירן. השניים שמתגוררים באופקים, הסריטו את האש במהלך הלילה, ובהמשך מכרו את הסרטים לאיילון תמורת תשלום של 25,000 ₪. איילון מצדה אפשרה לתובעים לקבל לידם את הסרטים, בכפוף להסכמה ביניהם. מכל מקום, הסרטים אכן מתארים את האש, אך בשל קושי בעמידה על זמני הצילום, כעולה מעדות ג'ק אוזן, קשה להסתמך עליהם בכל מה שקשור בלימוד על לוח הזמנים מהם.

89. לעומת זאת, לאחר עדותו של לירן אוזן בבית המשפט ממנה נלמד כי ניתן יהיה לאתר מתוך תדפיס שיחות הטלפון שלו מועדים רלוונטיים, הוגש בהסכמתו תדפיס כזה, והוא זומן לעדות פעם נוספת. עדות זו נשמעה ביום 30.1.2017 לפני הסיכומים, ועלה ממנה בהתאם לשיחות שקיים כי השיחה הראשונה שבה התקשר לאחד מחבריו כדי לשתף אותו על מצב השריפה הייתה ב- 00:27, וכי החל לצלם את הסרטון שלו שלוש דקות קודם לכן.

עדויות נוספות

90. להשלמת התמונה נוסף על שתי ראיות נוספות. דו"ח הסוקר מטעם הפניקס ועדות קוגן (עמ' 301) לפיהן גובה גדר האסכורית הוא כ- 3 מטר.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

השלב הראשון של האירוע – הערכת הראיות וממצאים עובדתיים

91. על רקע תיאור הראיות שלעיל נדרשת הכרעה באשר לממצאים העובדתיים הרלבנטיים לשלב הראשון – על שני הנדבכים שלו: פעילותם של הכבאים פרידמן ומיכאלי, החל מרגע ההזנקה שלהם לאתר ועד לשריפת הכבאית, וסוגיית הזנקת הכוחות האחרים לשטח, כל זאת בהינתן מצב האש. השאלות העובדתיות העומדות לבחינה הן אלה:

- א. מתי הגיעו פרידמן ומיכאלי עם הכבאית לקרבת צדה המערבי של גדר המפעל?
 - ב. מתי עבר פרידמן את גדר המפעל, האם נעזר בסולם או לא, ומהי נקודת הזמן שבה היה בתוך חצר המפעל עם קו הקצף בידו?
 - ג. מה היה מצב האש באותה נקודת זמן?
 - ד. מי הורה על הזזת הכבאית לכיוון השער המזרחי – פרידמן או גבאי?
 - ה. מה המידע שנמסר לגבאי אודות השריפה – האם כי מדובר בשריפה בחצר המפעל, כאמור ביומן האירועים, או מחוץ למפעל כפי שטען.
 - ו. מתי נשרפה הכבאית?
 - ז. מה היה מצב האש החל מהשלב שבו פרידמן עוזב את המוקד בחלקה הדרום מערבי של החצר ונע עם השומר לכיוון השער המזרחי ועד לשלב שבו נשרפה הכבאית?
92. נפנה אפוא לבחינת הטענות, ונקבע את הממצאים העובדתיים בהתבסס על הראיות. אזכיר כי היריעה שנפרשה על ידי באי כוח הצדדים רחבה הרבה יותר, ובחיתי להתמקד בעיקרי הטענות ולא לסקור את כל שנטען.

עיקר טענות התובעים

93. עמדת התובעים היא כי פרידמן ומיכאלי הגיעו עם הכבאית לקרבת הצד המערבי של חצר המפעל בשלב מוקדם יחסית, וכי הרגע שבו היה פרידמן בתוך חצר המפעל עם קו הקצף בידו אף הוא מוקדם, ועוד בזמן שהאש הייתה כפי שפרידמן עצמו תאר בתצהיר התשובות לשאלון – 3X3X3.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

94. התובעים מבקשים לקבוע כי הכבאית ניצבה ליד השער המערבי של המפעל בשעה 00:05, ולא מאוחר יותר. את עמדתם לפיה נדרש פרק זמן קצר (2-3 דקות) ממועד ההודעה לתחנת אופקים ועד להגעת הכבאית למפעל תומכים התובעים בדו"ח האירוע, וביומן האירועים, המלמדים על כך שרכב אחר, כבאית מס' 16, נזקק לשתי דקות להגיע בשעה 00:57 (ש' 55, 59 ביומן האירועים). עוד נסמכים התובעים על עדותו של פרידמן כי דהר למקום, וכן כי הערכתו שלו בעדותו הייתה כי פרק הזמן שחלף בין מועד היציאה למועד ההגעה הוא 3 דקות, פרק זמן שלדעת התובעים הוא מוגזם. מכאן נובעת טענת התובעים כי הדיווח שנרשם מפיו של פרידמן ביומן האירועים לפיו בשעה 00:07 דיווח על הגעה למקום הוא שגוי, וכי בשעה זו הכבאית כבר הייתה ממוקמת בשטח וערוכה לפעולה.

95. קו הגבול השני שהתובעים מבקשים להציב הוא מועד שריפת הכבאית. לטענתם, זו נשרפה באותה הדקה שבה נצפה נגר האש במצלמת האבטחה של וופרגיט – 00:29. למסקנה זו מגיעים התובעים על יסוד העדויות שדיווחו על מהירות התנועה של נגר האש, ומהן הם למדים כי משך הזמן שנדרש לצורך מעבר המרחק (כ-70 מטרים) הוא זניח, ולכן יש זהות בין המועד שבו צולם נגר האש במצלמת האבטחה של מפעל וופרגיט לבין המועד שבו נשרפה הכבאית.

96. על רקע לוח זמנים זה מבקשים התובעים לקבוע כי מדובר בפרק זמן של 22 דקות בין מועד הגעת הכבאית למקום סמוך לחצר המפעל ותחילת פעולות הכיבוי, לבין המועד שבו הכבאית נשרפת. עמדתם היא כי בפרק זמן זה ניתן היה לכבות את האש, אך הדבר לא נעשה.

97. עוד מבקשים התובעים לאמץ את אחת הגרסאות שנתן פרידמן לפיה ירד מהכבאית, הורה למיכאלי לפרוש קו קצף ולשלב את המשאבה, קפץ מעל הגדר ללא סולם והסתכל כדי לזהות את מוקד השריפה בפינה הדרום מערבית בחצר. לשיטתם, יש לקבוע כי בשעה 00:07 לכל המאוחר עמד פרידמן בתוך חצר המפעל עם קו קצף בידו, בסמוך למוקד שריפה ששטחה 9 מ"ר, ולא עשה ניסיון לכבותה משך מספר דקות, הגם שהאמצעים שבכבאית הספיקו ל"יחסלי" שריפה שנפחה עולה עשרות מונים מנפח האש שהייתה אותה עת.

98. במקום לעשות כן, כך התובעים, פנה פרידמן לחזית המזרחית, והורה לדודו מיכאלי להסיע את הכבאית לשם. לטענת התובעים, באותו שלב לא עמד פרידמן בפני סכנה לחייו, אלא

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ההיפך, הוא יכול היה להשתמש בקו המים והקצף ולהסלין מים או חומר מעכב בעירה על האש.

99. אשר לממדי האש באותו שלב, התובעים נסמכים על תשובותיו של פרידמן לשאלות בשאלון, מהן נלמד כי בעת שהיה על גדר המפעל ראה אש בגודל של $3 \times 3 \times 3$ מ' – כלומר אש ששטחה כ- 9 מ"ר וגובהה כ- 3 מטרים לכל היותר. עוד למדים התובעים מעצם כניסתו של פרידמן לתוך חצר המפעל כאשר הוא צופה באש מעל הגדר כמעידה על כך שלא סבר שנסקפת סכנת חיים מהאש, אלא ההיפך, הניח כי ניתן לכבות את האש באמצעים המצויים ברשותו, שאם לא כן לשם מה נכנס לתוך חצר המפעל ובמקביל דאג להעברת קו הקצף לשם. התובעים אף נתמכים בכך שהאש לא הייתה גבוהה יותר שכן ממדיה לא נצפו מבחוץ ובהינתן כי מדובר בגדר שגובהה כ- 3 מטרים הדבר תומך בהערכת גודלה כפי שנעשתה על ידי פרידמן בתצהיר התשובות לשאלון.

100. התובעים ערים לנוסח הדיווח שמסר פרידמן בקשר בשעה 00:11 על עוצמת האש, ואולם הם סבורים כי אין ללמוד מכך דבר, שכן דיווח כזה הוא שגרתי, ומטרתו לגרום להוצאת כוחות רבים יותר לשטח. בהקשר זה נסמכים התובעים על הנחתו של המומחה מטעמם, מר משה ריבק, לפיה זו הדרך לגרום לכוחות תפעול ואין בה כדי ללמד על מצב האש.

101. התובעים מבקשים שלא לקבל את הגרסאות הכבושות של פרידמן ומיכאלי באשר לקיומם של פיצוצים ואש שהלכה והתגברה, וטוענים כי מדובר בטענה כבושה שאינה מתיישבת עם דרך ההתנהלות של פרידמן בשטח.

102. עניין אחר שבו דנים התובעים בסיכומיהם הוא ההחלטה לעבור לצד המערבי, ואם לשאול ביטוי שנעשה בו שימוש בהקשר אחר השאלה היא: "מי נתן את ההוראה?". בעניין זה מפנים התובעים לכך שניתנו גרסאות סותרות. גרסתו של גבאי לפיה מדובר בהוראה שלו שניתנה בישלט רחוקי מבאר שבע להזיז את הכבאית למקום אחר, או הוראה של פרידמן, כפי שהאחרון טען בעדותו.

103. נדבך נוסף בטענות התובעים הוא לעניין העברת נטל הראיה. התובעים סבורים כי בחירת רשויות הכיבוי לחקור את שריפת הכבאית, אך לא את אירוע השריפה, הוא רשלנות

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

חמורה בפני עצמה, והיא גרמה להם נזק ראייתי, שיש בו כדי להעביר את הנטל לנתבעות להראות שאם היו לוחמי האש פועלים כמתחייב לא הייתה נגרמת תוצאה שונה.

עיקר טענות הנתבעות

104. הנתבעות מבקשות ללמוד מהעדות של לבנקופף, מיומן האירועים, מדו"חות המוקד, מאמירות התובע ועדיו לחוקרים וכן בהודעותיהם במשטרה על כך שהאש התפשטה במפעל במהירות רבה, וכילתה אותו בדקות הראשונות. גישתן של הנתבעות היא כי מהלך האש היה עוצמתי ומהיר כבר מהרגע שבו פרידמן ומיכאלי הגיעו למקום.

105. לטענת הנתבעות, אשר למצב האש בנקודת הזמן שבה פרידמן נמצא בחצר, יש ללמוד מהדיווח שנתן פרידמן בשעה 00:11 המתאר את מראה עינו באותה נקודה זמן. מדיווח זה עולה כי האש אחזה במפעל באופן שהפך פעולה כלשהי לטיפול בה למסכנת חיים.

106. אין לקבל, כך הנתבעות, את עמדת התובעים לפיה פרק הזמן ממועד ההתראה ועד מועד ההגעה לשטח הוא 3 דקות, שכן הדיווח שניתן על ידי פרידמן בזמן אמת היה להגעה לקרבת המפעל בשעה 00:07, ואז הוא מודיע על כך שהוא מחפש דרך גישה. לפיכך, הנחתן של הנתבעות היא כי ההגעה לקרבת המפעל הייתה בשלב מאוחר יותר. לוח הזמנים, כפי שהן רואות אותו הוא כי הכבאית הגיעה למקום בין 00:07 ל- 00:11, וכי בפרק זמן זה היא עלתה על השטח החולי, נעצרה, התארגנה והחלה בהכנות לפעולות הכיבוי. מכאן המסקנה כי כניסתו של פרידמן לחצר הייתה לקראת המועד שבו הוא דיווח על המצב בשעה 00:11, ולא קודם לכן.

107. על רקע זה מבקשות הנתבעות לקבעו שצוות הכיבוי הראשון פעל באומץ לב, וחתר בנחישות למגע עם האש חרף השריפה החזקה שהשתוללה בחצר והתנאים הקשים אליהם נקלע. פרידמן ירד אל חצר המפעל הבווערת, כאשר מיד לאחר מכן אירעו התפוצצויות נוספות והשריפה התפשטה וגברה עד כדי חוסר יכולת להישאר בחצר וסיכון ממשי שנשקף מכך. לפיכך, ובטרם התאפשרה הסלנת קצף לחצר באמצעות קו המים, הורה פרידמן למיכאלי להסיע את הכבאית לצד המזרחי בעוד הוא חוצה רגלית את החצר עם השומר, וכך ניצלו חייהם.

108. הנתבעות חולקות על ההנחה כי בעת שפרידמן חצה את גדר המפעל והיה בתוכו השריפה הייתה סטטית בהיקף של 9 מ"ר ובגובה של 3 מ"ר, והן מבקשות לקבוע כי לא זה היה

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מצב הדברים. מתוך הראיות מבקשות הנתבעות להסיק כי להתפשטות האש היה מהלך מהיר וסוער בתוך חצר המפעל, ואין ללמוד מתשובתו של פרידמן לשאלון, שהתייחסה למצב האש בנקודת הזמן הראשונה שבה יצר עמה קשר עין, על היקפה בהמשך הדברים ובעת שהחליט שלא להסליף קצף ולהורות על הזזת הכבאית.

109. בנוסף חולקות הנתבעות על שתי הנחות עובדתיות נוספות שהניחו התובעים: האחת – כי בעת שפרידמן נכנס לחצר המפעל הוא החזיק בידיו זרנוק מוכן להסלנת קצף, שכן נדרשו פעולות נוספות ובהן פתיחת המשאבה וכן לשלב למצב מתאים מתוך תא הנהג של הכבאית. לדידן של הנתבעות, לא נותר זמן לפעול כך נוכח מצב השריפה וסיכון החיים. השנייה – כי פרידמן עמד בחצר במשך דקות ארוכות עם קו קצף ולא עשה דבר. הנתבעות טוענות כי מדובר בהנחה דמיונית.

110. על עוצמתה הרבה של האש למדות הנתבעות גם מהמידע שעולה מדו"ח מוקד ארזי. הנתבעות מבקשות לקבעו כי הדו"ח המתייחס למחסן, דו"ח 1293, מגלה אש בכל רחבי המבנה החל משעה 00:21 ואולי אף לפני שעה זו. דו"ח 1292, לטענתן, מלמד על אש כבר משעה 00:15 ואחר כך ברצף. מסקנתן היא אפוא כי האש אחזה במבנה באופן מלא כבר החל בשעה 00:15, וזאת על יסוד התרשים שערך קוגן המלמד את מיקום הגלאים והחיווט.

111. את עמדתן לגבי עוצמת האש באותה נקודת זמן תומכות הנתבעות גם בסרט שצילמו גיק ולירן אוזן, וכן בעדותם של השניים ובפלטי השיחות. אלה מלמדים כי האש התפתחה לכדי שריפה גדולה כבר בשעה 00:20.

112. אשר ללוח הזמנים, עמדת הנתבעות היא כי אכן נקודת המעבר בצומת המצלמת במצלמת האבטחה של וופרגיט היא 00:05, וכי הזמן שבו נגר האש נראה במקום הוא 00:28 (לאחר התאמה מלוח הזמנים של המצלמה לעומת המציאות). אלא שלטענת הנתבעות אין ללמוד מכך שהנגר מופיע בסרט בצומת בשעה 00:28 כי זה מועד שריפת הכבאית, שכן לטענתן הנגר לא גלש במהירות בזק אלא בקצב איטי יותר. בהתבסס על חוות דעתו של מר דן ארבל טוענות הנתבעות כי הכבאית נשרפה בשלב מוקדם יותר, בין 00:18 ל-00:23, וביתר דיוק בשעה 00:20 לערך. בעניין זה נסמכות הנתבעות גם על תמונות המראות כי מדובר בשטח ללא שיפוע, ולכן המהירות שבה נעה האש לכיוון מפעל וופרגיט היא מהירות איטית.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

דיון והכרעה

113. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים ואת חומר הראיות הגעתי לכלל מסקנה כי יש לקבוע את הממצאים העובדתיים הבאים:

- א. דיווח על פרוץ השריפה נמסר על ידי המשטרה (בהמשך להודעתו של לבנקופף שהיה הראשון לדווח עליה) למוקד איגוד הערים בשעה 02:00. הדיווח שנמסר למוקד בבאר שבע היה לקיומה של אש בתוך חצר המפעל ולא מחוץ לו, וכך גם נמסר לגבאי.
- ב. הכבאית הראשונה מסוג סער (רכב מס' 4), ובה פרידמן ומיכאלי, יצאה מתחנת אופקים לכיוון המפעל שבתוכה שני כבאים, פרידמן ומיכאלי, בשעה 00:03.
- ג. משך הזמן שנדרש לכבאית להגיע לשטח הסמוך לגדר המפעל היה 2-3 דקות והכבאית עמדה בסמיכות לגדר בצדו המערבי של המפעל בשעה 00:06 לערך.
- ד. פרידמן ירד מהכבאית ועבר בטיפוס את גדר המפעל (ללא שהוא נזקק לסולם). הוא עמד בתוך חצר המפעל כאשר זרנוק המים המחובר לכבאית מצוי בידו החל משעה 00:07, ואולי מעט לאחר מכן.
- ה. בעת שפרידמן טיפס על הגדר וירד ממנה היו ממדי האש $3 \times 3 \times 3$ כפי שהוא עצמו תאר בתצהיר התשובות לשאלון.
- ו. פרידמן פגש בשומר סמוך לשעה 00:11, ואז החלה תנועת הכבאית לכיוון השער המזרחי. קיים קושי בקביעת ממצא עובדתי בשאלה מי נתן את ההוראה – גבאי או פרידמן ואתייחס לכך בנפרד.
- ז. מצב האש החל מאותו שלב, ובמיוחד החל משעה 00:15, הלך והחמיר, האש התפשטה והחלה לכסות חלקים נרחבים של המפעל לרבות המבנה והמשרדים.
- ח. בשעה 00:25 לערך נשרפה הכבאית. באותו שלב השתוללה גם אש ברחבי המפעל.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

114. ממצאים אלה מבוססים על ניתוח הראיות, כפי שאפרט אותו להלן. אתחיל ביומן האירועים. מצאתי כי ניתן לקבל את הרישום הכלול ביומן ביחס למועד ההודעה (02: 00) וביחס למועד יציאת הכבאית (03: 00) כמועדים המשקפים את הזמן הנכון שבו אירעו שני אירועים אלה. כך הדבר גם באשר לדיווח הרשום מפיו של פרידמן משעה 11: 00 על המפגש עם השומר והחלטה להזיז את הכבאית לכיוון הצד המערבי. מתוך ניתוח הזמנים נראה כי לא ניתן להקדים עוד יותר את המפגש בין פרידמן לבין השומר, ולכן נראה כי אין מדובר בדיווח שניתן בשעה לא נכונה או לאחר שהדברים התרחשו. זאת ועוד, מדובר בדיווחים שמטבע הדברים ניתנים בזמן אמת על רקע המידע הכלול בהם, ולכן גם מטעם זה מצאתי לראותם כדיווחים ששעת הרישום משקפת בהסתייגות עליה עמדתי לעיל את שעת ההתרחשות.

115. אשר לשני הדיווחים שבתוך פרק הזמן שבין יציאת הכבאית למועד המפגש של פרידמן עם השומר (11: 00-03: 00): דיווח אחד משעה 07: 00 על הימצאות הכבאית בקרבת המפעל תוך חיפוש דרך גישה ודיווח שני על הגעה בשעה 10: 00. דיווחים אלה, אף שנרשמו בשעות האמורות, מתארים פעולות שככל הנראה נעשו בשלב מוקדם יותר.

116. כעולה ממצלמת האבטחה של מפעל וופרגיט הכבאית עוברת את המצלמה בשעה 05: 00. נוכח עדותו של פרידמן בתצהירו כי הכבאית נסעה ב"דהירה", פרק הזמן שנדרש לכבאית מסי 16 כשעה מאוחר יותר לגמוע את אותן מרחק (2 דקות), והערכתו של פרידמן עצמו לנסיעה במשך 3 דקות, נראה כי נכון לקבוע שהכבאית הגיעה לקרבת המפעל בשעה 06: 00 ולא בשעה 10: 00 כפי שנרשם ביומן, וכפי שניסו הנתבעות לטעון.

117. מכאן לשלב הבא, אינני מקבל את גרסתו המאוחרת והכבושה של פרידמן לפיה נוהל תהליך שלם של הורדת סולם וקיבועו, וזאת כדי לאפשר לו לעבור את הגדר. עדות זו נסתרת מעדותו של מיכאלי המתאר את פרידמן כמי שמתפס על הגדר כ"פנתר", ואף עומדת בסתירה לעדותו של לבנקופף שאינה מזכירה סולם. מכאן המסקנה שהמעבר מעל הגדר ארך פרק זמן קצר יותר מפרק הזמן שפרידמן טען לו – 3 דקות, ונמשך שניות או עשרות שניות ולא יותר. אבהיר כי עדות פרידמן הייתה עדות בעייתית, והארכתו בתיאור הגרסאות השונות שנתן לעיל. מטעם זה, מצאתי לנכון לקבלה באופן חלקי מבלי לאמץ את כל רכיבי גרסתו, מה גם שקיימות סתירות לא מבוטלות בתוך הגרסה ובינה לבין גרסאות אחרות.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

118. מסקנה זו נלמדת גם מתוך "הנדסה לאחור" – Reverse Engineering של התהליך. בהנחה שנראית בעיני מסתברת מתוך הראיות, כי הדיווח של 11:00, שבו מתאר פרידמן שריפה גדולה, מבקש תגבור ומזכיר את המידע שקיבל מהשומר, נעשה באותה נקודת זמן שבה נרשם ואינו משקף אירוע שקרה במועד מוקדם יותר (האפשרות האחרת אינה קיימת מטבע הדברים), הרי שבאותה נקודת זמן כבר ארע המפגש בין פרידמן לבין השומר. עד לאותו שלב, גם לפי עדותו של פרידמן וגם לפי עדות מיכאלי, הספיק פרידמן לבצע מספר פעולות: לרדת מהכבאית, לדאוג להעברת קו הקצף לתוך חצר המפעל, לטפס על הגדר ולעבור לצד השני לתוך החצר, להתמקם ולהיערך להסלנת הקצף. פעולות אלה שפרידמן העריך אותן ככאלה שאורכות 3-4 דקות מלמדות כי הכניסה לחצר הייתה לפחות 3-4 דקות לפני 11:00, כלומר בין 07:00 ל-08:00 – נתון שמשתלב עם קביעותיי לעניין שעת ההגעה. נתון זה תואם, גם אם לא במדויק, את הערכת פרידמן לפיה פרק הזמן שחלף מהיציאה מהתחנה ועד להגעתו לשלב שהוא בפנים עם הזרנוק היה 6-7 דקות.

119. הנה כי-כן, באותה נקודת זמן – 08:00-07:00, שבה השלים פרידמן את המעבר לחצר המפעל, האש ממוקדת בנפח של $3 \times 3 \times 3$. פרידמן ניצב מול האש האמורה, שאולי התרחבה מעט בינתיים, אך בוודאי הייתה בנפח מצומצם יחסית ובהיקף שניתן לכיבוי באמצעים שהיו בכבאית, עם קו הקצף בידו, ממתין לחיבור המשאבה ולפעולה. פרק הזמן שבו עומד פרידמן במצב זה, עם קו הקצף בידו וממתין לחיבור, עד לחבירה שלו עם השומר והדיווח על עזיבת המקום הוא כשתי דקות לפחות (בין 08:00-07:00 ל: 11:00-10:00).

120. מכאן לשאלה האחרת והיא מצב האש מהשלב שבו שני הכבאים אינם משלימים את הפעולה והכבאית נעה לכיוון הצד המערבי כאשר פרידמן והשומר הולכים רגלית ומיכאלי מסיע את הכבאית (פעולה שבוצעה בסביבות 11:00-10:00). מתוך הראיות האובייקטיביות, ובעיקר מדו"ח מוקד ארזי, מהסרטים שצילמו גיק ולירן אוזן על רקע פלט השיחות וכן מתוך העדויות, נלמד כי האש הולכת ומתפשטת בקצב מהיר יותר החל מאותו שלב.

121. עם זאת, איני מקבל את תיאוריו של פרידמן לפחות בכל הנוגע לשלב המוקדם יותר, שכן פרידמן היה בתוך חצר המפעל והוא ומיכאלי אף היו נכונים להיכנס פנימה ועשו את הפעולות הדרושות לפתיחת פתח מעבר בצד המערבי, וכאן ספק אם התיאור האפוקליפטי של האש שיקף את מצבה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

122. שלב עליית המדרגה בהיקף האש החל ככל הנראה מעט מאוחר יותר, ומתוך פעילות גלאי מערכת האזעקה נלמד כי בפרק הזמן שהתחיל ב- 15:00 והתרחב ב- 21:00 החלה פעילות רבה של מערכת האזעקה, דבר המלמד על התפשטות האש בשטח המבנים של המפעל. כאן המקום להבהיר כי מקובלת עלי עמדת הנתבעות בהקשר זה כי הפעלת הגלאים מלמדת על אש בתוך המבנים ולא מחוצה להם.

123. אשר לשלב שבו נשרפה המשאית, הרי שאיני מקבל את עמדת התובעים כי פרק הזמן שארך לנגר האש להגיע למפעל ופרגים מהכבאית הוא שניות בודדות, ובמקביל, אין לקבל את עמדת הנתבעות על כך שמדובר בדקות ארוכות. המדובר במרחק קצר, שאינו מצוי בשיפוע חד. על רקע זה, ובהינתן מכלול העדויות, נראה בעיני כי הכבאית נשרפה מספר דקות לפני המועד שבו נצפה הנגר, אך איני סבור כי הקביעה של השעה המדויקת חשובה, וניתן להניח כי הדבר אירע בין 20:00 ל- 25:00. מכל מקום, ברור מפעילות גלאי מערכת האזעקה וכן מתוך העדויות של פרידמן לחוקר, תצהיריהם של פרידמן ומיכאלי והראיות האחרות כי באותו שלב בער המפעל, על המבנים והמשרדים שהיו בו, ובעירה זו במפעל לחומרים מסוכנים יצרה סיכון משמעותי לחיי הכבאים, ולכן לא התאפשרה נקיטת פעולות נוספות בשלב זה.

124. כפי שצינתי לעיל, מקובלת עלי עמדת התובעים בדבר המידע שנמסר לגבאי אודות השריפה כפי שנרשם ביומן האירועים, דהיינו, כי השריפה היא בחצר המפעל ולא מחוץ לו. לא מצאתי לקבל את גרסתו כפי שנמסרה בבית המשפט לכך שהמוקדנית מסרה מסר אחר.

125. חיזוק לקושי בקבלת גרסתו של גבאי הוא הפער בינה לבין גרסתו של פרידמן בשאלה מי נתן את ההוראה לעזוב את החצר, שבסמוך לה הייתה הכבאית, לכיוון שער המפעל – צעד שניתן לתהות על מידת התאמתו למצב הדברים כפי שהיה בשטח, בהינתן כיוון התפשטות האש (רי' לעניין זה הדו"ח המטאורולוגי). כפי שהמציאות לימדה, בדיעבד ספק אם החלטה הייתה החלטה נבונה, ואם לא הביאה בסופו של דבר לשריפת הכבאית. שני העדים: פרידמן וגבאי, טענו בנחרצות רבה כי הם נתנו את ההוראה, אף שבהמשך העדות הפך פרידמן נחרץ פחות. אף שיש הגיון בכך שהחלטה כזו תתקבל על ידי מי שנמצא בשטח ולא על ידי מי שמנהל את האירוע מרחוק, הרי שכפי שציטטתי לעיל, מתוך השאלות שהופנו לגבאי על ידי בא כוח התובעים ועל ידי בית המשפט, ככל שגבאי נתן את ההוראה הזו, התוצאות הנובעות מכך לשאלת האחראיות ברורות. עם זאת, כאמור, קיים קושי לדעת, בהיעדר תיעוד, מי נתן את ההוראה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

126. נוכח ממצאים עובדתיים אלה נבחן בהמשך הדברים את שאלת האחריות.

השלב השני של האירוע – מצב האש, הסלנת מים או קצף, מעשי הכבאים

127. כפי שצינתי לעיל, אשר לשלב השני של האירוע, מצאתי כי לא נדרשת הרחבה לגביו ועל כן אתייחס לדברים בקצרה. השלב השני של האירוע מתחיל למעשה עם הגעת כוחות הכיבוי הנוספים למקום לאחר שריפתה של הכבאית הראשונה, אירוע שקבעתי לעיל שהתרחש לאחר השעה 00:20. עיקר טענות התובעים הוא כי על האש הוסלנו מים ולא קצף וחומרים מעכבי בערה וכן כי לא נעשה מספיק לכיבוי האש.

128. בהינתן הממצאים העובדתיים לגבי מצב האש בשעה 00:15 – 00:20, הרי ששריפת המפעל כליל הייתה מתרחשת גם אם היו ננקטות פעולות אחרות, ואיני רואה צורך להידרש למחלוקת העובדתית בדבר השימוש במים או בקצף. אזכיר בקצרה כי המומחה מטעם התובעים, מר משה ריבק, אמר כי אין לדבר כל משמעות, וכי דינו של המפעל החל מאותו שלב של שריפת הכבאית היה כליה:

"כב' השופט: השאלה אם בכלל כל זה לא מיותר, אם אני מבין ממך נכון, ברגע שהכבאי הראשון לא עשה את מה שאתה חושב שהוא היה צריך לעשות, הוא למעשה גזר את דינו של המפעל הזה (לכ)לייה, לא.
 ת. לטעמי כן.
 ש. כבר אז.
 ת. אין לי ספק.
 ...
 כב' השופט: אם אני מבין ממך נכון, ז"א מה שלא היו עושים כבר בשלב שלאחר מכן. התוצאה של השריפה כבר הייתה שם... ההנחה היא שהמפעל הזה היה מסיים את חייו באופן מלא או כמעט מלא, זה מה שאתה אומר לנו שהפעולה הראשונה קריטית.
 ת. קריטית.
 כב' השופט: היא הקריטית כאן.
 ת. בהחלט."
 (עמ' 423-424)

129. עמדה זו, המקובלת עלי במלואה, עולה בקנה אחד עם הראיות ואיני רואה צורך להרחיב בה. מכאן, שנוכח לוח הזמנים אין צורך להידרש לשאלות האחרות ובהן קצב הגעת הכוחות ודרך הפעולה של הכבאים בהמשך האירוע.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מצב המפעל עובר לשריפה

130. טרם הדיון בשאלת האחריות נדרשת לכאורה קביעה עובדתית בשאלה נוספת, והיא, מצב המפעל עובר לשריפה. לטענת הנתבעות כמויות המלאי והציוד, דרך אחסון והיבטים נוספים של התנהלות התובעים תרמו לקרות הנזק.

131. בעניין זה אכן, כפי שטענו הנתבעות, ניתן ללמוד על תכולת החצר מהתמונות. תכולה זו כללה חביות, קוביות, ומכלים רבים שאוחסנו בחצר המפעל. עוד נלמד מתוך עדותם של קוגן ובלן על רכישת מלאי נרחבת במהלך השנה, כחלק ממדיניות החברה לצמצם את היקף המלאי בסוף השנה. מלאי זה, כעולה מתוך הראיות, נערם ברחבי חצר המפעל.

132. אלא שכפי שיפורט להלן, אני נכון להניח כטענת הנתבעות כי המלאי והציוד במפעל אוחסנו באופן רשלני, מבלי שננקט מיגון יעיל ונכון מפני אש. אך גם בהיבט זה, כמו באשר לדרך פעולת הכבאים בהמשך האירוע, אין קשר סיבתי בין הנזק שנגרם לבין דרך האחסון. ככל שנקודת המוצא לקביעת האחריות היא כי ניתן היה לכבות את האש באותו פרק זמן שבו עמד פרידמן מולה והיקפה היה כפי שנקבע, הרי שככל שכך היה נעשה, ממילא הנזק היה מזערי. משדבר לא נעשה, ודין המפעל היה לכליה, כך או כך, אין צורך להידרש לשאלה מה היה קורה בתסריט עובדתי אחר ועד כמה העצימה דרך האחסון את היקף האש, שכן בכל מקרה לא דרך האחסון תרמה לאובדנו של המפעל, אלא האש שהייתה מכלה אותו בכל מקרה. נוכח עמדתי זו, איני נדרש לקביעת ממצאים מדויקים יותר לגבי מצב המפעל אף שאכן יש ממש בטענות הנתבעות בהקשר זה.

האחריות, הקשר הסיבתי והאשם התורם

133. הדיון בשאלה זו מתמקד כאמור באחריותה של הרשות, כמי שבאה בנעליו של איגוד הערים לשאת בנזקי השריפה, כאשר לצדה של שאלה זו נדרש דיון בשאלת קיומו של קשר סיבתי בין התרשלות, ככל שהייתה, לבין הנזק שנגרם ואשמו התורם של הניזוק. כפי שציינתי בפתח הדברים, נוכח הממצאים העובדתיים הרי שממילא הדיון בשאלות אלה יכול להיות קצר יותר, ולא נדרשת בחינה של רבות מחוות דעת המומחים שהובאו ונשענו על תסריט עובדתי שונה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

134. אשר להתרשלות מחלקים התובעים את טענותיהם, כאמור, למספר היבטים ואולם נוכח קביעותי לעיל יש לדון רק באחת מתוך הטענות, שכן כפי שצינתי לעיל, מצאתי כי החל משעה 15: 00 ולכל המאוחר משעה 20: 00 היה מצב האש כזה שממילא לא ניתן היה להציל עוד את המפעל, ואף אם הכבאים היו פועלים אחרת, לא היה הדבר מביא לתוצאה שונה.

135. יש אפוא לדון בשאלות הבאות:

א. האם צוות הכיבוי הראשון, ובעיקר פרידמן, התרשל שעה שלא פעל לכיבוי האש בעת שפרידמן היה מצוי בחצר המפעל, עם קו הקצף בידו, ממתין לחיבור משך פרק זמן של שתי דקות בעת שהאש הייתה בהיקף של $3 \times 3 \times 3$ מ'.

ב. האם יש קשר סיבתי בין ההתרשלות, ככל שהייתה, לבין הנזק שנגרם למפעל. בהקשר זה עולה גם השאלה האם הנטל להראות את היעדרו של קשר סיבתי אינו עובר לנתבעות.

ג. האם יש להטיל על התובעים אשם תורם – בהינתן שאלת הקשר הסיבתי בהיבט זה, עד כמה התרשלותם של התובעים על היבטיה השונים תרמה היא לנזק.

בחינת פעולת צוות הכבאים

136. כפי שנקבע, פרידמן ניצב בשעה 08: 00-07: 00 לערך כשהוא בתוך חצר המפעל עם קו קצף בידו, ממתין לחיבור המשאבה למקור מים וקצף בכבאית, בעת שהאש, זמן קצר לפני כן, היא בהיקף $3 \times 3 \times 3$, וכעת אולי בהיקף מעט גדול יותר. בהינתן נתון עובדתי זה הייתה עמדתם של כל המומחים, ואף של העדים שבאו מטעם הנתבעות, שבנקודת הזמן הזו פרידמן היה חייב לפעול ולהתחיל בהסלנת הקצף אל האש, תוך הדגשת חשיבות ממד הזמן בכיבוי אש:

א. גבאי העיד כי "כל שנייה חשובה" (עמ' 689), וכי קו הקצף "אמור לעשות את העבודה" כאשר מדובר באש בשטח של 3×3 (עמ' 688). תשובותיו באשר לאפשרות שפרידמן היה בתוך החצר עם קו הקצף בידו (כפי שקבעתי) מדברות בעד עצמן:

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

"עו"ד אטיאס : ... תסכים איתי שאם היית יודע שהוא בפנים עם קו קצף מוכן בשריפה של 3 על 3 היית אומר לו כן, נכון, זה מה שצריך לעשות כבאי לא?
 ת. אם אורן נמצא בתוך המפעל בשטח, והוא עם קו קצף פעיל, סביר להניח שאורן היה צריך לעבוד ולכבות את השריפה עם הוא יכול.
 ש. זה מה שאתה מצפה מכבאי?
 ת. זה מה שאני מצפה... " (עמ' 672).

בהמשך העדות היה גבאי אף נחרץ יותר באמרו :

"ת. תראה אם אורן פרידמן היה נכנס עם קו קצף, לא היה שום סיבה בעולם שאורן יעזוב את השטח שהוא נמצא בו כי יש כבר קו קצף, ולכן אורן לא היה עם קו קצף, כי אם הוא היה עם קו קצף הוא היה פועל... אני מאמין שאורן לא היה עם קו קצף בתוך המפעל..." (עמ' 714-715)

ב. ביטון, הגורם הבכיר מטעם איגוד הערים באירוע, אישר גם הוא בעדותו את המובן מאליו : "כל דקה חשובה" (עמ' 507).

ג. דודו כהן, איש רשות הכבאות לשעבר, שהעיד מטעם התובעים, והיה חבר ועדת הבדיקה החזיק גם הוא בגישה זו ואמר :

"ככה קצב התפשטות האש קובע. הכבאי, אצלנו המלחמה זה זמן, זאת אומרת מרגע שאת מקבלת את ההודעה את צריכה כמה שיותר מהר להגיע לשריפה, לא כי אנחנו מפחדים מהאש, כי זה מאוד מאוד קובע תוך כמה זמן יש לנו מגע עם האש, עכשיו ליצור מגע עם האש, זה לא להסתכל עליה. זה ליצור מגע עם האש, יש לי נשק וצריך להפעילו אותו..." (עמ' 50)

במהלך עדותו, כאשר התבקש דודו כהן להתייחס לדרך פעולת צוות הכבאות, הוא הגדיר אותה כ"הנשק טעון אבל לא יורה" (עמ' 31) וכאשר נתבקש להסביר הוא השיב : "אני לא רואה פה יצירת מגע עם האש בכלל עם חומר כיבוי..." (עמ' 31) ובמקום אחר אמר : "בשבילי אש זה אויב, וצריך להשמיד. אנחנו נכנסים בהם עד הסוף" (עמ' 48).

ד. אפרים מערבי, המומחה מטעם הנתבעות וחבר בוועדת הבדיקה, נשאל גם הוא באשר לתסריט העובדתי הזה – כבאי עומד עם קו קצף ליד אש "קטנה" ולא עושה כלום,

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הוא אישר את ההנחה כי מדובר ב"פאשלה", אך הסביר כי נתון עובדתי זה, לפיו אורן פרידמן מצוי בחצר המפעל עם קו קצף בידו, לא הונח לפניו (עמ' 562).

ה. דן ארבל, אף הוא מומחה מטעם הנתבעות, אמר בהקשר זה דברים דומים:

"כב השופט: ... נניח לרגע שזה העובדות, ... שהכב(א) עומד מול ה-, באותו שלב באזור המערבי, עבר את השער ונמצא בפנים כשהזרנוק ביד, מחכה שיחברו אותו. יפתחו.. מחכה שיפתחו את המים ועומד שם מול האש כשהאש עוד לא במצב הקולוסאלי שאתה מתאר לנו אלא במצב של 3 על 3 על 3 אולי קצת יותר אפילו. מה היית מצפה ממנו אז לעשות? לכבות את האש" (עמ' 827)

ו. המומחה מטעם התובעים, מר משה ריבק, סבר מלכתחילה כי היה צריך לעשות יותר, עוד לפני שהיה מודע לתוכן העדויות. כאשר נשאל לגבי דרך פעולת הכבאים הייתה עמדתו ציורית משהו:

"...קראתי את החומר לקראת המשפט. אני לא יודע מה הייתי עושה לכבאי שלי שהיה מפקד צוות, והוא היה נוהג כמו מפקד הצוות הראשון הזה נהג. קודם כל הייתי ממצה את זכותי לשפוט אותו ל- 4 ימי שכר לא יותר, אם היה 40, הייתי נותן לו נזיפה ומעכב לו את הדרגה כי זאת לא התנהגות של מפקד צוות וכבאות במדינת ישראל. זאת חלמאות. מה שנודע לי מהעדויות המאוחרות, הוא עבר את הגדר, יש לו קו של קצף, תן את המכה. מה צריך לעשות? כבאי זה המקצוע שלו, הוא רואה אש פעמיים ביום או 3 פעמים ביום, 4 בפעמים ביום, בקיץ 10 פעמים ביום..." (עמ' 379-378)

ז. מר יגאל זוהר, מי שהיה מפקד תחנת אשקלון בזמן האירוע, נשאל גם הוא לדעתו. הערכתו הייתה כי חומר הכיבוי שהיה בכבאית שהגיעה ראשונה מסוגל לסגור שריפה בסדר גודל של שטח של 40-50 מטרים (עמ' 216). זו הייתה גם עמדתו של מר אלי היינה, שנתן חוות דעת לנתבעות והסכים כי החומר שהיה בכבאית "מכסה" 50-70 מ"ר (עמ' 908).

137. המסקנה הנובעת מכך שכל המומחים, והדבר גם הגיוני, היו חד משמעיים שכל שזו תמונת המצב העובדתית, התחייבה פעולה לכיבוי האש וחתימה למגע מצד צוות הכיבוי הראשון, וכי ככל שזה היה מצב האש באותו זמן, הציוד והמטען (מים וחומר מעכב בעירה) שעמדו לרשות הכבאים היו מספקים בכדי לכבותה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הטלת אחריות על רשות הכבאות

138. השאלה הבאה שיש לדון בה נוגעת לעצם הטלת אחריות על הרשות כמי שבאה בנעליו של איגוד הערים בשל האופן שבו פעלו הכבאים, והאם קיימים שיקולי מדיניות המצדיקים להימנע מהטלת אחריות על הרשות, או האם אף שניתן לקבוע כי מדובר בטעות זו טעות בשיקול הדעת שאינה מגיעה כדי התרשלות.

139. התובעים טוענים כי אין מדובר, ולו בדוחק, בטעות שבשיקול דעת, אלא בהתנהלות המשקפת דפוס התנהלות רשלני וחמור אשר הוכח במסמכים ובעדויות ונתמך בחוות דעת מומחים. הכבאים, כך התובעים, התרשלו בממד הזמן הקריטי, בכך שלא חתרו למגע עם האש, לא הפעילו שיקול דעת ולא בחרו באחת מהאפשרויות הסבירות שעמדו לפנייהם. עוד נטען כי ההחלטה שלא לכבות את האש בשלב הראשון, ונסיעת הכבאית לאגף המזרחי, נעשו מבלי שהתקבלו על ידי הגורם רלוונטי. לטענת התובעים, אין לייחס משקל להימצאות הכבאים במצב של "חירום" או דחק ולחץ, שכן זו הנחת העבודה בעבודת מכבי אש. אין מדובר בהגנה אלא במצב שבו נבחנת המקצועיות שלהם.

140. הנתבעות מתארות את צוות הכיבוי הראשון כמי ש"פעל באומץ לב, וחתר בנחישות למגע עם האש, חרף השריפה החזקה שהשתוללה בחצר... והתנאים הקשים אליהם נקלעו". בעיקרי הטיעון ובסיכומים הוגדר פרידמן כמי שירד "לתוך החצר הבוהרת" ולכן הורה עוד בטרם התאפשרה הסלנת הקצף על הזזת הכבאית. גישה זו משתלבת בטיעון אחר של הנתבעות כי מדובר בהצלת רכוש בלבד ולא במניעת נזק לחיי אדם. נקודת האיזון במצב כזה משתנה.

141. הנתבעות מבקשות מבית המשפט להתחשב בכך שבפעולות מסוג זה נדרש לקבל החלטות מהירות, מבלי שניתן לבחון לעומק את החלופות השונות ובלא שניתן להתכונן לפעולתם מראש (בעניין זה מפנות הנתבעות לע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח (2) 507, 498 (2004) (להלן: עניין חמד)). עצם העובדה שנבחרת חלופה שבבחינה רגועה לא הייתה נבחרת (הנתבעות אינן סבורות כי זה המצב) אין בה כדי להצביע על התרשלות, ובנוסף, על בית המשפט להותיר לכוח מבצעי הפועל בתנאי לחץ שיקול דעת רחב באשר להפעלה הטקטית של הכוח, וקביעה כי פעולה פלוניית עדיפה על פעולה אלמונית יש להותיר למקרים בה נהיר כי שיקול הדעת היה מוטעה באופן קיצוני (הנתבעות מפנות לרע"א 5203/08 מדינת ישראל נ' אגבריה, פסקה 9 (24.9.2009) (להלן: עניין אגבריה)).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

142. אחריותן של רשויות ציבור בשל מחדלים בפעולותיהן בכלל ואחריות הצבא והמשטרה נדונו בפסיקת בית המשפט העליון פעמים רבות. בין היתר, עלתה השאלה עד כמה נכון להטיל עליהם אחריות בשל האופי המיוחד של הפעילות, ועד כמה נכון לבחון ולנתח את פעולתן בדיעבד באזמל מנתחים, מתחת לאורות הניאון וברוח הקרירה שנושבת ממערכת מיזוג האוויר.

143. עוד בפרשת **חמד**, שאלה הפנו הנתבעות נדונה הראייה השונה של סטנדרט הזהירות הנדרש במצבים שונים ובהתייחס למעוולים שונים. כך נכתב שם כי:

"סבירות ההתנהגות בעולות הרשלנות ("ההתרשלות") אינה נבחנת בחלל ריק. היא תמיד פונקציה של הנסיבות ("באותן נסיבות": סעיף 35 לפקודה). אכן, "מי שנשען על מקל הליכה חייב לנקוט אמצעים שונים ממי שנשען על מקל דינמיט" ... נסיבות אלו עשויות להיות "פנימיות" למזיק. ... במרבית המקרים נסיבות אלה הן חיצוניות למזיק ומשקפות את הנתונים (החיצוניים) שבמסגרתם התרחש האירוע המזיק. אכן, מושג הסבירות ממוקם את האדם הסביר באירוע המזיק, והוא שואל אילו אמצעי זהירות יש לנקוט במצב דברים זה. לפנינו אפוא מעין סובייקטיביזציה של המבחן האובייקטיבי, או ליתר דיוק מבחן אובייקטיבי המתחשב בנסיבות המיוחדות של האירוע. השאלה אינה כיצד היה אדם סביר שאינו חשוף לנסיבות המיוחדות של המקרה מתנהג; השאלה הינה כיצד היה האדם הסביר הנתון במצבו של המזיק מתנהג. גם אם בחינת סבירות ההתנהגות נעשית, מטבע הדברים, לאחר זמן, המטרה הינה לבחון את סבירות ההתנהגות בעת התרחשותה, על-פי הידוע אותה עת. הבדיקה אינה בראייה של חוכמה לאחר מעשה... הבדיקה היא בראייה של חוכמה בעת המעשה." (פרשת **חמד**, עמ' 507).

144. על רקע זה הצביע כב' הנשיא א' ברק בפרשת **חמד**, על כך ש"יש להתחשב בצורך של המזיק לקבל החלטה מהירה בלא שיוכל לבחון לעומק את החלופות השונות העומדות לפניו ובלא שיוכל להתכונן לכך מראש. עצם העובדה שנבחרה על-ידי חלופה מזיקה – חלופה שבבחינה רגועה לא הייתה נבחרת – אין בה כדי להצביע על התרשלות" (שם, שם). בהתייחסו לפעילותם של כוחות הבטחון בתנאי לחץ עמד הנשיא ברק על האופן שבו יש לבחון אותן:

"אכן, כאשר שוטרים או חיילים פועלים בתנאי לחץ וחירום שלא הם גרמו, המונעים מהם שקילה ובחינה רגילות של החלופות, והמחייבים החלטה מהירה שלא ניתן להתכונן אליה מראש, יש לבחון את סבירות פעולתם במסגרת תנאים מיוחדים אלה. אין לנתק את ההתנהגות מהתנאים שסבבו אותה. אין להעתיק את ההתנהגות ל"תנאי מעבדה".... כך יש להתחשב בטעויות בשיקול-דעת שאינן מגיעות כדי התרשלות. ודוק, מצב החירום אינו

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

קובע אמות מידה מיוחדת של סבירות. מצב החירום הוא אחת הנסיבות הקובעות את דרכי ההתנהגות הסבירה. גם במצבי חירום יש שאדם מתנהג באופן לא סביר, ועליו לשאת בתוצאות התרשלותו. " (פרשת **חמד**, עמ' 508).

145. קיומו של מתחם שיקול דעת שאותו יש לכבד, בבואנו לבחון את התרשלותם של גורמי ביטחון ושיטור, עלתה גם בפרשת **אגבריה**, שאליה הפנו הנתבעות. כב' השופט א' לוי כתב שם:

"בבחינת פעולותיהם של גורמי הביטחון, על בית-המשפט להותיר בידי אלו שיקול דעת רחב באשר להפעלה הטקטית של כוחם. בחינתם השיפוטית של פעולות אלו, תוך קביעה כי פעולה פלונית עדיפה על פעולה אלמונית, יש להותיר למקרים בהם נהיר כי שיקול-הדעת היה מוטעה באופן קיצוני..." (פרשת **אגבריה**, פסקה 9, והשוו לדעת המיעוט של כב' השופט (כתוארו אז) ס' גיבראן).

146. כב' השופטת ד' דורנר עמדה בחוות דעתה בפרשת **חמד** גם על ההיבטים הנוגעים לענייננו, והוא הזיקה שיש בין סכנת החיים הנשקפת לשוטרים, במקרה ההוא, לבין דרכי הפעולה המצופות מהם:

"פעולות שיטור הן פעולות שבמומחיות. שיטור הוא מקצוע הדורש מידה רבה של אימונים, יכולת ומיומנות. יש לבחון פעילות שיטור על-פי סטנדרד המומחה הסביר בנסיבות העניין... בגדר המיומנויות הנדרשות לפעילות שיטור נמנית השתלטות על הפרות סדר בקרב אוכלוסיה אזרחית במצבים העשויים לחייב שימוש באמצעים המסכנים את המתפרעים ואף את חייהם של עוברי אורח. ממילא חובה על המדינה, מעסיקתם של השוטרים, לדאוג לכך שתינתן להם הכשרה מתאימה. הכשרה זו היא המעניקה לשוטרים את מומחיותם ומבחינה בינם לבין אזרחים מן השורה. הכשרה זו צריכה להכין את השוטרים למכלול המצבים האפשריים שאליהם הם צפויים להיקלע במסגרת תפקידם. במסגרת זאת יש להדריכם ולתרגלם בנהלים לירי בנשק..." (עניין **חמד**, 516-517).

147. בין היתר מוכרת הבחנה בין אנשי כוחות הביטחון והמשטרה המצויים בשירות קבע, שפעולות הביטחון או השיטור הן במומחיותם והם עתירי ניסיון לבין חיילים או שוטרים בשירות חובה שבחינת דרך פעולתם היא שונה (ר' בג"צ 143/12 **מזירא הארדן ג'ולאני נ' היועץ המשפטי לממשלה**, פסקאות 27, 30-32 (20.7.2014)).

148. ראייה זו המחילה על גופים שונים סטנדרט זהירות הנשען על המידע, הידע, הניסיון, היכולות הטכנולוגיות, ובעיקר על המומחיות שצברו בטיפול במצבים המצויים בלבת עיסוקם

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

אינה ייחודית לחיילים או שוטרים והיא קיימת גם בתחומים אחרים (ר' ע"א 3056/99 שטרן נ' המרכז הרפואי על שם חיים שיבא, פ"ד נו(2) 936 (2002), ע"א 10691/04 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' ז'אן קלוד מולר, פסקה 13 (28.8.2007), רע"א 2717/16 תאגיד המים מעיינות זיו נ' רעיה חן, פסקה 8 (17.8.2016)).

149. מכאן לבחינת הדברים בכל הנוגע לפעולות של כיבוי אש ולהגדרת היקף האחריות המקצועית של לוחמי אש לנזקי האש שלא מנעו. תפקידם של רשות הכבאות ולוחמי האש, כפי שהוגדר בסעיף 4(א) לחוק הרשות הארצית לכבאות הוא:

- " (1) לפעול לכיבוי דליקות, למניעת התפשטותן ולהצלת חיי אדם ורכוש מדליקות;
- (2) לפעול למניעת דליקות לפי חוק זה;
- (3) לפעול לחילוץ ולהצלת לכודים;
- (4) לפעול באירוע חומרים מסוכנים לפי חוק זה;
- (5) למלא תפקיד המוטל עליה כארגון עזר או כגוף הצלה בהתאם להוראות כל דין;
- (6) לבצע פעולות נוספות לשם הצלת הנפש והרכוש, שלביצוען נדרש ציוד הנמצא בידי הרשות."

150. הוראה דומה הייתה קיימת גם בחוק שירותי כבאות, התשי"ט-1959 (להלן: **חוק שירותי כבאות**), שעמד בתוקף במועד הרלוונטי לאירועים מושא התביעה. סעיף 2 לחוק שירותי הכבאות קבע כי:

"רשות כבאות חייבת להבטיח את שירותי הכבאות לכיבוי דליקות בתחומה ולמניעת דליקות או התפשטותן של דליקות לתחומה או מעבר לתחומה, וכן להצלת נפש ורכוש."

151. עבודתו של מערך הכבאות בישראל היא עבודה משמעותית, מצילת חיים, חשובה מאין כמותה, המבוצעת לא פעם תוך סיכון עצמי של הכבאים. חוק רשות הכבאות נחקק מתוך הכרה והוקרה של חיוניותו ומורכבות עבודת הכיבוי, ומסירותם של הכבאים, ומתוך מודעות לכך שהתפקיד מחייב אותם לעתים לחרף את נפשם, לסכן את עצמם ולהילחם באש אכזרית (ר' הדין שהתקיים בכנסת לקראת חקיקת חוק רשות הכבאות, דברי הכנסת, חוברת כ"א, של"ו 169 (התשע"ב)).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

152. כפי שצינתי לעיל, בקביעת משטר האחריות הראוי יש למצוא את נקודת האיזון הראויה שבין הרצון שלא להטיל אחריות מרחיבה יתר על המידה, שתביא להתעת יתר. התרעה כזו עלולה למנוע מהכבאים מרחב פעולה אפקטיבי בשעת מבחן, ומנגד, ובין הרצון לפצות ניוזקים שנפגעו מחוסר תפקוד ורשלנות של רשויות הכיבוי. פיצוי כזה מקיים את המטרה התרופתית של דיני הניזקין והוא מונע הנזק הטוב ביותר.

153. כך, בין הגישות האפשריות למיקום נקודת האיזון בקביעת משטר האחריות האפשרות לקבוע חסינות מוחלטת לרשות הכבאות, היו שיצרו מנגנונים שונים ליצירת חסינות חלקית והיו שבחרו בהטלת משטר האחריות הניזקית הסטנדרטית בנוגע לרשלנות מקצועית. הדיון בבחירת חלופות שונות בוחן עד כמה אכן רשות הכבאות היא מונעת הנזק הטובה ביותר של נזקי שריפות, והאם הוכח אמפירית שאכן הטלת אחריות בניזקין גורמת להתעת יתר של רשויות הכיבוי (John Hartshorne, Nicholas Smith, 'Caparo Under Fire': a Study into the Effects upon the Fire Service of Liability in Negligence, 63(4) MLR(UK) 502-522 (2000) (להלן: **Hartshorne & Smith**)).

154. במשפט המשווה ניתן לראות את הגישות השונות:

א. באוסטרליה מקנה החוק לרשויות הכיבוי חסינות חלקית מפני תביעות ניזקין, ומטיל אחריות רק במקרים של "רשלנות רבתי". כך למשל, במדינת קווינסלנד ניתן להטיל על רשויות כיבוי אחריות ניזקית כאשר הפרו את חובתן החוקית כלפי הציבור, וכאשר במהלך פעולות הכיבוי ביצעו מעשה או מחדל שחורג באופן קיצוני מגדר שיקול דעת מקצועי סביר (רי' למשל הדיון בעניין Hamcor Civil Liability Act 2003 (Qld) s 36, Pty Ltd v Queensland [2014] QSC 224 (1 October 2014), שבו נתבעה ניזקית רשות הכבאות בגין שימוש בחומר כימי לכיבוי שריפה שזיהם את אדמתו של התובע בתוך Justin Bell-James; Kit Barker, Public Authority Liability for Negligence in the Post-IPP Era: Sceptical Reflections on the Policy Defence, 40 Melb. U. L. Rev. 1, 45 (2016), 28-29). עם זאת, המבחן שנקבע, שנתון לפרשנות רחבה, הביא להתמשכות הליכים ופיצוי לא עקבי של ניוזקים, ובשל כך נמתחה עליו ביקורת והוצע לעבור למשטר של אחריות ניזקית רגילה (שם, עמ' 44-45).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ב. בבריטניה קובעת ההלכה כי כבאים יחויבו לשאת בפיצוי על פעולות כיבוי רשלניות שנקטו וגרמו לנזק לרכוש. עם זאת, האחריות סויגה למקרים בהם התרשלות הכבאים גרמה להחמרת המצב הקיים, אך לא בנוגע לרשלנות בכיבוי השריפה המקורית שלכיבויה הוזעקו. גם בהתקיים נסיבות אלה, לעיתים יימנע בית המשפט מלהטיל אחריות כשהוא סבור שאין לעשות כן משיקולי מדיניות (Digital Equipment Company Limited v Hampshire County Council [1997] EWCA Civ 1247, **Hartshorne & Smith**, pg. 503, Douglas Brodie, Public Authority Liability: The Scottish Approach, 11 Edinburgh L. Rev. 254, 254 (2007), Anna, Duty of Care Cases are Really about Giving the Defendant an Immunity against Liability in Negligence - Discuss, 2004 Inter Alia 38, 40 (2004) (להלן: **Brodie**)). עם זאת, בשנים האחרונות ניכרת מגמה להרחבת היקף האחריות הנזיקית על רשויות הכיבוי על ידי הרחבתו של סטנדרט הזהירות המוטל עליהן (ר' Lauren O'Sullivan, Money for Nothing and Cheques for Free: Negligence and the Perceived Compensation Culture, 2 UK L. Student Rev. 74 (2014)).

ג. בסקוטלנד לא אומצה ההלכה הבריטית, אלא נקבע הסטנדרט המקובל לדיון ברשלנות מקצועית, ולפיו על רשויות הכבאות מוטלת אחריות לכבות את האש שבגינה הוזעקו לוחמי האש, ולהבטיח כי לא תתלקח מחדש, וכאשר התרשלו בכך תחויב רשות הכבאות גם כאשר לא גרמה לנזק נוסף. חובה זו חלה כלפי בעלי ומחזיקי הנכס. מתוך רצון שלא להרחיב יתר על המידה את אחריות רשויות הכיבוי, באופן שיהפוך אותן למטרה קלה לתביעות נזיקיות, נקבע כי תוטל אחריות רק כאשר כוחות הכיבוי בשטח חרגו משיקול הדעת שהוקנה להם בחוק, אך משקלה של דרישה זו פחתה במהלך השנים. הנחת היסוד היא שמרגע שכוח הכיבוי תפס פיקוד על ניהול האירוע בשטח, תחול עליו חובה לטפל בשריפה באופן מקצועי, שכן בעלי הנכס תלויים באופן בלעדי בשירותי הכבאים בכדי למנוע נזקי שריפה לנכסיהם. חובת רשויות הכיבוי תגדל בהתאם לחומרת האירוע והיקפו. למרות זאת, לאחרונה סייג מעט בית המשפט מגמה זו, במקרים בהם לא כובתה האש כראוי והשריפה ניצתה מחדש, מתוך רצון שלא לרפות את ידי הכבאים ולפנות למגמה של ההלכה האנגלית (*Burnett v Grampian Fire and Rescue Services* [2007] CSOH 3, 2007 SLT 61, Brodie, pg. 254-255, Roddy

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

Macleod, Has fire service liability been extinguished in Scotland, 2 Jur. Rev. 6-7
(2016) at
<http://www.terrafirmachambers.com/articles/HasFireServiceLiabilityBeenExtinguishedinScotland.pdf>

ד. בקנדה מוקנית חסינות חלקית לרשויות שהתראשו במהלך מילוי תפקידן, ובכלל זה, רשויות הכיבוי. כך למשל, במדינת קולומביה הבריטית מוטלת אחריות רק בגין "רשלנות רבת"י, ובמדינת נונאוואט מוטלת אחריות רק על החלטות שהתקבלו בחוסר תום לב. ככלל הנכונות להטיל אחריות גדלה כאשר מדובר ברשלנות בעת תפקוד בשטח, אך לעיתים מוגדרת ההימנעות מפעולה בשטח כהחלטת מדיניות שבמסגרת שיקול הדעת הלגיטימי של הרשות. מדיניות זו נובעת מגישת המשפט המקובל המטילה על רשויות ציבוריות אחריות מופחתת בנוזיקין, בכדי לאפשר להן מרחב לקבל החלטות מורכבות לשם קידום טובת הציבור. על מצב זה נמתחה ביקורת, ונטען כי הוא מביא להתרעת חסר ומונע מהרשויות להשקיע משאבים במניעה ובאזהרה של הציבור קודם להתרחשות הנזקים, ומלבטח את עצמן כראוי מבעוד מועד (Anderson et al. v. Manitoba et al. MBQB 255, 2014, Jonathan Raikes, Gordon McBean, Responsibility and liability in emergency mangment to natural disasters: A Review. 12-18)Canadian example, 16 International Journal of Disaster Risk (2016).

155. הנה כי-כן, אף שיש מדינות שבהן מוטלת אחריות מופחתת ומסויגת על רשויות הכיבוי, בין אם מתוך הכרה במורכבות פעולות הכיבוי ובין אם מתוך חשש להתרעת יתר והצפה של תביעות כנגד הגופים העוסקים בכיבוי אש, נשמעת ביקורת רבה על יישומה של מדיניות זו, ועל חוסר האחידות והרתעת החסר שהיא גורמת, ובשנים האחרונות ניכרת מגמה מרחיבה יותר (לניתוח כלכלי של החסינות מחיוב בנוזיקין לגופים העוסקים בהצלת חיים ובהם לוחמי אש ר' Gerrit De Geest, Who Should Be Immune from Tort Liability?, 41 J. Legal Stud, 291 (2012).

156. בישראל, הדין אינו מגדיר אחריות מופחתת או חלקית לגופים העוסקים בכיבוי אש, כשם שאין אחריות כזו לגורמים צבאיים ולמשטרה, והמבחנים שאותם יש להחיל הם

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

המבחנים הקבועים בדיני הנויקין, הבוחנים את הסטייה מסטנדרט זהירות סביר תוך החלת ממדים סובייקטיביים על המבחן האובייקטיבי בהתחשב במכלול נסיבות המקרה.

157. העמדת דרך הפעולה של צוות הכיבוי הראשון שהגיע למקום במבחנים אלה אינה מאפשרת אלא להטיל אחריות על הרשות, ולדידי מידת ההתרשלות היא כה חמורה שנראה שהיה מקום להטילה גם במשטר של אחריות מופחתת. אכן, לעיתים קיים קושי עם ניתוח פעולה מהירה תחת אש, שמבוצעת בלחץ, בתוך מפעל המאחסן חומרים מסוכנים ודליקים אלא שמדובר במי שהטיפול באש הוא המיומנות הנדרשת ממנו, לכך אומן ולכך הוכשר, אף אם מדובר במקום שפעולת הכיבוי בו עלולה להעמיד בסיכון את הכבאים. לכך בדיוק מאומנים הכבאים וזה תפקידם.

158. בחינת הדברים שאמרו העדים והמומחים אינה מותירה לספק כי לדעת כולם, צריך היה לנהוג אחרת באותן נסיבות, וההימנעות מפעולה כזו הייתה בגדר הפרה של חובות הזהירות המוטלות על איגוד הערים, כגוף שאמון על כיבוי שריפות שניתן לכבותן, כל עוד אפשר לעשות כן. כפי שתיארתי לעיל, המומחים ואף אנשי הרשות, היום ואז, ובהם גבאי, דודו כהן, אפרים מערבי, משה ריבק ואחרים היו תמימי דעים כי כאשר אורן פרידמן היה מצוי מול האש עם קו הקצף בידו, הוא היה חייב לעשות בו שימוש. יותר מכל לימד חוסר האמון של גבאי, קצין החומרים המסוכנים של המחוז, והכבאי הבכיר באירוע במרבית הזמן, בכך שתסריט עובדתי כזה אפשרי, עד כמה ההתרשלות במקרה זה הייתה חמורה. ההימנעות מאותה פעולה מתבקשת היא הפרה של חובות הזהירות המוטלות על הרשות, ומכאן נובעת המסקנה כי התרשלה.

הקשר הסיבתי, העברת הנטל בשל נזק ראייתי

159. כפי שתיארתי לעיל, המסקנה בעניין זה ברורה, ומתוך העדויות נלמד כי בשל מצב האש באותו זמן ניתן היה לכבותה. אם כך היה נעשה, הרי שלא היה נגרם נזק או לכל היותר היה נגרם נזק מזערי. על יסוד הניתוח שעשו המומחים, כפי שפרטתי לעיל, קם הקשר הסיבתי העובדתי והמשפטי בין ההימנעות מלפעול לבין התוצאה, ואיני רואה צורך להרחיב בדיון על כך.

160. עם זאת, מאחר והצדדים נדרשו גם לשאלה הנזק הראייתי והעברת נטל הראיה, אדון בכך בקצרה. בענייננו, כפי שטענו התובעים, המידע היה מצוי בידי הנתבעות ואנשי איגוד

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הערים סגרו את השטח ומנעו גישה אליו. לא זו אף זו, איגוד הערים דאג למינוי ועדת בדיקה, הציב בה שני כבאים מיומנים אך הורה לה להסיט את עיניה מבחינת המקרה עצמו ולהתמקד בכבאית (בלשונו של אחד מחברי הבדיקה – "כך הורה המלך..."). קמה אפוא טענה לנזק ראייתי הנובע מכך שצד, שהמידע מצוי ברשותו, והוא בעל הסמכות והיכולת לחקור, חוקר רק היבט בודד של האירוע ונמנע מלחקור היבטים אחרים שלו, ובכך שולל מן הניזוק את האפשרות לקבל מידע שהיה יכול להיות זמין באותה עת רק לצוות הבדיקה שהקים מנהל איגוד הערים.

161. לצד נזק ראייתי הנובע משלילת המידע ומהימנעות מי שיכול לאסוף אותו מלעשות כן, עולה הטענה גם לנזק ראייתי הנובע מעצם ההתרשלות – האם מקום בו הכבאים נמנעו מלעשות את אשר הוטל עליהם לעשות, עובר אל כתפיהם הנטל להראות כי ככל שלא היו מתרשלים – התוצאה הייתה זהה.

162. בהחלטה שנתתי בת.א. (י"ם) 8019/06 **גבריאל פישר נ' מדינת ישראל**, פסקאות 140-151 (18.8.2013) סקרתי את ההלכה בעניין זה. כפי שכתבתי שם, דוקטרינת הנזק הראייתי ותוצאותיו כפי שתוארה בע"א 9328/02 **מאיר נ' ד"ר לאור**, פ"ד נח (5) 54 (2004) (להלן: **עניין מאיר**) היא:

"הלכה היא, כי נזק ראייתי אשר נגרם על ידי הנתבע מצדיק בנסיבות מתאימות את העברת נטל השכנוע מן התובע אל הנתבע. אם קיימת מחלוקת לגבי עובדות אשר היה ניתן להוכיחן לולא התרשלות הנתבע – לולא הנזק הראייתי שגרם – תקבענה העובדות כטענת התובע, אלא אם ישכנע הנתבע שהעובדות הן כטענתו. במילים אחרות, נטל השכנוע לגבי אותן עובדות, אשר לגביהן נזק ראייתי בשל רשלנות הנתבע, עובר מן התובע אל הנתבע." (עניין **מאיר**, עמ' 64).

163. עוד נקבע באותה פרשה היקף התחולה של הכלל הקובע את העברת הנטל, באופן שזו אינה מצומצמת רק למצבים שבהם נמנעה מהתובע האפשרות להוכיח את העובדות שלהן הוא טוען בהיעדרן של רשומות רפואיות נאותות, אלא גם במקרה של רשלנות מצד הנתבע באי קיום בדיקות רפואיות, אשר לו בוצעו היו יכולות להצביע על הגורמים לנזק (עניין **מאיר**, שם, ר' גם ע"א 11035/07 **שירותי בריאות כללית נ' שגיב אביטן**, פסקה 14 (20.7.2011); להבחנה זו ד"ר גיא שני, חזקת רשלנות – העברת נטל ההוכחה בדיני נזיקין, 303-305, 337-343, ע"א 4584/10 **מדינת ישראל נ' רגב שובר**, פסקה (4.12.2012)). בהמשך אף נקבעה בכל הנוגע למחדל שמנע מהנפגע להוכיח את הקשר הסיבתי (ע"א 1556/07, 1474, 1457 **עיריית הרצליה נ' ארי כץ**

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

(14.1.2009), וכן ר' הדברים שכתבנו בע"א (י"ם) 62946-03-15 מדינת ישראל נ' יהודה גליק, פסקה 56 (17.1.2016). בעניין זה התגלעו חילוקי הדעות בין כב' המשנה לנשיאה א' רובינשטיין וכב' השופט י' עמית בדיון בבקשת רשות ערעור על פסק הדין - רע"א 2063/16 הרב יהודה גליק נ' מדינת ישראל, משטרת ישראל, פסקה כט לחוות דעתו של כב' המשנה לנשיאה א' רובינשטיין ופסקה 27 לחוות דעתו של כב' השופט י' עמית (19.1.2017) וכן ר' הדברים שכתב כב' השופט עמית בע"א 1503/15 מדינת ישראל נ' ציפורה איבי, פסקאות 7-9 לחוות דעתו של השופט עמית (3.9.2015). ככל שנחיל את דוקטרינת הנזק הראייתי על שני ההיבטים האפשריים במקרה זה – הנזק הנובע מכך שחוקרי איגוד הערים נמנעו מלבחון את אירוע השריפה והתמקדו בשריפת הכבאית כי "כך הורה המלך...", והנזק הנובע מאי כיבוי השריפה על ידי צמד הכבאים שהגיעו למקום ראשונה – ניתן יהיה לקבוע כי הנטל להוכחת היעדרו של קשר סיבתי עובר לנתבעות ואלה לא עמדו בו.

164. אלא שהשימוש בדוקטרינת הנזק הראייתי, שאינו הנזק הראייתי ה"קלאסי" אלא נזק ראייתי "מובנה", מחייב זהירות וכאמור, אין אנו נדרשים להעברת הנטל מכוח דוקטרינת הנזק הראייתי, המובנה וה"רגיל", שכן, מתוך תיאור העובדות שלעיל לא מתעורר קושי בשאלת הקשר הסיבתי.

האשם התורם

165. אשר לאפשרות קביעתו של אשם תורם טוענים התובעים כי הנתבעות מנועות מלטעון לאשם תורם נוכח כתב ההגנה שהגישה הפניקס לתביעת צד ג' נגדה (ת/5), וכן מאחר והתובעים מילאו אחר כל הדרישות שהופנו אליהם (ת/3), ובהתאם לכך קיבלו היתר. בעניין זה נסמכים התובעים על כך שמכבי האש הם שקבעו את המיגונים הנדרשים ואישרו כי מולאו כל הדרישות.

166. הנתבעות טוענות לאשם תורם שבא לידי ביטוי במחדלי התובעים הבאים:

א. מיקום כמות עצומה של חומרים דליקים בחצר, חלקם בסמוך למבנה המפעל, ללא אמצעי מיגון וכיבוי. הנתבעות טוענות כי הגישה למקום האירוע הייתה קשה בשל הימצאות מיכל אגירה גדול בחצר, חביות, מכלים של 3,000 ו-4,000 ליטרים ללא מיגון, ציוד בסככות, קוביות ומערומי חומר גלם.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ב. אי התקנת אמצעי מיגון אפקטיביים ההולמים את הסיכון העצום שהיה טמון במפעל, תוך חסכון מופגן באמצעי מיגון.
- ג. היעדר שימוש במאצרות למרבית המצבורים בחצר שהכילו חומרים דליקים.
- ד. אי ביצוע דרישות מכבי אש ואי קבלת אישור מדור מניעת דלקות לצורך רישיון עסק, ובכלל זה אישור על תקינות מערכת המתזים.
- ה. חריגה של ממש בכמות החומרים הדליקים שהוחזקו לעומת מה שהותר בהיתר הרעלים ולעומת אלה שהיו במפעל בחודש ינואר 2009 בעת שנערכה ביקורת של שירותי הכיבוי.
- ו. אי הפקדת מפתחות בידי השומר והיעדר אמצעי גישה זמין למפעל במקרה חירום. הנתבעות הפנו לעדויות לעניין היות המפעל נעול.
- ז. שומר המפעל נרדם וכתוצאה מכך לא התאפשרו גילוי והתראה מוקדמת על השריפה.
- ח. שומר המפעל לא הודרך בנושא התמודדות עם אש.

167. עמדת הנתבעות היא כי חובתם של התובעים לנקוט באמצעי בטיחות וזהירות היא חובה עצמאית הנגזרת מחובותיו של מחזיק במקרקעין, בהיותו בעל השליטה הטובה במקרקעין ומונע הנזק הטוב ביותר בהם. דרישות רשות הכיבוי אינן תחליף לחובתו של מחזיק המקרקעין להגן על רכושו. הנתבעות עומדות על כך כי קוגן חסך במופגן באמצעי מיגון ובכך ביקש להשית את הסיכונים שיצר על הציבור ועל כבאים אמיצים, כהגדרת באי כוח הנתבעות, שנדרשו לסכן את חייהם במטרה להציל את רכושו, מקום שהוא לא נקט באמצעים מתאימים ופשוטים לעשות כן.

168. נוכח המסקנה כי ככל שיש אחריות זו ממוקדת אך ורק לטיפול הראשוני באש, בעת שממדיה היו קטנים וניתן היה לכבותה, הרי שאין כל משמעות לכל אותם מחדלים נטענים המיוחסים לתובעים, שכן גם אלמלא אותם מחדלים, זו הייתה התוצאה (ר' הדברים שנכתבו לעיל באשר לקשר הסיבתיות). לפיכך, אם היו הכבאים, פרידמן ומיכאלי, מכבים את האש באותו

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

שלב, ממילא לא הייתה משמעות לאופן שבו אוחסנו החומרים, ולהיעדר רכיבים כאלה ואחרים בצידוד המיגון הנדרש.

169. הטענות היחידות לאשם תורם שיש להן רלוונטיות נוגעות לתפקוד השומר ולאופן שבו הושאר המפעל על ידי התובעים. טענות אלה מופנות לכך שהשומר לא תודרך לטיפול באש לפני המקרה, ישן, לא זיהה את האש במצב מוקדם יחסית, ולא טיפל בה, התובעים לא השאירו בידיו מפתח לשערים והותירו אותם נעולים. בעניין זה, לא מצאתי כי הנתבעות עמדו בנטל המוטל עליהן לבסס טענת אשם תורם. בהיעדרה של עדות השומר אין כל מידע המלמד מתי נודע לו לראשונה על השריפה, כיצד פעל, והאם נפלה התרשלות במעשיו. עוד לא הוברר עד כמה אי הותרת המפתחות בידי הייתה פעולה רשלנית, בהינתן כי לא נשכר כדי לטפל באש אלא כדי לשמור מפני גניבות. זאת ועוד, ספק אם הנתבעות יכולות להעלות טענות במישור זה, שעה שלא העמידו דרישות כאלה מהמפעל טרם השריפה.

170. לאור כל האמור לא ראיתי מקום להטיל על התובעים אשם תורם.

ההודעה לצד שלישי

171. לאחר תיקון כתב התביעה בשל הצורך בהחלפת איגוד הערים ברשות הכבאות, בחרה הפניקס לנצל את ההזדמנות ולהגיש הודעה לצד שלישי כנגד עיריית אופקים ואיילון (יצוין כי ההודעה הוגשה על ידי הפניקס ולא על ידי הרשות). במסגרת ההודעה טענה הפניקס כי העירייה חבה כלפיה בשל הטעמים הבאים:

א. **מוקד האש היה מחוץ לגדר המפעל ולא בתוך החצר** – הפניקס מאשרת כי מקור האש אינו בפנס שהיה בפינה הדרום מערבית של המפעל והיא "סבורה כי בהחלט קיים מצבור ראיות בתיק" שמלמד על אפשרות סבירה כי מקור האש – המקום בו פרצה, הובערה ונצפתה לראשונה היה מחוץ לגדר המפעל, בשטח הציבורי הפתוח שמדרום לו. בעניין זה מפרטת הפניקס את הראיות שתומכות בגרסה זו, ובהינתן כי השטח מדרום למפעל הוא באחריות העירייה, גם אם הוא בבעלות מנהל מקרקעי ישראל, למדה הפניקס כי שם מקור השריפה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

- ב. **אחריות העירייה בשל הרשאת המפעל ומתן רישיון עסק לדנבר בניגוד לדין -** הפניקס טוענת כי תכנית בניין ערים לא התירה קיומם של מפעלי תעשייה כימית באזור, ולכן לא היה על העירייה להתיר את פעילות דנבר באותו שטח.
- ג. **אחריות העירייה בשל אי הפעלת סמכויות פיקוח ואכיפה -** הפניקס טוענת כי התובעים הפרו בצורה משמעותית את תנאי רישיון העסק שלהם, החזיקו כמות חומרים גדולה במפעל, לא קיימו אחר הוראות והנחיות כיבוי האש, הגדילו את כמות החומרים מעבר לזו שהייתה בעת הביקורת השנתית, ואחסנו את החומרים שלא בהתאם להנחיות ובחוסר זהירות. מתוך העדויות עלה, כך הפניקס, שלא ננקטו כל פעולות פיקוח ואכיפה.
- ד. **אחריות העירייה בשל אי קיום סמכויות הפיקוח הקשורות אישור מכבי אש-** הפניקס טוענת כי הוכח שלא היה לדנבר אישור כיבוי אש תקף, אך למרות זאת העירייה לא ביטלה את רישיון העסק זאת ולא סגרה את המפעל.
- ה. **אחריות העירייה בשל היעדר הספקת מים נאותה -** עוד טענה שטוענת הפניקס עניינה באספקת מים. העירייה טוענת לכך שתשתית ברזי הכיבוי הייתה חסרה ולא היו הידרנטים בכמות מספיקה ובמיקומים הדרושים.
- ו. **אחריות העירייה של הפרת חוק החומרים המסוכנים -** הפניקס טוענת שהעירייה הפרה באופן מתמשך וקיצוני את הוראות חוק החומרים המסוכנים, התשנ"ג-1993, בכך שנתנה למפעל רישיון מבלי שקיימה את הוראות החוק.
- ז. **אחריות העירייה בשל מתן רישיון עסק לצמיתות -** הטענה האחרונה שמעלה הפניקס היא כנגד מתן רישיון עסק לצמיתות. לטענתה לא היה על העירייה לעשות כן.
172. העירייה ואיילון חולקים על טענות הפניקס. לטענתן, אין יסוד לשני מישורי הטענות: המישור האחד – שהאש פרצה משטחה של העירייה, והשני שהעירייה לא הפעילה כראוי את סמכויות הפיקוח שלה. באשר לטענה השנייה טוענות העירייה ואיילון כי לא יכולה להישמע טענה כזו מפי הפניקס, אלא רק במסגרת טענות אשם תורם, ובכל מקרה מדובר בטענה מסוג "מעילה בת עוולה לא תצמח זכות תביעה".

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

173. באשר לטענות הנוגעות למקור האש מצביעות העירייה ואיילון על הראיות הברורות המלמדות כי מדובר בשריפה שפרצה בתוך המפעל. הן מפנות לעדויות השונות, ואף לעמדתה של הפניקס עצמה בתביעת השיבוב שהגישה לבית המשפט המחוזי מרכז. עוד טוענות העירייה ואיילון לנימוקים מדוע אין לקבל את העדויות שעליהן נסמכת הפניקס.

174. לצד טענות אלה טענו העירייה ואיילון מדוע טענות הפניקס גובלות בהטעיה, מתעלמות מראיות ומדוע רישיון העסק שניתן ניתן כדין.

175. לא מצאתי כל ממש בהודעה לצד שלישי. אשר לטענה לעניין מקור האש אני מקבל במלואן את טענות העירייה ואיילון בסיכומיהן באשר לתמונה שנגלתה מתוך חומר הראיות, ולדידי הדבר ברור, ואף עולה בקנה אחד עם הצהרות שנתנה באת כוח הפניקס במהלך ההליך. עיון בראיות שאותן סקרתי לעיל, מפי כל העדים שהיו יכולים להעיד על מקור האש, מלמד את המסקנה ההפוכה (רי העדויות של לבנקופף ופרידמן שנסקרו בהרחבה לעיל), לפיה האש פרצה בתוך חצר המפעל ולא מחוץ לו. מכאן, שהנטען על ידי הפניקס בהקשר זה נשען על חלקי עדויות ועומד בסתירה לראיות הרבות שהובאו לפני בית המשפט באשר למקור האש.

176. אף הנדבך השני בטיעון זה של הפניקס חסר יסוד. גם אם נצא מנקודת הנחה כי האש החלה במקום אחר מחוץ למפעל, הרי שמכאן ועד להטלת אחריות על הרשות המקומית כמי שהיא תופסת המקרקעין המרחק רב.

177. טענות נוספות שטוענת הפניקס הן בהפעלת סמכויות האכיפה והפיקוח. בהינתן המסקנה שאלה הגעתי בכל הנוגע לאחריות הנתבעות, הרי שממילא אין קשר סיבתי בין ההפרות, אף אם היו, ואין בכך כדי להביע עמדה בשאלה זו שאינה נצרכת להכרעה, לבין הגורם להטלת האחריות – אופן התנהלות צוות הכיבוי הראשון. כפי שתיארתי לעיל בהתייחסי לטענות האשם התורם, הרי שגם אם היו ננקטים אמצעים כאלה או אחרים, לא הייתה התוצאה משתנה, שכן הכשל מקורו בשלב הראשון של האירוע, בעת שניתן היה לכבות את השריפה, ולא בשלבים המאוחרים יותר, שבהם יכולה להיות השפעה לאמצעי מיגון כאלה או אחרים.

178. גם מהיבט נוסף אין בהודעה לצד שלישי כל ממש. בהינתן מבחני האשמה המוסרית, ספק בעיני אם היה מקום להטיל על העירייה לשאת בנזק כמי שלא אכפה תנאי רישוי, לעומת

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מי שגרם לנזק בהתרשלותו, ואולם איני נדרש גם לכך נוכח עמדתי כמפורט לעיל. בשולי הדברים אעיר כי נמנעתי מלהידרש לשאלה האם המדינה, שהפניקס נכנסת בנעליה, היא זו שנכון מבחינתה לטעון להטלת חובת זהירות בגין אי הפעלת סמכויות פיקוח ואכיפה, ולבקש להטיל אחריות בנזיקין כנגד רשות בשל הימנעות מהפעלת סמכויות פיקוח ואכיפה. ספק אם העלאת טענה מסוג זה עולה בקנה אחד עם עמדת המדינה בהליכים אחרים.

סיכום ביניים

179. על יסוד כל האמור מצאתי כי הנתבעות, הרשות והפניקס (עד לגבול הכיסוי בפוליסה שהפניקה), חבות בשיפוי התובעים על מלוא הנזקים שנגרמו להם באירוע מושא התביעה.

הנזק

180. בכל הקשור לנזק נשענים הצדדים על שש חוות דעת: מטעם התובעים הוגשו חוות דעתם של השמאי ראובן כפתורי, המהנדס משה סיגורה ורואה החשבון דוד פרקש. מטעם הנתבעות חוות דעתם של השמאי יונה מרכוס, המהנדס אביעד כרמלי, ורואה החשבון יהודה אוסטר.

181. שקלתי במהלך הדרך את האפשרות למנות מומחים מטעם בית המשפט, נוכח הפערים בין המומחים, אלא שמאחר ונדמה היה כי לפחות בחלק מהתחומים נדרשת הכרעה עובדתית ומשפטית בטרם ימונה מומחה כזה, נשמעו העדויות והסיכומים וההכרעה תינתן על יסוד בחינת חוות הדעת שהוגשו. בחרתי שלא למנות מומחה או מומחים כעת, טרם מתן פסק הדין, בכדי להימנע מעיכוב נוסף בנתינתנו ולאחר שהגעתי לכלל מסקנה כי יש בידי כלים להכריע בין המומחים על יסוד חוות דעתם וחקירתם בבית המשפט.

182. רכיבי הנזק כפי שנתבעו בכתב התביעה היו:

₪	7,187,744	אבדן תכולה למעט מלאי
₪	1,852,944	מלאי חומר גלם, חומרי אריזה, מוצרים מוגמרים, מוצרים מיועדים לחידוש תוקף- נזקי מבנה
₪	5,631,217	

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

₪	832,643	הפרשי הצמדה וריבית
₪	6,392,216	אבדן רווחים, ירידה במחזור, הוצאות חריגות, ירידת ערך החברה ומוניטין
(₪	3,162,358)	הפחתת תגמולי ביטוח
₪	81,918	השתתפות עצמית
₪	18,916,024	סה"כ

183. קוגן ובלן תבעו פיצוי נפרד בסכום של 500,000 ₪ לכל אחד מהם, ובסופו של דבר הועמד סכום התביעה לצרכי אגרה על סך של 18,000,000 ₪ (כתב התביעה המתוקן הותיר את סכום התביעה על כנו).

184. טרם נידרש לרכיבי הנזק השונים נדרשת בחינה של שאלות מקדמיות להערכת הנזק:

השאלה הראשונה - היא באשר למשמעות שיש לייחס לסכומים שבהם בחרו התובעים לבטח את עסקם,

השנייה - היא באשר למשקל שיש לתת לדו"חות הכספיים של דנבר ולהנהלת החשבונות שלה,

השלישית - הרלוונטיות לחלק מראשי הנזק, נוגעת לסוג הפיצוי - ערכי שיפוי או כינון.

באשר לשני הנושאים הראשונים, מתעורר קושי ממשי בפרע שבין סכומי הביטוח לבין הערכת הנזקים, וכן ההשוואה בין ערך המלאי בסוף השנה הקודמת כפי שהוא מופיע בספרים, ערך הציוד בטפסי הפחת שהיו נספח לדו"ח הכספי, וערכי הקניות לתקופה שקדמה לתאונה.

185. התובעים תלו את קביעת סכום הביטוח בשיקול עסקי וניסיון לחסוך בפרמיה בשים לב לכך שתחנת הכיבוי נמצאת בקרבת המפעל, ואת היעדרם של מסמכים נימקו בכך שאבדו בשריפה. הנתבעות מצדן טענו כי אין לקבל את דרך הילוכם של התובעים בהימנעותם מהצגת ראיות ומסמכים מקום בו אלה מתחייבים. לטענתן, אין בנמצא מסמכים המתעדים את מה שהיה, את מה שנרכש בעקבות השריפה והערכת הנזק מבוססת על ספקולציות.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

186. הקווים המנחים לפסיקת פיצוי עבור נזק הם :

"... על הנפגע להוכיח לא רק את עובדת הנזק אלא גם את שיעורו, כך שאפילו אם הוכיח הנפגע נזק, תידחה תביעתו אם לא הוכיח שיעור הנזק. במה דברים אמורים? במקרים בהם לאור טבעו ואופיו של הנזק ניתן להביא נתונים מדויקים, שומה על הנפגע התובע לעשות כן ומשנכשל בנטל זה, לא ייפסק לו פיצוי. אכן, מקום שהוכח קיומו של נזק, העובדה שאין אפשרות לחשב שיעור הנזק במדויק, אין בה כשלעצמה כדי לשחרר את המעוול מתשלום פיצויים לניזוק. אין אנו נדרשים בהכרח לדיוק מתמטי ולוודאות מוחלטת. די כי הנפגע יוכיח את נזקו ואת הפיצוי המגיע לו בוודאות סבירה, המתבקשת מנסיבות העניין... הוזה אומר, כי במקרים בהם לאור טבעו ואופיו של הנזק קשה להוכיח בדיוק ובוודאות את מידת הנזק ושיעור הפיצויים, די לו לנפגע שיביא אותם נתונים, שניתן להביאם באופן סביר, תוך מתן שיקול דעת מתאים לבית המשפט לעריכת אומדן להשלמת החסר..." (ע"א 9656/05 נפתלישוורץ נ' רמנוף חברה לסחר וציוד בניה בע"מ, פסקאות 15-16 (27.7.2008) וכן ר' ע"א 355/80 אנסימוב בע"מ נ' מלון טירת בת שבע בע"מ, פ"ד לה (2), 800 (1981))

187. לצד החובה להביא את הראיות המיטביות הקיימות להוכחת הנזק, יש להוסיף את הנטל המוגבר על מי שמבקש לסטות ממה שנלמד מהדו"חות הכספים (השווה לקביעות לעניין הכנסות לא מדווחות בע"א 5794/04 אררט נ' רחל בן שבת, פ"ד נא (3) 489 (1995), ע"א 2648/11 מתתיהו אסייג נ' המאגר הישראלי לביטוח רכב (הפול), פסקה 5 (25.9.2011), ע"א 4351/13 כלל חברה לביטוח נ' וינטר, פסקה 5 (11.11.2013)).

188. בענייננו מציבים סכומי הביטוח הנמוכים שנקבעו וכן היעדר היכולת להסתמך על המידע הנלמד מתוך הדו"חות הכספיים לעניין ערך המלאי והקנייות, את הצורך בראיות משמעותיות יותר בכדי לעמוד בנטל לבסס נזקים החורגים בהרבה מאלה שניתן ללמוד עליהם מתוך התיעוד. על מי שטוען לנזקים להביא את הראיות הטובות ביותר שניתן להביאן, וכפי שאראה להלן התובעים לא עמדו בחובה זו.

המבנה

189. נזקי המבנה, כפי שנתבעו בכתב התביעה, הועמדו על סכום של 5,631,217 ₪. חרף זאת הגישו התובעים חוות דעת הנדסית שערך מר משה סיגורה, שהעריכה את ההפסד בסכום של 15,214,470 ₪. הנתבעות הגישו חוות דעת נגדית של מר אביעד כרמלי, שהערכתו עומדת על

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

סכום של כ- 4 מיליון ₪, והיא נסמכת בעיקר על עלויות שיקום המבנה, כפי שהוצגו לפני הפניקס בשלב מוקדם – במסגרת בירור תביעת התובעים לתגמולי ביטוח.

190. בטרם נפנה לניתוח חוות הדעת, עדותם של המומחים ונדון בטענות נפרט בקצרה את הנתונים העובדתיים ובראשם את הצעות המחיר שניתנו לשיקום המבנה בסמוך לשריפה.

הצעת המחיר של י. יופה מהנדסים ובונים בע"מ

191. חברת יופה הגישה לתובעים הצעת מחיר להקמת המבנה, הסככות שנשרפו והתשתיות ביום 2.5.2010. ההצעה (נספח לחוות דעת מר כרמלי) נערכה לצורך תביעת הביטוח של התובעים כלפי הפניקס, והיא מתייחסת למעטפת המבנה המרכזי – 1,000 מ' בגובה של 8 מ' על יסודות קיימים, שלד המבנה מקונסטרוקציה צבועה, גג פנל מבודד צמר סלעים, מפוח וארובות לשחרור עשן, קירות, דלתות וחלונות. בנוסף מתייחסת ההצעה לתיקון הרצפה, לשיפוץ קומת הקרקע ולהקמת משרדים, וזאת לצד האספלט בחצר, הגדר והסככות. ההצעה הועמדה על 3,368,200 ₪.

עדות קוגן

192. קוגן מסר בתצהירו כי המבנה ניזוק באופן טוטאלי, וכי כבר ביום 3.7.2009 הוכרז כמבנה מסוכן. לדבריו, לאחר השריפה הוא קיבל הצעת מחיר מחברת "אוסקר" לשיקום המבנה בסכום של למעלה ממיליון דולר. הצעת המחיר לא כללה לדבריו את כל הרכיבים שניזוקו, לרבות העלויות הכרוכות בהקמת חדר חשמל, ממ"ד חדרי דליקים ורעלים, קו מים ראשי של 6 צול להזנת מערכת הספרינקלרים במפעל, מערכות אלקטרוניות כמו גלאי עשן, מערכת כריזה ועוד. ההצעה גם לא כללה אגרות בניה, היטלים וכן עלויות הכרוכות בהריסה ובפינוי של שאריות מבנים וגדרות. הוא הסתפק בהצעה זו מאחר וממילא סכום הכיסוי בפוליסה למבנה עמד על 1,000,000 ₪, ולכן לא היה צורך בהערכה פרטנית ומדויקת.

חוות הדעת של מר ראובן כפתורי

193. מר כפתורי, השמאי מטעם התובעים, העריך את הנזק למבנה בחוות הדעת המוקדמת שלו מיום 10.8.2009 על סך של 6,841,200 ₪. בחוות הדעת שהוגשה לצורך התביעה הוא מזכיר אומדן ראשוני ולא מושלם שנעשה מיד לאחר השריפה על ידי חברת אוסקר, שהיא החברה שאליה התייחס קוגן בתצהירו. הצעה זו העריכה את עלות ההקמה (ללא מפרט מדויק) בסך של 1,362,000 דולר (לפני הוצאות פיקוח ותכנון). הסכום האמור, לאחר הוספת תכנון ופיקוח

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

נתבע במסגרת התביעה הראשונית, שאינה מדויקת וזאת לנוכח סכום הביטוח. אותה ההערכה עמדה על כ- 1,500,000 דולר.

194. חוות דעתו הראשונה של מר כפתורי, הנשענת על אותה הערכה, מבוססת על כך שמדובר במבנה בשטח של 1,705 מ"ר, הכולל 2 קומות משרדים, אולם יצור ומחסנים בשלוש קומות וכן מבנים בחצר המפעל בשטח של 533 מ"ר וסככות בשטח של 955 מ"ר.

195. ההערכה שהעביר מבוססת על עלות של 1,250 דולר למטר בנייה ברמת גימור גבוהה עבור משרדים בשטח של 300 מ"ר; 850 מ"ר עבור מחסן ואולם ייצור לפי 650 דולר למ"ר; 555 מ"ר למחסנים לפי 250 דולר למ"ר וכך גם 533 מ"ר מבנה מחסנים בחצר לפי 250 דולר למ"ר; 995 מ"ר סככות לפי 100 דולר למ"ר; סכום של 30,000 דולר עבור פינוי המבנה וכן נזקים צמודי מבנה או שיפורים. הסכום שהתקבל לפי שער יציג של הדולר עמד על 5,992,000 ₪, כשלכך הוסיף מר כפתורי הוצאות תכנון ופיקוח וכן הוצאות עבור נזקים בלתי צפויים. האומדן הראשוני לעלות נזקי המבנה עמד על 6,841,200 ₪.

חוות הדעת של מר משה סיגורה

196. מר סיגורה הוא מהנדס בניין, שערך עבור התובעים חוות דעת ביום 28.1.2015. ההערכה שעשה לעלות הבנייה מפורטת בטבלה המצורפת לחוות דעתו, והיא כוללת פירוט של 40 רכיבים הנוגעים לפיתוח המגרש, מערכות ומבנים בחצר ופירוט של 32 רכיבים הנוגעים למבנה.

197. בין הרכיבים שמזכיר מר סיגורה בכל הנוגע לפיתוח המגרש: גדר בהיקף המגרש ובחזיתות, שערים, פלטפורמה של בטון, כביש בטון, גינות, תאורה היקפית, מערכת צינור הספקה מוטמן מהמוביל הארצי לספרינקלרים, באורך של 600 מ' כולל משטח אספלט ומצע, קו להזנת הידרנטים, הידרנטים, רכזת ספרינקלרים, מערך ספרינקלרים, רצפת אספלט בשטח של 3,100 מ"ר, ציוד לביוב, תעלות שונות, מבנה מעצרה תת קרקעי מבטון, מחסן בגובה של 8 מטרים, עם פנל מבודד, חלוקה פנימית ושערים, מדפים, סככות ומבנה נוסף.

198. הרכיבים הכלולים בהערכתו בכל הנוגע למבנה העיקרי הם רצפת בטון בשטח של 1,000 מ"ר, קומת קרקע, חדר חשמל, מערכות סינון אוויר, שירותים כימיים, הקמת משרדים עם תקרה אקוסטית, מערכות מיזוג עצמאיות וכלליות, קיר אש, מחסן בשטח של 340 מ"ר

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ועליו 3 קומות גלריות מפלדה, מוגן אש, מדרגות ומעלית משא, קירוי, שערים, מיזוג אוויר, רמפות, גג, תאורה ועוד.

199. הסיכום הכולל של האומדן לפי כתב הכמויות שערך מר סיגורה הוא 12,201,890 ₪. לסכום זה הוסיף מר סיגורה 10% בגין תכנון הנדסי, 4% בגין פיקוח הנדסי, 10% עבור הוצאות לא צפויות מראש, וסכום של 770,000 ₪ עבור אגרות, הריסה ופינוי. הסכום ללא מס ערך מוסף אליו הגיע במונחי שנת 2009 הועמד אפוא על סכום העולה על 15 מיליון ₪.

200. בחקירה הנגדית אישר מר סיגורה כי לא ביקר במקום, ואת חוות הדעת ערך על סמך ה"גרמושקה" וכן השלמת פרטים שקיבל מקוגן (עמ' 211). הוא אישר שקיים קושי עם אי עריכתה של חוות הדעת בסמוך לשריפה, שכן אז יכול היה לדעת בצורה טובה יותר מה כלל המבנה, אך ציין כי בחן את חוות דעתו של השמאי מרכוס (עמ' 212).

201. בהתייחסו לפער בין חוות דעתו לבין חוות הדעת של מר כרמלי מטעם הנתבעות הסביר מר סיגורה כי:

"כל מה שאני עשיתי פה, זה קביעת ערך מבנה, הקמה של המבנה כפי זה היה וכפי שנמסר לי ומה שראיתי שקיים בגרמושקה, ואביעד (כרמלי) עסק בכלל בנושא אחר, שכאילו אפשר לשקם, אף שאצל יונה מרכוס כתוב שהמבנה לא לשיקום..." (עמ' 214-215).

202. מר סיגורה אישר כי לא ערך כתב כמויות מפורט מעבר לטבלה שצרף לחוות דעתו, ולא מסר את המפרט שהכין לקבלנים כדי לקבל הצעות מחיר (עמ' 216), אלא הכין מפרט לעצמו וחישב על יסוד ניסיונו את העלויות השונות לפי מחירי השוק (עמ' 217). עוד נלמד כי הוא אמד את העלויות נכון למועד חוות הדעת, וכן רשם את המחירים נכון לשנת 2009 (יצוין כי הפער לשיטתו של מר סיגורה באותם 6 שנים עומד על 2% - 344,000 ₪ - עמ' 220).

203. מר סיגורה נשאל לגבי הצעות המחיר שהוגשו על ידי התובעים לשיקום המבנה, והגדיר זאת להשוואה של "קילו מחטים לקילו נוצות" (עמ' 223). עם זאת, מר סיגורה לא יכול היה לאשר שראה את הצעות המחיר טרם מתן חוות דעתו (עמ' 224-225). עוד הוברר בעדותו כי הערכתו נוקבת במחירי כינון – הקמה מחדש, מבלי שהתייחס לפחת ולגילו של המבנה (עמ' 229). בהמשך החקירה נשאל מר סיגורה לגבי פריטים שונים בחוות דעתו.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

חוות דעת השמאי מרכוס

204. מר מרכוס, השמאי מטעם הנתבעות, נסמך בחוות הדעת שלו על קביעותיו של מר אביעד כרמלי, שאליה אתייחס בהמשך. הוא עומד בחוות הדעת על ניכוי הבלאי למבנה, תוך שהוא מציין שעלויות הבנייה משקפות ערך כינון ואינן משקפות ערכי שיפוי. למבנים יש בלאי הנוצר לאורך השימוש בהם, וכאן מדובר במבנה בן 12 שנים. הוא סבור שיש להפחית מהערכת עלויות הבניה שעשה מר כרמלי – 30%.

205. בחקירתו הנגדית נשאל מר מרכוס בנושא זה. הוא העריך, תוך הסתייגות שאינו מהנדס, כי עלות בנייה של מבנה בשטח של 1,700 מ"ר ברמת גימור גבוהה יחסית תעמד על 2,000 ₪ למטר (עמ' 1038) ללא התשתיות, אך כולל גם את המיזוג האוויר והתאורה (עמ' 1039) סכום זה אינו מביא בחשבון את הגדרות אלא רק את המבנה המרכזי. בהמשך דבריו הוא הסתייג מהמספר שנקב בו, והבהיר כי אינו בונה בניינים אלא מדבר מניסיונו, ושסדר הגודל נע בין 1,800 ₪ למ"ר ל- 2,500 ₪ למטר (עמ' 1040). מר מרכוס אישר כי ככל שיינתן לתובעים פיצוי לאחר הפחתת בלאי של 30%, לא יוכלו להקים את המבנה כפי שהיה (עמ' 1042), ואישר את התזה שהונחה לפניו לפיה "אי אפשר להקים מבנה משומשי" (עמ' 1044).

חוות הדעת של מר אביעד כרמלי

206. הנתבעות נסמכו על חוות דעתו של מר אביעד כרמלי, מהנדס ושמאי מקרקעין. גישתו של מר כרמלי שונה לחלוטין מזו של מר סיגורה, והיא נשענת על שתי הצעות המחיר שהציגו התובעים בשלב מוקדם יותר לשיקום המבנה. על יסוד שתי הצעות העריך מר כרמלי את עלות ההקמה של המבנה בסכום של 3,979,400 ₪, ואת עלות הנזק בסכום של 3,624,400 ₪.

207. בניגוד למר סיגורה, שניכר כי חוות דעתו עוסקת ברצוי, תאר מר כרמלי דווקא את המצוי. הוא ציין כי מדובר במבנה שהוקם בשנת 1997 בשיטה מודולרית, והוא מתנשא לגובה של כ- 8.5 מטרים. מר כרמלי כתב כי שטח המבנה הוא כ- 1,008 מ"ר, והוא כולל מחסן ראשי ואולמות יצור. בקומה א' של מבנה המשרדים בשטח כללי של כ- 150 מ"ר לקיימים מפלסים נוספים שבהם מחסנים וגלריות.

208. לדברי מר כרמלי מדובר במבנה שנבנה מבניה קלה, כולל קונסטרוקציה מפלדה, עמודים וקורות ראשיות של כ- 8.35 מטרים, הגג אף הוא בנוי מקונסטרוקציה של פלדה בקירוי

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

לוחות מפנל מבודד וכך גם קירות המעטפת. אשר למשרדים, אלה נבנו בנייה קונבנציונאלית מבלוקים ובטון עם גמר טיח וצבע פנים.

209. מר כרמלי בחן את הצעות המחיר שניתנו למבנה, הצעת אוסקר בניה והצעת יי יופה, תוך שערך על יסוד הצעות אלה אומדן כללי להקמת המבנה או לשיקומו. עלות החקמה לפי חוות דעתו עומדת על 3,979,400 ₪, ועלות השיקום עמדה על 3,624,400 ₪. בנוסף, הוא מתייחס לחוות הדעת של מר סיגורה על רכיביה השונים.

210. בחקירה הנגדית אישר מר כרמלי כי היה במפעל ב- 6.7.2009 אך לא יכול היה להיכנס לתוך החצר או למבנה, אלא בחן את הדברים מבחוץ מבלי שעשה הערכה שלהם (עמ' 1218). הביקור היה, לדבריו, כדי לבחון את הנזקים מבחינת עיריית אופקים, ולא התובעים, ובכך התמקד (עמ' 1222). מר כרמלי הבהיר כי הערכת המחיר שנקב מבוססת על הצעת המחיר של יופה ולא של אוסקר שגבוהה ממנה (עמ' 1248). תשובתו לשאלה האם לא ניתן לראות בהצעת המחיר של יופה "הצעה שטחית לא רצינית, אין שם שרטוטים, אין תכניות עבודה אין כתבי כמויות" הייתה שלילית. הוא הסביר כי לעתים כאשר מבנים נשרפים עד היסוד עורכים את החישוב לפי מחיר למטר במקום לערוך מפרט אין סופי (עמ' 1249). במקרה הזה המבנה אמנם לא נשרף עד היסוד, שכן נשאר מבנה הבטון בחזית ומשטח האספלט, אך השיטה אותה שיטה (עמ' 1250).

211. מר כרמלי השיב כי לא הכין כתב כמויות, לא שוחח עם הקבלנים שהציעו את הצעות המחיר, לא ערך תרשימי שטח ולא תכניות עבודה (עמ' 1251). בהמשך העדות הוא השיב באופן פרטני לגבי רכיבים שונים בהערכת המחיר שלו.

הטענות

212. לטענת התובעים יש לפסוק את הפיצוי עבור המבנה על בסיס ערכו הריאלי. השבת המצב לקדמותו במקרה זה אינה יכולה להיות בערכי שיפוי המפחיתים את הבלאי אלא בערכי מבנה חדש, וזאת בהתחשב בכך שלא ניתן לבנות את המבנה עם בלוקים משומשים, אלא להביא בחשבון כי בניית מבנה חדש במקום זה שאבד בשריפה כרוכה בעלויות עדכניות וללא הפחתה.

213. התובעים טוענים כי מדובר בנזק מוחלט למבנה, וכי המבנה היה ב"רמת גימור גבוהה". הם ערים להצעת המחיר שניתנה על ידי חברת "אוסקר" שעמדה על 1,362,600 דולר

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ללא מע"מ, הוצאות פיקוח ותכנון, אך טוענים כי מדובר בהערכה לא מדויקת, לאור מגבלת סכום הביטוח שממילא צמצמה את היקף הפיצוי. הם מפנים לכך ששטח המבנה המרכזי עמד על 1,700 מ"ר, וכי השמאי מרכוס אישר עלות בנייה של 2,000 ₪ למ"ר, ועל כן עלות השיקום המינימאלית למבנה זה עומדת על 3,400,000 ₪ ללא התשתיות. עוד טוענים התובעים כי מדובר בערכי שיפוי כאשר ברי כי לא ניתן לבנות בניין משומש, ולכן השבת המצב לקדמותו מחייבת שיפוי לפי ערכי בנייה חדשים.

214. אשר לחוות הדעת טענו התובעים כי חוות דעתו של מר כרמלי נערכה אך ורק על דרך הפניה להצעת המחיר של חברת יופה, מבלי שזו נבחנה על ידו. מר כרמלי לא ידע להצביע על פרטי מבנה מסוימים שנתבעים במסגרת התביעה, ונאלץ להודות כי אינם מופיעים בה. המהנדס כרמלי התעלם גם מהצעת המחיר של אוסקר, לא ערך כתב כמויות, תרשימי שטח או תכנית עבודה, ואף לא ידע להשיב על שאלות שונות שנשאל לגביהן. עוד עלה מחקירתו כי פריטים רבים לא נכללו בהערכה שנתן על יסוד הנחתו כי לא ברור היכן היה כל פריט, במה בדיוק ניזוק וכו'. מכאן סבורים התובעים כי יש להעדיף את חוות דעתו של מר סיגורה, שנשענת על פירוט מלא של המבנים שהיו על המחוברים להם ועל הערכה דקדקנית של הפרטים השונים.

215. הנתבעות טוענות כי יש לדחות את התביעה מאחר והתובעים לא הוכיחו זכויות במגרש או במבנה, וכי רוכשת הנכס הייתה דנבר צבעי ישראל שאינה אחת מהתובעים. לטענת הנתבעות התובעים הגישו הערכה המסתכמת ב- 3,368,200 ₪ אך למרות זאת תבעו סכום של 5.6 מיליון ₪, ואף הגישו חוות דעת בסכום של 15 מיליון ₪.

216. אשר לחוות הדעת של מר סיגורה טוענות הנתבעות כי זו אינה מבוססת על מפרט שיקום, כתב כמויות או על הצעות מחיר מקבלנים ועל כן אין לה ערך. חוות הדעת מכילה פריטים רבים שנתבעו בפרק הציוד, פריטים שכלל לא היו במקום, פריטים שלא ניזוקו, ופריטים שאינם בבעלות התובעים. בנוסף נטען לכך שחוות הדעת כוללת את אותו פריט מספר פעמים תוך שניתן לו כינוי שונה. סכימת המידות שערך מר סיגורה חורגת משטח המבנה. הנתבעות מציינות כי מדובר במבנה בשטח של 1,000 מ"ר שהיה בנוי מבטון, שנותר על תילו, ומבנייה קלה (שלד מתכת מחופה באסכורית) שהתובעים בחרו לבטח כחדש בסכום של 1,000,000 ₪. עוד נטען לניכוי בלאי, ולהפחתת תגמולי הביטוח ששולמו עבור המבנה בסכום של 1,268,000 ₪ והוצאות נוספות של 282,000 ₪. היתרה לטענת הנתבעות עומדת על 1,000,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

דיון והכרעה

217. קשה להלום את דרך הוכחת הנזק בכל הנוגע לרכיב זה, ומסתברת בעיני עמדת הנתבעות מעמדת התובעים. המדובר בבניין שרובו בנוי בטון והיתרה בנייה קלה של מסגרת מתכת ואסכורית. לצדו מבני עזר נוספים, ומכאן ועד הערכה של 15,000,000 ₪ עובר מרחק עצום. זאת ועוד, חוות דעתו של מר סיגורה לא רק שאינה מתכתבת עם הנזק, היא אינה מתכתבת עם כתב התביעה שהסכום הנתבע בגין חלק זה הוא 5,631,000 ₪. על רקע זה איני מוצא לנכון לייחס כל משקל לחוות דעתו של מר סיגורה.

218. לא זו אף זו, עלויות הפיתוח והבנייה שהעריך מר סיגורה מפרטות אולי את הבניין האידיאלי שניתן היה להקים על המגרש אך אינן מלמדות מה היה במגרש בפועל, מה הייתה עלות הבנייה, ומהי עלות בנייה ריאלית של מה שהיה. די לפנות לעלות החקמה של קומת הקרקע בשטח של 128 מ"ר שאותה העריך מר סיגורה ב- 768,000 ₪ (לפי עלות של 6,000 ₪ למ"ר) וכך גם לבניית קומות. בניית מחסן בשטח של 340 מ"ר עם שלוש קומות גלריה הוערכה ב- 2,280,000 ₪ ועלויות הבניה של הגג עצמו בלמעלה מ- 1,000,000 ₪.

219. מכאן, שהמעט שניתן לומר הוא כי בהיעדר אפשרות להסתמך על חוות דעתו של מר סיגורה, אין בידי התובעים הוכחה ראויה לנזקי המבנה, ובוודאי לא ראיה התואמת את הנטל הנדרש נוכח הסכום שבו בוטח המבנה.

220. בהינתן שזה מצב הדברים, מצאתי לנכון לבסס את קביעת נזקי המבנה על חוות דעתו של מר כרמלי, שנראית מבוססת יותר ונשענת על הערכות שהמציאו התובעים בזמן אמת לשיקום המבנה. מבין החלופות השונות שהציע מר כרמלי מצאתי כי החלופה הגבוהה יותר משקפת את הפיצוי הראוי, לא ראיתי מקום להפחית מחוות הדעת בלאי, כפי שהציע מר מרכוס, מקום בו מר כרמלי עצמו העריך את עלות השיקום בסכום גבוה היותר מזה שבו העריך מר מרכוס את הבלאי, ובהיעדר בסיס מספיק לקביעתו של מר מרכוס. התובעים אף בנו מבנה אחר (רי' עדות קוגן בעמ' 374, 402).

221. איני מתעלם מכך שככלל, כינון אינה דרך המלך לפיצוי בנוזיקין, שם חל הכלל לפיו הפיצוי מיועד להשיב את המצב לקדמותו (רי' ע"א 327/80 נעים נ' ברדה פ"ד לו (3) 772, 762 (1982)). השבה כזו נעשית בדרך של תשלום בפועל עבור ערך הנכס שאבד בשל מעשה העוולה (זאת בשונה ממקרה בו הנכס ניזוק חלקית ולא אבד כליל – שאז מפצים את הניזוק בסכום

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

השווה להוצאותיו בפועל, גם אם כתוצאה מהתיקון מצבו של הנכס מושבח (ר' בת.א. (ח"י) 159/04 סולל בונה נ' מדינת ישראל – משרד הבריאות, פסקה 23 (11.6.2006) (להלן: עניין סולל בונה), ע"א 273/80, 292/80 משה מדינה נ' שלמה כהן, פ"ד לו (2) 29, 45 (1983)). מכאן, שלמעט מקרים שבהם נקבע בדין או בהסכם פיצוי המבוסס על ערכי כינון, יהיה הפיצוי בנוזיקין מבוסס על שווי הנכס ערב הקריסה או האובדן.

222. חריג לכלל ולפיו הפיצוי נעשה בערכי שווי הנכס ולא בעלות הכינון הוא כאשר התשלום הכספי - לפי שווי השוק - אינו מגשים באופן הולם את המטרה של השבת המצב לקדמותו. אפשרות זו קיימת במקרים בהם ערכם הסובייקטיבי של המקרקעין, עבור הניזוק, גבוה מערך השוק (ע"א 676/72 משה ולאח קפטה נ' דוד וסימה לסקובסקי, פ"ד כז (2) 249, 250 (1973)). הבחנה נוספת מבוססת על השימושים שנעשים בנכס: "לא הרי ערכו של נכס לניזוק הסוחר באותו נכס (כגון דירות להשכרה) כהרי ערכו של נכס לניזוק "פרטי" (כגון בית המשמש לגופים שניזוקו)" (ר' ע"א 9474/03 יורם גדיש תשתיות ובנייה (1992) בע"מ נ' בהג'את מוסא, פסקה 21 (21.11.2006) עניין סולל בונה, פסקה 24). אמנם, אין להוציא מכלל אפשרות מקרים שבהם מדובר בחנות או עסק הקונים לעצמם מוניטין במקום שבו הם נמצאים, כך שלא יהיה די בתשלום בפועל של ערך הנכס.

223. במקרה שלפנינו מצאתי כי פיצוי על בסיס ערכי שיפוי אינו הולם את מטרת הפיצוי, שכן התובעים אכן הקימו את המפעל מחדש, ונאלצו לבנות אותו לאחר השריפה. במצב דברים זה, כפי שפרטתי לעיל, פיצוי על בסיס ערך השיפוי אינו מביא להשבת המצב לקדמותו, ועל-כן לא מצאתי לנכון להפחית מהערכת הנזק כפי שהציע מר מרכוס. בנוסף מצאתי כי יש מקום לחוסיף להערכה של עלות הבנייה גם תוספת של 10% עבור העלויות הנלוות אשר לא הובאו בחשבון באופן מספק בהערכה זו (תכנון, פיקוח, רישוי, אגרות, הוצאות בלתי מתוכננות).

224. אוסיף עוד כי לא מצאתי כל ממש בטענות הנתבעות לעניין הבעלות על המבנה והראיות שהוצגו לעניין זה מספקות, מה גם שהפניקס ביטחה את אותו מבנה עצמו.

225. הערכות אלה משקפות את מחיר השיקום האמיתי ללא ניפוח וללא הפחתה הנובעת מההליך המשפטי. בהתחשב בכך אני מעמיד את סכום הנזק על סך של **4,400,000** ₪ במעוגל. לסכום זה יש לצרף הפרשי הצמדה וריבית מיום 3.7.2009.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מלאי, הוצאות מוגדלות ואבדן רווחים

226. המרכיב השני של התביעה הוא אבדן המלאי, ההוצאות המוגדלות לרכישת מלאי חלופי, אובדן הרווחים, הוצאות השכירות המוגדלות והוצאות לשכירות כלי רכב. בכתב התביעה נקבו התובעים בסכום של 1,852,944 ₪ עבור המלאי וסכום של 6,392,216 ₪ עבור אבדן הרווחים, ההכנסות וההוצאות המוגדלות. הסכום הנתבע נשען על חוות הדעת של רואה החשבון דוד פרקש שהוגשה כראיה מטעם התובעים. הנתבעות הגישו חוות דעת נגדית שערך רואה החשבון יהודה אוסטר. טרם סקירתן של חוות דעת המומחים נפרט את הנתונים הנלמדים מתוך המסמכים.

המידע הנלמד מתוך הנהלת החשבונות והדו"חות הכספיים

227. הנתבעות הגישו את כרטסת הנהלת החשבונות של התובעת לתקופה שמיום 1.1.2009 ועד ליום 3.7.2009. מתוך הכרטסת נלמד כי הקנייות של חומרים בארץ היו בסכום של 1,462,637 ₪. הקנייות מחו"ל עמדו על 486,027 ₪ (נ/2).

228. הדו"חות הכספיים של דנבר צורפו כנספח לחוות דעתו של רואה החשבון פרקש. ניתן ללמוד מהם את המידע הבא (המספרים באלפי שקלים):

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

נתונים לגבי המכירות, ההוצאות והרווח הגולמי

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
10,012	10,207	11,623	8,610 (1,567)	9,446 (1,659)	8,290	8,961	10,230	מכירות
9,660	8,124	8,828	8,359	5,789	5,396	6,591	7,514	עלות מכירות ועיבוד
2,352	2,082	2,795	251	3,657	2,894	2,380	2,717	רווח גולמי
2,015	1,892	2,367	2,119	2,301	2,110	2160	2410	הוצאות מכירה הנהלה וכלליות
337	190	428	(1,868)	1,356	785	220	306	רווח לפני הוצאות מימון
46	194	93	198	96	83	60	68	הוצאות מימון
290	(3)	335	(2,065)	1,261	701	160	239	רווח הפעלה לפני מס

נתונים באשר לערך המלאי והציוד

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
487	471	365	675	1,013	997	1,369	1,512	ערך מלאי לסוף שנה
330	524	250	103	214	70	230	288	ערך ציוד לאחר פחת ללא כלי רכב

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

נתון נוסף הוא שיעור תצרוכת החומרים לייצור ההכנסה (נתון הנובע משילוב הנתונים של המכירות, הקניות והמלאי):

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
501	487	471	365	675	1,013	997	1,368	מלאי תחילת שנה
8,647	7,050	7,571	7,444	4,868	4,747	6,373	6,629	קניות
487	471	365	675	1,013	997	1,368	1,511	ניכוי מלאי לסוף שנה
8,661	7,066	7,677	7,133	4,530	4,763	6,002	6,486	סכום
86.5	69.2	66.8	---	58	51	67	63.4	אחוז תצרוכת חומרים ממחזור

עדות ברוד קוגן

229. מר קוגן מתייחס בתצהיר העדות הראשית למלאי. הוא כותב כי בתקופה שלפני השריפה המלאי העסקי גדל על רקע גידול בפעילות הייצור שהצריכה הגדלת רכישת מלאים. בנוסף הוא כותב כי סמוך לאחר השריפה ביצע בסיוע שותפתו גבי בלן תחקור של העובדים במפעל לצורך שיחזור של המלאים שהוחזקו במפעל (מלאי חומרי גלם, מלאי חומרי אריזות, מלאי מוצרים מוגמרים ומלאי מוצרים המיועדים לחידוש תוקף). הרשימה שנערכה נמסרה למר כפתורי.

230. בחקירה הנגדית נשאל מר קוגן באשר לתקופת אובדן הרווחים מדוע לא שימש סכום של 3,500,000 ששולם על ידי הפניקס לקנייה מחדש של מלאי ומכונות. ההסבר שנתן היה כי הסכום כיסה בקושי את החובות שהיו, וסחורה שנרכשה באשראי נשרפה. לשיטתו, ההפסדים נמשכים גם לאחר 2013 (עמ' 262-263).

231. מר קוגן אישר שהייתה ירידה בהיקף הפעילות במחצית השנה הראשונה של שנת 2009, כפי שמלמדים המסמכים בשיעור של 27%. הסיבה לכך הייתה שמדובר בגורמים שאינם בשליטתו, המשבר משנת 2008, והשפעות שונות על הכלכלה (עמ' 263).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

232. בהתייחסו לשאלת סכומי הביטוח אישר מר קוגן כי בסוף שנת 2008 ביקש להגדיל את סכום הביטוח עבור המלאי מ- 200,000 ₪ ל- 1,000,000 ₪. הוא הוסיף כי בכל מקרה לא היו מסוגלים לבטח את כל הסיכונים האפשריים ובסכומי ביטוח מלאים, אלא ערכו את הביטוח לפי היכולת של המפעל. הוא העריך כי בסוף שנת 2008 נותר כסף והוא החליט להגדיל את סכום הביטוח (עמ' 265-264).

חוות הדעת של השמאי ראובן כפתורי

233. מר כפתורי ערך חוות דעת המעריכה את שווי המלאי שהושמד בשריפה. אומדן המלאי מבוסס על רשימה מפורטת של המלאי שניזוק בשריפה שנערכה על ידי דנבר, ומבוססת על כמות המלאי נכון ליום 31.12.2008 בתוספת המלאי שנרכש מ- 1.1.2009 ובהפחתת המלאי שנמכר מה- 1.1.2009 ועד 3.7.2009. השמאי כפתורי מפרט את הרשימה ואת ערכה ומגיע לסכום של 1,852,944 ₪. מר כפתורי מסביר בחוות דעתו כי בעקבות השריפה הושמדו לחלוטין מסמכי הנהלת החשבונות של דנבר, וכל שנותר הוא הדו"חות הכספיים שנותרו אצל רואה החשבון. הערכתו של מר כפתורי מבוססת על רשימה מפורטת של המלאי שהכינו אנשי דנבר.

234. בעדותו הבהיר מר כפתורי כי הרשימה הוכנה על ידי גבי בלך, שהכינה רשימה מסודרת, והוא בדק (עמ' 189). הוא התבקש להבהיר כיצד נעשתה הרשימה, וכך נוהלה החקירה באותו שלב:

י"ש. ... את רשימת המלאי שהושמד, מי הכין, את הרשימה של המלאי.
 ת. פה יש לך רשימה שאנחנו עוברים.
 ש. הגברת השותפה שלו הכינה רשימה מסודרת.
 ת. כן.
 ש. עם כל המסמכים אחת לאחת.
 ת. אבל.
 ש. והכל בדקתי.
 ת. אבל איך מסמכים הנהלת החשבונות נשרפה.
 ת. היא הביאה מסמכים שהיא רוכשת דברים חדשים והמחירים של כל דבר, וגם ישנים.
 ש. לא, מלאי, אני מדבר מלאי נכון ליום האירוע.
 ת. כן, כן, מסמכים ישנים, היה מלאי, היה לה.
 ש. אז לא נשרף הכל?
 ת. מה?
 ש. אז לא נשרף הכל?
 ת. אני לא יודע.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ש. מה?
 ת. אני לא יודע. לא יודע, לא נשרף הכל כנראה, אולי נשאר שמה, אולי בהנהלת החשבונות היא הוציאה דברים, אני לא יודע, אני לא יודע איך היא הכינה, היא הביאה לי רשימה מסודרת. " (עמ' 189-190).

235. מר כפתורי הוסיף כי בדק את הרשימה, אימת אותה והגיע למסקנה שזה השווי של המלאי. בהמשך חקירתו הנגדית התבקש מר כפתורי לתת הסבר למשמעות הנתון אליו הגיע – לפיו ככל שזה אכן המלאי, היה שיעור צריכת החומרים נמוך בהרבה מהממוצע:

ש"ש. ואם זה סותר לגמרי את מה שכתוב בדו"חות הכספיים, או את שיעור צריכת החומרים הרגיל שלהם, מה ההסבר שלך?
 ת. אם זה סותר אין לי הסבר. שברוך ייתן הסבר. אני לא נותן הסברים לדברים שסותרים, אני רושם, אני שמאי ומעריך נזקים, ובדקת את הנזקים, ואני שלם עם עצמי ממה שעשיתי" (עמ' 201).

חוות הדעת של רואה החשבון דוד פרקש

236. רואה החשבון דוד פרקש ערך חוות דעת באשר להפסדי התובעים כתוצאה מהשריפה, כאשר התחשיב שערך מתייחס להערכת המלאי נכון למועד השריפה, הוצאות מוגדלות לרכישת מלאי חלופי, אובדן רווחים, הוצאות שכירות מוגדלות והוצאות לשכירות משאית, רכב ומלגזה.

237. אשר להערכת עלות רכישת המלאי מחדש התחשיב שעשה מר פרקש מבוסס על שיעור תצרוכת החומרים מתוך ההכנסות. היא הניח כי שיעור זה לשנת 2009 צריך להיות דומה לנתוני 2007-2008 (הממוצע של 67.64%) בעוד שבפועל הוא עמד על מעל 100%. את ההסבר לקפיצה בשיעור תצרוכת החומרים בשנת 2009 קיבל מר פרקש מאנשי דנבר. ההסבר נחלק לשני גורמים: האחד, הצורך להשלים את פריטי המלאי שניזוקו באירוע השריפה, השני, הצורך לרכוש במהירות פרטי מלאי וחומרי גלם אצל מתחרים בעלות גבוהה ממחיר השוק כדי לאפשר הספקת מוצרים ללקוחות ולמנוע את עזיבתם למתחרים. מכאן נובעת ההנחה שבבסיס חוות הדעת ששיעור תצרוכת החומרים בשנת 2009 צריך להיות דומה לשיעורו בשנים קודמות, ולעמוד על 67.64%. בהינתן כי ההכנסות לאותה שנה עמדו על 7,043,532 ₪ הרי שהחישוב הוא 4,764,245 ₪. ההפרש בין תצרוכת החומרים בפועל לזו שצריכה הייתה להיות הוא 2,369,510 ₪ (7,133,755 ₪ - 4,764,245 ₪). מר פרקש העריך אפוא את הנזקים למלאי ואת העלויות המוגדלות בגין רכישת מלאי חלופי למלאי שניזוק באירוע בסכום זה – 2,369,510 ₪. בהביאו

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

בחשבון את הערכת המלאי שאבד לפי חוות דעתו של השמאי כפתורי – 1,852,944 ₪ העריך מר פרקש את העלויות המוגדלות בגין רכישת המלאי בסכום של 516,566 ₪.

238. בהתייחסו לאבדן הרווחים בחן מר פרקש את נתוני ההכנסות של החברה במהלך השנים. הוא עמד על כך שבעקבות השריפה נפגעו הכנסות החברה באופן קשה נוכח הזמן שנדרש לשיקום המפעל, עזיבה של לקוחות מהותיים או ירידה בהיקף הפעילות מולם. עוד הוא הזכיר משבר עולמי שהיה בשנת 2009 שהביא לפגיעה בעסקים רבים. את החישוב הוא ביצע על יסוד הירידה בהכנסות שהייתה במחצית הראשונה של שנת 2009, והשוואת נתוני הירידה בהכנסות בשנים 2010 ואילך לממוצע של השנים 2007-2008. אשר לחלוקת ההכנסות בשנת 2009 זו נעשתה על יסוד דו"חות המע"מ, כך שבחצי השנה הראשונה היו המכירות בסכום של 4,019,954 ₪ ובחצי השנה השנייה 3,023,578 ₪.

239. מר פרקש העריך שמתחילת המצטבר בשנים 2010-2013 היה אמור להגיע ל- 43,660,120 ₪ (לנתון זה הוא הגיע בהכפלת המחזור הממוצע לשנים 2007-2008 (10,915,030 ₪) בארבע). מתוך הסכום האמור לארבע השנים הפחית את המחזור שהיה בפועל, והגיע לאובדן הכנסות בסכום של 8,389,354 ₪ (לשנים 2010-2013). ההפסד לשנת 2009 הוא 996,376 ₪. הנתון הכולל של אובדן הכנסות החברה בשל השריפה עד לסוף שנת 2013 הוא לפי התחשיב הזה – 9,389,910 ₪. את הסכום הזה הכפיל מר פרקש בשיעור הרווח לשנת 2008 שהוא 24.41%, וכך הגיע לאבדן רווח בגובה של 2,291,101 ₪.

240. בחוות הדעת העריך מר פרקש הוצאות מוגדלות שנבעו מהשריפה: הוצאות שכירות (שהן הפסד של חברת דנבר אחזקות) בסכום של 270,000 ₪ לשנה ובסכום כולל של 1,410,727 ₪, וכן עלות נוספת לשכירת משאית, מלגזה ורכב – 34,668 ₪.

241. סיכום הנזקים לפי חוות דעתו של רואה החשבון פרקש היה אפוא:

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

רכיב	סכום	ש"ח
מלאי	1,852,944	ש"ח
הוצאות מוגדלות לרכישת מלאי חלופי	516,566	ש"ח
אובדן רווחים	2,291,101	ש"ח
הוצאות שכירות מוגדלות	1,410,727	ש"ח
הוצאות שכירת משאית, רכב ומלגזה	34,668	ש"ח
סה"כ	6,106,006	ש"ח

242. בחקירה הנגדית אישר מר פרקש כי הנחתו בדבר הוצאות רכישה מוגדלות נשענת על דבריו של קוגן, וכי לא הוצגו לו חשבוניות או תיעוד על רכישה של חומרי גלם בעלויות גבוהות. כך הדבר גם למוצרי מלאי מוגמרים (עמ' 116). עוד נלמד מעדותו של מר פרקש כי לא הובאו בחשבון בקביעת תצרוכת החומרים לשנת 2009 ההכנסות מחברת הביטוח (עמ' 118).

243. במהלך החקירה נשאל מר פרקש מדוע נסמך על הנתון של תצרוכת החומרים לשנים 2007-2008 ולא בחן שנים קודמות (הוצג לו נתון שבשנת 2006 היה השיעור 72%). הוא עמד בתשובתו על היתרונות ועל החסרונות בחישוב ממוצע בזמן קצר לעומת ארוך, והסכים עם הנתון לשנת 2006 (עמ' 119). עוד הבהיר מר פרקש כי שאלת ההוצאות המוגדלות לרכישת מלאי אינה בהכרח משנה את התמונה, שכן הסכום הקובע הוא הצירוף של שני המרכיבים, המלאי וההוצאות המוגדלות, וסכום זה נקבע על ידו באופן חשבונאי (עמ' 120).

244. שאלה נוספת עלתה לגבי התחשיב שעשה מר פרקש, ומדוע לא בחן את שיעור תצרוכת החומרים של החברה לשנים 2010-2013 ונסמך על נתון ממוצע לשנים 2007-2008. הוא אישר שלא עשה כן, אך העריך שהדבר יגדיל את הנזק ולא יפחית אותו (עמ' 124).

245. אשר לנתוני הקניות - מר פרקש אישר כי לפי כרטיסת הנהלת החשבונות שהוצגה סכום הקניות מיום 1.1.09 ועד ליום 3.7.09 היה 2,147,000 ש"ח. הוא סבר שהנתון אינו משקף את הקניות כפי שנעשו, וכי קיים פער הנובע מכשלים ברישום בשל השריפה (עמ' 129-130).

חוות דעתו של השמאי יונה מרכוס

246. מר מרכוס נסמך בחוות דעתו על הערכת המלאי כפי שנעשתה על ידי רואה החשבון אוסטרו בסכום כולל של 329,852 ש"ח.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

חוות דעתו של רואה החשבון יהודה אוסטרו

247. רואה החשבון אוסטרו ערך תחשיב שונה. הוא מתייחס בחוות דעתו להערכה קודמת שעשה סמוך לשריפה, ולפיה העריך את המלאי שהיה עובר לשריפה בסכום של 686,715 ₪. הוא חולק על ההערכה האחרת שערך מר כפתורי, ועל אובדן הרווחים שנקבע בחוות הדעת של רואה החשבון פרקש.

248. חוות דעתו של רואה החשבון יהודה אוסטרו מעריכה באופן שונה את המלאי, אבדן הרווחים וההוצאות המוגדלות. בבסיס ההערכה השונה הסתמכות על הנחות אחרות שמביאות מטבע הדברים לתוצאות נמוכות יותר.

249. מר אוסטרו מונה על ידי הפניקס להעריך את הפסדיה של דנבר עוד בסמוך לשריפה, במסגרת הטיפול בתביעת תגמולי הביטוח שלה. בחוות דעת שנתן ביום 19.7.2009 על יסוד מסמכי הנהלת החשבונות הוא העריך את המלאי בסכום של 228,000 ₪, ולאחר שנועד עם מר קוגן וקיבל חלק מטענותיו העלה את ההערכה לסכום של 686,715 ₪. בהמשך למסמכים שהומצאו לאחר מכן ביצע בחוות דעתו הערכה מעודכנת למלאי.

250. גם מר אוסטרו ביסס את חוות דעתו על נתוני צריכת החומרים לשנים 2007-2008, ושיעור צריכת החומרים הממוצעת שעליו התבסס היה 67.5%. נתון נוסף שעליו נסמך הוא היקף המכירות לששת החודשים הראשונים של שנת 2009 – 4,019,954 ₪. מר אוסטרו נסמך על כרטסת הנהלת החשבונות המתעדת את הקניות שנעשו מיום 3.7.2009, כאשר הסכום שהתקבל שם הוא 2,146,765 ₪. התחשיב שנעשה על יסוד ההנחה כי מחזור המכירות הוא אכן זה המתועד וכי אלו הקניות שנעשו (כפי שנלמד מכרטסת הנהלת החשבונות) מביאה לכך שערך המלאי הוא שלילי. מר אוסטרו ער לבעייתיות שבתוצאה והוא עורך חישוב אחר, שמבוסס על הערכת המכירות השנתיות הצפויות לשנת 2009 (בהכפלת המכירות בחצי השנה הראשונה) תוך הערכת המלאי על פי המלאי שהיה בתחילת השנה. הוא מגיע לסכום של 269,032 ₪. לדעתו של מר אוסטרו אין יסוד להערכת המלאי שנעשתה על ידי השמאי כפתורי. הוא מצייך כי קבלת הנתונים שגיבש מר כפתורי תביא לכך ששיעור צריכת החומרים של החברה הוא 25%, שהוא שיעור נמוך ובלתי סביר לעומת הממוצע, ואין לו כל הסבר. עוד הסביר מר אוסטרו כי ערך המלאי שחישב מר כפתורי מלמד על גידול חריג של 250% לעומת ערך המלאי בשנים הקודמות,

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ולא ניתן בו ביטוי למלאי שפג תוקפו. הערכת המלאי לדעתו של מר אוסטרו עומדת אפוא על 269,032 ₪.

251. אשר לאבדן הרווחים והוצאות התפעול המוגדלות עורך מר אוסטרו חישוב המבוסס על ממוצע נע של 3 חודשים ומגדיר מהו שיעור המכירות הצפוי בכל אחד מהחודשים, תוך שהוא משווה את המכירות הצפויות בכל חודש על יסוד הממוצע התלת חודשי לעומת המכירות שהיו בפועל, וזאת עד לחודש דצמבר 2013. על יסוד נתונים אלה מגיע מר אוסטרו לכך שההכנסות הצפויות לתקופה שמחודש יולי 2009 לחודש דצמבר 2013 היו 43,179,094 ₪, לעומת ההכנסות בפועל שהיו – 38,526,693 ₪. ההפרש, שהוא אובדן ההכנסות לתקופה זו, עמד על 4,652,401 ₪. מכאן נפנה מר אוסטרו לחשב את הרווח על יסוד נתוני 2008. הוא מגיע לשיעור רווח של 24.6%, ועל כן אובדן הרווחים להערכתו עומד על 1,144,491 ₪.

252. מר אוסטרו חולק על הטענה להוצאות שכר דירה מוגדלות, ומפנה לכך ששכר הדירה ששילמה דנבר נמוך יותר. אין הצדקה לפיצוי עבור 61 חודשי שכירות, ומדובר בהוצאה של 22,500 ₪ לחודש לעומת הסכום ששולם קודם לכן 18,922 ₪. לכן סכום ההפרש הוא 3,578 ₪ לחודש – 218,258 ₪.

הטענות

253. התובעים טוענים כי יש להעדיף את חוות הדעת של מר פרקש ולדחות את זו של מר אוסטרו, נוכח תשובותיו בחקירה הנגדית. הם נסמכים על העדויות לעניין הניסיונות לשקם את המפעל, ומצביעים על כך ששיקום המפעל החל למעשה מראשית 2010 עת שכרה דנבר נכס בשדרות. רק בשלהי שנת 2013 חזרה הפעילות של דנבר לרמתה בשנת 2008.

254. באי כוח התובעים מתארים בטבלה שערכו בעיקרי הטיעון את המחלוקת בין שני רואי החשבון, כאשר רואה החשבון פרקש העריך את ההוצאות המוגדלות ואת המלאי בסכום של 2,369,510 ₪, בעוד שרואה החשבון אוסטרו העריך את המלאי בסכום של 686,600 ₪ ואת ההוצאות המוגדלות בסכום של 243,000 ₪; באבדן הרווחים קבע רואה החשבון פרקש סכום של 2,291,101 ₪ לעומת 1,144,449 ₪, ובעניין ההוצאות המוגדלות לשכירות הפער הוא בין 1,410,727 ₪ לעומת 218,258 ₪.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

255. בסיכומים בעל פה ביקש בא כוח התובעים לתקן את הטבלה שערך ולהעמיד את ההוצאות המוגדלות לרכישת המלאי על 600,000 ₪ גם לשיטתו של מר אוסטרו, שכן החישוב שנערך בסכום של 243,000 ₪ מתייחס לחודשיים וחצי ולא למחצית השנה. מכאן שגם בתחשיב שערך רואה החשבון אוסטרו מדובר בהוצאה של 583,000 ₪.

256. התובעים מפרטים בסיכומיהם שיש להעדיף את החישוב שנערך לגבי המלאי כפי שביצע אותו מר כפתורי ואומץ על ידי מר פרקש. עוד הם מצביעים על כך שהחישוב שערך מר פרקש ואבדן הרווחים מבוסס יותר, ואין לקבל את המודל התיאורטי שחישב מר אוסטרו על בסיס ממוצע נע תלת חודשים ולא ממוצע נע פשוט או משוכלל.

257. לעניין דמי השכירות טוענים התובעים כי אין להביא רק את ההפרש בין שכר הדירה המשולם למשכיר החדש, אשטרום, לעומת שכר הדירה ששולם לדנבר אחזקות, אלא יש לפסוק לדנבר אחזקות את שכר הדירה שנשלל ממנה באותה תקופה.

258. בא כוח התובעים היה ער לקושי הנלמד מנתוני הנהלת החשבונות כפי שהוצגו, וטען כי אין להסתמך על כך שכן נתוני הקנייה למחצית הראשונה של 2009 אינם משקפים את הרכישות שנעשו. מטעם זה יש להתבסס על נתון תצרוכת החומרים המוסכם, כפי שעשה רואה החשבון פרקש, וכך לחשב את המלאי ואת ההוצאות העודפות לרכישת המלאי. עוד מבקשים התובעים להסתמך על עדותו של קוגן, לפיה המלאי בסוף שנה היה תמיד נמוך משמעותית מזה שבמהלך השנה, וזאת בשל מדיניות החברה להגיע לסוף כל שנה עם מלאי נמוך. מכאן מבקשים התובעים ללמוד כי אין להסיק מגובה המלאי כפי שהיה בסוף כל שנה על המצב שהיה עובר לשריפה.

259. הנתבעות טוענות כי לתביעה אין יסוד, וכי יש לדחותה בשל אי הוכחת הנזקים. בהתייחסם למלאי הן טוענות כי התובעים לא הוכיחו את טענותיהם, ולא נערכה בדיקה כלשהי על האמירות שאמר קוגן לגבי המלאי שברשותו. הן השמאי כפתורי והן רואה החשבון פרקש לא בדקו את הנתונים, לא צרפו ניירות עבודה המתארים את בדיקת המלאי, ולא הראו כיצד ניתן להכיר במלאי בסכום כה גבוה, שעה שנתוני דנבר עצמה מוכיחים את ההיפך. לטענת הנתבעות, כאשר מוסיפים למלאי הפתיחה (365,000 ₪) את הקניות בכרטיס הקניות עד ליום השריפה (2,147,000 ₪) ומפחיתים את המלאי שלשיטת התובעים היה במועד זה (1,853,000) מתקבלת תוצאה לא הגיונית, ולפיה צריכת החומרים של דנבר הייתה 659,000 ₪ בלבד – 15%

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מהמכירות – בעוד שהנתונים הממוצעים מלמדים על 67.5%, כפי שדנבר עצמה טענה. נתוני הנהלת החשבונות של דנבר על מלאי הפתיחה ועל הקניות אינם מאפשרים לקבל את הטענה למלאי בסכום הנטען. ככל שנערך חישוב על יסוד נתונים אלה ושיעור תצרוכת החומרים הממוצע, הרי שהתוצאה היא שהמלאי שהיה הוא מלאי שלילי. הנתבעות מבקשות אפוא לקבל את ההערכה המיטיבה שערך מר אוסטרו בסכום של 269,032 ₪.

260. בהתייחסן לאובדן הרווחים טוענות הנתבעות כי אף שהן חולקות על הרלוונטיות של תקופת החישוב (עד לתום שנת 2013) הסכום המתקבל באשר לתקופה זו אינו עולה על 1,144,491 ₪ לפי חוות דעתו של רואה החשבון אוסטרו. נתון זה נלמד בהסתמך על מכירות חודשיות בפועל של דנבר מינואר 2007 ועד לשריפה על בסיס ממוצע נע של 3 חודשים, לאור השונות הגבוהה בהכנסות החודשיות של דנבר ותוך לקיחה בחשבון של שיעור רווח של 24.4%, שהיה מקובל גם על רואה החשבון פרקש. הערכתו של רואה החשבון פרקש, לדעת הנתבעות, היא פשטנית, מגמתית ואינה נתמכת בדבר, כאשר לא טרח לנתח את ההכנסות בשנים הקודמות וביסס את הערכותיו על שתי הנחות שאין להן בסיס: האחת – שאלמלא השריפה הייתה דנבר חוזרת בשנת 2010 לאותו היקף מכירות של שנת 2008, וכי היקף מכירות זה היה נותר יציב במשך השנים עד לתום 2013. הנתבעות חולקות על הנחות אלה בהיעדר כל תימוכין להן, ונוכח התנודתיות במכירות דנבר בשנים שקדמו לשריפה. אבדן הרווחים של התובעת הוא אפוא נמוך יותר כפי שקבע השמאי אוסטרו.

261. הנתבעות סבורות כי אין יסוד לטענה בדבר הוצאות מוגדלות על מלאי, נוכח הירידה בשיעור תצרוכת החומרים בשנים 2010-2013. שיעור זה מלמד כי עלות הייצור של התובעת הייתה דומה לזו שלפני התאונה, והחישוב שערך רואה החשבון פרקש שגוי ואינו מבוסס על דבר. יש לדעתן מקום להעדיף את חוות הדעת של רואה החשבון אוסטרו לפיה אין הוצאות תפעול מוגדלות.

262. העניין האחרון הוא הוצאות השכירות. הנתבעות טוענות כי יש להתייחס רק להוצאות השכירות של דנבר ולא להפסדיה של דנבר אחזקות משלא הוגשו נתונים לגבי דנבר אחזקות, לא הוגש הסכם השכירות ולא הוכחו הטענות לתשלום דמי השכירות עובר לשריפה ובאלו סכומים. מכל מקום, לטענת הנתבעות דנבר זכאית להפרש דמי השכירות ולא מעבר לכך, וזאת למספר החודשים שבהם מוצדק להכיר. בנוסף נטען לכפל פיצוי שכן הוצאות השכירות

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

המוגברות ממילא כלולות בתחשיב אבדן הרווחים שנערך על ידי רואה החשבון פרקש, ולכן אין לפסוק להם פיצוי אלא בסכום של 64,400 ₪.

דיון והכרעה

263. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים הגעתי לכלל מסקנה כי יש לפסוק לתובעים פיצוי לפי הפירוט שלהלן: סכום של **853,000** ₪ עבור המלאי ועלות הרכישה הנוספת למלאי; סכום של **1,402,000** ₪ עבור אובדן הרווחים, סכום של **675,000** ₪ עבור הוצאות שכר דירה מוגדלות וסכום של **35,000** ₪ עבור הוצאות שכירות רכבים ומלגזות. הסכום הכולל המתקבל עבור ראש נזק זה הוא **2,965,000** ₪. לכל אחד מהרכיבים יש להוסיף הפרשי הצמדה וריבית מהמועדים שאפרט להלן.

264. למסקנה זו הגעתי בשל השיקולים הבאים:

א. בכל הנוגע למלאי, לא מצאתי כי הונחה תשתית עובדתית מספקת התומכת בקביעותיו של מר כפתורי לגבי זהות הפריטים שהיו במלאו, המסתמכות אך ורק על רשימות שערכו נציגי דנבר, מבלי שאלה נתמכו בדבר. בהינתן כי המלאי המופיע בספרים לסוף שנת 2008 עומד על סכום שהוא חמישית מהמלאי המוערך על ידי מר כפתורי, ובהינתן כי סכום הביטוח למלאי הוא מחצית מהערכת השמאי, הרי שהמעט שניתן לומר הוא כי נדרשו ראיות טובות יותר לבסס את קביעת הפריטים שהיו במלאי – ראיות שלא הוצגו.

ב. בנוסף קבלת עמדת מר כפתורי לגבי שווי המלאי, משמעה, כפי שטענו הנתבעות, כי שיעור תצרוכת החומרים לשנת 2009 נמוך משמעותית מהממוצע, וגם מטעם זה אין מקום להסתפק בהערכה כזו.

ג. מסקנה זו חלה גם על הטענה להוצאות עודפות לרכישת המלאי. מדובר בנזק שניתן היה להוכיח ללא קושי על ידי הבאת עדויות ומסמכים מהספקים השונים. הסיבה שמצדיקה מבחינת דנבר את אי המצאת מסמכיה שלה, אובדנם בשריפה, אינה יכולה להסביר היעדרם של מסמכים מגופים חיצוניים. ספקיה של דנבר לא סבלו משריפה וניתן היה ללא קושי לקבל מהם שיחזור של הרכישות שביצעה דנבר לפני השריפה

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

ולאחריה, וללמוד מאותו שחזור עד כמה נגרם הפסד ומה גובהו. אף שהתובעים לא חסכו בהבאת ראיות – הראיות האלה לא הובאו, והיעדרן פועל לחובת דנבר.

ד. לפיכך מצאתי בכל הנוגע למלאי לקבל את חוות דעתו של מר אוסטרו באשר להפסד המלאי. הסכום המתוקן של הערכתו עמד על כ- 270,000 ₪. בנוסף הסכים מר אוסטרו בתחשיב שערך להוסיף סכום מסוים עבור העלויות העודפות. בהתחשב בתיקון הסכום, כפי שהסביר בא כוח התובעים בסיכומיו, מדובר על סכום של כ- 583,000 ₪. לסכום המתקבל, 853,000 ₪ יש לצרף הפרשי הצמדה וריבית מיום 3.7.2009.

ה. אשר לאבדן הרווחים – אני נכון לקבל את שיטת התחשיב שערך רואה החשבון פרקש ולהעדיף אותה על פני זו של רואה החשבון אוסטרו. לא ראיתי כל נימוק מדוע נבחרה שיטת חישוב של ממוצע תלת חודשי נע ומדוע הועדפה על פני חישוב ממוצע רגיל. עם זאת, מקובלת עלי עמדתן של הנתבעות כי לא הונח בסיס מספיק להניח כי דנבר נזקקה לפרק זמן של ארבע שנים על מנת לחזור למצבה הקודם, וזאת בהתחשב בקבלת תגמולי הביטוח בשלב מוקדם יחסית. לפיכך, מצאתי כי יש לערוך את חישוב אובדן הרווחים לתקופה קצרה יותר – 2009-2011, אך על יסוד שיטת החישוב של מר פרקש.

ו. הסכום המתקבל לשנת 2009 הוא זה שקבע מר פרקש, 996,376 ₪. אשר לשנים 2010-2011, סכום מחזור היעד עומד על 21,820,000 ₪ (עבור שנתיים). הסכום המתקבל לאחר הפחתת המחזורים שהיו בפועל בשנים אלה (לאחר נטרול תגמולי הביטוח) הוא 16,077,000 ₪, והיתרה עומדת על 5,743,000 ₪. הכפלת סכום זה באחוז הרווח כפי שקבע מר פרקש – 24.41% - מביאה לסכום של 1,401,000 ₪. לסכום זה יש לצרף הפרשי הצמדה וריבית מאמצע התקופה (30.9.2010).

ז. הרכיב האחרון הוא הפיצוי עבור הוצאות השכירות למבנה ולכלי הרכב. מקובלת עלי עמדת התובעים כי הם זכאים למלוא סכום ההפסד, שכן אין להפחית את שכר הדירה ששילמה דנבר לדנבר אחזקות, מאחר ומדובר בהפסד של דנבר אחזקות מאי קבלת שכר הדירה מדנבר ותשלומו לבעל נכס חיצוני. בהינתן כי התובעים לא ביקשו לערוך הבחנה בין החברות איני רואה צורך לעשות כן, ולכן התובעים זכאים לפיצוי על בסיס

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הפסד חודשי של 22,500 ₪. אלא שבכל הנוגע למשך התקופה, מקובלת עלי טענת הנתבעות כי אין הצדקה להכיר בתקופה כה ממושכת, וגם כאן נראה כי התקופה צריכה להסתיים בסוף שנת 2011 – כלומר 30 חודשים – 675,000 ₪. לסכום זה יש לצרף הפרשי הצמדה וריבית מאמצע התקופה (30.9.2010).

ח. לא נעלמה מעיני טענת הנתבעות כי ההוצאות העודפות לדמי שכירות כלולות למעשה גם בתחשיב אבדן הרווחים, וכי הדבר מצדיק למעשה הפחתה מסוימת מהסכום, אלא שספק בעיני אם הוברר מה סכום ההפחתה, והאם מוצדק שזו תחול על דנבר אחזקות, שהיא הזכאית לקבלת מירב הסכום. לפיכך, לא ראיתי מקום להפחית מהסכום אליו הגעתי.

ט. רכיב אחרון הוא הוצאות השכירות לכלי רכב ומלגוזות. מקובלת עלי קביעתו של רואה החשבון פרקש באשר לרכיב זה. על הסכום בו מדובר – 35,000 ₪ - יש לצרף הפרשי הצמדה וריבית מיום 3.7.2009.

הציוד

265. עניין הציוד הוא הבעייתי ביותר מבין רכיבי הנוק השונים, שכן מתעורר קושי בקביעה מה הציוד שהיה במפעל ומה ערכו. גם כאן עולה שאלת היחס שיש בין הסכום הנתבע שעומד על מעל 6,000,000 ₪, לבין מה שנכלל בטופס הפחת של דנבר (טופס י"א). לפי טופס זה, שכולל את פירוט הציוד שהיה לדנבר נכון ליום 31.12.2008, הרי שזה הועמד על סך של 347,673 ₪ (לאחר פחת), וכן מחשבים בערך של 2,696 ₪. בנוסף, עולה ממנו כי נעשה שיפוץ של מכונת הצבע בערך מופחת של 194,462 ₪. נסקור אפוא את הראיות ואת חוות הדעת של מר כפתורי ומר מרכוס.

עדות ברוד קוגן

266. מר קוגן מתייחס בתצהיר לנזקי התכולה למעט המלאי, ונסמך על חוות דעתו של מר כפתורי. הוא מצרף כנספח 30 לתצהיר תמונות שונות שנערכו על ידי שמאי ממשד מרכוס, ונותן הסברים לחלק מהפריטים השונים הכלולים בחוות הדעת.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

הערכת הנזק הראשונה של השמאי ראובן כפתורי

267. מר כפתורי העביר לחברת הפניקס כחודש לאחר האירוע חוות דעת שמאי מטעמו, אשר כללה את התביעה הראשונית. הוא הבהיר בחוות הדעת כי מדובר באומדן נזקים והערכה ראשוניים בלבד, שיעודכנו בהמשך. הערכת הציוד במסמך זה (נספח ב' לחוות הדעת של מר מרכוס) כוללת 107 פריטים, והערכת הפריטים עמדה על 4,391,600 ₪.

חוות דעתו של השמאי ראובן כפתורי

268. בחוות הדעת שעליה נסמכת התביעה מפרט מר כפתורי את נוקי התכולה (למעט מלאי) תוך שהוא נוקב בפריטים שונים, מעריך את ערכם כחדשים, מציין את הגיל המשוער של כל אחד מפריטי הציוד בשנים, קובע אחוז בלאי ממוצע ומפחית אותו ומגיע לערך שיפוי של כל אחד מהפריטים. מדובר ב- 135 פריטי ציוד שערכם הועמד בחוות הדעת על 6,716,524 ₪. אין בחוות הדעת פירוט לגבי טיב הבדיקה שנערכה לצורך הכנת חוות הדעת, כיצד נבדקה הימצאותו של כל אחד מהפריטים הנזכרים בה, האם נרכש ציוד חלופי ומה הייתה העלות. לחוות הדעת צורפו שני קלסרים שבהם ריכז מר כפתורי את הצעות המחיר שקיבל לפריטים השונים.

269. בחקירה הנגדית הבהיר מר כפתורי שמי שהכין את רשימת הפריטים היה קוגן, וכי הוא עבר עליה, ושניהם ישבו יחד וניתחו את הפריטים. הוא הוסיף כי היה בסיור בשטח המפעל, ראה את כל הציוד "אחד לאחד" וזיהה את כל 135 הפריטים. עם זאת, הוא אמר כי חלק מהפריטים היה קשה לזיהוי, אך לדבריו "סמכתי על קוגן מפני שהוא איש אמין, עשה עלי רושם מאוד אמין דייקן ואחראי" (עמ' 168). מתוך עדותו נלמד שלא ערך בעת הסיור במקום רישום של התייעוד, וכי הנחה את מר קוגן להביא הצעות מחיר לגבי כל אחד מהפריטים. בנוסף הוברר כי הוא עצמו לא צילם את הפריטים אלא משרד מרכוס (עמ' 170). בהמשך הוא הסביר את הקושי בצילום הפריטים וזיהויים (עמ' 171).

270. מר כפתורי נשאל לגבי אי הופעתם של פרטי הציוד בטופס י"א. הוא אישר כי ראה את הטופס, וכי זה לא הכיל את כל הפריטים שהיו במפעל. לדבריו שאל את קוגן באשר לכך והוא השיב לו "קניתי את זה פה מאיזה גיאנקיאדה שאחד פשט את הרגל ולקחתי את זה, ושיפצתי את זה, וארגנתי את זה, ואלה דברים שלא נרשמו אצלו בטופס י"א" (עמ' 177). מר כפתורי לא בדק לצורך חוות דעתו את ערך הציוד בספרי התובעת כפי שהופיע בדו"חות הכספיים שלה

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

(עמ' 179). לאורך כל עדותו הוא שב על כך שמקור המידע הוא במר קוגן וכי הוא סומך על דבריו (עמ' 179), ובמקום אחר ציין כי "האמון שלי היה מוחלט כלפיו" (עמ' 183)..

271. הסברו של מר כפתורי לכך שלא בחן את הקשר בין רשימת הציוד לבין טופס י"א וערך הציוד בדו"חות הכספיים היה שוב:

"כן, מה את שואלת אותי, מה אני צריך להסביר, מה אני צריך לדמיין מה הוא עושה. אם הוא קיבל מתנות, או אם הוא שיפץ את זה, או אם הוא לקח גיאנק מהרחוב, ולקח ועשה מזה מיכל, והוא משתמש בזה בעבודה, זה לא מופיע אצלו, אז מה לעשות?" (עמ' 179).

272. בתשובה לשאלה האם בחן את רכישת הציוד החלופי הוא הסביר כי ככל שהוצגו חשבוניות העריך את שווי הפריט לפי עלות רכישתו. הוא לא אישר את הטענה כי מדובר בסכום של 189,000 ₪ בלבד מתוך הערכתו שעמדה על כ- 7 מיליון ₪.

273. מר כפתורי התבקש להסביר את היחס שבין חוות הדעת שהכין לצורך תביעה זו לבין זו שהגיש לחברת הפניקס בשנת 2009 לצורך תגמולי הביטוח. הוא הבהיר כי חוות הדעת שהכין אז לא התייחסה לכל הפריטים ופריטים רבים היו חסרים (עמ' 186). כך, למשל הוא נשאל לגבי אחד הפריטים, פריט מס' 1.2. מדובר במכונת צבע איטלקית שהוערכה בחוות דעתו בסכום של 224,405 ₪ בעוד שבחוות הדעת הראשונה עמדה ההערכה על 25,000 ₪. מר כפתורי הסביר שאז טעה והוא תיקן את הטעות (עמ' 188). הוא לא ידע לנקוב בפשר הטעות, למעט אמירתו הכללית כי הבין מיד שהתביעה היא מעל סכומי הביטוח, ולכן בלשונו "אמרתי אם פה יהיה אי דיוק קטן או כאן יהיה אי דיוק קטן לא משנה לי. מפני שאני רוצה להוציא לו קודם את הכספים מחברת הביטוח בצורה מיידית" (עמ' 189).

חוות דעת יונה מרכוס

274. מר מרכוס השמאי מטעם הנתבעות מבקר את חוות דעתו של מר כפתורי השמאי מטעם התובעים. הוא מציין כי אין אצל מר כפתורי ובתביעה כל אינדיקציה או הוכחה לקיומם במפעל של מרבית פריטי התכולה הנתבעים, ומעובדת יסוד זו נובע לדעתו גם חוסר המהימנות של התביעה. הוא מפנה לכך שהתביעה המקורית שהוגשה הייתה בסכום נמוך משמעותית, והתביעה שהוגשה כעת גדולה ב- 54% מהקודמת מבלי שחל כל שינוי. גם ההערכה הקודמת הייתה לדעתו מוגזמת וחסרת בסיס. הוא מדגים את ההשוואה שערך בין ההערכות השונות,

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

שנעשו בידי אותו שמאי, בשתי דוגמאות: סעיף 1.2 מכונת מילוי צבע איטלקי – 25,000 ₪ בהערכה הראשונה ו- 224,405 ₪ בהערכה השנייה (פי 9 ככל שמדובר בערכי שיפוי). דוגמא אחרת היא מכונת מילוי אוטומטית ארדן יבנה שבדרישת תגמולי הביטוח הוערכה ב- 20,000 ₪ ובתביעה – 323,000 ₪ בערכי כינון ו- 64,600 בערכי שיפוי. הגידול בין שתי ההערכות הוא 2,327,524 ₪.

275. עוד מבקר מר מרכוס את הערכתו של מר כפתורי בשל כך שהיא נשענת על הצעות מחיר שנאספו על ידי דנבר ומנהליה, ולא על חשבונות רכישה של הציוד המקורי. חשבונות הרכישה כפי שהוא מראה בחוות דעתו עומדות על 189,672 ₪, שהם 3% מתוך הסכום שנקבע על ידי מר כפתורי. לדעתו של מר מרכוס, לא ניתן להסתמך על הצעות המחיר שצורפו מטעם התובעים, שכן הן אינן מאמתות את עצם הימצאות הפריטים במפעל, את נחיצותם ואת המפרטים שלהם. עוד הוא טוען כי קיים במציאות פער בין הצעת מחיר לבין מחיר שמשולם בפועל לאחר משא ומתן, וסביר להניח שהצעות המחיר מתייחסות לציוד מודרני ומשופר כאשר הציוד של דנבר נרכש שנים קודם לכן. הוא תוהה מדוע לא קיים תיעוד כאשר מר כפתורי ליווה את התובעים מסמוך למועד השריפה.

276. את ההערכה שלו ביסס מר מרכוס על טופס יא', שהוא טופס הפחת לצרכי מס הכנסה שבו הסתכמה עלות הפריטים בסך של 410,961 ₪. בנוסף, הוא התחשב בחשבונות הרכישה בסכום של 189,672 ₪. על יסוד אלה וכן תמונות שבהן צולמו פריטי ציוד (20 מתוך 169), הוא ערך טבלה הכוללת את הערכתם של הפריטים שלדעתו הוכח כי התקיימו במפעל בעת השריפה (אלה שהופיעו בטופס י"א, אלה שנרכשו לאחר מכן, ואלה שנראה בצילומים שערך שמאי מטעם משרד מרכוס, וכן פריטים שסביר להניח שהיו למרות שלא נרשמו בטופס פחת יא'). הערכתו של מר מרכוס לפריטים אלה הסתכמה בסכום של 710,000 ₪. בשל שיקולים נוספים שפרט, הוא העמיד את הערכתו על סכום הציוד במפעל בערכי שיפוי בין הסכום הזה ועד לסדר גודל מרבי של 1,000,000 ₪.

277. מר מרכוס נחקר נגדית על חוות דעתו ביום 5.10.2016, ובעדותו עלה כי התקבל במשרדו סט צילומים נוסף שאליו לא התייחס בחוות הדעת (עמ' 1032). לקראת סיום עדותו הוצע לו לבחון את הצילומים האחרים, והוא הסכים לכך (עמ' 1084).

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

278. הוא נשאל לגבי מקור הקביעות שלו כי מדובר בהצעות לציוד משופר ומודרני אך לא ידע לתת דוגמא, שכן לדבריו לא הוגש מפרט של אף מכונה שהייתה לפני הנזק, וכי דבריו מבוססים על ההיגיון שנובע מכך שמדובר במכונות שגילן 10 שנים (עמ' 1051). עוד נשאל מר מרכוס אם בדק עם ספקי הציוד האם ניתן לרכוש ציוד משומש, והשיב בשלילה (עמ' 1052). בהמשך עדותו נשאל מר מרכוס אם הפעיל כלים נוספים כדי לבדוק את הציוד שהיה במפעל, למשל בחינה מה סביר שהיה במפעל כזה. הוא הסביר שלא עשה כן, והפנה לרכישות שנעשו לאחר המקרה וכי הדבר מדבר בעד עצמו (עמ' 1064).

279. בהתייחס למכונת מילוי הצבע האיטלקית שנדונה מספר פעמים, נשאל מר מרכוס מדוע העריך אותה בסכום של 100,000 ₪ ולא בסכום אחר. הוא השיב כי התייעץ עם מהנדס אחר במשרדו, מר מנשה להט, ושניהם הגיעו יחד למסקנה זו (עמ' 1075). הוא אישר כי לא עמד לפניו נתון התומך בערך הכינון של המכונה (עמ' 1075).

280. בחוות דעת משלימה שהגיש לאחר החקירה הנגדית הוא התייחס לתמונות נוספות שלא היה מודע להן בעת עריכת חוות דעתו, והעריך פריטים נוספים שלא הוערכו על ידו קודם לכן. הערכתו את הסכום הנוסף עמדה על 750,000 ₪, וכאשר הוסיף אותו להערכה הקודמת הגיע לסכום של **1,500,000 ₪**.

281. חקירתו הנגדית של מר מרכוס נמשכה לאחר מכן, ביום 18.12.2016. באותה חקירה נשאל מר מרכוס ארוכות לגבי אי מתן הערכות לפריטים שונים שכלולים בהערכתו של מר כפתורי, מתוך הנחה שלא הוכחה הימצאותם במפעל. הוא הסביר כי הוא מבין את הקושי שיש בכך ככל שתקבל עמדת התובעים שהפריטים היו בבעלותם, אך עמד על הדרך הראויה לדעתו להגשת תביעה כזו ובלשונו:

"... אם אני הייתי זה שהיה מכין את ההערכה לצורך הגשת התביעה, ההערכה הזאת היתה הרבה יותר מסודרת ומבוססת ועם צילומים מקרוב של כל פריט עם תחקיר מאיפה כל פריט הגיע. איך קנו אותו, איך רכשו אותו לא מצב כזה שהיום אנחנו לא יודעים בעצם כלום..."
(עמ' 1609-1610)

הטענות

282. התובעים מבקשים לאמץ את חוות הדעת של מר כפתורי, שאמד את נזקי הציוד שנגרם לאחר ניקוי בלאי בסך של 6,716,524 ₪. בחוות הדעת שערך פרט את תיאור הפריט, ערכו כחדש

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

בהתאם להצעת המחיר שהתקבלה וחשבונית, הגיל המשוער של הפריט ובהתאמה אחוזי הבלאי הממוצע והערכתו בערך שיפוי. עוד מפנים התובעים לכך כי מדובר ב"נוזק מוחלטי". הם מבקשים לקבל את עדות השמאי כפתורי, ואת חוות הדעת היסודית שנערכה, מאחר וזיהה את כל הפריטים, ערך רשימה מסודרת ובדק את אובדן הציוד, וכן בחן הצעות מחיר והשווה אותן.

283. עוד מבוקש על ידי התובעים שלא לתת משקל להערכה מוקדמת יותר שנתן כפתורי לציוד, כפי שהובאה על ידי מרכוס במסגרת חוות דעתו, שכן חוות הדעת המקורית נעשתה בהנחה שממילא סכום הכיסוי נמוך ומבלי שנעשתה הערכה מדויקת. לדעת התובעים, הם עמדו בנטל המוטל עליהם להוכיח את הציוד שהיה, את ערכו לאחר ניכוי בלאי, ועל כן הנתבעת לא עמדה בנטל המשני להראות כי ההערכה שערך כפתורי היא שגויה.

284. לטענת התובעים יש לדחות את חוות דעתו של מר מרכוס מטעם ההגנה, שכן הוא ערך תחשיב אבסורדי באיחור, כאשר במסגרת חוות הדעת ניכה בלאי על בלאי ביחס לפריטי הציוד, ומשהוברר כי קביעותיו בלתי מבוססות בעליל. בעניין זה הפנו התובעים לכך שבהיבטים שונים ניתן היה לקבל את הרושם כי מר מרכוס קיבל הנחיה מפורשת לתת הערכות נמוכות ולהפחית ללא כל הסבר להפחתה שביצע. עוד מפנים התובעים לכך שמר מרכוס לא ערך בדיקה עצמאית בקשר לציוד שהיה קיים במפרט ערב השריפה, לא ביקש לקבל מפרטים בנוגע לציוד, לא בדק עם ספקי הציוד שנתבע אם ניתן להשיג ציוד משומש מסוג זה, ולא נתן כל הערכה כספית לפריטי ציוד שלא זיהה בתמונות ושלא הופיעו בטופס י"א. בנוסף הוברר, כך התובעים שמר מרכוס לא ערך בדיקה עצמאית אלא הסתייע בגורם נוסף הוא המהנדס מנשה להט, שלא הובא לעדות.

285. טיעון נוסף שמעלים התובעים נוגע לאפשרות להסתמך על טופס י"א המתעד את הדיווח שניתן למס הכנסה על הציוד לצורך פחת. עמדת התובעים היא כי ככל שייקבע שיש לפסוק פיצוי המבוסס על התכולה ללא קשר לרישום יש להתעלם מהאמור בטופס הפחת על יסוד הערכת השמאי כפתורי בהיעדר הערכה נגדית.

286. הנתבעות סבורות כי מדובר בתביעה מופרכת. הן מפנות לכך שהתובעים הגישו הערכת נזק המתייחסת לציוד בסמוך לאחר האירוע במסגרת התביעה לתגמולי ביטוח. תביעה זו שנעשתה בערכי כינון הייתה נמוכה ב- 120% מהתביעה כעת (א ב- 54% ככל שנפסקים ערכי שיפוי). לטענתן, מדובר בתביעה שנעדרת אסמכתאות היכולות ללמד על קיומו של הציוד הנטען

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

במפעל, על סוגו, תוצרתו, גילו, רכיביו, פרטיו ורמת הפעילות שלו. עמדתן של הנתבעות היא כי הציוד היה חייב להופיע בספרי הנהלת החשבונות של דנבר ובטופס י"א המתעד את הוצאות הפחת שלה, ולגבי ציוד שנרכש בשנים האחרונות לא היה קושי לקבל מהמוכרים אסמכתאות לרכישתו. חוות דעתו של מר כפתורי, כך הנתבעות, אינה יכולה לרפא את החסר, שכן היא אינה מבוססת על בדיקתו האישית אלא על דברי קוגן באשר לתיעוד, הערכות מחיר לפרטי ציוד חדשים, שלא ברור הקשר ביניהם לבין מה שהיה במפעל, וסכום החשבונות שהציגה התובעת לרכישת ציוד חדש הוא על סך של 189,672 ₪ (שהם פחות מ- 3% מהסכום הנתבע).

287. מהיעדר תיעוד על רכישת ציוד חדש ורכישת ציוד בסכומים כה נמוכים למדות הנתבעות אחת משתיים: הציוד הנתבע לא היה במפעל של דנבר, ולחלופין, לא ניזוק ודנבר המשיכה להשתמש בו.

288. לדיןן של הנתבעות אין לאפשר שימוש בתמונות שהועברו מהן עותקים מצולמים בכדי למנוע בדיקתן ועריכת תקריב של פרטי היצרן והדגם, מבלי שהתמונות מתעדו את סביבת הצילום, לא ניתן לדעת מי צילם ומתי. אף שהתובעים ייחסו את התמונות לשמאי מרוס, הרי שאלה לא נמצאו אצלו ובמחשבו, אינן תואמות את שיטות העבודה שלו והוא צילם תמונות אחרות. מכל מקום, על יסוד התמונות שנמצאו אצל מרוס נערכה הערכתו לציוד בסכום של 1,500,000 ₪, והנתבעות מבקשות לאמץ את ההערכה הזו.

דיון והכרעה

289. השאלה הראשונה שבה יש לדון בכל הנוגע לציוד היא מה היה במפעל עובר לשריפה – במובן זה, אם יש להסתפק בפיצוי התובעים עבור הפריטים המופיעים בטופס י"א ובתמונות, או שניתן לקבל את גרסתו של קוגן לקיומם של פריטים נוספים.

290. שאלה אחרת היא באשר לדרך הקביעה של הציוד שהיה ממוקם במפעל, והאם הראיות שהובאו מספיקות. לאחר הגדרת התכולה ניתן יהיה לבחון את דרך הערכת הפריטים השונים.

291. אשר לשאלה הראשונה, מצאתי כי יש לקבל את עמדת הנתבעות ולהכיר בפריטים שמופיעים בשתי חוות הדעת של מר מרוס ככאלה המזכות את התובעים בפיצוי. בהינתן האמור בטופס הפחת, ובהיעדר ראיות מספקות למעט אלה הנשענות על דברי התובעים בלבד,

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

איני סבור כי ניתן לקבוע במידת ההוכחה הנדרשת כי כל הפריטים המופיעים בחוות הדעת של מר כפתורי אכן היו במפעל בזמן הרלוונטי. בעניין זה לא הפעיל מר כפתורי שיקול דעת עצמאי, אין תיעוד לבדיקות שערך לגבי הימצאות כל אחד מהפריטים, לא נעשתה בחינה האם נרכש מחדש, ואין בסיס מספיק לקבלת חוות הדעת. לפיכך, יש לקבל את חוות הדעת של מר מרכוס באשר להימצאותם של פריטי הציוד הנזכרים בה.

292. מכאן לשאלה השנייה, והיא כיצד להעריך את שוויים של הפריטים. בעניין זה מקובלת עלי עמדת התובעים כי יש להעדיף את חוות הדעת של מר כפתורי שבכל הנוגע לערכם של הפריטים הייתה יסודית יותר, התבססה על הצעות מחיר, וכללה התייחסות נפרדת לגיל הפריט ולבלאי שלו. מר כפתורי תמך את חוות הדעת במסמכי העבודה שלו. עוד אבהיר כי בהקשר לפריטי הציוד אין התובעים זכאים לערך הכינון שלהם אלא לערך שיפוי, שכן לא הראו כי לא ניתן לרכוש פריטים אלה כמשומשים.

293. לפיכך, יש לערוך חישוב של פריטי הציוד השונים, כפי שהם מופיעים בשתי חוות הדעת של מר מרכוס, אך להגדיר את ערכם לפי זה שנקוב בחוות הדעת של מר כפתורי:

מספר הפריט בחוות דעת כפתורי	שם הפריט	הערכת כפתורי
1.1	עגלה נגררת	₪ 9,750
1.2	מכונת צבע איטלקית	₪ 224,405
1.3	מכונות שטיפה	₪ 17,963
1.4	בוחש דברים	₪ 14,440
1.5	3 יחידות איירלס ווגנר	₪ 97,200
1.6	מכונה לליטוש בטון	₪ 19,550
1.7	מכסחות דשא	₪ 2,560
1.8	איירלס ווגנר חשמלי	₪ 25,947
1.9	שואב אבק	₪ 2,850
1.10	רתכת	₪ 5,200
1.11	פטיש אוויר	₪ 3,267

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

	2,945 ₪	קומפרסור	1.12
	2,794 ₪	מלטשת יהלום	1.13
	8,208 ₪	10 דיסקים	1.14
	12,920 ₪	4 מכונות ליטוש	1.15
	65,550 ₪	דוודים	1.16
	7,030 ₪	מערבל	1.17
	312,912 ₪	מערבל	1.18
	129,100 ₪	מכונת מילוי ויחידת מילוי	1.19-1.20
	96,000 ₪	2 מלגוזות	1.21
	96,000 ₪	מכונת דרוול	1.22
מר מרכוס הכיר חלקית. לא מצאתי שלא להכיר בכך. כנ"ל.	346,685 ₪	מעבדה	1.51
	40,000 ₪	חלקי חילוף	1.67
	10,022 ₪	מחשב	1.77
	5,992 ₪	מחשבים ניידים	1.78
	3,900 ₪	מכונות משרדיות	1.79
	22,554 ₪	מטבחון	1.84
	200,000 ₪	קטלוגים, לוחות	1.91
	200,000 ₪	תיקי מפרטים	1.92
	34,592 ₪	ציוד משרדי	1.93
	9,500 ₪	רצועות שונות	1.122
	950 ₪	ברזים כדוריים	1.123
	2,400 ₪	גופי חימום	1.124
	6,000 ₪	מטבח עובדים	1.127
	700 ₪	ארון עזרה ראשונה	1.130
	2,039,886 ₪		סה"כ

294. פרטי הציוד המופיעים בתוספת להערכה בחוות הדעת המשלימה:

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

מספר הפריט בחוות דעת כפתורי	שם הפריט	הערכת כפתורי	
1.23	דיזולבר	93,677 ₪	
1.24	מכונת טחינה	63,862 ₪	
1.26	פילטר פרס	10,904 ₪	
1.27	בוחש	58,618 ₪	
1.29	משקל חביות	6,324 ₪	
1.30	בוחש	10,380 ₪	
1.31	פילטר פרס	10,904 ₪	
1.32	מכונת טחינה	279,600 ₪	יש להכיר במכונה אחת
1.33	דיזולבר	74,571 ₪	מקבל הסבר מר מרכוס לפריט 1.34
1.35	דיזולבר דו צירי	125,515 ₪	
1.36	2 פילטר פרס	21,808 ₪	
1.37	מיכל	33,040 ₪	
1.38	בוחש	8,639 ₪	
1.40	דיזולבר	5,981 ₪	
1.41	ויברטור מכונת כביסה	19,975 ₪	
1.42	מכונת טחינה	7,144 ₪	
00	מכונת טחינה	27,400 ₪	
1.44	ויברטור לצבע	23,000 ₪	
1.45	דיספנסר	28,038 ₪	
1.46	ויברטור הולנדי	23,000 ₪	
1.47	ויברטור רד דיזל	19,463 ₪	
1.48	סוגר מכסים	8,949 ₪	
1.50	עשר משאבות סנד פייפר	2,250 ₪	לפי משאבה אחת
1.53-1.54	דוודי נירוסטה	15,000 ₪	מקבל עמדת מר מרכוס בקשר לפריט זה.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

	₪ 910,992	קן ייצור	1.56
	₪ 132,000	מיכל נירוסטה	1.58
מקבל עמדת מר מרכוס להערכת פריט אחד.	₪ 50,000	מיכלים	1.59-1.60
	₪ 2,071,034	סה"כ	

295. הסכום המתקבל הוא במעוגל – **4,111,000** ₪. לסכום זה יש להוסיף הפרשי הצמדה וריבית מיום 3.7.2009.

רכיבי פיצוי נוספים וניכויים

296. מעבר לרכיבי הנזק שנפסקו לעיל, לא ראיתי מקום לפסוק לתובעים 3-4 פיצוי נפרד עבור עוגמת נפש או נזק לא ממוני אחר בהיעדר הוכחה לנזקים אלה, ובהינתן כי מדובר בתביעה כספית ולא בתביעת נזקי גוף. אני מקבל את עמדת הנתבעות בעניין זה.

297. יש לפסוק לתובעים את ההשתתפות העצמית, ולנכות מסכום הפיצוי את תגמולי הביטוח שקיבלו. סכומים אלה יישאו הפרשי הצמדה וריבית ממועד תשלום תגמולי הביטוח לתובעים.

בית המשפט המחוזי בירושלים

22 אוקטובר 2017

בפני כב' השופט ארנון דראל

ת"א 207-09-10

דנבר צבעים וציפויים ישראל (2002) בע"מ ואח' נ' מדינת ישראל ואח'

סיכום

298. על יסוד כל האמור אני פוסק לתובעים את הסכומים הבאים:

רכיב	סכום	
מבנה	4,400,000 ₪	
מלאי, אובדן רווחים, הוצאות מוגדלות	2,965,000 ₪	
ציוד	4,111,000 ₪	
השתתפות עצמית	82,000 ₪	
סה"כ	11,558,000 ₪	
הפחתת תגמולי הביטוח	3,162,000 ₪	
סה"כ	8,396,000 ₪	

299. לסכום זה יש הוסיף הפרשי הצמדה וריבית כחוק לפי החלוקה לרכיבים השונים כמפורט בפסק הדין, וזאת עד ליום התשלום בפועל.

300. הנתבעות ישלמו לתובעים שכר טרחת עורך דין בסכום השווה ל- 23.4% מהסכום המתקבל לאחר הוספת הפרשי ההצמדה והריבית, וכן ישיבו להם את הוצאות המשפט. הוצאות המשפט תיפסקנה לאחר הגשת בקשה לשומת הוצאות וקבלת תגובת הנתבעות אליה.

301. ההודעה לצד שלישי – נדחית. הפניקס תשלם לעיריית אופקים ולאילוין שכר טרחת עורך דין בסכום של 234,000 ₪ וכן את הוצאות המשפט שלהן, כפי שתפסקנה לאחר הגשת בקשה לשומת הוצאות.

302. תשלום הסכומים הנפסקים בפסק דין זה יבוצע בתוך 30 יום ממועד המצאת פסק הדין לידי באי כוח הנתבעות.
ניתן היום, ב' חשוון תשע"ח, 22 אוקטובר 2017, בהעדר הצדדים.

ארנון דראל, שופט

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 9480/17

ע"א 9492/17

ע"א 9513/17

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט א' שטיין

המערערת בע"א 9480: מדינת ישראל, המשרד לביטחון פנים

המערערים בע"א 9492/17: 1. דנבר צבעים וציפויים 2002 בע"מ
2. דנבר (צבעים) אחזקות בע"מ
3. קוגן ברוך
4. בלן יבגניה

המערערת בע"א 9513/17: הפניקס חברה לביטוח בע"מ

נ ג ד

המשיבים בע"א 9480/17 ובע"א 9513/17: 1. דנבר צבעים וציפויים 2002 בע"מ
2. דנבר (צבעים) אחזקות בע"מ
3. קוגן ברוך
4. בלן יבגניה
5. הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ
6. עיריית אופקים
7. איילון חברה לביטוח בע"מ

המשיבים בע"א 9492/17: 1. מדינת ישראל, המשרד לביטחון פנים
2. הפניקס חברה לביטוח בע"מ
3. עיריית אופקים
4. אילון חברה לביטוח בע"מ

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים
בת"א 207-09-10 שניתן ביום 22.10.2017 על ידי כבוד
השופט א' דראל

בשם המערערת בע"א 9480/17,
המשיבה 1 בע"א 9492/17
והמשיבה 7 בע"א 9513/17:

עו"ד אפרת ברנר

בשם המשיבות 5-6 בע"א 9480/17,
המשיבות 3-4 בע"א 9492/17
והמשיבות 5-6 בע"א 9513/17:

עו"ד יובל ראובינוף ועו"ד נתנאל

בשם המערערים בע"א 9492/17,
המשיבים 1-4 בע"א 9480/17
והמשיבים 1-4 בע"א 9513/17:

עו"ד חני ברוך-אילון, עו"ד אלישע אטיאס
ועו"ד איל שילה

בשם המערערת בע"א 9513/17
 המשיבה 2 בע"א 9492/17
 והמשיבה 5 בע"א 9480/17 :
 עו"ד נטע היכל

פסק-דין

השופט י' עמית:

"תמיד נותן שירות, הכבאי
 הוא מגיע במהירות, הכבאי
 סמי בא לעזור
 הוא הכבאי הגיבור"
 (מתוך שיר הפתיחה של תכנית הילדים "סמי הכבאי")

שלושה ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' השופט א' דראל) מיום 22.10.2017, בו נקבע כי הרשות הארצית לביטחון והצלה (להלן: רשות הכבאות או הרשות) אחראית בנזיקין כלפי המשיבים בגין נזקי אש שכילתה את מפעלם, וזאת בשל רשלנותו של צוות הכיבוי שהגיע ראשון לזירה. בשל כך, חויבה הרשות (וחברת הביטוח שביטחה אותה) לפצות את המשיבים בסכום של כ-8.4 מיליון ₪.

רקע עובדתי ודיוני

1. לפני כעשר שנים, בסמוך לחצות הלילה שבין ה-2.7.2009 ל-3.7.2009, פרצה דליקה באזור התעשייה בעיר אופקים, במפעל לייצור צבעים שבו הוחזקו חומרים דליקים ומסוכנים. הדליקה גרמה להרס המבנה שבו שכן המפעל וכן לאובדן כמעט מלא של המלאי והציוד שהיו בו. במפעל פעלה חברת דנבר צבעים וציפויים 2002 בע"מ, והמבנה שבו שכן המפעל היה בבעלות חברה בשם דנבר (צבעים) אחזקות בע"מ. שתי החברות היו בשליטתם של מר ברוך קוגן וגב' יבגניה בלן (למען הנוחות, שתי החברות ושני בעלי השליטה יכוננו להלן יחדיו: דנבר או המשיבים).

בעקבות השריפה פנו המשיבים אל הפניקס חברה לביטוח בע"מ (להלן: הפניקס) שביטחה אותם מפני נזקי אש, וזו שילמה להם תגמולי ביטוח בסך של כ-3.1 מיליון ₪. בהמשך לכך הגישו המשיבים את תביעתם לבית משפט קמא, אותה העמידו על סכום של 18 מיליון ₪. לטענתם, מלכתחילה הם ביטחו את המפעל והרכוש באופן חסר, מה שהוביל לכך שהם שופו בגין הנזקים שנגרמו להם באופן חלקי בלבד. כתב התביעה המתוקן הוגש נגד רשות הכבאות ונגד הפניקס (הפעם בכובעה כמבטחת של רשות הכבאות), ובו נטען לרשלנות של רשות הכבאות בביצוע פעולות הכיבוי והזנקת כוחות הכיבוי. הפניקס, מצדה, הגישה הודעת צד ג' נגד עיריית אופקים (להלן: העירייה) ונגד

איילון חברה לביטוח בע"מ (להלן: איילון) שביטחה את העירייה. בהודעת צד ג' נטען כי האש יצאה משטח שנמצא מחוץ לתחומי המפעל, הנתון תחת אחריות העירייה, וכי העירייה לא הפעילה כנדרש את סמכויות הפיקוח והאכיפה שלה כלפי המפעל.

2. ומכאן להשתלשלות האירועים כליל השריפה. לשם הבהירות, נפתח בהצגת צילום לוויין של אזור המפעל:

כפי שניתן לראות, מפעל דנבר ממוקם מערבית למפעל וופורג'ט (vaporjet). בין שני המפעלים נמצא הכביש של רחוב חנית קיקוס, שאליו פונה הכניסה הראשית (המזרחית) של מפעל דנבר (יצויין כי הצילום הנ"ל זהה לצילום שהוגש לבית משפט קמא (נ/16), וראו גם המפה והשרטוט במוצגים נ/5, נ/6).

3. בפתח פסק דינו, בית משפט קמא הציג את המסגרת הכללית של האירועים שעיקרם אינו שנוי במחלוקת. נביא את עיקרי הדברים ובהמשך נצלול לפרטיהם:

(-) בליל האירוע, בשעה 02:00, נרשם ביומן האירועים של מרכז הבקרה בתחנת הכיבוי המרחבית בבאר שבע דיווח על שריפה. הדיווח נמסר על ידי המשטרה בעקבות דיווח של מר אבישי לבנקופף (להלן: לבנקופף), מתנדב במשמר האזרחי, שהיה באותה עת במשמרת ביחד עם מתנדב נוסף בשם דוד אוחיון (להלן: אוחיון). לבנקופף העיד כי ראה שריפה מתפשטת בחלק הדרומי של המפעל.

(-) מיד לאחר מכן, בשעה 00:03, יצאה כבאית מתחנת אופקים לכיוון המפעל ובה שני כבאים: אורן פרידמן (להלן: פרידמן) ודוד מיכאלי (להלן: מיכאלי).

(-) בחלוף דקות בודדות, נצפתה הכבאית חולפת על פני צומת הנמצא בדרך למפעל (הצומת צולם במצלמת האבטחה של מפעל ופורג'ט, ואין חולק כי השעה שהופיעה על גבי הסרט אינה מדויקת). בית משפט קמא ציין כי אין מחלוקת שהכבאית נצפתה בעדשת המצלמה בשעה 00:05 (אך אקדים ואומר כבר עתה כי לטענת רשות הכבאות, בכך נקלע בית המשפט לכלל טעות, שכן לשיטתה, הכבאית חלפה במקום רק כשתי דקות מאוחר יותר, בסביבות השעה 00:07).

(-) פרידמן ומיכאלי הגיעו לקרבת המפעל, נסעו עם הכבאית לצדו המערבי (האחורי) של המפעל, קרוב למוקד האש, ונעמדו בסמוך לגדר המפעל. המפעל הוקף בחלקו בחומה ובחלקו בגדר איסכורית בגובה של כ-3 מטר.

(-) פרידמן טיפס על הגדר, כאשר במקביל מיכאלי החל לפרוש זרנוק המחובר לכבאית, המכונה "קו מים" או "קו קצף" הכולל גם חומר מעכב בעירה.

(-) פרידמן נכנס לשטח חצר המפעל, שם נתקל בשומר הלילה של המפעל. בסמוך לאחר מכן השניים עשו את דרכם ברגל לכיוון מזרח אל עבר השער שבחזית המפעל. במקביל, מיכאלי הסיע את הכבאית לצדו המזרחי של המפעל והעמידה בסמוך לחזיתו.

(-) הניסיון להיכנס עם הכבאית לשטח המפעל לא צלח, שכן שער המפעל היה נעול ובידי השומר לא היה מפתח. הניסיון לפרוץ את השער נכשל גם כן.

(-) פרידמן ומיכאלי הרחיקו את הכבאית מהגדר ונערכו להפעלת ה"תותח" המצוי עליה כדי להזרים מים וקצף לכיוון האש. או-אז, בעודם על הכבאית, נחשול אש פרץ החוצה מחצר המפעל והעלה את הכבאית באש, תוך שהשניים נסים על נפשם. נחשול האש תועד במצלמה של ופורג'ט. תיעוד זה התבצע כ-23 עד 24 דקות לאחר שהכבאית תועדה לראשונה בעת שחלפה על פני הצומת בדרכה למפעל.

(-) כוחות כיבוי נוספים הגיעו לזירה, לאחר שהוזעקו על ידי מר יעקב גבאי (להלן: גבאי), מפקד המשמרת בתחנה בבאר שבע וקצין חומרים מסוכנים של המחוז,

בעקבות דיווח שהעביר פרידמן בקשר בשעה 00:11. הכוחות התאספו במרחק מה מהמפעל, ובהמשך פעלו לכיבוי האש, ששככה כעבור מספר שעות.

4. כפי שציינ בית משפט קמא, כתב התביעה שהגישו המשיבים כלל טענות בשלושה מישורים: האחד – רשלנות של פרידמן ומיכאלי בטיפול הראשוני באש; השני – הימנעות מהזנקת מלוא כוחות הכיבוי הנדרשים בזמן; והשלישי – חוסר מעש מצד הכבאים בשלב מאוחר יותר של השריפה לאחר הגעת הכוחות לזירה, בכלל זה התרשלות באופן ביצוע פעולת הכיבוי על ידם (שימוש במים ולא בקצף). מנגד, רשות הכבאות והפניקס טענו כי הכבאים כלל לא התרשלו, ולחלופין, כי אין כל קשר סיבתי בין התרשלותם, ככל שהיתה, לנזק. עוד נטען לאשם תורם מצדה של דנבר, שבא לידי ביטוי בהיקף המלאי הגדול ואופן אחסונו, העדר אמצעי מיגון הכרחיים והתנהלותו הכושלת של שומר הלילה.

תמצית פסק דינו של בית המשפט המחוזי

5. בית המשפט המחוזי כתב פסק דין מקיף, בו סקר חלקים מחומר הראיות הרלוונטי שעל בסיסו קבע את ממצאיו והסיק את מסקנותיו. למען הנוחות, בית המשפט פיצל את הרובד העובדתי לשני חלקים, על פי השלבים הכרונולוגיים של ההתרחשויות: שלב ראשון – מרגע קבלת הדיווח על אודות השריפה ועד השלב שבו נחשול האש שרף את הכבאית. בגדרו של שלב זה הדיון התמקד בפעילותם של שני הכבאים, פרידמן ומיכאלי; שלב שני – החל מהמועד בו הכוחות הנוספים הגיעו לזירה ועד לכיבוי השריפה. השאלה המרכזית לגבי השלב השני היא שאלת קיומו של קשר סיבתי בין התנהלותה הנטענת של רשות הכבאות לבין שריפת המפעל.

6. ואלו קביעותיו ומסקנותיו של בית המשפט המחוזי לגבי השלב הראשון:

(-) הדיווח הראשוני שנמסר על ידי המשטרה למוקד כיבוי האש בשעה 00:02, בעקבות דיווחו של לבנקופף, היה על אש בתוך חצר המפעל;

(-) הכבאית הראשונה, ובה פרידמן ומיכאלי, יצאה לכיוון המפעל בשעה 00:03, הגיעה אליו כעבור 2-3 דקות, ונעמדה בצדו המערבי בסמיכות לגדר בשעה 00:06;

(-) פרידמן עבר בטיפוס את גדר המפעל, ללא שימוש בסולם. באותו הרגע ממדי האש היו 3X3X3 מ'.

(-) פרידמן עמד בחצר המפעל בשעה שזרנוק המים מחובר לכבאית ומצוי בידו החל מהשעה 00:07, ואולי מעט לאחר מכן;

(-) פרק הזמן שבו פרידמן עמד עם קו הקצף בידו, עד לחבירה שלו עם השומר והדיווח על עזיבת המקום, הוא כ-2-4 דקות, בין 00:07-00:08 ל-00:10-00:11.

(-) פרידמן פגש בשומר הלילה בשעה 00:11, ואז החלה הכבאית לנוע לכיוון השער המזרחי של המפעל. בית המשפט נמנע מלקבוע אם ההוראה לכבאית לנוע מזרחה ניתנה על ידי פרידמן בזירת האירוע, או שמא הועברה מרחוק על ידי גבאי, בשעה שהיה בדרכו לזירה.

(-) מאותו שלב, ובפרט מהשעה 00:15, מצב האש הלך והחמיר והיא החלה להתפשט.

(-) בין 00:20-00:25 נשרפה הכבאית והאש כבר השתוללה ברחבי המפעל. בחלוף מספר דקות תועד נחשול האש במצלמת האבטחה של מפעל ופורג'ט.

(-) באותו שלב השריפה במפעל יצרה סיכון משמעותי לחיי הכבאים, ולא התאפשרה נקיטת פעולות נוספות.

7. בית משפט קמא עמד על כך שהדין בישראל אינו מחיל על רשויות הכיבוי משטר של אחריות מופחתת, אלא מחיל עליהן את משטר האחריות הרגיל של דיני הנזיקין, הבוחן סטייה מסטנדרט הזהירות הסביר בנסיבות העניין. לנוכח מסקנתו העובדתית של בית המשפט – ולפיה פרידמן עמד בחצר המפעל עם קו קצף בידו; בעודו ממתין לחיבור המשאבה למקור מים וקצף בכבאית; בשעה שהאש היתה בהיקף של 3X3X3; מבלי שהוא התחיל בהסלנת הקצף אל עבר האש – בית המשפט קבע כי מדובר בהתרשלות של פרידמן, ובלשונו:

”בחינת דברי העדים והמומחים אינה מותירה לספק כי לדעת כולם, צריך היה לנהוג אחרת באותן נסיבות, וההימנעות מפעולה כזו הייתה בגדר הפרה של חובות הזהירות המוטלות על איגוד ערים, כגוף שאמון על כיבוי שריפות שניתן לכבותן, כל עוד אפשר לעשות כן. [...] כאשר אורן פרידמן היה מצוי מול האש עם קו הקצף בידו, הוא היה חייב לעשות בו שימוש” (פס’ 158 לפסק הדין).

בית המשפט הוסיף כי מדובר בהתרשלות חמורה מצדו של פרידמן, וכי היה מקום להטיל בגינה אחריות גם תחת משטר של אחריות מופחתת. באשר לקיומו של קשר סיבתי, בית המשפט קבע כי בעת שפרידמן עמד מול האש עם קו הקצף בידו, ניתן היה לכבותה. לפיכך, אילו פרידמן היה פועל כנדרש לא היה נגרם כל נזק למפעל, ולכל היותר היה נגרם נזק מזערי. מכאן, שבוסס קיומו של קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין התרשלותו של פרידמן לבין קרות הנזק.

באשר לשלב העובדתי השני (מרגע שריפת הכבאית ואילך), בית המשפט קבע כי בהינתן מצב האש שאחזה במפעל בעיצומו של השלב הראשון, נחתם דינו של המפעל לפלייה, וזאת ללא קשר לפעולות שהיו מתבצעות לאחר מכן, כפי שגם העיד המומחה מטעם דנבר. בכך ניתק הקשר הסיבתי בין ההתרשלות הנטענת של רשות הכבאות בשלב השני לבין שריפת המפעל, ולפיכך בית המשפט לא ראה להידרש לטענות בדבר קצב הגעת הכוחות ודרך פעולתם של הכבאים בהמשך האירוע.

8. טענתן של רשות הכבאות והפניקס לקיומו של אשם תורם מצדה של דנבר בגין מחדלים שונים (בין היתר בנוגע לאופן אחסון החומרים, אי התקנת אמצעי מיגון, אי מילוי אחר דרישות רגולטוריות שונות) – נדחתה. נקבע כי למחדלים הנטענים, ככל שאירעו, אין משמעות, שכן גם אלמלא אותם מחדלים, המפעל היה נשרף בשל התרשלותם של פרידמן ומיכאלי בשלב הראשון. באשר לטענה בנוגע לתפקודו הלקוי של שומר הלילה, בית המשפט קבע כי בהינתן ששומר הלילה לא העיד (השומר הלך לעולמו לפני כן), אזי רשות הכבאות והפניקס לא עמדו בנטל לבסס טענה זו.

ההודעה לצד ג' ששיגרה הפניקס לעיריית אופקים ולאילון, נדחתה גם כן. במישור העובדתי, בית המשפט דחה את הטענה כי מקור האש היה מחוץ למפעל, והוסיף כי אף אילו היה בסיס לטענה כי האש פרצה מחוץ למפעל, לא היה מקום להטיל אחריות על הרשות המקומית. באשר לטענה כי העירייה לא הפעילה את סמכויות האכיפה והפיקוח שלה כהלכה, בית המשפט קבע כי אף אם היו הפרות מעין אלו מצד העירייה (מבלי להכריע כי אמנם היו הפרות), לא מתמלאת דרישת הקשר הסיבתי. זאת, משום שמקור הכשל היה בשלב הראשון של האירוע בהתרשלותם של פרידמן ומיכאלי, להבדיל מהשלבים המאוחרים של התפשטות האש, שבהם קיומם של אמצעי מיגון כאלה או אחרים יכול היה להשפיע.

9. במישור הנזק, בית המשפט בחן את חוות דעתם של ששת המומחים שהוגשו מטעם הצדדים, בתחום השמאות, ההנדסה והחשבונאות. בסיכומו של דבר, בית המשפט פסק למשיבים פיצויים בגין ראשי הנזק השונים בסך כולל של כ-8.4 מיליון ₪ (לאחר הפחתת תגמולי הביטוח שקיבלו מהפניקס בסך של כ-3.1 מיליון ₪). אל פירוט הנזקים אדרש ביתר הרחבה בהמשך, ככל שיתעורר בכך צורך.

על פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוגשו שלושת הערעורים שלפנינו: מן העבר האחד – ערעורה של רשות הכבאות (ע"א 9480/17) וערעורה של הפניקס בכובעה כמבטחת של רשות הכבאות (ע"א 9513/17) (להלן יחד: המערערות); מן העבר השני – ערעורם של המשיבים על גובה הפיצוי שנפסק להם (ע"א 9492/17). נעמוד בקצרה על עיקרי הטענות שהעלו הצדדים. על מנת שלא להכביד על הקורא, נעשה כן מבלי להיכנס לפרטי הפרטים של הטענות ונותיר את הבירור העובדתי המדוקדק לפרק הדיון וההכרעה.

עיקר טענות הצדדים

10. ערעורה של רשות הכבאות: לטענת רשות הכבאות, פרידמן ומיכאלי פעלו באופן רציף ודינאמי בשטח, בעוד שהתרחיש העובדתי העולה מפסק דינו של בית משפט קמא, המשקף חוסר מעש מצדו של פרידמן שנמשך מספר דקות, הוא תרחיש בלתי מוסבר ובלתי סביר. לעניין זה, נטען כי מסקנתו של בית משפט קמא בדבר חוסר מעש מצדו של פרידמן, התבססה על קביעות זמנים "רכות" ובלתי מדוייקות, שהולידו בתורן את פער הזמנים הלכאורי בין הדקות הספורות בו פרידמן נמנע כביכול מלפעול לכיבוי האש. באופן נקודתי, הרשות טוענת כי נפלו טעויות בקביעות עובדתיות של בית משפט קמא, הן בנוגע ללוחות הזמנים והן בנוגע למצב העובדתי בשטח, ובין היתר: כי הכבאית הגיעה למפעל דקות ספורות לאחר המועד שנקבע בפסק הדין; כי פרידמן לא עמד בחצר המפעל כשבידיו קו קצף מוכן לפעולה; כי המפגש של פרידמן עם שומר הלילה היה מוקדם מהמועד שנקבע על ידי בית המשפט; וכי מצב האש לא היה סטטי, אלא החמיר למן הרגע שבו פרידמן נחשף אליו לראשונה ועד לרגע שבו הוא נע מזרחה עם שומר הלילה.

במישור הנורמטיבי, הרשות טוענת כי אף אם חלף פרק זמן של דקות בודדות ממועד כניסתו של פרידמן למפעל ועד להחלטתו לעבור לצדו המזרחי של המפעל, הרי שמדובר בהתנהלות סבירה, וזאת בפרט בהתחשב במרחב שיקול הדעת שיש להותיר בידי הכוח המבצעי הפועל בשטח. לטענת הרשות, יש להשקיף על הכבאים כמי שגילו אומץ

ונכנסו לחצר בוערת בה מוחזקים חומרים מסוכנים, וכי הם פעלו באופן שהציל את חייהם ואת חיי שומר הלילה.

בנוסף, רשות הכבאות מלינה על קביעתו של בית משפט קמא כי אין לייחס למשיבים אשם תורם, וזאת חרף נכונותו של בית המשפט להניח כי יש ממש בטענתן כי המלאי והציוד אוחסנו באופן רשלני מבלי שננקטו אמצעי מיגון יעילים מפני אש. לעניין זה מפנה הרשות לסעיף 39 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], המעביר את הנטל לבעל המקרקעין להראות כי לא התרשל לגבי מקור האש או התפשטותה. עוד נטען כי הנמקתו של בית המשפט, ולפיה אין קשר סיבתי בין האשם התורם הנטען לבין הנזק, אינה נכונה מבחינה משפטית, באשר השאלה הרלוונטית לצורך ביסוס אשם תורם היא אם התרשלות המשיבים תרמה מבחינה סיבתית לקרות הנזק. בנוסף, נטען כי חומר הראיות מאפשר קביעת ממצאים בדבר תפקודו של שומר הלילה, שיש בהם כדי לבסס קיומו של אשם תורם. במישור הנורמטיבי, הרשות טוענת כי הימנעותו של בית המשפט מלייחס למשיבים אשם תורם, מעבירה מסר בעייתי בנוגע להתנהלות הראויה ביחס לסיכוני אש ופוגעת בהכוונת ההתנהגות הרצויה.

11. ערעורה של הפניקס: הפניקס מפנה תחילה לכתב התביעה המקורי ולתצהירי עדות ראשית שהגישו המשיבים, בהם הציגו גרסה עובדתית שונה לגבי מועד השריפה וטיב הרשלנות הנטענת, גרסה ששונתה על ידם מאוחר יותר לאחר הצגת הראיות. לטענת הפניקס, שינוי זה יוצר למשיבים השתק ומלמד על חוסר מהימנותם. במישור העובדתי, הפניקס מצטרפת לטענות רשות הכבאות כי פרידמן לא עמד עם קו קצף מוכן וכי האש לא היתה סטטית. עוד נטען כי היה מקום להטיל אשם תורם על המשיבים, וקביעתו של בית המשפט בדבר העדר קשר סיבתי בין התרשלותה של דנבר לבין הנזק לא נומקה, ואף נקבעה מבלי שנערך דיון עובדתי לגבי אופן אחסון החומרים ומיקומם. כן מלינה הפניקס על דחיית ההודעה לצד ג' ששיגרה לעירייה, באשר לטענתה הוכח כי מקור האש היה מחוץ למפעל וכי קיים קשר סיבתי בין הפרת חובות העירייה לבין התוצאה. לבסוף מעלה הפניקס טענות במישור גובה הנזק.

12. עיקר תשובת המשיבים וערעורם: לטענת המשיבים, קביעותיו של בית המשפט המחוזי בנוגע להתרשלותה של רשות הכבאות הן קביעות שבעובדה המבוססות על חומר הראיות ועל התרשמותו של בית המשפט מהעדויות, ואין הצדקה להתערב בהן. במישור הנורמטיבי, המשיבים טוענים כי במקרה דנן מדובר בהתנהלות תמוהה ובהתרשלות חמורה מצד רשות הכבאות, ואין לומר כי הכרעתו של בית המשפט מצמצמת את מרחב שיקול דעתם של הכבאים. באשר לטענה לקיומו של אשם תורם, המשיבים טוענים כי הם

עמדו בכל דרישותיהם של רשות הכבאות, הפניקס והמשרד להגנת הסביבה, והא-ראיה שהפניקס שילמה להם את תגמולי הביטוח לאחר השריפה. לגבי פעולות השומר, המשיבים טוענים כי החלטה להציב שומר לילה היתה שלהם על מנת להתגונן מפני גניבות, ומעולם לא הוצבה להם דרישה על ידי רשות הכבאות לעשות כן. ממילא, אין לייחס להם אשם תורם בגין התנהלותו, ומכל מקום המערערות לא עמדו בנטל להוכיח זאת.

בנוסף, כפי שצוין, המשיבים הגישו ערעור מטעמם בנוגע לגובה הנזק, בו טענו כי יש להגדיל את הפיצוי שנפסק לטובתם בשיעור של כ-9.2 מיליון ₪ (בצירוף ריבית והצמדה), וזאת בגין נזקיהם השונים, עוגמת הנפש שנגרמה להם והוצאות המשפט בהן נשאו.

13. תגובתן של העירייה ואיילון לטענות הפניקס: העירייה ואיילון סומכות ידיהן על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, ובכלל זה קביעותיו שהובילו לדחיית ההודעה לצד ג' ששוגרה נגדן. לטענתן, מדובר בקביעות מנומקות ומבוססות, אם לגבי מקור האש שהיה בתוך חצר המפעל; אם לגבי העדר קשר סיבתי בין ההתרשלות הנטענת של העירייה לתוצאות האירוע; ואם לגבי הטענות בנוגע להתנהלות העירייה במישור הרגולטורי.

14. יצויין כי רשות הכבאות והפניקס הגישו סיכומי תשובה (בכובען כמערערות) וכן סיכומים (בכובען כמשיבות לערעור המשיבים על גובה הנזק). בדומה, המשיבים (בכובעם כמערערים על גובה הנזק) הגישו גם הם סיכומי תשובה קצרים. סיכומים אלו אינם כוללים חידושים של ממש, וככל שאראה להידרש לאיזו מהטענות שהועלו בסיכומים אלה, אעשה כן בדיון לגופו. עוד יצויין כי בדומה לבית משפט קמא, אף אנחנו העלינו בפני הצדדים הצעה לסיים את ההליך על דרך הפשרה, אך זו לא אומצה על ידי הצדדים, ולא נותר לנו אלא ליתן את פסק דינו.

דיון והכרעה

14. כפי שציין בית משפט קמא בפתח פסק דינו, ההליך שהתנהל בפניו היה ארוך ומורכב וכלל ישיבות רבות בהן העידו עשרות עדים ושורת מומחים, שהולידו פרוטוקול המשתרע על למעלה מאלפיים עמודים (ראו התיאור בפס' 11 לפסק דינו של בית משפט קמא). למרות האמור, בית המשפט קבע כי בסופו של דבר, התשתית העובדתית הרלוונטית להכרעה בתביעה ממוקדת בפרק זמן קצר בן מספר דקות שהתרחש בשלב

הראשון של האירוע, ובמספר מצומצם של עדים שהיו מעורבים בהתרחשויות שאירעו במהלך אותו פרק זמן.

לטעמי, בהינתן המסגרת העובדתית כפי שזו נשקפת מחומר הראיות, בדין קבע כך בית משפט קמא. אכן, במישור האחריות, ההכרעה בתביעה שהגישו המשיבים – ובעקבות כך ההכרעה בערעורים דנן – מתנקזת, רובה ככולה, לבירור ההתרחשויות שאירעו למן יציאתם של פרידמן ומיכאלי לכיוון המפעל, ועד להתפרצות נחשול האש ושריפת הכבאית. זאת, על רקע קביעתו של בית משפט קמא, שאיני רואה להתערב בה, כי בהינתן מצב האש שאחזה במפעל באותם רגעים, נחתם דינו של המפעל לפלייה, וזאת ללא קשר לפעולות שהיו מתבצעות לאחר מכן. מצב זה מקל במידה מסוימת על הדיון, שכן הוא תוחם אותו לפרק זמן מצומצם ומוגדר ומחדד את הסוגיות הטעונות בירור. בד בבד, יתרון זה מהווה גם חיסרון, שכן היכולת להתחקות בדיעבד ובמדויק, ברמת הדקה הבודדת, אחר התרחשות שאירעה לפני מספר שנים, שנמשכה רגעים ספורים, בעיצומו של אירוע תזזיתי ומסוכן, כדוגמת דליקה שפרצה והשתוללה במפעל שהחזיק חומרים מסוכנים ודליקים – היא מעצם טיבה יכולת מוגבלת. בבואנו להידרש לממצאים המדויקים שנקבעו לגבי לוחות הזמנים ופרטי ההתרחשויות, עלינו להכיר במגבלה זו ולהעמידה לנגד עינינו.

בהקשר זה, נזכיר את הכלל היסודי הנקוט בידינו מימים ימימה, לפיו אין דרכה של ערכאת הערעור להתערב בממצאים עובדתיים שנקבעו על ידי הערכאה הדיונית. בתוך כך, נזכיר כי אין מדובר בכלל "הרמטי", ובמצבים מסוימים ייחלש כוחו ויישלל יתרונה של הערכאה הדיונית על פני ערכאת הערעור. דוגמה לכך היא כאשר ממצאי הערכאה הדיונית התבססו על שיקולים שבהיגיון או על סבירות של העדות, וכאשר מדובר במסקנות להבדיל מעובדות (ראו, בין היתר, ע"פ 8146/09 אבשלום נ' מדינת ישראל, פס' 19 והאסמכתאות שם (8.9.2011)). דוגמה נוספת היא כאשר ממצאי הערכאה הדיונית התבססו על תמונה ראייתית חלקית. כפי שיבואר להלן, לנוכח התשתית העובדתית ומאפייני התביעה שהגישו המשיבים, לא נותרה בפני בית משפט קמא ברירה אלא לבסס חלקים מממצאיו על שיקולים שבהיגיון, ולשרטט תמונה עובדתית המבוססת בחלקה על מסקנות לגבי ההתרחשויות שאירעו בשטח בזמן אמת. בנוסף, כפי שיוסבר, בנקודות מסוימות ניתוחו של בית משפט קמא לגבי הפאזל הראייתי, לא היה ממצה. בכך נכנסים אנו בגדרם של חריגי כלל אי ההתערבות, וכפי שיפורט להלן, מצאנו כי המקרה דנן אכן מצדיק את התערבותנו בממצאיו ובמסקנותיו של בית משפט קמא.

15. בהינתן הצורך להתחקות, ככל שניתן, אחר ההתרחשויות שאירעו בזמן אמת, אפתח בהצגת חלקים מחומר הראיות שבכוחם לשפוך מעט אור על השתלשלות הדברים במהלך אותן דקות שלאחר פרוץ השריפה. למען הבהירות, אנסה להציג את הדברים באופן כרונולוגי, ככל שהדבר יתאפשר.

לבנקופף ואוחיון מזהים את השריפה

16. לבנקופף ואוחיון, מתנדבי המשמר האזרחי, היו הראשונים שהגיעו לזירה וזיהו כי פרצה דליקה. לבנקופף דיווח על כך למשטרה, וזו הודיעה על כך באופן מיידי למרכז הבקרה בתחנת הכיבוי בבאר שבע בשעה 00:02. בחלוף מספר שעות, בשעה 05:15, נגבתה מלבנקופף הודעה במשטרה (מוצג 9 למוצגי הרשות). בהודעתו מסר כי לאחר שזיהה "שריפה מתפשטת בחלק הדרומי של מפעל דנבר", הוא דיווח על כך ליומן התחנה ומיד נסע לכניסה הראשית של המפעל וניסה לעדכן את השומר בנוגע לשריפה (אך השומר היה דובר רוסי). לדבריו, בה בעת הגיעו הכבאים והוא הראה להם איפה הדליקה, ומשם נסע לביתו של אחד מעובדי המפעל בשם רפי סוסונוב (להלן: סוסונוב) כדי ליידע אותו על השריפה ולזרזו להגיע למפעל. לאחר מכן חזר לכיוון המפעל והבחין "שהאש התפשטה מאוד מאוד והיו פיצוצים חזקים מאוד". לבנקופף אישר כי האש באה "מתוך המפעל".

בתצהיר עדות ראשית של לבנקופף (מוצג 14 למוצגי המשיבים) מופיעה גרסה מעט שונה, ואקדים ואציין כי התצהיר נחתם על ידי לבנקופף בחודש פברואר 2015, כחמש שנים וחצי לאחר האירוע. לפי האמור בתצהיר, לאחר שלבנקופף ואוחיון זיהו את השריפה, הם דיווחו למוקד ונסעו לחזית המפעל כדי לאתר את השומר. לדברי לבנקופף, או-אז הוא נסע בחזרה לחלק האחורי של החצר (לפינה הדרום-מערבית, היכן שהיה מקור האש) שם היתה "אש קטנה", והראה לכבאים, שהגיעו בשעה 00:10, את האש. לדברי לבנקופף, אחד הכבאים טיפס מעל השער, נכנס לחצר המפעל וניסה, ללא הצלחה, לפרוץ את המנעול של השער האחורי. לבנקופף מסר כי אחרי כמה דקות שהכבאים ישבו בתוך הכבאית, היא נסעה לכיוון חזית המפעל בצדו המזרחי. לדברי לבנקופף, "כאשר הבנתי שהכבאים לא מנסים לכבות את האש בתוך חצר המפעל, נסעתי במהירות משם לבית של מנהל העבודה של המפעל... שיגיע בדחיפות למפעל".

17. בעדותו של לבנקופף בבית משפט קמא התברר כי בסמוך לאחר האירוע, גורמים מטעם דנבר אסרו עליו לדבר עם חוקרים מטעם חברת הביטוח. ואכן, לבנקופף אישר כי כשהחוקרים פנו אליו, הוא סירב להשיב על שאלותיהם. לעומת זאת, לבנקופף אישר כי

לאחר השריפה שוחח עם מר קוגן (המשיב 3) שהוא מבעלי המפעל (עמ' 81-83 לפרוטוקול). אציין כבר עתה כי קשה שלא לתמוה על התנהלות זו של דנבר, שלכאורה פעלה למנוע מלבנקופף, מתנדב במשמר האזרחי שזיהה לראשונה את השריפה, להשיב לשאלות החוקרים מטעם חברת הביטוח (ולא למותר לציין כי לבנקופף עבד בעבר במפעל דנבר כנהג משאית, ועזב את עבודתו תקופת מה לפני השריפה (פרוטוקול בעמ' 103-104)). על פני הדברים, מדובר בהתנהלות האומרת דרשני, שיש בה כדי להטיל צל מסוים על שינוי הגרסאות של לבנקופף ועל התוספות שנוספו לגרסתו בחלוף הזמן.

אוסף כי תמיהה זו מתחזקת, משהתברר כי בשנת 2013, כשנה לאחר שלבנקופף חתם על תצהירו, פנה אליו חוקר מטעם חברת הביטוח, וזו הפעם שינה לבנקופף ממנהגו וניאות להשיב לשאלות החוקר. לפי תמליל ההקלטה שצורף כנספח לתצהירו של החוקר אילן צדקה, לבנקופף סיפר כי כשהגיע לזירה השריפה כבר התחילה לגלוש ולהתפשט, "שריפה גדולה שמתפשטת" כלשונו; וכשהכבאית הגיעה, אחד הכבאים קפץ מעל השער האחורי, שהיה נעול, כדי לנסות לפתוח אותו. יצויין כי בדברים שמסר לבנקופף לחוקר לא היה זכר לגרסה שמסר בתצהירו, ולפיה מדובר היה ב"אש קטנה" והכבאים ישבו בתוך הכבאית ולא ניסו לכבות את האש. לאמיתו של דבר, מדברי לבנקופף משתמע שהוא סבר ההיפך, שהכבאית הראשונה רצתה להתחיל להשתלט על השריפה אבל לא הצליחה (אך יובהר כי לבנקופף לא היה נוכח בזירה בשעה שהכבאית עברה לצד המזרחי ונשרפה, כך שחלק מהתיאור שמסר לגבי ההתרחשויות בצד המזרחי לא התבסס על עדות ראייה שלו; ראו סעיפים 6, 12, 22 לתצהיר צדקה).

בעדותו בבית משפט קמא לבנקופף אישר כי כשזיהה לראשונה את השריפה, הלהבות היו מעל גובה הגדר וכי מדובר היה בשריפה "מתפשטת" בחצר המפעל "בתוך הכימיקלים", היכן שהוצבו מיכלים (פרוטוקול, עמ' 73, 87). עוד אישר לבנקופף כי בזמן אמת הוא לא תיעד את מועד הגעת הכבאית. בתשובה לשאלה כיצד, בחלוף שש שנים מיום האירוע, הוא זכר במדויק כי הכבאית הגיעה בשעה 10:00, לבנקופף השיב כי הוא זכר זאת. לדברי לבנקופף, מהרגע שעזב את המפעל כדי להזעיק את סוסונוב ועד הרגע שחזר לכיוון המפעל, חלפו כ-15 עד 20 דקות, וכי כשחזר, ראה את האש והפיצוצים מצומת המרוחק כקילומטר מהמפעל (צומת "מגה בול"). לבנקופף אישר כי באותו הרגע הלהבות היו גבוהות מאד וכי השריפה היתה גדולה (פרוטוקול, עמ' 75-79).

18. גרסתו של אוחיון שונה במידת מה מגרסתו של לבנקופף. בתצהירו (מוצג 12 למוצגי הרשות) טען אוחיון כי הוא ולבנקופף ראו להבות בגובה בינוני והודיעו על כך למוקד המשטרה. בחלוף 5-10 דקות הגיעה כבאית ונעמדה מחוץ לצד המערבי של

המפעל בסמוך לגדר. מיד עם הגעתה, הוא ולבנקופף נסעו לחזית המפעל בצדו המזרחי. אוחיון יצא מהניידת והבחין בשומר ישן בבוטקה בכניסה למפעל. אוחיון קרא לו להתעורר, אולם השומר ישן שינה עמוקה. לבסוף השומר התעורר, אך היה קושי לתקשר אתו כי הוא היה דובר רוסית. לדברי אוחיון, מרגע הגעת הכבאית הוא ולבנקופף "ניתקו מגע" ממנה ומהכבאים, כך שבאותם רגעים שבהם הוא ולבנקופף היו בחזית המפעל (בצדו המזרחי), הם לא יכלו לדאוג את פעולות הכבאים שהיו באותה העת בצדו המערבי של המפעל. יצויין כי בעדותו בבית המשפט התקשה אוחיון לזכור פרטים מדויקים, ולא ניתן לדלות ממנה פרטים נוספים לגבי לוחות הזמנים וההתרחשויות (פרוטוקול, עמ' 422-412).

פרידמן ומיכאלי מגיעים לזירה

19. פרידמן ומיכאלי העידו בבית המשפט המחוזי בחודש יוני 2006, כשבע שנים לאחר האירוע. לכן, על מנת להתחקות ככל שניתן אחר מצב הדברים, נפנה תחילה לדברים שמסרו בסמוך לאחר האירוע, אם למשטרה ואם לחוקרים מטעם חברת הביטוח.

(-) ביום 8.7.2009, כחמישה ימים לאחר האירוע, מסר פרידמן את ההודעה

הבאה במשטרה (השגיאות במקור – י"ע):

"בסביבות חצות הלילה קיבלתי קריאה ממפעל דנבר באופקים על דליקה שפרצה במקום, הגעתי למקום והבחנתי באש בחצר המפעל שמתפשטת מזרחה ומלווה בפיצוצים והתפשטויות נוספות, כאשר התמקמתי עם הכבאית על מנת להפעיל קצף מתוחח הכבאית, אירע פיצוץ בחצר המ[פ]על על שגרם לשפך רב של חומר דליק מלווה בלהוות גדולות, לדלוף החוצה, אל מחוץ לחצר המפעל, לכיוון הכביש שמפריד בין דנבר לוופורג'ט, כתוצאה מכך הכבאית שהגעתי איתה נשרפה כליי, אנו אני והכבאי נאלצנו לנטוש את הכבאית ולהציל את חיינו, לציין כי הכבאית נשרפה תוך מספר דקות בעקבות הנוזל הדליק והלהבות הגדולות שפרצו בעקבות הפיצוץ, אציין שהאש המשיכה לבעור ושרפה משאיות נוספות בהמשך הכביש... (מוצג 19 למוצגי דנבר).

אין חולק כי מדובר בהודעה תמציתית שאינה עשירה בפרטים, אך כפי שעולה מעדותו של פרידמן בבית המשפט, פעמים רבות זהו האופן שבו המשטרה גובה עדויות מכבאים בנוגע לאירועי אש (לפעמים על-אתר). לדבריו, על פי רוב, השוטר שגובה את ההודעה מעוניין לשמוע על ההתרחשות בקווים כלליים, מבלי להתעניין מהן בדיוק הפעולות שבוצעו על ידי הכבאי (פרוטוקול, עמ' 588).

(-) עוד באותו היום מסר פרידמן הודעה לחוקר מטעם חברת הביטוח. יש לציין כי כתב היד אינו קריא במיוחד והטקסט נעדר פיסוק כמעט לחלוטין (מוצג 20 למוצגי דנבר; אוסיף כי הדברים הובאו בפסק דינו של בית המשפט המחוזי, והם מובאים כאן בשנית עם תיקונים קלים שנוספו לאחר עיון בהודעה עצמה (ראו גם ההודעה המוקלדת במוצג 21 למוצגי דנבר) (השגיאות במקור – י"ע):

"קיבלנו קריאה אני ודודו מיכאלי על שריפה בחצר מפעל דנוור, הגענו עם הכבאית מרחוק סימן לי שוטר מתנדב בשם שי לוינקוף שעמד עם ניידת ליד המפעל ליד השער המערבי (אחורי) הגענו עם הכבאית סמוך לשער מכיוון שישנו הפרש גובה בנוסף יש גדר אסקורית גבוהה ראיתי את הלהבות מעבר לאסקורית בשטח המפעל ע"מ לבצע הערכת מצב ראשונית ביקשתי מהר (יש לציין שהשער האחורי היה נעול) לעבור את השער ונאלצתי לקפוץ מעליו כך עשיתי במקום פגשתי שומר דובר רוסית שעמד עם מטף ביד נראה מבולבל בעודי מסתכל כמה מטרים בחצר ע"מ לזהות את המוקד ראיתי שהמוקד בפינה הדרום מערבית כשהשטח עצמו בוער והאש מתפשטת תוך כדי פיצוצים לכיוון מזרח, כשאציין כי כל החצר היתה עם סחורה מגובבת למעט מעין שביל שחצה את שטח המפעל ממערב למזרח כשבצד הצפוני לכיוון המבנה עצמו ובסמוך אליו לא היו הלהבות והשריפה החלה להתפשט בצד הדרומי לכיוון מזרח.

בשלב זה הרגשתי שהכבאית שחונה עדיין בצד מערבי צריכה להגיע לחלק המזרחי ע"מ להסלין (לתת מים) לעבר השריפה שמתפשטת מזרחה וזאת ע"מ לנסות למנוע להבות למנוע התפשטות.

הכבאית עברה לצד המזרחי (דודו העביר) שאני נמצא בחצר ומביא את השומר לצד השני יש לציין כי עוד אנו בצד השני המזרחי בתוך המפעל השומר נתן לי לדבר עם ברוך בעל המפעל בטלפון שאמר שהשערים נעולים ויהיה רק עוד 20 דקות במקום.

ש.ת. לא, לשומר לא היה מפתחות לשערים הגדולים רק לשער הולכי רגל שהיה פתוח.

הכבאית הגיעה [?] החלטתי למקם אותה במיקום שלה כיום על הכביש כשהיה בעיית גישה למקום היות וחננו מיכליות ונגררים בצד הדרך שהפריעו לנו להגיע למפעל וכך נותר לי לחנות רק בנקודה זו.

כאשר האש רק בצד המזרחי החלטתי לנסות לנסר את השער הראשי ע"י מסור דיסק ע"מ ליצור גישת עבודה לי ולכוחות שיבואו אך מכיוון שהאש בשלב הזה התפשטה

למיכלים שצמודים לקיר המפעל מעבר לאותו שביל עזבתי את עניין הניסור ואמרתי שאני יסלין קצף מתותח הכבאית שנמצא על גג הכבאית (תותח קבוע) לעבר המיכלים שצמודים למבנה ע"מ למנוע התפשטות המבנה ובשלב זה חיברנו את הכבאית לאספקה בהידרנט ישירה שעל המדרכה ממול.

על מנת שיהיה גם זרם מים קבוע, כשדודו היה [?] וחיבר את ההידרנט ביקשתי ממנו בזמן שעליתי להתמקם על תותח הרכב שנמצא על הגג ביקשתי מדודו לשפר עמדה כ-4 מטרים אחורה ע"מ להיות מקביל ללהבות וכמו כן לשלב משאבה מתוך הרכב.

בשלב זה כאשר אני על גג הרכב ודודו בתוך הקבינה לפני שהוא מספיק לשפר אחורה נשמע קול פיצוץ אדיר ולפתע שפך אדיר מלווה בלהבות גבוהות פרץ החוצה דרך מתחת לשער המזרחי מכיוון שזה בירידה הכבאית בשנייה החלה לבעור והלהבות מגיעות [?] לגובה פני הכבאית כשאני על גג, בשלב זה החלטתי שאנו בסכנת חיים ממשית במיוחד הכבאי שבתוך תא הנהג שלא מודע למצב החמור קפצתי דרך הצד הנגדי פתחתי את הדלת נוסע ושלפתי אותו החוצה כשאני צורח אליו לצאת. התגלגלנו החוצה לעבר המדרכה ממול, האש המשיכה צפונה על הכביש במהירות מלווה בלהבות ענק וקרינת חום גבוהה ואוחזת בכל כלי הרכב שחנו תוך כדי רצנו ונכנסנו למפעל ופורג'ט.

בשלב זה האזור היה נראה כדלקמן: חצר מפעל דנוור והמבנה עצמו כולו עולה בלהבות ומלווים בפיצוצים אדירים. כל הכביש המזרחי והצפוני עם להבות ענק שורף את כל מה שבדרך כתוצאה מקרינת החום הבוטקה של ופורג'ט נפגע, ריכזתי את עובדי מפעל זה פתחנו קווים וקיררנו את הצד של הכביש ע"מ למנוע התפשטות.

ש. האם כשהיית בצד המערבי כשטיפסת מעבר לגדר ראית היכן היה מוקד האש?
 ת. ראיתי רק להבות בתך החצר מפעל בצד הדרום מערבי עוברות את גדר האסקורית.
 ש. האם שמת לב למצב התאורה הקפית?
 ת. לא.
 ש. האם שי השוטר כיוון אותך מחוץ למפעל או לשרפה בתוך המפעל?
 ת. הוא היה במרחק של כ-20-30 מטר מחצר ונופף לי לכוון זה מה שראיתי מיהרתי לשרפה.
 ש. האם ראית שריפה מחוץ למפעל?
 ת. לא."

(-) מיכאלי מסר גם הוא הודעה לחוקר מטעם חברת הביטוח באותו היום:

“ביום האירוע הייתי בצוות הכיבוי הראשון יחד עם אורן פרידמן, אורן נהג בדרך לאירוע על הכבאית כשאורן עבר את הגדר נתבקשתי להעביר את הכבאית מהצד המערבי למזרח דרך הדרומי -- על הכביש עצמו -- לשאלתך בכל אותה נסיעה לא ראיתי אש מחוץ לגדר והגדר היתה שלמה” (מוצג 20 למוצגי דנבר).

20. בחלוף כשנתיים לאחר מסירת הודעות אלו, בחודש אוגוסט 2011, כחלק מהליכי הגילוי המוקדם לקראת המשפט, מסר פרידמן תצהיר תשובות לשאלון. איני רואה להביא את תשובותיו של פרידמן במלואן, באשר רובן הגדול אינו נדרש לצורך דיוננו. אסתפק אפוא בתשובות ספורות שמסר (מוצג 4(31) למוצגי דנבר) (ההדגשות הוספו – י”ע):

“שאלה 10: [...] האם העובדה כי המדובר במפעל המכילים חומרים דליקים נלקחה בחשבון בביצוע פעולות הכיבוי? אם כן, נא פרט כיצד נלקח הדבר בחשבון ביחס לכל פעולה ופעולה שבוצעה או שלא בוצעה?

תשובה 10: [...] נלקחה בחשבון. הכבאים החלו בפעולות להסלנת הקצף, בפועל לא הספקנו להסלין (הצוות שלי). [המילים המודגשות נוספו בכתב יד על גבי תצהיר התשובות – י”ע].

[...]

שאלה 22: מה הייתה עוצמת האש עת הגעת הכבאית הראשונה למפעל?

תשובה 22: לנוכח הגדר הגבוהה והאטומה, והעובדה שהשערים היו נעולים, הרי שהמועד שאליו ניתן להתייחס הוא זה בו הצלחתי ליצור קשר עין עם האש לאחר טיפוס על הגדר שאולצתי לבצע עקב חסימת הגישה למקום על ידי התובעים (שערים נעולים, גדר גבוהה, ושומר ללא מפתחות). בשלב זה האש היתה בגובה 3 מטרים לערך על שטח של 3 מטרים על שלושה מטרים.

[...]

שאלה 30: האם נכון כי הכבאים לא ביצעו כל פעולה על מנת לגשת לאזור הדרום מערבי של חצר המפעל ולכבות את האש? אם לא נכון מהן כל הפעולות שנעשו?

תשובה 30: לא נכון. הכבאית הגיעה קודם כל לצד זה של המפעל, אלא שהגישה מצד זה אל פנים חצר המפעל היתה חסומה לאור הגדר הגבוהה עם הפחים והשער הנעול בלא מפתחות. בנוסף, היו הפרשי גבהים משמעותיים. חדרתי למפעל מצד זה ואז נוכחתי בהתפשטות מהירה של האש לכיוון מזרח תוך פיצוצים רבים, ועל כן הוזה הכבאית לצד

המזרחי של המפעל. התחלנו בפעולה לפריצת השער המזרחי בעזרת משור דיסק אך פעולה זו הופסקה בשלב מאוד מוקדם עם הפיצוץ שגרם להצפת אש בכל שטחי המפעל אשר הגיעה אף אל מחוץ למפעל ואל הכבאית ומשאיות נוספות שעמדו בכביש.

[...]

שאלה 32: מדוע לא נעשה שימוש בסולם על מנת ליצור מגע עם האש? מדוע לא נעשה תהליך של הכנת קצף?

תשובה 32: נעשה שימוש בסולם השחיל שהיה ברשותנו. הוכן הקצף.

עדותם של פרידמן ומיכאלי – תצהירי עדות ראשית וחקירה נגדית

21. פרידמן מסר בתצהירו כי המפעל היה מתוחם בלוחות אסכורית אטומים וגבוהים שלא ניתן היה לראות דרכם, וכי כשהוא ואוחיון התקרבו למפעל מצד מערב, הם ראו אור אדום מוקרן כלפי השמיים הבוקע מעל לוחות האסכורית בחלקה הדרום מערבי של חצר המפעל. לדברי פרידמן, הוא טיפס מעל הגדר באזור השער המערבי (שהיה סגור) ונכנס אל תוך החצר, שהיתה עמוסה בחביות ומיכלים ושחנו בה שתי משאיות. פרידמן זיהה אש משמעותית בצד הדרום מערבי, והורה למיכאלי לפרוש לו קו קצף על מנת להתחיל בכיבוי, ולדבריו מיכאלי "כבר העביר לי את קו הקצף". פרידמן מסר בתצהירו כי "מיד כשנכנסתי לחצר אירעה התפוצצות ראשונה של חביות חומרים והאש החלה להתפשט במהרה", והוא הודיע לתחנת באר שבע לשלוח תגבורת. עוד מסר פרידמן כי לא ניתן היה להפעיל את תותח הכבאית מצדו המערבי של המפעל, בשל הפרשי גבהים, בעיית גישה והעדר הידרנטים.

לדברי פרידמן, עם כניסתו לחצר הופיע מולו שומר המפעל "שנראה סהרורי ומנותק לגמרי מהמציאות", וכשפרידמן ביקש ממנו מפתחות (כדי לפתוח את השער) הלה ענה לו כי אין מפתחות. או-אז אירע פיצוץ נוסף, האש התגברה, והוא חש שהשומר הוא נתונים בסכנת חיים, ולכן הוא אחז בשומר, רץ איתו לחזית המפעל בצדו המזרחי והוציא את השומר דרך שער הולכי הרגל. במקביל, הורה פרידמן למיכאלי להעביר את הכבאית לצדו המזרחי של המפעל, זאת במטרה להיכנס לחצר המפעל דרך השער המזרחי. לדברי פרידמן, "לאור התגברות האש וסכנת החיים המיידית לא ניתן היה להישאר לבד עם קו קצף בתוך החצר כשהכבאית ממוקמת בצד המערבי וגם לא היתה שום תועלת בכך".

לפי האמור בתצהיר, מאחר שהשער היה נעול ולשומר לא היו מפתחות, מיכאלי הוציא מסור דיסק על מנת לפרוץ את השער, ובמקביל פרידמן פתח גלגלון והתחבר להידרנט שברחוב, כדי לאפשר אספקה רציפה של מים. בשלב זה אירעה התפוצצות גדולה ושתי המשאיות שבחצר המפעל עלו באש, שהתפשטה לכל עבר. משלא נותר זמן לפרוץ את השער, פרידמן החליט להסלין קצף מתותח הכבאית, ולשם כך הורה למיכאלי להזיז את הכבאית מספר מטרים כדי לשפר עמדה, תוך שהוא עצמו עולה לגג הכבאית על מנת להפעיל את התותח. מיכאלי נכנס לקבינה של הכבאית על מנת להפעיל את משאבת התותח, ובעוד פרידמן נמצא על גג הכבאית נשמע פיצוץ אדיר ובבת אחת התפשטה אש לכל עבר המפעל וכן לעבר הרחוב והכבאית, שהחלה לבעור. לדברי פרידמן, הוא אינו זוכר אם נפל מגג הכבאית מעוצמת הפיצוץ או אם קפץ, ואז פתח את הדלת שליד המושב, אחז במיכאלי בשתי ידיו ושלף אותו מהכבאית תוך ששניהם מתגלגלים החוצה ונמלטים לחצר מפעל ופורג'ט. במילותיו של פרידמן: "הרגשתי שאני נשרף. החום היה אדיר". מאותו הרגע האש התפשטה ברחוב ושרפה את הכבאית ואת המשאיות והמיכליות שעמדו לאורך הרחוב. לדברי פרידמן, כשהוא ומיכאלי הגיעו למפעל ופורג'ט, הנוכחים שם הופתעו לראותם שכן חשבו שהם נהרגו.

פרידמן הצהיר כי מהרגע שהגיעו לצד המערבי ועד לפיצוץ הגדול שהוביל לשריפת המפעל והכבאית, חלפו לכל היותר עשר דקות. עוד מסר פרידמן בתצהירו כי "לבנקופף לא היה כלל באזור ולכן לא יכול היה להצהיר את הדברים שהצהיר בתצהירו לגבי אופן התנהלותנו". כמו כן, פרידמן מסר כי בעת שהוא ומיכאלי הגיעו למפעל, האש כבר היתה "משמעותית" והתפשטה במהירות, והיה מסוכן להימצא במקום.

22. בחקירתו הנגדית מסר פרידמן כי מהרגע שהוא ומיכאלי יצאו מתחנת הכיבוי ועד שהגיעו למפעל, מרחק של כ-1.5 ק"מ, חלפו 3-4 דקות; כי צדו המערבי (העורפי) של המפעל נמצא בסמוך לשטח חולי, וכי הם עלו על השטח החולי עם הכבאית כדי להגיע לשער המפעל; ובהגיעם לשער האחורי של המפעל הם הורידו יחד את הסולם השחיל מגג הכבאית והציבו אותו ליד השער, מה שלקח עוד 2-3 דקות. לדברי פרידמן, הוא טיפס ונכנס לחצר, תוך שהוא מורה למיכאלי לפתוח לו קו קצף. מפאת חשיבות הדברים, אביא מדבריו של פרידמן בנוגע להשתלשלות העניינים לאתר מכך:

ש: הבנתי. כמה זמן בערך לוקח הסיפור הזה של להוריד את הסולם?
 ת: 2 דקות, 3 דקות.
 [...]
 ש: יופי, נכנסת פנימה.

ת: אני נכנסתי פנימה.
 ש: אתה מסתכל רואה אש, נכון?
 ת: לא, לפני כבר, עוד כשעליתי, אז אמרתי לדודו
 [מיכאלי – י"ע] כבר שיפתח את הקו מים. [...] אני כבר
 ירדתי פנימה.
 ש: כן.
 ת: דודו עלה על הסולם, העביר אלי את הקו מים, עוד לא
 הספקתי לתפוס אותו, הייתה התפוצצות ראשונה
 ש: הוא העביר לך קו מים?
 [...]

 ת: כן.
 ש: אתה בטוח?
 ת: מאה אחוז, את הגלגלון של האוטו, מאה אחוז.
 ש: זאת אומרת אתה בפנים עם קו מים, ואתה אמור להתיז
 מים?
 ת: לא, עוד לא הספקתי.
 ש: כן, אבל אם היית מספיק היית משפריץ מים נכון?
 ת: לא, ביקשתי ממנו שיפתח בקצף. [...] קו מים, זה נקרא
 קו מים, שיפתח קצף. אני מדבר איתו בשפה שלי, שיפתח
 קו מים זה יביא לי קו, ואז אמרתי לו תפתח קצף, אבל לא
 הספקנו.
 [...]

 ש: כמה זמן. זאת אומרת אתה כשהקו קצב [צ"ל קצף –
 י"ע], אתה היית בפנים והוא נתן לך קו קצף נכון?
 ת: נו, כן. עד שהוא נתן לי אותו, העביר לי אותו, אני
 מושך אותו כי הוא העביר לי אותו.
 ש: הוא כבר חיבר, אפשר היה להתיז קצף?
 ת: לא, צריך לסובב את המשאבה, לפתוח.
 ש: את זה הוא לא הספיק?
 ת: לא, אנחנו שניים, לא הספקנו.
 (פרוטוקול, עמ' 521-522)

בנקודה זו הפנה בית המשפט שאלות לפרידמן:

כב' השופט: זאת אומרת אתה עומד עם הצינור ביד.
 ת: נו.
 כב' השופט: כן, והוא בינתיים אמור לחבר את הצינור?
 ת: לא לא, הצינור מחובר לכבאית.
 כב' השופט: אז מה הבעיה?
 ת: הצינור מחובר לכבאית. בגלל שאנחנו צוות של שני
 אנשים, זה לא צוות כמו בעיר שיוצאים 4 לשריפות, זה 2,
 אז כשאתה עובד 2 אתה מסכל [צ"ל מסגל – י"ע] לעצמך
 הרגלים כאלה. אז אני ירדתי, דודו תפתח לי, הוא בינתיים
 על הסולם, ירד מהסולם. את המשאבה צריך לשלב מתוך
 הקבינה של המשאית היה. הוא הלך, והוא צריך לשלב את
 הקצף.
 כב' השופט: באותה נקודת זמן אתה היית [בתמלול נכתב
 "לא ברור" – י"ע]
 ת: כן.

כב' השופט: עם הצינור אתך ביד?
 ת: כן.
 כב' השופט: או קיי.
 ת: לא, באותה שניה שהוא נתן לי הוא רץ לעשות את זה.
 כב' השופט: או קיי.
 ת: באותה שנייה.
 כב' השופט: תמקם אותנו מבחינת זמן.
 ת: אז הנה, איך שירדתי ואמרתי לו תפתח לי, כבר הצינור,
 הוא רץ כשירדתי, ואז הוא רץ לפתוח.
 כב' השופט: כמה זמן אחרי שהגעתם אתה בסיטואציה
 הזאת?
 ת: 3-4 דקות לא יותר.
 כב' השופט: אחרי שהגעתם?
 ת: כן.
 כב' השופט: כלומר וכמה זמן אחרי שיצאתם מתחנת
 אופקים?
 ת: 3 דקות גם.
 כב' השופט: זאת אומרת עוד 3 דקות?
 ת: והנסיעה כאילו.
 כב' השופט: 6-7 דקות?
 ת: כן.
 (שם, עמ' 522-524).

ובהמשך:

כב' השופט: לא, אני לא מבין את התיאור שלך. אתה יושב
 בפנים, אתה עומד בפנים עם הצינור, זה הפעם האחרונה
 שדיברנו עליה, אתה עומד בפנים עם הצינור, כשדודו
 בינתיים מנסה, אמור לחבר לך את הצינור שיצא ממנו מים
 בקצף?
 [...]
 ת: קודם כל לא עמדתי עם הצינור וחיכיתי למים. דודו
 העביר לי מהגובה את הצינור, אני מושך אותו.
 כב' השופט: מושך, או קיי.
 ת: והוא בינתיים הולך להפעיל את הקצף.
 כב' השופט: כן.
 ת: פתאום הייתה התפוצצות ראשונה, ישר צעקתי לו דודו
 לא רלוונטי, לא רלוונטי, תמושך את הצינור ותבוא עם
 הכבאית לצד השני. אני יוצא.
 כב' השופט: ואתה יוצא?
 ת: אני בא לצאת, רואה את השומר.
 כב' השופט: אתה הולך לצד השני מבפנים?
 ת: כן כן כן, מבפנים.
 כב' השופט: ואיפה השומר?
 ת: פתאום הוא הופיע מולי שמה בקטע איפה שעמדתי עם
 הצינור.
 ש: כשאתה עומד עם הצינור או כשאתה כבר מתחיל
 ללכת?
 ת: לא לא, כשעמדתי עם הצינור, בדיוק באתי להסתובב,
 לרוץ, הוא הופיע מולי.
 (שם, עמ' 535-536).

וכך סיכם פרידמן את הדברים:

ת: אז אני עונה לך עוד פעם. אני ירדתי ישר. אגב כל מה שאני אומר זה תוך כדי תנועה. ירדתי מהכבאית. דודו, אני עליתי כבר ראיתי מהזה. דודו תפתח. הלאה, עולה, הוא עלה לגג, אני עזרתי לו להוריד את הסולם, הצבנו. תוך כדי שאני מטפס דודו תמשוך לי קו, ככה זה הולך, הכל דינמי. אני ממשיך. עוד לא הספקתי למשוך את הקו, אז ההתפוצצות הראשונה, לא היה טעם. אמרתי לו דודו, צעקתי לו תמשוך את הקו החוצה, תבוא עם הכבאית לצד המזרחי. אני מסתובב אני רואה את השומר מולי (שם, עמ' 548).

מדברים אלו של פרידמן עולה כי הוא נכנס לחצר באמצעות הסולם; מיכאלי מתח את הצינור מהכבאית ונעמד על הסולם כדי להעביר את הצינור לפרידמן מעל הגדר, ואז חזר לכבאית כדי לפתוח את משאבת הקצף; או-אז, בעוד פרידמן מושך את הצינור, אירעה התפוצצות, והוא הורה למיכאלי להעביר את הכבאית לצדו המזרחי של המפעל כדי שיוכלו להתמודד עם האש המתפשטת, ואז הסתובב וראה את השומר (ראו גם עמ' 531 לפרוטוקול).

23. מיכאלי מסר תצהיר המצייר תמונה דומה לזו שעולה מתצהירו של פרידמן. לדבריו, בשעה שהם התקרבו לצדו המערבי של המפעל, הם ראו אור אדום מוקרן כלפי השמיים הבוקע מעל לוחות האסכורית בצדו הדרום מערבי של המפעל; פרידמן ירד מהכבאית וטיפס על הגדר באמצעות סולם שמיכאלי פרס, ונכנס לתוך חצר המפעל בשעה שמיכאלי הכין קו קצף והתכוון למסור אותו לפרידמן; בסמוך מאוד לאחר שפרידמן נכנס לחצר הוא אמר למיכאלי שהאש מתפשטת במהירות, והורה לו להעביר את הכבאית לצדו המזרחי של המפעל; כשמיכאלי הגיע עם הכבאית לצד המזרחי, הוא נוכח לדעת שהשער נעול, ואז ראה את פרידמן מגיע עם השומר של המפעל שהיה אדם מבוגר בעל מבטא רוסי. לדברי מיכאלי, בשלב זה "האש היתה בממדים רציניים, תוך פיצוצים וחביות עפות".

24. למקרא פרוטוקול חקירתו הנגדית של מיכאלי מתקבל הרושם הברור כי החקירה היתה טעונה למדי (גם בית משפט קמא ציין זאת בפס' 60 לפסק דינו). ניכר מהדברים כי מיכאלי היה נרגש וכי עורך הדין הוציא אותו משלוותו. מיכאלי שב על כך שהוא ופרידמן ניצלו בנס מהשריפה, וכי עורכי הדין שואלים שאלות שמטרתן "להפיל אותם" וכי הם

מנסים להשפיל אותו, וכיוצא באלה אמירות (ראו, בין היתר, עמודים 599-600 לפרוטוקול).

לגופם של דברים, מיכאלי העריך כי הוא ופרידמן הגיעו לזירה בתוך כ-4 דקות.

וכך העיד:

ש: עכשיו תשמע, את הסולם אתה פרסת?
 ת: זכור לי שכן.
 ש: טוב. אתה אומר גם, אתה הכנת לו קו קצף והתכוונת למסור לו?
 ת: לאורן כן.
 ש: התכוונת למסור לו את זה?
 ת: כן.
 ש: יכול להיות שלא הספקת למסור את זה כי כבר הייתה אש גדולה?
 ת: כן, לא, לא זכור לי שהספקתי למסור לו.
 ש: לא הסתפקת [צ"ל הספקת – י"ע] למסור לו את זה?
 ת: לא.
 ש: [...] אתה יודע מה היה בתוך החצר כשאורן [פרידמן – י"ע] היה שמה?
 ת: אני לא נכנסתי לחצר.
 (פרוטוקול, עמ' 614-615)

ובהמשך:

כב' השופט: הסיטואציה של מה שאנחנו. תעזור לנו להבין את הסיטואציה. כלומר הוא נמצא בפנים בתוך החצר, אתה נמצא בחוץ, כאשר אתה עובד ב-
 ת: בהורדת הסולם.
 כב' השופט: מוריד את הסולם, ולהכין לו את קו הקצף.
 ת: או קיי.
 כב' השופט: כשהוא בפנים, זאת אומרת זה הסיטואציה?
 ת: כן.
 ש: אתה הורדת את הסולם גם?
 ת: כן.
 ש: ושמת על המשאית?
 ת: לא.
 ש: אז מה עשית איתו?
 ת: על החצר, על האיסכורית.
 ש: אה, לא לא, אחרי, אחרי. לא, הוא טיפס פנימה, מה?
 ת: הוא טיפס בלי הסולם כן, שלא תבין, הוא כמו פנתר עלה על הגדר.
 ש: הוא לא השתמש בסולם, אז למה היה צריך את הסולם.
 ת: כי אם חשבתי, אני מלכתחילה חשבתי שאנחנו הולכים לעבוד מהחצר האחורית, שנצליח להשתלט על המוקד.

ש: כן, או קיי.
 ת: אז הורדתי את הסולם, עושה פעולות ראשוניות,
 בינתיים כשהוא שמה הוא בודק מה מו מי.
 ש: מה מו מי, הוא טיפס עוד לפני שאתה הורדת את
 הסולם?
 ת: כן.
 [...]

כב' השופט: זאת אומרת הוא בפנים ואתה מוריד את
 הסולם?
 ת: כן כן, אני מחוץ לגדר, הוא כבר בפנים.
 כב' השופט: אחרי שאתה גומר להוריד את הסולם אתה
 מתחיל להכין את הקו קצף?
 ת: הקו קצף כן.
 ש: ואז עוד לא הספקת להעביר לו כמו שאמרת.
 ת: לא, הסולם גם שרוף, אתה יכול לראות אותו בתחנה.
 כב' השופט: מה מה?
 ת: הסולם שרוף, אתה יכול לבוא לראות אותו בתחנה,
 הוא נשאר שמה מושען על הזה.
 (שם, עמ' 615-617).

עוד העיד מיכאלי כי פרידמן הורה לו לעבור לצד המזרחי; כי כשהגיע לצד
 המזרחי, ראה את פרידמן ואת השומר שכבר הגיעו ועמדו מחוץ לחזית המפעל; וכי אם
 פרידמן לא היה מוציא את השומר, השומר היה נשרף למוות. בתשובה לשאלה אם השומר
 חזר פנימה לתוך חצר המפעל, השיב מיכאלי "מה פתאום, איזה חזר פנימה, זה מלכודת
 אש, איזה חזר?" (שם, עמ' 621).

באשר להתרחשויות לאחר מכן, בצדו המזרחי של המפעל, מיכאלי העיד כי הם
 פרשו זרנוק וניסו לפרוץ את השער בעזרת מסור דיסק כדי לפתוח גישה, שכן השערים
 היו נעולים. מיכאלי אף הוסיף כי הוא אסיר תודה על כך שהשערים היו נעולים, שכן
 בדיעבד זו הסיבה שהוא ופרידמן נותרו בחיים. מיכאלי העיד כי הם לא הצליחו לפרוץ
 את השער והחליטו לעבוד עם תותח הקצף שעל הכבאית, ואז פרידמן ביקש ממנו לשפר
 עמדה קצת ולחזור אחורה. או-אז, "במאית השנייה", פרידמן, שהיה קודם לכן על גג
 הכבאית, הגיח לצד שליד הנהג ואמר למיכאלי לקפוץ החוצה. לדברי מיכאלי, הוא ראה
 במראה של הקבינה "נהר של להבות על הכבאית", ופרידמן דחף אותו וזרק אותו
 מהקבינה "וכמו בסרטים מתגלגלים ורצים, נסים על נפשנו" (שם, עמ' 625).

בתשובה לשאלת בית המשפט, שמא בדיעבד נכון היה לכבות את האש מהצד
 המערבי (בחלקו האחורי של המפעל, היכן שהתמקמו בתחילת האירוע), השיב מיכאלי
 בשלילה. לדבריו, לא היתה גישה לרכב ולזרנוקים, בין היתר בשל הפרשי גובה ו"האש

התחילה להתעצם, והתחילו לעוף חביות באוויר, והתחילה להיות שמה גלישה של, ממש בשניות" (שם, עמ' 626-627; ואפנה לתצהיריהם של מיכאלי ופרידמן, שם נאמר כי השטח החולי שממערב למפעל שבו התמקמה הכבאית, היה נמוך מחצר המפעל בכ-1.2 מ'; כן ראו את צילום המקום שצורף לתצהירו של פרידמן).

25. עד כאן תיאור הדברים מנקודת מבטם של פרידמן ומיכאלי. להשלמת התמונה אציין כי ישנו חוסר התאמה בין גרסתם של פרידמן ומיכאלי – שהעידו כי פרידמן הוא שהורה להעביר את הכבאית לצדו המזרחי של המפעל; לבין גרסתו של גבאי, מפקד המשמרת בתחנה בבאר שבע וקצין חומרים מסוכנים של המחוז – שהעיד כי הוא שהורה להם מרחוק לעשות כן, בעודו בדרך למפעל (פרוטוקול מיום 17.7.2016, עמ' 666).

בית משפט קמא קבע כי יש היגיון בכך שהחלטה מסוג זה תתקבל על ידי מי שנמצא בשטח ולא על ידי מי שמנהל את האירוע מרחוק. מנגד, בית המשפט הוסיף כי אילו היה זה גבאי שנתן את ההוראה, הרי ש"התוצאות הנובעות מכך לשאלת האחריות ברורות" (פס' 125 לפסק דינו). דהיינו, מהערתו של בית משפט קמא ניתן להבין כי אילו היה זה גבאי שנתן את ההוראה מרחוק, מבלי שידע מה המצב בשטח לאשורו, הרי שהדבר מבסס רשלנות מצד רשות הכבאות. בשורה התחתונה, בית המשפט נמנע מלקבוע ממצא בעניין זה, בציינו כי בהעדר תיעוד יש קושי לדעת מה אירע. מסקנתו של בית משפט קמא בדבר התרשלותם של פרידמן ומיכאלי לא התבססה אפוא על השאלה מי נתן את ההוראה לנוע מזרחה, ומכך ניתן להסיק כי בית המשפט לא יצא מנקודת הנחה כי גבאי הוא שנתן את ההוראה.

בנסיבות אלו, בהינתן שמצויים אנו בשלב הערעור, אף אני איני רואה לקבוע ממצא בעניין זה, ואני נכון לצאת מנקודת הנחה כי פרידמן הוא שנתן את ההוראה, כפי שהעידו פרידמן ומיכאלי. אוסיף, כי לטעמי אף אין מדובר בהכרח בגרסאות סותרות, ובהחלט ייתכן כי ניתן ליישב ביניהן. כך, לא ניתן לשלול את האפשרות כי פרידמן הבין כי עליו לשנות מיקום מפאת הסכנה וכדי להשתלט על האש שהולכת ומתפשטת, דיווח על כך לגבאי, והאחרון אישר את הדברים ו"הורה" להם לעבור מזרחה. ואכן, פרידמן, שהעיד נחרצות כי הוא זה שנתן את ההוראה, העיד כי "אולי אני אמרתי לגבאי אנחנו עוברים לצד המזרחי והוא אמר כן. הכל יכול להיות בקשר" (שם, עמ' 555). לתיאור זה אף יש עיגון בדבריו של גבאי עצמו, שאמנם העיד כי נתן הוראה לפרידמן לשפר עמדה, אך הבהיר כי פרידמן "גם עשה את זה בלי שאני אעשה את זה, כי הוא ראה שהעמדה שלו לא טובה" (פרוטוקול, עמ' 667). כאמור, דברים אלו של גבאי מתיישבים גם עם עדותו של מיכאלי כי פרידמן הוא שהורה לו להעביר את הכבאית מזרחה. כך או כך, אין בסיס

להנחה כי גבאי, ורק גבאי, הוא שנתן את ההוראה, וממילא אין בדברים כדי להשליך על אחריותה של רשות הכבאות.

ממצאים נוספים

26. בטרם נפנה לניתוחו של בית משפט קמא באשר לפעילותם של פרידמן ומיכאלי, נשלים את התמונה העובדתית עם התייחסות לראיות אובייקטיביות נוספות בנוגע להתרחשויות בזמן אמת, והן: הרישום ביומן האירועים של מרכז הבקרה בתחנת הכיבוי המרחבית בבאר שבע; התראות במערכת אזעקה שהותקנה בתוך מבנה המפעל; ותיעוד וידאו של השריפה על ידי ז'ק ולירן אוזן, המתגוררים בקרבת מקום למפעל. נעמוד בקצרה על הדברים.

27. ביומן הממוחשב נרשמו הדיווחים הבאים:

00:02 – פת. אירוע: שריפה בחצר מפעל דנבר ב-א.
תעשייה אופקים...;

00:03 – יצ. מבצעית: רכב 4 עם מיכאלי דוד, פרידמן
אורן;
[...]

00:07 – שונות: נמצאים בקרבת מקום מחפשים דרך
גישה, מדווח רכב מספר 4;

00:07 – יומנאי: החלפת יומנאי, יומנאי יוצא – נעמני
אושרי, יומנאי נכנס – ביטון איילת;
[...]

00:10 – דיווח רכב: רכב 4 מדווח הגעה;

00:11 – שונות: אורן [פרידמן – י"ע] מוסר שמדובר
בשריפה גדולה מחוץ למפעל צבע. מבקש תגבור למקום.
מוסר שפורצים למקום כי לשומר אין מפתח לוודא כי
השריפה לא התפשטה פנימה."

איילת ביטון, היומנאית שנכנסה למשמרת בשעה 00:07, העידה בבית משפט קמא (עדותה מופיעה תחת שמה העדכני, איילת קליין). איילת העידה כי מדובר ביומן ממוחשב, דהיינו היומנאי מזין את הדיווחים באופן ממוחשב בזמן אמת. לדבריה, לא אמור להיות פער זמנים בין הדיווח לרישום, אך היא אישרה כי היו מקרים שבהם היתה מניעה להזין את הדיווח בזמן אמת, ואז הדיווח הוזן באיחור תוך ציון הזמן שבו התקבל

הדיווח בפועל בסוגריים מרובעים (פרוטוקול, עמ' 343-344, 349-351; ראו בדומה תצהירו של אושרי נעמני, היומנאי שהוחלף על ידי איילת). מכל מקום, הזמן הממוחשב המופיע ביומן הוא הזמן שבו הוזן הדיווח למערכת.

28. בית משפט קמא קבע כי הדיווחים בנוגע למועד ההודעה הראשונית על השריפה (00:02), מועד יציאת הכבאית (00:03), והדיווח שמסר פרידמן בשעה 00:11 הם מדויקים מבחינת הזמנים. לעומת זאת, שני הדיווחים הנוספים על חיפוש דרך גישה בשעה 00:07 ועל הגעה בשעה 00:10, נרשמו באיחור ומשקפים פעולות שנעשו קודם לכן (פס' 114-115 לפסק דינו). אציין כי דיווחים אלו לא נרשמו בסוגריים מרובעים, אלא מופיעים ביומן באופן זהה לשלושת הדיווחים האחרים. מכאן, שמסקנתו של בית משפט קמא כי שני דיווחים אלו נרשמו באיחור – לא התבססה על אופן רישומם, אלא על ראיות אחרות שהובילוהו לקבוע את ממצאיו לגבי לוחות הזמנים.

29. ראיה נוספת בנוגע להתרחשויות בזמן אמת מבוססת על מערכת התראה מפני פריצה שהותקנה בתוך מבנה המפעל על ידי חברת "מוקד ארזי". מדובר במערכת אזעקה המורכבת מגלאים שונים (לא גלאי עשן). המנהל הטכני של החברה, מר גילי יעקב (להלן: יעקב), זומן להעיד פעמיים, ובית משפט קמא עמד בפסק דינו על עיקרי עדותו. לדברי יעקב, הגלאים היו ממוקמים בתוך המבנה; התראה ראשונה הופיעה בשעה 00:15; והתראות רבות החלו להופיע החל מהשעה 00:18, ובעיקר מהשעה 00:21 ו-00:23 בשתי מערכות הגלאים. יעקב העיד כי עשוי להיות עיכוב בין מועד התפרצות אש לבין הפעלת הגלאי, שניתן להעריכו כפרק זמן של 4-5 דקות (פרוטוקול, עמ' 386). באשר להתראות הרבות שהופיעו החל מהשעה 00:18, יעקב סיפק שני הסברים אפשריים לכך: האחד – כי המערכת נשרפה וקרסה, והשני – כי היתה הפסקת חשמל וסוללת הגיבוי לא החזיקה מעמד (פס' 27-29 לפסק דינו של בית משפט קמא). בעניין מערכת ההתראה קבע בית משפט קמא כדלקמן:

"שלב עליית המדרגה בהיקף האש החל ככל הנראה מעט מאוחר יותר, ומתוך פעילות גלאי מערכת האזעקה נלמד כי בפרק הזמן שהתחיל ב – 00:15 והתרחב ב- 00:21 החלה פעילות רבה של מערכת האזעקה, דבר המלמד על התפשטות האש בשטח המבנים של המפעל. כאן המקום להבהיר כי מקובלת עלי עמדת הנתבעות בהקשר זה כי הפעלת הגלאים מלמדת על אש בתוך המבנים ולא מחוצה להם" (שם, פס' 122).

הנה כי כן, אין חולק כי בשעה 00:15, בשעה שהתקבלה ההתראה הראשונה, האש כבר התפשטה אל תוך המבנה, כאשר לפי הערכתו של מר יעקב, האש כבר אחזה במבנה מספר דקות קודם לכן.

30. הראיה השלישית היא תיעוד מצולם של השריפה. מדובר בסרטון שצולם בזמן אמת על ידי ז'ק אוזון ובנו לירן מביתם באופקים, מרחק של כקילומטר מהמפעל (בקו אווירי). נציין כי הסרטון המדובר צולם במסרטה וידאו עם קלטת, ולא במצלמה דיגיטלית.

לדברי לירן, בשעות הערב המאוחרות של ליל האירוע, הוא שמע קולות נפץ ופיצוצים, וכשיצא מהבית ראה "מופע פירוטכניקה" של אש ופיצוצים ורץ לקרוא לאביו. לירן לא זכר כמה זמן חלף מהרגע ששמעו את הפיצוצים וראו את האש עד שהוציאו את המצלמה מהמחסן, אך לדבריו חלפו ככל הנראה מספר דקות, שכן הוא זוכר כי ניסה להשקיף על השריפה מהגדר ולשפר עמדה עוד לפני שהמצלמה היתה בידי (פרוטוקול, עמ' 1103-1104). ז'ק מסר בתצהירו ובעדותו כי הוא החל לצלם לפני לירן. לדבריו, בנו העיר אותו והם הלכו להשקיף על השריפה; כעבור מספר דקות הוא הביא את המצלמה וצילם בעצמו במשך מספר דקות; ואז נתן לבנו לירן שהמשיך לצלם גם הוא במשך מספר דקות. [הערה: הקטעים בסרט ככל הנראה לא מופיעים בסדר כרונולוגי, שכן לדברי ז'ק, כשנגמרה הקלטת הוא הריץ אחורה מעט והמשיך לצלם (שם, עמ' 1450)].

31. חשיבותה של הקלטת בכך שהיא מלמדת על עוצמת האש שהשתוללה במפעל, ובכך שהיא מסייעת לנו להבין מה היה מצב האש בנקודת זמן מסוימת. ואכן, צפייה בסרטון מגלה כי ממקום עמידתם של ז'ק ולירן אוזון, ניתן לראות אש בממדים עצומים משתוללת ומלווה בהדי פיצוצים שקולם נשמע היטב בהקלטה. באשר לנקודת הזמן בה צולם הסרט, ז'ק ולירן לא ידעו לומר במדויק באיזו שעה צילמו את הסרטונים, ולדבריהם הדבר היה בסביבות חצות. עם זאת, באמצעות הצלבת נתונים, ניתן להסיק על בסיס הסרטון מספר מסקנות:

(-) בסרטון שצולם על ידי לירן, ניתן לשמוע אותו מתקשר לחבר בשם איתן, על מנת להזהירו מפני השריפה העולה להתקרב לבית העסק של אביו הנמצא בקרבת המפעל. בעת ביצוע שיחה זו, השעה שהופיעה על צג המצלמה היתה 11:22 בלילה (אין חולק כי התאריך והשעה הדיגיטליים של המצלמה לא היו מעודכנים).

(-) בעיצומו של ההליך בבית משפט קמא, עלה בידי הצדדים להוציא פלט שיחות של מכשיר הטלפון של לירן (נ/27), ממנו עולה כי שיחה זו התבצעה בשעה 00:27:15. מכאן אנו למדים כי ישנו פער של כשעה וחמש דקות (כשעה וארבע דקות וחצי, ליתר דיוק) בין שעון המצלמה בעת שלירן צילם לבין השעה בפועל (יצויין כי בעקבות הוצאת פלט השיחות, לירן זומן להעיד פעם נוספת בשלב הסיכומים ביום 2.2.2017).

(-) עיון בסרטון מלמד כי לירן החל להסריט כשלוש דקות לפני שביצע את השיחה לאיתן. מכאן עולה כי בסביבות השעה 00:24-00:23, בעת שלירן החל לצלם, האש במפעל כבר היתה בממדים עצומים, שנצפו היטב ממרחק של כקילומטר, והייתה מלווה בפיצוצים עזים, שנשמעו היטב גם הם.

(-) עוד ידוע לנו, על בסיס פלט השיחות, כי לירן ביצע שלוש שיחות טלפון לחברו ניצן, שהצטרף אליו וצפה עמו בשריפה, ושקולו נשמע גם הוא בהקלטה. שיחות אלו בוצעו בשעה 00:08, 00:17 ו-00:20, אולם בעדותו התקשה לירן לזכור אם שיחותיו לניצן בוצעו דווקא בעקבות השריפה, או שמא התקשר אליו ללא קשר לכך (פרוטוקול, עמ' 1750).

33. מדברים אלו מתקבל ציר הזמן הבא: לירן שומע פיצוצים, מעיר את אביו והשניים יוצאים להשקיף על השריפה; בחלוף כמה דקות השניים מביאים את המצלמה מהמחסן; ז'ק מצלם במשך כמה דקות; ואז נותן ללירן לצלם. לירן מתחיל לצלם בסביבות השעה 00:24-00:23, ובחלוף כשלוש דקות מתקשר לחברו איתן כדי שיזהיר את אביו מפני השריפה. על בסיס האמור (ועל בסיס יתר הראיות), קבע בית המשפט כדלקמן:

"מכאן לשאלה האחרת והיא מצב האש מהשלב שבו שני הכבאים אינם משלימים את הפעולה והכבאית נעה לכיוון הצד המערבי כאשר פרידמן והשומר הולכים רגלית ומיכאלי מסייע את הכבאית (פעולה שבוצעה בסביבות 00:10-00:11). מתוך הראיות האובייקטיביות, ובעיקר מדו"ח מוקד ארזי, מהסרטים שצילמו ג'ק ולירן אוזן על רקע פלט השיחות וכן מתוך העדויות, נלמד כי האש הולכת ומתפשטת בקצב מהיר יותר החל מאותו שלב" (פס' 120 לפסק הדין).

בית המשפט קבע אפוא, בין היתר על בסיס הסרטון שצילמו ז'ק ולירן אוזן, כי החל מהשעה 00:11-00:10, האש הלכה והתפשטה בקצב מהיר. אם נגזור זמנים אחורה

מהרגע שבו לירן החל לצלם (באמצעות הצלבת הנתונים עם נתוני פלט השיחות, על בסיס ציר הזמן המתואר לעיל), אזי מסקנתו של בית משפט קמא היא סבירה והגיונית. נזכיר עוד, כי לפי ממצאיו של בית משפט קמא, האש כבר היתה בתוך המבנה בשעה 00:15 (מועד ההתראה הראשונה של מערכת האזעקה), וכי לפי עדותו של יעקב, עשויות לחלוף מספר דקות מרגע הגעת האש למבנה ועד שתתקבל התראה. נקודה זו היא בעלת חשיבות, ואשוב אליה בהמשך. קביעתו של בית משפט קמא כי בשעה 00:10-00:11 האש הלכה והתפשטה בקצב מהיר, מתיישבת גם עם ממצאים אלו.

34. להשלמת התמונה נציין כי ארבעה ימים לאחר האירוע, ביום 7.7.2009, מכר ז'ק את הקלטת לחברת הביטוח איילון (המבטחת של עיריית אופקים) תמורת 25,000 ₪, תוך שהוא מצהיר כי אין העתקים נוספים לקלטת וכי לא העביר לאף גורם העתקים שלה (הסכם המכירה שנערך בכתב יד מצורף לדו"ח החקירה שנערך עבור עיריית אופקים מיום 30.7.2009 - מוצג נ/22). בנוסף לכך, ז'ק העיד כי בטרם מסר את הקלטת לחברת הביטוח, פנה אליו גורם נוסף – להבנתו מטעם המפעל – ביקש לצפות בקלטת ולאחר מכן ביקש לרכוש אותה כדי להשמידה, וזאת בתמורה ל-10,000 ₪. לדברי ז'ק, הוא סירב להצעה (סעיף 20 לתצהירו, וכן עמ' 1419 ו-1490 לפרוטוקול).

35. עד כאן התשתית הראייתית העיקרית בנוגע להתרחשויות באותן דקות, למן זיהוי הדליקה על ידי לבנקופף ועד שריפת הכבאית. מכאן נפנה לניתוח הדברים, וזאת בראי ממצאיו ומסקנותיו של בית משפט קמא.

ניתוח ממצאיו ומסקנותיו של בית המשפט המחוזי

36. על בסיס חומר הראיות, בית המשפט קבע את הממצאים הבאים:

(-) 00:02 – נמסר דיווח למוקד כיבוי האש על שריפה בתוך חצר המפעל.

(-) 00:03 – פרידמן ומיכאלי יצאו עם הכבאית לכיוון המפעל;

(-) 00:06 לערך – פרידמן ומיכאלי הגיעו עם הכבאית בסמיכות לגדר של המפעל בצדו המערבי (העורפי).

(-) 00:07 ("או אולי מעט לאחר מכן"), פרידמן עמד בתוך חצר המפעל כאשר זרנוק המים המחובר לכבאית מצוי בידו, לאחר שטיפס מעל גדר המפעל ללא סולם. ממדי האש בשעה שפרידמן נכנס לחצר היו 3X3X3 מ';

(-) 00:11 – פרידמן פגש בשומר הלילה, והכבאית התחילה לנוע מזרחה לכיוון הכניסה הראשית של המפעל;

(-) מצב האש הלך והחמיר, במיוחד החל מהשעה 00:15, תוך שהיא מכסה חלקים נרחבים של המפעל, לרבות המבנה. בתוך כ-5 עד 10 דקות, בסביבות השעה 00:20-00:25, גל האש פרץ ושרף את הכבאית.

37. וביתר פירוט: בית המשפט דחה את גרסתו של פרידמן כי הוא ומיכאלי ניהלו יחד תהליך שלם של הורדת הסולם וקיבועו כדי לאפשר לו לעבור את הגדר, וקבע כי פרק הזמן שלקח לפרידמן לעבור את הגדר בטיפוס נמשך עשרות שניות לכל היותר. בית המשפט קבע כי בשעה 00:11 – בעת שפרידמן דיווח על שריפה גדולה וביקש תגבור וציין כי לשומר אין מפתחות לשער – פרידמן כבר הספיק לבצע מספר פעולות: לרדת מהכבאית, להעביר קו קצף לתוך המפעל, לטפס על הגדר ולעבור לצד השני לתוך החצר, להתמקם ולהיערך להסלנת הקצף. בית המשפט ציין כי על פי הערכתו של פרידמן, פעולות אלה אורכות כ-3-4 דקות, מה שמלמד שהכניסה לחצר היתה בין 00:07-00:08. בהמשך לכך, בית המשפט קבע כי באותה נקודת זמן, בשעה 00:07-00:08, כשפרידמן השלים את המעבר לחצר, האש היתה בנפח של 3X3X3 מ', וכי היא "אולי התרחבה מעט בינתיים, אך בוודאי הייתה בנפח מצומצם יחסית ובהיקף שניתן לכיבוי באמצעים שהיו בכבאית, עם קו הקצף בידו, ממתין לחיבור המשאבה ולפעולה". עוד נקבע כי חלפו לפחות כשתי דקות מהרגע שפרידמן המתין בחצר עם קו הקצף בידו כשהוא ממתין לחיבור (00:07-00:08), עד לחבירה שלו עם השומר והדיווח על עזיבת המקום (00:11-00:10).

באשר למצב האש, בית המשפט ציין כי האש החלה להתפשט בשטח המבנה של המפעל בשעה 00:15 והתרחבה בשעה 00:21. לגבי שריפת הכבאית, בית המשפט קבע כי ניתן להניח כי הדבר אירע בין 00:20-00:25, אך כי השעה המדויקת אינה בעלת חשיבות, שכן באותו שלב המפעל כבר בער באופן שיצר סיכון משמעותי לחיי הכבאים, ולא נתאפשרה נקיטת פעולות נוספות באותו שלב.

38. בית המשפט ציין כי על בסיס קביעות אלה, עמדתם של כל המומחים היתה כי בשעה שפרידמן עמד בחצר עם הצינור, "פרידמן היה חייב לפעול ולהתחיל בהסלנת הקצף אל האש" (פס' 136 לפסק הדין). מסקנה זו ביסס בית משפט קמא בין היתר על דבריו של גבאי בחקירתו הנגדית בבית המשפט:

"ש. [...] תסכים איתי שאם היית יודע שהוא בפנים עם קו קצף מוכן בשריפה של 3 על 3 היית אומר לו כן, נכון, זה מה שצריך לעשות כבאי לא?
 ת. אם אורן [פרידמן – י"ע] נמצא בתוך המפעל בשטח, והוא עם קו קצף פעיל, סביר להניח שאורן היה צריך לעבוד ולכבות את השריפה, אם הוא יכול.
 ש. זה מה שאתה מצפה מכבאי?
 ת. זה מה שאני מצפה"
 (שם, מתוך עמ' 672 לפרוטוקול, הדגשה הוספה – י"ע).

בדומה, בית המשפט הביא מדבריו של המומחה מטעם רשות הכבאות והפניקס, מר אפרים מערבי (שאף מונה כחוקר מטעם הרשות כדי לחקור את שריפת הכבאית), בחקירתו הנגדית:

"ש. אתה רואה עכשיו סרט במחשב על מסך, לא משנה איך, ואתה רואה אש קטנה, לידה כבאי עם כף קצף [צ"ל קו קצף – י"ע] לא עושה כלום, יוצא החוצה, נכנס לכבאית ונוסע.
 ת. לפי איך שאתה מתאר, נכון מאד.
 ש. מה נכון, זה פאשלה? רשלנות?
 ת. כן"
 (פרוטוקול, עמ' 562, הדגשה הוספה – י"ע).

עוד הביא בית המשפט מדבריו של המומחה מטעם דנבר, טפסר בכיר (בדימ') משה ריבק, לשעבר מפקד שירותי הכבאות באזור חיפה:

"[...] קראתי את החומר לקראת המשפט. אני לא יודע מה הייתי עושה לכבאי שלי שהיה מפקד צוות, והוא היה נוהג כמו מפקד הצוות הראשון הזה נהג. קודם כל הייתי ממצה את זכותי לשפוט אותו ל- 4 ימי שכר לא יותר, אם היה 40, הייתי נותן לו לנזיפה ומעכב לו גם את הדרגה כי זאת לא התנהגות של מפקד צוות וכבאות במדינת ישראל. זאת חלמאות, מה שנודע לי מהעדויות המאוחרת, הוא עבר את הגדר, יש לו קו של קצף, תן את המכה. מה צריך לעשות? כבאי זה המקצוע שלו, הוא רואה אש פעמיים ביום או 3 פעמים ביום, 4 בפעמים ביום, בקיץ 10 פעמים ביום..."
 (פרוטוקול מיום 15.6.2016, עמ' 378-379).

39. על רקע דברים אלו, בית משפט קמא ניסח את "המסקנה הנובעת מכך":

"ככל שזו תמונת המצב העובדתית, התחייבה פעולה לכיבוי האש וחתירה למגע מצד צוות הכיבוי הראשון, וכי ככל שזה היה מצב האש באותו זמן, הציור והמטען (מים וחומר מעכב בעירה) שעמדו לרשות הכבאים היו מספקים בכדי לכבותה" (פס' 137 לפסק הדין, הדגשה הוספה – י"ע).

ובהמשך:

"המומחים ואף אנשי הרשות... היו תמימי דעים כי כאשר אורן פרידמן היה מצוי מול האש עם קו הקצף בידו, הוא היה חייב לעשות בו שימוש" (שם, פס' 158).

בהינתן "מסקנה ברורה" זו, בית המשפט קבע כי אם היה פרידמן מכבה את האש בעודו בחצר, לא היה נגרם נזק (ולכל היותר היה נגרם נזק מזערי), וממילא קיים קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין ההתרשלות לבין התוצאה (שם, פס' 159).

40. אקדים ואומר כי אני נכון לאמץ את מרבית קביעותיו העובדתיות של בית משפט קמא, שהן בעיקרן סבירות והגיוניות ומתיישבות עם חומר הראיות. עם זאת, ניתוח מדוקדק של העדויות ויתר הראיות מצביע על שני קשיים במסקנתו של בית משפט קמא: ראשית, התמונה העובדתית עליה ביסס בית משפט קמא את מסקנתו, אינה תמונה ממצה. שנית, ובהמשך לכך, קיים פער מסוים בין התשתית העובדתית הנשקפת מחומר הראיות, לבין התשתית העובדתית שאליה התייחסו העדים בדבריהם לעיל, ששימשו תימוכין למסקנתו של בית משפט קמא בדבר התרשלותו של פרידמן. קריאה זהירה של דברי העדים בחקירתם בבית המשפט, כפי שצוטטו בפסקה 38 לעיל, מעלה כי בחקירה הנגדית הוצגה בפניהם היפותזה נוסח "תסכים איתי שאם כך וכך היה המצב..." והעדים השיבו להיפותזה זו, ולא ייפלא כי נוכח היפותזה זו הגיבו חלקם בחריפות על מחדלו, כביכול, של פרידמן. אך אין לקרוא את תשובתם של העדים כאילו הם מתארים את המצב בפועל. בית המשפט קמא היה מודע בתחילת הדרך לכך וסייג את דבריו באומרו כי "ככל שזו תמונת המצב העובדתית [...] ככל שזה היה מצב האש באותו זמן", אך בהמשך הדברים, ההנחה וההיפותזה הפכו מבלי משים לקביעה עובדתית כי כך היה המצב בשטח.

ולא היא. כפי שיוסבר להלן, בחינת התמונה העובדתית בכללותה מאירה באור אחר שלושה היבטים עובדתיים בעלי חשיבות: הפעולות בהן נקטו פרידמן ומיכאלי;

לוחות הזמנים; ומצב האש. היבטים אלה משליכים במישרין על שאלת התרשלותם של פרידמן ומיכאלי, ולטעמי, צירוף הדברים מוביל למסקנה כי התרשלות זו לא הוכחה וכי דין ערעורן של המערערות להתקבל. אפרט.

41. בראש ובראשונה, ניתוח חומר הראיות מלמד כי בפני בית משפט קמא הוצגו מספר גרסאות בנוגע לאופן התנהלותם של פרידמן ומיכאלי בהגיעם לזירה.

(-) מן העבר האחד ישנה הגרסה שהציג לבנקופף בתצהירו. לפי גרסה זו, פרידמן טיפס מעל השער ונכנס לחצר המפעל, ולאחר מכן יצא בחזרה וישב יחד עם מיכאלי בכבאית בצד המערבי של המפעל במשך מספר דקות, מבלי שהשניים ניסו כלל לכבות את האש. גרסה זו של לבנקופף לא אומצה על ידי בית משפט קמא, ובדין לא אומצה. לגרסה זו לא היה כל בסיס בחומר הראיות, והיא אף אינה עולה בקנה אחד עם הדברים שמסר לבנקופף עצמו במספר הזדמנויות שונות, ואף לא עם עדותו של אוחיון, מתנדב המשמר האזרחי שהגיע עם לבנקופף לזירה (ולא למותר לשוב ולהזכיר את התהייה בנוגע להתנהלותה של דנבר מול לבנקופף ואת סימני השאלה סביב טיב הקשר ביניהם, וראו בפס' 17 לעיל). נסלק אפוא גרסה זו מעל פנינו.

(-) מן העבר השני ישנה גרסתו של פרידמן בעדותו בבית המשפט. לפי גרסה זו, בהגיעם לזירה, הוא ומיכאלי פרסו יחד סולם והציבו אותו בסמוך לגדר המפעל, ואז פרידמן טיפס על הסולם ונכנס לחצר המפעל. גרסה זו נדחתה על ידי בית משפט קמא, שקבע כי פרידמן לא נכנס לחצר בעזרת הסולם של הכבאית, אלא טיפס על הגדר בכוחות עצמו.

(-) בתווך, בין שתי גרסאות אלה, ישנה גרסתו של מיכאלי בעדותו בבית המשפט. לפי גרסה זו, בהגיעם לשער המערבי, פרידמן אכן טיפס על הגדר בכוחות עצמו ונכנס לחצר מבלי שנעזר בסולם. במקביל, מיכאלי פרס את הסולם לבדו והחל להעביר באמצעותו את קו הקצף לפרידמן. גרסה זו אמנם הוזכרה על ידי בית משפט קמא בפתח פסק הדין במסגרת סקירת העדויות, אך לא זכתה להתייחסות לגופה.

42. מקובלת עלי הקביעה העובדתית כי פרידמן נכנס לחצר המפעל בכוחות עצמו, ללא הסולם. קביעה זו נתמכת בדברים שמסר פרידמן עצמו. כך, כחמישה ימים לאחר האירוע, מסר פרידמן לחוקר מטעם חברת הביטוח כי "ראיתי את הלהבות מעבר לאסקורית בשטח המפעל, ע"מ לבצע הערכת מצב ראשונית ביקשתי מהר (יש לציין שהשער האחורי היה נעול) לעבור את השער ונאלצתי לקפוץ מעליו כך עשיתי". גם

בתצהירו של פרידמן הוא מסר כי "יירדתי מהכבאית, טיפסתי על הגדר באזור השער המערבי (הסגור), ונכנסתי לבדי לתוך חצר המפעל" (סעיף 12 לתצהיר). שני תיאורים אלו – של "קפיצה" מעל השער וטיפוס על הגדר – נעדרים כל התייחסות לשימוש בסולם. לכך יש להוסיף את עדותו של מיכאלי בבית המשפט כי פרידמן עלה על הגדר "כמו פנתר" ללא הסולם. צירוף הדברים אכן מבסס את קביעתו של בית משפט קמא כי פרידמן לא עשה שימוש בסולם, אלא נכנס לחצר בכוחות עצמו, וזאת בניגוד לתיאור שמסר בעדותו.

43. שאלה נפרדת היא איזו משמעות יש לייחס לדברים, אם בכלל, לעניין התרשלותו של פרידמן. בית משפט קמא הסיק מכך מסקנה קרדינאלית לגבי לוחות הזמנים, בקבעו כי המעבר של פרידמן מעל הגדר ארך עשרות שניות לכל היותר (ולא 3 דקות, כפי שהעריך פרידמן בעדותו). קביעה זו, בצירוף קביעתו של בית המשפט כי הכבאית הגיעה אל הזירה בשעה 00:06 (ולא 00:10 כפי שנרשם ביומן הממוחשב וכפי שהעיד לבנקופף), הובילה את בית המשפט להסיק כי בשעה 00:07-00:08 פרידמן כבר עמד בחצר, מול אש בנפח מצומצם של כ-3X3X3 מ', עם קו הקצף בידו ממתין לחיבור. קשה להפריז בחשיבות קביעה זו, שעליה הושתתה מסקנתו של בית המשפט בדבר התרשלותו של פרידמן.

כאן חוזרים אנו לשלוש הגרסאות שהוצגו בפני בית משפט קמא, ולא בכדי הזכרנו אותן לעיל. בית משפט קמא קבע כי פרידמן טיפס מעל הגדר ללא הסולם, אולם התעלם לחלוטין מגרסתו של מיכאלי כי הוא פרס את הסולם והציב אותו שעון על גדר המפעל, בטרם משך את קו הקצף כדי להעבירו לפרידמן. לאמיתו של דבר, בית המשפט אימץ מעין גרסת ביניים שכלל לא נטענה על ידי מי מהעדים, ולפיה פרידמן טיפס מעל הגדר בכוחות עצמו ונשאר בחצר, בעוד שמיכאלי מעביר לו את קו הקצף ללא כל שימוש בסולם. תיאור זה של בית משפט קמא אינו מתיישב עם אף אחת מהגרסאות שהוצגו בפניו: לא זו של לבנקופף, לא זו של פרידמן ולא זו של מיכאלי.

44. אם נקבל את גרסתו של מיכאלי, וכשלעצמי לא מצאתי טעם לדחותה, ברי כי הדבר משליך במישרין על לוחות הזמנים, ובכלל זה על מסקנתו של בית משפט קמא בנוגע לנקודת הזמן המדויקת שבה ניצב פרידמן בחצר המפעל כשקו הקצף בידו. אם נניח, כשיטת בית משפט קמא, כי מלאכת פריסת סולם אורכת כשתי דקות (וראו גם עדותו של פרידמן בפס' 22 לעיל), הרי שבהערכה זהירה, מיכאלי השלים את פריסת הסולם והחל למשוך את קו הקצף ולהעבירו לפרידמן בסביבות השעה 00:09 (ונזכיר כי מיכאלי

נאלץ לבצע הכל בכוחות עצמו, ללא עזרתו של פרידמן שהיה באותה העת בתוך החצר).

במילים אחרות: בית משפט קמא הניח, כדבר המובן מאליו, כי עם קפיצתו של פרידמן לתוך חצר המפעל מיד עם הגעתו לזירה, הוא כבר היה עם קו קצף בידו. דא עקא, שהנחה זו טומנת בחובה "דילוג" על שלבי פעולה מקדימים שנדרשו לשם כך, ומתעלמת פרק הזמן שלקח למיכאלי לפרוס סולם, למשוך קו קצף מהכבאית ולהתחיל להעבירו לפרידמן. אפנה לעניין זה גם לעדותו של גבאי, שהבהיר כי –

"כדי להכניס קו קצף צריך לפרוס את הקווים. [...] אורן טען שהוא קפץ לתוך המפעל, בטוח שהוא לא קפץ עם קו 2 צול או קו תקיפה מה שנקרא, וכדי להכין את קו הקצף היה צריך להשחיל אותו דרך אותו גדר. אני מאמין שאורן לא היה עם קו קצף בתוך המפעל" (פרוטוקול, עמ' 715-714).

אוסף, כי כאשר משווים בין גרסתו של מיכאלי לגרסתו של פרידמן, ניתן לראות כי ביסודו הן מתיישבות זו עם זו (וזאת מבלי להתעלם מהסתירה בנוגע לאופן כניסתו של פרידמן לחצר). כך, כאשר פרידמן תיאר את מיכאלי מנסה להעביר לו את קו הקצף, הוא תיאר אותו כמי שעושה זאת "מהגובה" כשהוא עומד על הסולם: "דודו [מיכאלי] עלה על הסולם, העביר אלי את הקו מים, עוד לא הספקתי לתפוס אותו, הייתה התפוצצות ראשונה", "דודו העביר לי מהגובה את הצינור, אני מושך אותו" (פרוטוקול, עמ' 521, 535). כאמור, תיאור זה מתיישב עם תיאורו של מיכאלי כי פרס סולם בטרם העביר את קו הקצף לפרידמן. כך, מיכאלי העיד כי כשהגיעו למפעל, הוא הוריד בתחילה את הסולם בפעולה ראשונית והכין קו קצף כדי למסור לפרידמן, שכן חשב כי הם עומדים לפעול מהצד המערבי וכי יעלה בידם לספק מענה ראשוני. כן העיד כי בסופו של דבר הסולם נותר שעון על גדר המפעל ונשרף, ולאחר מכן נלקח לתחנה. מיכאלי אף העיד כי הסולם השרוף נותר עד היום בתחנה וכי ניתן לבוא לתחנה ולראותו (פרוטוקול, עמ' 617, 626).

בית משפט קמא לא התייחס לעדותו של מיכאלי בעניין זה, ואף לא לדבריו של גבאי, ולטעמי הדבר מעורר קושי. כך או כך, תהא ההתייחסות לגרסתו של מיכאלי אשר תהא, לוחות הזמנים של בית משפט קמא כוללים "דילוג" מעל פרק הזמן שנדרש לצורך משיכת קו הקצף והעברתו לפרידמן. דילוג זה משליך במישרין על לוחות הזמנים וככזה הוא בעל משמעות רבה.

45. הנה כי כן, בהתבסס על ממצאיו וקביעותיו של בית משפט קמא לגבי משך הזמן שהפעולות אורכות, לפנינו תרחיש שבו בסביבות השעה 00:09 מיכאלי העביר לפרידמן את קו הקצף. כעת נשקיף על לוחות הזמנים בהסתכלות לאחור, והכל בהתבסס על יתר קביעותיו העובדתיות של בית משפט קמא.

בית משפט קמא קבע כי הדיווח של פרידמן בשעה 00:11 נקלט בזמן אמת. בדיווח זה ביקש פרידמן תגבור ומסר כי מדובר ב"שריפה גדולה" וכי הם "פורצים למקום כי לשומר אין מפתח". נזכיר, כי אין חולק שעם הגעת הכבאית לשער המזרחי בחזית המפעל (לאחר שפרידמן הורה למיכאלי להזיזה מצדו המערבי), הם ניסו, ללא הצלחה, לפרוץ את שער המפעל בעזרת מסור דיסק שהוציאו מהכבאית. מכאן, שדיווחו של פרידמן בשעה 00:11 נמסר לאחר שפרידמן נתקל בשומר בתוך חצר המפעל, לאחר שהשניים נמלטו ברגל עשרות מטרים לשער המזרחי, לאחר שבמקביל מיכאלי משך בחזרה את קו הקצף שהחל להעביר לפרידמן מעל הגדר בצד המערבי של המפעל, לאחר שמיכאלי הסיע את הכבאית לצד המזרחי, לאחר שהשומר השיב לפרידמן כי אין בידיו מפתחות לשער, לאחר הוצאת מסור הדיסק מהכבאית, ובעת שפרידמן ומיכאלי החלו לפעול כדי לפרוץ את השער. נדגיש: מדובר בפרק זמן משוער של כשתי דקות (00:11-00:09), ואפנה לעדותו של פרידמן כי כשראה את השומר בחצר המפעל דחק בו לצאת בריצה, ורק כשהגיעו לשער בצד המערבי שאל אותו על המפתחות והורה למיכאלי להוציא מסור דיסק (פרוטוקול, עמ' 531-532).

46. לוח הזמנים המתואר מאיר באור שונה לחלוטין את התנהלותם של פרידמן ומיכאלי. לפי תרחיש זה, פרידמן ומיכאלי דווקא פעלו במהירות, החל מכניסתו המיידית של פרידמן לחצר המפעל עם הגעת הכבאית לזירה, בכוחות עצמו ומבלי שהמתין לפריסת סולם; המשך בביצוע פעולות הכנה מצדו של מיכאלי שפרס סולם בכוחות עצמו ומשך קו קצף מהכבאית כדי להעבירו לפרידמן; וכלה במעבר מהיר לצדו המזרחי של המפעל, הן של פרידמן והשומר שעשו זאת ברגל בתוך מתחם המפעל, הן של מיכאלי שמשך חזרה את קו הקצף והזיז את הכבאית לחזית המפעל.

למותר לציין כי תיאור זה שונה עד מאד מהתרחיש ששורטט בפסק דינו של בית משפט קמא, ולפיו במשך שתיים עד ארבע דקות, בין השעה 00:07-00:08 ועד השעה 00:10-00:11, פרידמן עמד בחצר המפעל עם קו הקצף בידו, ללא מעש, מול שריפה בנפח של 3X3X3 מ'. תיאור זה גם שונה מהתרחיש שעמד בבסיס דבריהם של העדים שהתייחסו למחדלו הלכאורי של פרידמן (דברים שעליהם ביסס בית משפט קמא את מסקנתו כי פרידמן התרשל). כך, עיון מדוקדק בדברי העדים מלמד כי הביקורת שמתחו

על התנהלותו של פרידמן, התבססה על היפותזה שהוצגה להם על ידי בא כוחה של דנבר, ולפיה פרידמן עמד בחצר בחוסר מעש עם קו קצף בידו מוכן לפעולה. נשוב ונביא מקצת הדברים, ונפתח עם דבריו של גבאי:

”ש. [...] תסכים איתי שאם היית יודע שהוא בפנים עם קו קצף מוכן בשריפה של 3 על 3 היית אומר לו כן, נכון, זה מה שצריך לעשות כבאי לא?
 ת. אם אורן [פרידמן – י”ע] נמצא בתוך המפעל בשטח, והוא עם קו קצף פעיל, סביר להניח שאורן היה צריך לעבוד ולכבות את השריפה, אם הוא יכול”.
 ש. זה מה שאתה מצפה מכבאי?
 ת. זה מה שאני מצפה” (הדגשות הוספו – י”ע).

מהדברים עולה בבירור כי גבאי התייחס לתרחיש היפותטי שבו פרידמן עמד בחצר עם קו קצף פעיל בשעה שיכול לכבות את האש, אך לא למותר להזכיר כי גבאי עצמו העיד כי הוא מאמין שפרידמן לא היה עם קו קצף בתוך המפעל, בניגוד להיפותזה שהוצגה לו.

בדומה, גם מערבי אישר בעדותו כי אם היה רואה “אש קטנה, לידה כבאי עם קו קצף לא עושה כלום, יוצא החוצה, נכנס לכבאית ונוסע”, הרי שמדובר ב”פאשלה”. כזכור, על בסיס דברים אלו קבע בית המשפט כי “כאשר אורן פרידמן היה מצוי מול האש עם קו הקצף בידו, הוא היה חייב לעשות בו שימוש” (פס’ 158 לפסק הדין). דא עקא, שההנחה כי פרידמן אכן היה מצוי מול האש עם קו קצף מוכן בידו באותן דקות, התבססה על מסקנה מוקדמת, מוקשית משהו, בנוגע ללוחות הזמנים ובנוגע לפעולות שנדרשו על מנת להעביר את קו הקצף מהכבאית אל תוך החצר לידיו של פרידמן.

47. מנגד, הסברו של פרידמן מתיישב עם ההנחה לגבי פעילותם המהירה של הכבאים:

”כב’ השופט: לא, אני לא מבין את התיאור שלך. אתה יושב בפנים, אתה עומד בפנים עם הצינור, זה הפעם האחרונה שדיברנו עליה, אתה עומד בפנים עם הצינור, כשדודו בינתיים מנסה, אמור לחבר לך את הצינור שיצא ממנו מים בקצף?
 [...]”

ת: קודם כל לא עמדתי עם הצינור וחיכיתי למים. דודו העביר לי מהגובה את הצינור, אני מושך אותו.
 כב’ השופט: מושך, או קיי.
 ת: והוא בינתיים הולך להפעיל את הקצף.
 כב’ השופט: כן.

ת: פתאום הייתה התפוצצות ראשונה, ישר צעקתי לו דודו
לא רלוונטי, לא רלוונטי, תמשוך את הצינור ותבוא עם
הכבאית לצד השני. אני יוצא.
כב' השופט: ואתה יוצא?
ת: אני בא לצאת, רואה את השומר"
(פרוטוקול, עמ' 535).

אם כן, לפי תיאורו של פרידמן, הוא כלל לא עמד עם קו קצף מוכן בידו ועמד בחוסר מעש מול החצר, אלא היה עסוק במשיכת קו הקצף מלמעלה למטה אל תוך החצר, בשעה שאירעה התפוצצות, שבעקבותיה הורה למיכאלי לנוע מזרחה. גרסה זו משתלבת עם גרסתו של מיכאלי, הן לגבי לוחות הזמנים, הן לגבי הסיבה שבגינה נע מזרחה. גרסאותיהם של השניים משלימות אפוא זו את זו, ואף שהן לא חפות מקשיים, הן מספקות הסבר משכנע מדוע בשעה שפרידמן עמד בחצר בטרם נמלט עם השומר מזרחה, כלל לא היתה לו אפשרות לעשות שימוש בקו הקצף.

48. נקודה זו מחברת אותנו להיבט עובדתי נוסף במסקנתו של בית משפט קמא, והוא מצב האש באותם רגעים. כזכור, קביעתו של בית משפט קמא בדבר התרשלותו של פרידמן, התבססה על ההנחה כי בשעה 07:00-08:00 ועד 10:00-11:00 הוא עמד מול אש בנפח של 3X3X3 מ' ("אולי בהיקף מעט גדול יותר" – פס' 136 לפסק הדין), עם צינור הקצף בידו, מבלי לעשות דבר. בהמשך לכך, בית המשפט קבע כי הוא אינו מקבל את תיאורו של פרידמן לגבי מצב האש בתחילת האירוע. זאת, במילותיו של בית המשפט, "שכן פרידמן היה בתוך חצר המפעל והוא ומיכאלי אף היו נכונים להיכנס פנימה ועשו את הפעולות הנדרשות לפתיחת פתח מעבר בצד המערבי, וכאן ספק אם התיאור האפוקליפטי של האש שיקף את מצבה" (פס' 121 לפסק הדין). עם זאת, בית המשפט קבע כי החל מהשעה 10:00-11:00 האש החלה להתפשט בקצב מהיר, וכי עליית המדרגה החלה ככל הנראה מעט מאוחר יותר.

כאן המקום לציין כי ההתייחסות לאש בגודל של 3X3X3 מ' נובעת ממקור אחד, והוא תשובה של פרידמן שניתנה במסגרת שאלון שנשלח אליו כחלק מהליכי הגילוי המוקדם. נביא את הדברים בשנית:

"שאלה 22: מה הייתה עוצמת האש עת הגעת הכבאית הראשונה למפעל?"

תשובה 22: לנוכח הגדר הגבוהה והאטומה, והעובדה שהשערים היו נעולים, הרי שהמועד שאליו ניתן להתייחס הוא זה בו הצלחתי ליצור קשר עין עם האש לאחר טיפוס על הגדר שאולצתי לבצע עקב חסימת הגישה למקום על

ידי התובעים (שערים נעולים, גדר גבוהה, ושומר ללא מפתחות). בשלב זה האש היתה בגובה 3 מטרים לערך על שטח של 3 מטרים על שלושה מטרים" (ההדגשה הוספה – י"ע).

ודוק: הערכה זו של פרידמן היתה לגבי מצב האש בעת שטיפס על הגדר ויצר לראשונה קשר עין עמה. כזכור, לפי קביעתו של בית משפט קמא, הכבאית הגיעה לצדו המערבי של המפעל בשעה 00:06, והטיפוס ארך שניות או עשרות שניות לכל היותר. מכאן, שהערכה זו של פרידמן לגבי גודל האש, יפה לכל המאוחר לשעה 00:07.

49. האם עלינו להניח כי בחלוף כשתי דקות, בסביבות השעה 00:09 – באותן שניות שבהן החל פרידמן למשוך את קו הקצף ממיכאלי – מצב האש היה זהה? התשובה על כך שלילית. ההנחה כי האש, שפרצה באזור של חומרים דליקים, נותרה סטטית במשך שתי דקות, היא הנחה מוקשית שלא ניתן לקבלה. הנחה זו נוגדת לא רק את השכל הישר, אלא אף לא מתיישבת עם חומר הראיות ועם העדויות שנשמעו בבית משפט קמא. אפנה, למשל, לדבריו של דודו כהן, ששירת ברשות הכבאות למעלה מ-30 שנה והעיד מטעם דנבר, ואף מונה מטעם הרשות לחקור את שריפת הכבאית באירוע (לצד מר מערבי שהוזכר לעיל). כהן הסביר כי "אש זה דבר מאוד דינמי, זאת אומרת שמה שאתה רואה עכשיו בעוד דקה זה יראה לגמרי אחרת"; כי מיקום האש קובע את רמת הסיכון ולא גודל האש; וכי מיקום האש ומיקום החומרים הדליקים הוא שמוביל להתפשטות האש (פרוטוקול, עמ' 25, 29, 49, 50). בדומה, גם יגאל זוהר, ששימש כמפקד תחנת אשקלון במועד האירוע (ובמועד מתן עדותו) והעיד גם הוא מטעם דנבר, הסביר כי כאשר מושלכת אש באזור של חומרים דליקים כמו במפעל דנבר, היא יכולה להתפשט "בשניות" (שם, עמ' 230). גם מיכאלי, בתשובה לשאלת בית המשפט אם בדיעבד אולי נכון היה לפעול מהצד המערבי ולא לנוע מזרחה, השיב בשלילה בהסבירו כי "האש התחילה להתעצם, והתחילו לעוף חביות באוויר, והתחילה להיות שמה גלישה של, ממש בשניות" (פרוטוקול מיום 30.6.2016 בעמ' 311 [יצויין כי חלה טעות בעימוד של הפרוטוקול, ועמוד זה בא אחרי עמ' 626]).

הנחתו המשתמעת של בית משפט קמא בדבר הסטטיות של האש לא מתיישבת עם ראיות נוספות. כך, הזכרנו לעיל כי בשעה 00:15 נתקבלה ההתראה ראשונה ממערכת האזעקה בתוך המבנה של המפעל. בעניין זה, מר יעקב, המנהל הטכני של חברת "מוקד ארזי", העיד כי התראה לא מתקבלת מיד עם אחיזתה של האש במבנה, וכי יכולות לחלוף כארבע דקות מהרגע שיש אש במבנה ועד מתן התראה (ונזכיר כי אין מדובר בגלאי עשן, אלא במערכת אזעקה, וראו בפס' 29 לעיל). אם כן, לפנינו אינדיקציה לכך שכבר

בסביבות השעה 00:11 אחזה האש במבנה המפעל. כאן המקום לציין כי שטח המתחם של דנבר הוא כ-4,000 מ"ר, והמרחק בין מבנה המפעל הממוקם בחלקו הצפוני של המתחם, לבין מוקד האש שהיה בפניה הדרום-מערבית של המפעל, הוא עשרות מטרים (ראו התרשימים בחוות דעת ארבל שהוגשה מטעם המערערות, מוצג 6 למוצגי המדינה; ראו גם חוות דעת המומחה של מר חן גרציאני, חוקר דליקות שהעיד מטעם דנבר, בה צוין כי שטח החצר בה שכן המפעל הוא כ-80X70 מ' וכי המפעל עצמו השתרע על שטח של כ-1,700 מ"ר). מכאן אנו למדים כי בפרק זמן של כשתי דקות, בין השעה 00:11-00:09, האש גמעה מרחק של עשרות מטרים והתפשטה לכיוון המבנה.

[במאמר מוסגר: לא נעלמה מעיניי האפשרות המשתמעת שניסה להעלות בא כוחה של דנבר במהלך חקירתו הנגדית של יעקב, ולפיה ההתראה המדוברת בשעה 00:15 נתקבלה ממחסן הממוקם בצדו הדרומי של המפעל, קרוב יותר למוקד האש, ולא מהמבנה שבחלקו הצפוני. ואולם, כפי שעולה מהסברו של יעקב, ההתראה נתקבלה מאותה מערכת הכוללת גלאים שהוצבו בקבלה, בחדר המנכ"ל, בחדר המחשב ובחדר הנהלת חשבונות, ומסקנה המתבקשת מכך היא כי מדובר במבנה של המפעל ולא במחסן החומרים שהיה ממוקם בחלק הצפוני (פרוטוקול, עמ' 1209-1211)].

תימוכין נוספים לכך שהאש כבר התפשטה בצורה דרמטית ואחזה במבנה בשעה 00:11, ניתן למצוא בדברי מיכאלי בעדותו. לדבריו, בעת שהגיע עם הכבאית לצדו המזרחי של המפעל, הוא ראה את פרידמן ושומר הלילה, שהספיקו לחצות את חצר המפעל ברגל ועמדו מחוץ לחזית המפעל. בתשובה לשאלה אם השומר חזר פנימה לתוך חצר המפעל, השיב מיכאלי "מה פתאום, איזה חזר פנימה, זה מלכודת אש, איזה חזר?" (שם, עמ' 621). תיאור זה של המפעל כ"מלכודת אש" בשעה שמיכאלי הגיע לצדו המזרחי של המפעל, בסביבות השעה 00:11, מצביע גם הוא על היקף האש שהשתוללה באותן דקות. נוסף על כך, ברשותנו ראייה אובייקטיבית בדמות הדיווח שהעביר פרידמן בשעה 00:11, בה מסר כי מדובר בשריפה גדולה וביקש תגבור (ונזכיר את קביעתו של בית משפט קמא כי דיווח זה נרשם בזמן אמת וכי השעה משקפת את מועד מסירתו ורישומו).

50. הנה כי כן, צירוף הדברים מלמד כי בין 00:09-00:11 האש התפשטה בצורה דרמטית, וככל הנראה הגיעה עד מבנה המפעל, מרחק של עשרות מטרים ממוקד האש. דברים אלו שומטים את הקרקע תחת מסקנתו של בית משפט קמא, ולפיה בין הדקות 00:07-00:08 ועד 00:10-00:11 פרידמן עמד מול אש סטטית בנפח של 3X3X3 מ' מבלי שעשה דבר. הדברים אף מתיישבים עם גרסתם של פרידמן ומיכאלי לגבי התפשטות האש

וההתפוצצויות שבעטיין נאלצו לעבור מזרחה (ולא למותר להזכיר את טענת המערערות, כי באי כוחה של דנבר נמנעו מלחקור את פרידמן על אופן התפשטות האש וממדיה שגדלו, מה שמחזק גם כן את גרסתו).

סיכום ביניים

51. מן המקובץ עולה כי מסקנתו של בית משפט קמא בדבר התרשלותו של פרידמן, התבססה על ניתוח בלתי ממצה של פעולות ההכנה בהן נקטו פרידמן ומיכאלי בהגיעם לצדו המערבי של המפעל. בפרט, ניתוח זה נעדר התייחסות לפריסת הסולם, משיכת קו הקצף והעברתו באמצעות הסולם ממיכאלי לפרידמן. חסר זה הוביל את בית המשפט להסיק מסקנה שגויה לגבי לוחות הזמנים ולגבי המצב שבו פרידמן היה נתון בשעה שעמד בחצר, בבחינת טעות נגררת. בנוסף לכך, הנחתו של בית המשפט לגבי אי-התפשטות האש באותן דקות, אף היא מוקשית ואינה מתיישבת עם חומר הראיות.

בית המשפט הסיק אפוא מסקנה שגויה – ולפיה פרידמן עמד בחצר במשך שתיים עד ארבע דקות (07:00-08:00 עד 10:00-11:00) עם קו הקצף בידו, ללא מעש, מול אש שממדיה נותרו קטנים, מבלי שנקף אצבע לכיבויה. על בסיס מצע עובדתי שגוי זה, שמקורו בהיפותזה שהוצגה לעדים, העידו המומחים ועדים נוספים כי פרידמן פעל שלא כשורה, ובהסתמך על עדותם, בית משפט קמא קבע כי פרידמן התרשל. דא עקא, כפי שהוסבר, התזה לפיה פרידמן עמד בחצר ללא מעש במשך מספר דקות בשעה שקו הקצף בידו, אינה תואמת את התמונה העובדתית המלאה הנשקפת מחומר הראיות. תמונה זו מלמדת כי פרידמן ומיכאלי פעלו במהירות מיד עם הגיעם לזירה, תוך נקיטת פעולות הכנה על ידי מיכאלי; כי פרידמן אחז בקו הקצף בסביבות השעה 09:00, למשך מספר שניות, בעת שמשך אותו פנימה אל תוך החצר; וכי במקביל לכך האש התפשטה במהירות רבה, מה שהוביל את פרידמן להימלט לצדו המזרחי של המפעל תוך שהוא מורה למיכאלי להזיז את הכבאית מזרחה. בהינתן החסר הטמון בניתוחו של בית משפט קמא, ובהינתן שהתמונה העובדתית המלאה הנשקפת מחומר הראיות אינה מתיישבת עם התרחיש שאומץ לגבי התנהלותו של פרידמן ולגבי מצב האש, הרי שנשמט הבסיס תחת מסקנתו של בית משפט קמא בדבר התרשלותו של פרידמן.

52. מזווית נוספת, ולא אחרונה בחשיבותה. יש מידה של טעם בטענת המערערות כי התרחיש שאימץ בית משפט קמא מעורר קושי מסוים מבחינת מידת ההיגיון שבו, מה שמעורר תחושה לא נוחה כבר בקריאה ראשונה של פסק הדין. תוהה לעצמו המשקיף מן הצד: מה לו לפרידמן – מפקד צוות כבאים, שזה עתה טיפס חיש מהר "כמו פנתר", ללא

סולם, לתוך חצר שמתפשטת בה אש, בה מוחזקים חומרים דליקים ומסוכנים בכמויות גדולות – לעמוד בחוסר מעש במשך מספר דקות, עם קו קצף בידו, מול אש קטנה, מבלי לנקוף אצבע כדי לכבות את האש? אותו פרידמן, שמילט את השומר מתוך החצר הבוערת; שכעבור מספר דקות נעמד על גג הכבאית מול אש משתוללת המלווה בפיצוצים עזים כדי להסלין אליה קצף; ושהציל את חיי חברו לצוות בעת שמשך אותו מתוך כבאית בוערת?

אך אפילו בלעדי תיאור מעשיו של פרידמן כאמור לעיל, התזה שפרידמן עמד סתם כך מול האש כשהוא אוחז בידו קו קצף, כשהוא מביט באש והאש מביטה בו, מבלי לעשות דבר, פשוט אינה סבירה. התמודדות עם אש היא לחם חוקו ועיסוקו הכמעט יום-יומי של לוחם אש, וכפי שציין ריבק, טפסר בכיר בדימוס, שהעיד מטעם דנבר "כבאי זה המקצוע שלו, הוא רואה אש פעמיים ביום או 3 פעמים ביום, 4 בפעמים ביום, בקיץ 10 פעמים ביום...". לכן, קשה להלום כי פרידמן נכנס לשיתוק ולקיפאון נוכח פני אש קטנה שניתן להשתלט עליה, בניגוד גמור לכל הכשרתו וניסיונו היום-יומי, שלא לדבר על הפעולות שעשה קודם לכן, שמעידות דווקא על חתירה למגע.

דומה כי מבט על הדברים ממעוף הציפור, ממחיש את הקושי העשוי להתעורר בעקבות הניסיון לערוך בדיעבד דיסקציה מדוקדקת של לוחות הזמנים המדויקים ושל הפעולות שננקטו ושצריכות היו להינקט באותן דקות ספורות, עת הגיעו פרידמן ומיכאלי לזירה באותו ליל קיץ בחודש יולי 2009. כפי שאמרנו בראשית דברינו, היכולת להתחקות בדיעבד ובמדויק, ברמת הדקה הבודדת, ממרחק של שנים, אחר התרחשות שנמשכה רגעים ספורים, בעיצומו של אירוע תזזיתי ומסוכן כדוגמת דליקה שפרצה והשתוללה במפעל שהחזיק חומרים מסוכנים ודליקים – היא מעצם טיבה יכולת מוגבלת, והמקרה שלפנינו מדגים זאת היטב. אמנם, קושי זה אינו פותר את בית המשפט מהצורך לקבוע ממצאי עובדה. זוהי מלאכתו. אך ההכרה בקושי זה מחייבת נקיטת משנה זהירות, תוך הקפדה על שקלול מלוא המידע הרלוונטי ובחינת התמונה בכללותה.

על נטל ההוכחה וסטנדרט הזהירות

53. דברים אלו מחברים אותנו לנקודה נוספת לגבי אופן בחינת התנהלותם של הכבאים. בית המשפט המחוזי ערך סקירה נאה של גישות שונות במשפט המשווה לגבי משטר האחריות שיש להחיל על רשויות כיבוי אש, החל מחסינות חלקית ואחריות מופחתת וכלה באחריות רגילה (ראו פס' 153-155 לפסק הדין). כפי שציין בית המשפט, הדין בישראל אינו מחיל דין מיוחד על רשויות הכיבוי, כך שהמשטר החל הוא זה הקבוע

בדיני הנזיקין, בגדרו יש לבחון אם אירעה סטייה מסטנדרט הזהירות הסביר (בחינה אובייקטיבית) בהתחשב במכלול נסיבות המקרה (בחינה סובייקטיבית).

סוגיה זו של סטנדרט הזהירות הרצוי היא סוגיה נכבדה שפנים רבים לה, אך לנוכח מסקנתי כי לא הוכחה התרשלותם של הכבאים, איני רואה להרחיב לגביה ואסתפק בהערות ספורות. ראשית, הקביעה כי משטר האחריות הנוהג הוא זה הקבוע בדיני הנזיקין, אין בו כדי להסיר מכתפי התובע את נטל השכנוע ונטל ההוכחה (בהעדר עילה שבדין לעשות כן). לכן, כאשר הממצאים העובדתיים אינם קונקלוסיביים, אין לזקוף את הספק באופן אוטומטי לחובת הנתבע. במקרה כגון זה שלפנינו, המתאפיין בקביעות עובדתיות של טווחי זמן, אל לו לבית המשפט לאמץ א-פריורי את טווח הזמן המרע עם הנתבע. נזכיר, כי קביעות מכריעות של בית משפט קמא לגבי לוחות הזמנים לא היו נחרצות: החל מהמועד בו הגיעה הכבאית לצדו המערבי של המפעל ("00:06 לערך"), המשך במועד בו נכנס פרידמן לחצר המפעל ("00:07 ואולי מעט לאחר מכן"), דרך המועד בו נפגש עם שומר הלילה ("סמוך לשעה 00:11") וכלה בפרק הזמן שבו פרידמן כביכול עמד בחצר המפעל עם קו הקצף בידו ("בין 00:07-00:08 ל: 00:10-00:11"). ודוק: ניתן להבין מדוע נזהר בית המשפט מלקבוע ממצאים חדים ונחרצים לגבי לוחות הזמנים, שהרי הקושי לעשות כן הוא רב, שמא בלתי אפשרי, ועמדנו על הדברים לעיל. בד בבד, בהעדר יכולת לקבוע ממצא מדויק, ובמצבים שבהם בית המשפט נאלץ לקבוע ממצאים "גמישים", עליו להיזהר מפני הטלת אחריות על בסיס "תרחישי קצה" המאמצים את התרחיש המרע עם הנתבע. אלמלא כן, יהא הדבר משול להעברת הנטל אל כתפי הנתבע, ומכך יש להישמר.

54. לגישתו של בית משפט קמא, היה על פרידמן ומיכאלי להישאר בצדו המערבי ולנסות לכבות את האש מחצר המפעל, ולא לעבור לצדו המזרחי מתי שעשו כן. כפי שפורט, מסקנה זו לא נולדה בחלל ריק, אלא התבססה על ממצאיו של בית המשפט לגבי לוחות הזמנים ומצב האש (ממצאים שנוכחנו לדעת כי אינם נטולי קושי, ולא נשוב על הדברים). עם זאת, ראיתי לנכון להעיר הערה לגבי אופן החלת סטנדרט הזהירות ובחינת התנהלותם של כבאים בזמן אמת.

כאמור, סטנדרט הזהירות הנוהג בדיני הנזיקין מחיל בתוכו אלמנטים אובייקטיביים לצד אלמנטים סובייקטיביים. בחינת התנהלותו של כל נתבע, יהא זה רופא בחדר הניתוח, שוטר המתמודד עם הפרות סדר או לוחם אש הניצב מול דליקה, לעולם נעשית על פי נסיבות המקרה. השאלה המכריעה אינה אם התנהלותו של הגורם הרלוונטי גרמה לנזק, אלא אם הגורם הרלוונטי יכול וצריך היה לפעול אחרת בנסיבות העניין:

"אכן, יש להתחשב בצורך של המזיק לקבל החלטה מהירה בלא שיוכל לבחון לעומק את החלופות השונות העומדות לפניו ובלא שיוכל להתכונן לכך מראש. עצם העובדה שנבחרה על-ידיו חלופה מזיקה – חלופה שבכחינה רגועה לא הייתה נבחרת – אין בה כדי להצביע על התרשלות" (דברי הנשיא ברק ע"א 5604/94 חמד נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2) 498, 508 (2004) (להלן: עניין חמד), שם נקבע כי השימוש שעשו שוטרי מג"ב בכדורי גומי היה בלתי סביר).

55. האם בנסיבות המקרה דנן ניתן לומר כי היה על פרידמן להישאר בחצר המפעל ולנסות לכבותה, וכי החלטתו לנוע מזרחה מהווה סטייה מסטנדרט הזהירות של כבאי סביר? בהינתן התמונה העובדתית המלאה, איני סבור כך כלל וכלל. פרידמן העיד כי נע מזרחה והורה למיכאלי לעשות כן כאשר החביות החלו להתפוצץ בחצר המפעל, ולדבריו "הייתה סכנת התפשטות, שאם ימשיכו עוד להתפוצץ, כן, אנחנו נהיה בסכנת חיים [...] התפשטות כבר שלא היה אפשר כבר לעמוד במפנים כשאתה בתוך האש כי היא עוד שנייה תתפשט עוד". עוד העיד פרידמן כי מהרגע שבו התפוצצה החבית הראשונה ועד הפיצוץ הגדול (שהוביל לשריפת הכבאית) היו "מלא" פיצוצים, "כל שנייה בום חבית" (פרוטוקול, עמ' 571-573). גם אם אהיה נכון לקבל את התרשמותו של בית משפט קמא כי מדובר בתיאור מעט מוגזם, ומבלי שנעלמה מעיני הערתו של בית משפט קמא כי עדותו של פרידמן היתה "בעייתית", הרי שהקביעה כי היה על פרידמן להישאר בחצר המפעל באותו הרגע היא לטעמי קביעה קשה, המסיגה את גבולות שיקול הדעת המקצועי-טקטי המוקנה לכבאי המצוי בשטח בעיצומו של אירוע מסוכן.

במקרה דנן, ניתן לומר כי אחרית הדברים מעידה על תחילתם, ועל סבירות החלטתו של פרידמן בזמן אמת. בדיעבד אנו יודעים כי כשתי דקות לאחר שפרידמן נמלט עם השומר מזרחה אל מחוץ למתחם המפעל, האש הספיקה להתפשט ולגמוא מרחק של עשרות מטרים, בליווי פיצוצים משמעותיים שהפכו את מתחם המפעל ל"מלכודת אש" (ואשוב ואפנה לסרטון שצילמו ז'ק ולירן אוזן, המעיד כאלף עדים על עוצמת האש שהשתוללה והפיצוצים העזים שנלוו לה). על רקע זה, יש בסיס של ממש לסברה כי החלטתו של פרידמן לנוע מזרחה, היא שהצילה את חייו ואת חיי שומר הלילה. אם אמנם כך הדבר, הכל יסכימו כי פרידמן פעל כשורה וכי לא ניתן לייחס לו התנהלות רשלנית, ואפנה לעניין זה לדבריו של טפסר ריבק, המומחה מטעם דנבר, שאישר כי אם הכבאי מצוי בסכנת חיים – "תעזוב את הכל, תשמור קודם על הכבאים ואני מקבל את זה, שחיי כבאי קודמים לכל רכוש" (פרוטוקול מיום 15.6.2016, עמ' 422). הדברים יפים כאשר על כף המאזניים ניצבים חיי הכבאי, והם יפים שבעתיים כאשר מתווספים לכך חייו של אזרח הנמצא בזירה, כבמקרה דנן. באספקלריא זו, אף ניתן לטעון כי אלמלא היה פרידמן נע

מזרחה, אלא נשאר עם שומר הלילה בחצר המפעל בצדו המערבי ומנסה לכבות את האש, אזי היה בכך משום התנהלות בלתי סבירה מצדו (וראו גם סעיף 1 לחוק הרשות הארצית לכבאות והצלה, התשע"ב-2012, הקובע כי מטרת החוק היא "להסדיר את קיומם של שירותי כבאות והצלה במדינה, לשם הצלת חיי אדם ורכוש, הגברת הבטיחות באש, כיבוי דליקות ומניעת דליקות").

56. בהקשר אחר נפסק בבית משפט זה כי "בבחינת פעולותיהם של גורמי הביטחון, על בית-המשפט להותיר בידי אלו שיקול דעת רחב באשר להפעלה הטקטית של כוחם. בחינתם השיפוטית של פעולות אלו, תוך קביעה כי פעולה פלונית עדיפה על פעולה אלמונית, יש להותיר למקרים בהם נהיר כי שיקול-הדעת היה מוטעה באופן קיצוני" (דברי השופט א' א' לוי ברע"א 5203/08 מדינת ישראל נ' אגבריה, פס' 6 (24.9.2009), שם נפסק כי ירי של חיילי צה"ל כלפי אדם שלא שעה לאזהרותיהם והתקרר למוצב, לא היתה רשלנית (ההדגשה הוספה – י"ע)). ודוק: בחינה שיפוטית זהירה של פעילות גורמי הביטחון והענקת מתחם שיקול דעת רחב, אינה נובעת מיחס מועדף לו הם זוכים, אלא מהצורך היסודי לבחון את מעשיהם "באותן נסיבות" שבהן בוצעו (כלשון סעיף 35 לפקודת הנזיקין: "עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות..."), ומתוך הכרה בתנאים הקשים והדוחקים שבהם הם נדרשים לעתים לפעול ולקבל החלטות.

לטעמי, ניתן להחיל דברים אלו, בשניויים המחוייבים, גם על לוחמי האש. הכבאי אינו מכונה. אין הוא מבצע פעולה טכנית גרידא. פעמים רבות עליו להפעיל שיקול דעת ולבחור באפיק הפעולה המתאים ביותר. לא אחת, נדרש הכבאי לקבל החלטות הרות גורל בתוך שניות, בשעה שהוא ואחרים ניצבים אל מול סכנת חיים. לשם כך מוקנה לו מתחם של שיקול דעת, ובכוא בית המשפט להעביר את התנהלותו של הכבאי תחת שבט ביקורתו, באזמל מנתחים וביישוב הדעת, חובה עליו ליתן דעתו על הנסיבות שבהן נאלץ הכבאי לקבל החלטות ולבצע את מלאכתו. על בית המשפט לקחת בחשבון את מכלול התנאים שבהם נאלץ הכבאי לפעול, בכללם הסיכון שעמד מנגד, הזמן שעמד לרשות הכבאי לשיקול את הדברים ולקבל החלטה, ותנאי חוסר הוודאות שאפפו את הזירה. על בית המשפט "להתחשב בצורך של המזיק לקבל החלטה מהירה בלא שיוכל לבחון לעומק את החלופות השונות העומדות לפניו ובלא שיוכל להתכונן לכך מראש" (עניין חמד לעיל). כך במישור העקרוני, וכך במקרה הקונקרטי שלפנינו.

56. המערערות טענו לאשם תורם מצד דנבר, שהתבטא, בין היתר, בכמות החומרים הדליקים שאוחסנו בחצר ובמפעל; אי התקנת אמצעי מיגון וכיבוי הולמים; אחסון ציוד רב בחצר המפעל, לרבות כמות עצומה של חומרים דליקים, שהקשו על הגישה לזירה; וטענות לגבי תפקודו הלקוי של שומר הלילה, אי הפקדת מפתחות בידיו והימנעות מהדרכתו בנושא התמודדות עם אש (ראו פירוט הטענות בפס' 166 לפסק הדין).

בית המשפט המחוזי התייחס לאשם התורם של דנבר בשני הקשרים. הראשון שבהם הוא במסגרת דיונו בקיומו של קשר סיבתי בין התרשלותם של פרידמן ומיכאלי לבין הנזק שנגרם. וכך קבע בית המשפט (ההדגשות להלן הוספו – י"ע):

"[...] אני נכון להניח כטענת הנתבעות כי המלאי והציוד במפעל אוחסנו באופן רשלני, מבלי שננקט מיגון יעיל ונכון מפני אש. אך גם בהיבט זה, כמו באשר לדרך פעולת הכבאים בהמשך האירוע, אין קשר סיבתי בין הנזק שנגרם לבין דרך האחסון. ככל שנקודת המוצא לקביעת האחריות היא כי ניתן היה לכבות את האש באותו פרק זמן שבו עמד פרידמן מולה והיקפה היה כפי שנקבע, הרי שככל שהיה נעשה, ממילא הנזק היה מזערי. משהדבר לא נעשה, ודין המפעל היה לכליה, כך או כך, אין צורך להידרש לשאלה מה היה קורה בתסריט עובדתי אחר ועד כמה העצימה דרך האחסון את היקף האש, שכן בכל מקרה לא דרך האחסון תרמה לאובדנו של המפעל, אלא האש שהייתה מכלה אותו בכל מקרה. נוכח עמדתי זו, איני נדרש לקביעת ממצאים מדויקים יותר לגבי מצב המפעל אף שאכן יש ממש בטענות הנתבעות בהקשר זה" (פס' 132 לפסק הדין).

על דברים ברוח זו חזר בית המשפט בהתייחס לטענת האשם התורם לגופה:

"נוכח המסקנה כי ככל שיש אחריות זו ממוקדת אך ורק לטיפול הראשוני באש, בעת שממדיה היו קטנים וניתן היה לכבותה, הרי שאין כל משמעות לכל אותם מחדלים נטענים המיוחסים לתובעים, שכן גם אלמלא אותם מחדלים, זו הייתה התוצאה (ר' הדברים שנכתבו לעיל באשר לקשר הסיבתי). לפיכך, אם היו הכבאים, פרידמן ומיכאלי, מכבים את האש באותו שלב, ממילא לא הייתה משמעות לאופן שבו אוחסנו החומרים, ולהיעדר רכיבים כאלה ואחרים בציוד המיגון הנדרש" (שם, פס' 168).

בכל הנוגע לטענות בעניין תפקודו של שומר הלילה, בית המשפט קבע כי המערערות לא עמדו בנטל לבסס קיומו של אשם תורם. אבהיר, כי לאור מסקנתי ולפיה

לא הוכחה רשלנותם של הכבאים, מתייתר הצורך להידרש לטענה בדבר קיומו של אשם תורם מצדה של דנבר. עם זאת, לנוכח הנמקתו של בית משפט קמא וטענות הצדדים, ראיתי להוסיף מילים אחדות בנושא זה.

57. הנמקתו של בית משפט קמא – ולפיו התרשלותם של פרידמן ומיכאלי שוללת את הקשר הסיבתי בין התרשלותה (העצמית) של דנבר לבין הנזק, ולכן לא ניתן לייחס לדנבר אשם תורם – אינה יכולה להתקבל.

דומה כי תפישתו של בית משפט קמא מהדהדת (גם אם לא במודע) דוקטרינה משפטית שהיתה נהוגה בעבר במשפט המקובל, המוכרת בתור "כלל ההזדמנות האחרונה" (last clear chance rule). לפי כלל זה, כאשר לנתבע-המזיק היתה "הזדמנות אחרונה" למנוע את הנזק והוא לא עשה כן, יזכה הניזוק במלוא הפיצוי חרף אשמו התורם. בהקשר זה, חשוב להזכיר את הרקע שהוביל לצמיחתה של הדוקטרינה. לפי הדין האנגלי הנוקשה ששרר בעבר, אשם תורם של הניזוק העניק למזיק הגנה מלאה שהובילה לשלילה מוחלטת של פיצוי מהניזוק, וזאת ללא תלות במידת אשמו של הניזוק. כלל ההזדמנות האחרונה נולד על מנת לרכך את הדין ולאפשר לניזוק-הרשולן לזכות בפיצוי על נזקו. יובהר, כי לפי הדין דאז התוצאה היתה בינארית: אם הניזוק התרשל – הוא לא יזכה בפיצוי כלל; אך אם למזיק היתה הזדמנות אחרונה למנוע את הנזק והוא לא עשה כן – הניזוק יזכה בפיצוי מלא (ראו: יצחק אנגלרד, אהרן ברק ומישאל חשין דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית 234-235, 249 (ג' טדסקי עורך, 1976) (להלן: תורת הנזיקין הכללית)).

אין בכוונתי להידרש לשאלה אם כלל ההזדמנות האחרונה (במתכונתו דאז) יושם על ידי בית משפט קמא כהלכה. זאת, משום שאין חולק כי כלל זה איבד מתוקפו לאחר חקיקת ה-1945 Law Reform (Contributory Negligence) Act, שהעניק לבתי המשפט את הסמכות לחלק את האחריות ולהפחית את הפיצויים על פי אחריותם של הצדדים. כך באנגליה, וכך בדין הישראלי, שעיגן את עקרון האשם התורם בסעיף 68 לפקודת הנזיקין, ושהובהר לגביו בפסיקה כי "ברור שאין כל יסוד ואין כל מקום להחיות אצלנו את הבר-מינן של הכלל בדבר ההזדמנות האחרונה" (דברי השופט ברנזון בע"א 95/55 סלומון נ' אדלר, פ"ד ט 1909 (1955); כן ראו תורת הנזיקין הכללית בעמ' 252-251; 251 (THE LAW of TORT 193 (2nd edition, Ken Oliphant ed., 2007)). מכאן, שההנחה כי רשלנות מאוחרת בזמן של מזיק, מאיינת מניה וביה את אשמו התורם של הניזוק, אין לה אחיזה בדיני הנזיקין של ימינו.

58. ודוק: פעמים רבות, התרשלותו של המזיק קודמת בזמן להתרשלותו העצמית של הניזוק, כך שציר הזמן הוא התרשלות המזיק – אשם תורם של הניזוק – נזק. דוגמה טיפוסית לכך היא כאשר הרשות כורה בור ברשות הרבים מבלי להציב גדר נאותה, והניזוק – המתהלך בחוסר זהירות – נופל לתוכו ונפצע (ע"א 316/75 שור נ' מדינת ישראל (משרד העבודה, מחלקת עבודות ציבוריות, נצרת), פ"ד לא(1) 299 (1976); וכן בדומה ע"א 1952/11 אבו אלהווא נ' עיריית ירושלים (6.11.2012)). דוגמה נוספת היא כאשר הניזוק עושה שימוש רשלני במתקן או באביזר מסוכן שלא תוחזק כהלכה על ידי המזיק-הנתבע (ראו, לדוגמה, ע"א 7008/09 עבד אל רחים נ' עבד אל קאדר (7.9.2010), שם דובר בשער כדורגל בחצר בית ספר שלא קובע לקרקע כנדרש, ושקרא לאחר שתלמיד נתלה עליו, מה שהוביל לפציעת התלמיד. בפסק הדין נקבע (ברוב דעות) כי יש לייחס לתלמיד אשם תורם בשיעור של 15%).

ייתכן כי פרדיגמה זו של אשם תורם המאוחר לרשלנות המזיק, היא שהובילה את בית משפט קמא לשלול קיומו של אשם תורם במקרה דנן. ברם, בסוגים אחרים של מקרים, אשמו התורם של הניזוק יקדים את התרשלותו של המזיק, כך שציר הזמן הוא אשם תורם של הניזוק – התרשלות המזיק – נזק. כזהו המקרה כאשר הניזוק נמנע מנקיטת אמצעי זהירות שהיה עליו לנקוט, ולאחר מכן בא המזיק וברשלנותו גרם לאירוע הנזק. דוגמה קלאסית לכך היא נהג שאינו חובש קסדה או נמנע מלחגור חגורת בטיחות, ובהמשך נפגע בתאונה שאירעה בעקבות רשלנותו של אחר (עמוס הרמן מבוא לדיני נזיקין 358 (2006) (להלן: הרמן)).

אם כן, השאלה המכריעה לצורך ייחוס אשם תורם אינה מהו היחס בין נקודת הזמן שבה גובש האשם התורם לבין מועד רשלנותו של המזיק. השאלה הרלוונטית היא מה "מידת אחריותו של התובע לנזק" (כלשון סעיף 68 לפקודת הנזיקין). כפי שנפסק, "אחריות" זו של הניזוק מורכבת משני יסודות: יסוד פיזי-סיבתי, שעיקרו בשאלה אם בפועל הוסיפה התנהגותו של הניזוק על הנזק שהסב המזיק; ויסוד נורמטיבי, הבוחן את ממד האשם המוסרי של הניזוק אל מול זה של המזיק (ע"א 10078/03 שתיל נ' מקורות חברת מים בע"מ, פ"ד סב(1) 803, פס' 46 (19.3.2007); כן ראו רע"א 2809/18 קסברי נ' רחון, פס' 6-7 והאסמכתאות שם (26.11.2018)). המקרה שלפנינו, שבו בית משפט קמא היה נכון להניח כי "המלאי והציוד במפעל אוחסנו באופן רשלני, מבלי שננקט מיגון יעיל ונכון מפני אש", תוך שהוא מעיר כי "יש ממש בטענות הנתבעות בהקשר זה", משקף לכאורה אשם תורם מצדה של דנבר. על כן, אילו היינו מוצאים כי יש מקום להטיל אחריות על רשות הכבאות, היה מקום להתחשב בכך בעת קביעת שיעור הפיצוי. מכל

מקום, בהינתן מסקנתנו כי לא הוכחה רשלנות מצדה של רשות הכבאות, מתייחר הצורך להידרש לשאלת שיעורו של אשם תורם זה.

סעיף 39 לפקודת הנזיקין

59. רשות הכבאות הפנתה ל"עקרון הנורמטיבי", כלשונה, המעוגן בסעיף 39 לפקודת הנזיקין, הקובע כדלקמן:

חובת הראיה ברשלנות לגבי אש

39. בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שהנזק נגרם על ידי אש או עקב אש, וכי הנתבע הבעיר את האש או היה אחראי להבער האש, או שהוא תופש המקרקעין או בעל המיטלטלין שמהם יצאה האש – על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי מקורה של האש או התפשטותה, התרשלות שיחוב עליה.

ככל שטענת הרשות היא כי מכוחו של סעיף זה היה מקום להעביר לכתפי דנבר את הנטל להוכיח העדר אשם תורם מצדה, הרי שמדובר בטענה שיש קושי לקבלה. ראשית, מלשון הסעיף אנו למדים כי הוא עוסק בנתבע שהוא תופש המקרקעין שמהם יצאה האש, בעוד שענייננו בתובעת שהיא תופשת המקרקעין שמהם יצאה האש. דהיינו, אילו היתה הדליקה מתפשטת למקרקעין הסמוכים למפעל דנבר, ובעל המקרקעין הסמוכים היה תובע את דנבר בגין נזקיו, אכן היה מקום להחיל את סעיף 39 ולהעביר את הנטל לכתפי דנבר להוכיח כי לא התרשלה. ואולם, משעה שדנבר היא התובעת, נטל השכנוע ונטל הבאת הראיות מוטל עליה מלכתחילה, בעוד שהנטל לבסס טענה לקיומו של אשם תורם – שהיא טענת הגנה – מוטל ככלל על הנתבע (ראו, בין היתר, ע"א 106/59 ברנשטיין נ' מוסאי, פ"ד יג 2084, 2086 (1959); ע"א 741/83 גוריון נ' גבריאלי, פ"ד לט (4) 266, 274 (1985); תורת הנזיקין הכללית, עמ' 272).

שנית, הטענה כי יש להחיל את סעיף 39 במקרה דנן, אינה מתיישבת עם האופן שבו פורש סעיף זה בפסיקה, שקבעה כי "סעיף 39 האמור חל, כאשר הנתבע מעלה אש ברשותו, וזו מתפשטת על אדמת השכן, אך אין הסעיף חל, כאשר הנזק נגרם באותם מקרקעין, שבהם פרצה האש" (דברי השופט (כתוארו אז) שמגר בע"א 130/80 ביטון נ' "חלמיש" חברה עירונית לשיקום הדיור בתל-אביב-יפו, פ"ד לו (2) 706, 709-710 (1982)). על הגיונו של הכלל עמד השופט (כתוארו אז) מ' חשין בפרשה אחרת:

"הגיון הכלל נלמד מאליו, הן מצדו של תובע הן מצדו של נתבע. תובע אינו יודע, במהלכם הרגיל של דברים, מה אירע בחצרו של שכנו ומה גרם להתפרצותה ולהתפשטותה של האש. מן הצד האחר, נתבע יכול לדעת (קונסטרוקטיבית), ובוודאי יש בידו אמצעים לידיעה טובים מאלה שבידי התובע; ומתוך שיכול הוא לדעת, מסיק החוק כי אמור הוא לדעת מה גרם לאש ולהתפשטותה" (ע"א 595/88 אדרי נ' חסקל, פ"ד מז(5) 333, 340 (1993) (להלן: עניין אדרי)).

(כן ראו דברי השופט טירקל בע"א 4473/93 יער זאב בע"מ נ' הסנה - חברה ישראלית לביטוח בע"מ, פ"ד נ(1) 866, 874 (1996); גיא שני חזקת רשלנות 257 (2011); הרמן בעמ' 152). יצויין, כי מקורה של הלכה זו בפסק דינו של השופט (כתוארו אז) לנדוי בע"א 564/66 כורי נ' קסש, פ"ד כא(1) 629 (1967) (להלן: עניין כורי), שפירש את הסעיף בהסתמך על מקורותיו ההיסטוריים והאופן בו פורש ויושם בפסיקה האנגלית (פסק הדין נסב על סעיף 52 לפקודת הנזיקים האזרחיים, 1944, שהוחלף בהמשך בסעיף 39 לפקודת הנזיקין).

60. ודוק: אלמלא לשונו המפורשת של סעיף 39, ניתן היה לטעון כי הרציונאל דלעיל, ולפיו תופש המקרקעין הוא בעל היכולת לדעת מה גרם להתפרצות האש, תקף גם במצב שבו תופש המקרקעין הוא התובע. לכן, כשם שסעיף 39 מעביר את נטל הראיה מכתפי התובע אל כתפי תופש המקרקעין-הנתבע, כך ניתן להעביר מכוח סעיף 39 את הנטל אל כתפי תופש המקרקעין-הנתבע שיידרש להוכיח כי לא התרשל כלפי עצמו (לדיון בטיב הנטל המועבר מכוח הסעיף ועל כך שמדובר בנטל השכנוע, ראו תורת הנזיקין הכללית בעמ' 158; יצחק אנגלרד הכלל "הדבר מדבר בעדו" 147-154 (1967); עניין אדרי, שם; אך השוו לשני המתייחס להעברת נטל ההוכחה אל הנתבע, וכן ראו הנוסח של סעיף 39 הנוקט לשון "חובת הראיה").

בנוסף, בכל הנוגע לפרשנות שניתנה בפסיקה לסעיף 39, ניתן להרהר עד כמה מוצדקת ההבחנה שהשתרשה בין מקרקעין שבהם פרצה האש (שאז לא יחול סעיף 39) לבין מקרקעין סמוכים שאליהם התפשטה האש (שאז יחול סעיף 39). ואכן, על הבחנה זו נמתחה ביקורת בספרות מלומדים (ראו ישראל גלעד דיני נזיקין – גבולות האחריות כרך ב 1308 (2012); אריאל פורת נזיקין 291 (2013); כן ראו דעת היחיד של השופט קיסטר בעניין כורי בעמ' 637, שהעיר כי "באין בסעיף הוראה הדורשת תנאי לתחולתו שהאש התפשטה אל מחוץ לשטח החצרים של הבעלים המזיק - אין להוסיף זאת בדרך של פרשנות"). בהינתן שהדברים אינם טעונים הכרעה במקרה שלפנינו, אותירם בצריך עיון.

61. המלאכה שהונחה לפתחו של בית המשפט המחוזי היתה מלאכה מורכבת. כפי שהוסבר, היכולת להתחקות בדיעבד ובמדויק, ברמת הדקה הבודדת, אחר התרחשות שאירעה לפני שנים בעיצומו של אירוע דינאמי וסוער, כדוגמת שריפה שפרצה והשתוללה במפעל שהחזיק חומרים סליקים ומסוכנים, היא מעצם טיבה יכולת מוגבלת. קושי זה מחייב בחינה קפדנית של הראיות, ונקיטת משנה זהירות בעת קביעת ממצאי עובדה והסקת מסקנות על בסיסם. בתוך כך, יש להקפיד כי ים הפרטים והראיות לא יעלה על גדותיו, יכסה את עין הארץ ויטשטש את התמונה בכללותה. מכאן החשיבות לבחון את הדברים גם במבט מלמעלה, ממעוף הציפור, על מנת להבטיח שהתמונה תישמר קוהרנטית והגיונית.

62. בית המשפט המחוזי תחם את הדיון בשאלת אחריותה של רשות הכבאות, להתרחשויות שאירעו במשך דקות ספורות בליל השריפה, ובפרט הרגעים שבין הגעתם של פרידמן ומיכאלי לזירה ועד לעליית הכבאית באש. בדין עשה כך בית המשפט. אכן, שאלת אחריותה של רשות הכבאות מתנקזת להתרחשויות שאירעו באותן דקות. ואולם, לאחר ניתוח התשתית העובדתית המלאה, נוכחנו לדעת כי הפאזל הראייתי-עובדתי שעל בסיסו הסיק בית המשפט את מסקנתו בדבר התרשלותו של הכבאי פרידמן, היה פאזל חסר. חסר זה הוביל את בית המשפט להסיק כי פרידמן עמד בחצר המפעל, בשעה שקו הקצף בידיו, למשך שתיים עד ארבע דקות, מבלי שנקף אצבע לכבות אש שנותרה בגודל של כ-3X3X3 מ'.

לאחר השלמת חתיכה שנחסרה מהפאזל, התברר כי תרחיש זה לא לקח בחשבון פעולות הכנה שנקטו פרידמן ומיכאלי בהגיעם לזירה. טעות זו השליכה על מסקנתו של בית משפט קמא בנוגע ללוחות הזמנים, בבחינת טעות נגרות. בנוסף, תרחיש זה לקח בכך שהוא הניח אי-התפשטות של האש במשך מספר דקות, באופן שלא מתיישב עם ראיות אחרות ועם ממצאים נוספים שנקבעו בפסק הדין. בסיכומו של דבר, בהינתן התמונה העובדתית המלאה, נשלל התרחיש – הבלתי סביר כשלעצמו – לפיו פרידמן שהה בחצר עם קו קצף בידיו במשך מספר דקות ללא מעש; ונשלל התרחיש לפיו האש באותן דקות נותרה סטטית, לנוכח אינדיקציות המלמדות כי זו התפשטה במהירות. כפועל יוצא מכך, נשמט הבסיס תחת המסקנה כי פרידמן התרשל בכך שלא פעל לכבות את האש בעת ששהה בתוך החצר. בכך נחתם דינם של ערעוריהן של רשות הכבאות והפניקס להתקבל.

63. אשר על כן, פסק דינו של בית המשפט המחוזי – מבוטל (וממילא מבוטלות גם ההוצאות).

(-) ע"א 9480/17 – ערעורה של רשות הכבאות – מתקבל ;

(-) ע"א 9513/17 – ערעורה של הפניקס ככל שהוא נוגע לאחריותה של רשות הכבאות – מתקבל. בכך מתייחר הצורך להידרש לערעורה של הפניקס, ככל שהוא נוגע לדחיית הודעת צד ג' ששלחה לעיריית אופקים ולאילון ;

(-) ע"א 9492/17 – ערעורה של דנבר על גובה הנזק שנפסק לזכותה – נדחה ;

המערערים בע"א 9492/17 (דנבר) ישאו בשכר טרחת עורכי דינן של רשות הכבאות ושל הפניקס בסך של 30,000 ₪ כל אחת (סך הכל 60,000 ₪).

המערערת בע"א 9513/17 (הפניקס) תשא בשכר טרחת עורכי דינן של עיריית אופקים ואילון בסך כולל של 20,000 ₪.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' שטיין:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, כ"ו באלול התשע"ט (26.9.2019).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

